

BeLLS

Bergen Language and
Linguistics Studies

Odd Einar Haugen & Fartein Th. Øverland

Retningslinjer for morfologisk
og syntaktisk annotasjon av
gammalnorsk tekst

Menotec-prosjektet

BeLLS Vol. 4 No. 1

Retningslinjer for morfologisk og syntaktisk annotasjon av gammalnorsk tekst

Sats: Odd Einar Haugen
Tredigram: Fartein Th. Øverland

Font: Andron Mega Corpus og Gill Sans (titlar)

Bergen Language and Linguistic Studies (BeLLS), Vol. 4, No. 1 (2014)

ISSN 1892-2449

ISBN 978-82-998587-5-5

Denne serien inneheld også ein engelsk versjon av retningslinjene, Vol. 4, No. 2, omsett frå den norske versjonen som ligg føre her. Dei to versjonane følgjer kvarandre side for side, døme for døme, og dei skal vere likeverdige. Det er rett nok ikkje til å unngå at det vil vere enkelte avvik og forskyvingar i ei omsetjing, men vi trur at for dei aller fleste lesarar vil den eine versjonen vere like så god som den andre.

Forord

Desse retningslinjene for morfologisk og syntaktisk annotasjon av gammalnorsk har vore utarbeidde til bruk i Menotec-prosjektet (2010–2012). Dei vart opphavleg skrivne for annotatorane i prosjektet, men vi håpar at dei også kan vere nyttige for brukarane av Menotec-korpuset og for alle med ei generell interesse for morfologisk og syntaktisk annotasjon. Dei emna som blir drøfta i desse retningslinjene, vil utan tvil vere kjende for alle som studerer gammalnorsk språk (som saman med gammalislandsk dannar det språksteget som vi i Skandinavia jamt over omtalar som *norrønt*, i engelsk *Old Norse*). Vi har valt dependensanalyse som syntaktisk modell, og etter våre røynsler har denne modellen vore overraskande enkel å bruke i manuell annotasjon, og den verkar ikkje minst godt for eit språk med relativt fri ordstilling. I dei siste åra har dependensanalysen også vore brukt i fleire andre prosjekt, og ei rekkje eldre språk er no tilgjengelege i denne formalismen, slik som klassisk gresk, latin, armensk, gotisk, kyrkjeslavisk, gammalengelsk, gammalfransk, gammalspansk og gammalportugisisk (sjå oversynet over trebankar i INESS-portalen, <http://iness.uib.no>).

Menotec-prosjektet, som vart leia av Christian-Emil Ore ved Universitetet i Oslo, var eit større infrastrukturprosjekt som hadde finansiering frå Noregs Forskingsråd (NFR) for treårsperioden 2010–2012. Det blir no vidareført i ein mindre skala innanfor andre rammer. Menotec-prosjektet var eit samarbeid mellom fagmiljøa ved universiteta i Oslo og Bergen, og det tok sikte på å utvide Medieval Nordic Text Archive (Menota) med ei rekkje gammalnorske tekstar, særleg lovtekstar og diplom. Nokre av desse vart transkriberte og utlagde i arkivet utan annotasjon, nokre fekk morfologisk annotasjon og nokre fekk både morfologisk og syntaktisk annotasjon. Eldre tekstar i arkivet, for ein stor del frå Gammalnorsk ordboksverk, har vore tilpassa den nye standarden, slik at dei også kunne supplerast med syntaktisk annotasjon. Målet for Menotec har vore å bygge opp eit stort, uniformt og balansert korpus av gammalnorske tekstar, til bruk for ei rekkje føremål av filologisk, lingvistisk, leksikografisk og annan art. Den morfologiske og syntaktiske annotasjonen vart utvikla i samarbeid med PROIEL-prosjektet, leia av Dag T. Haug, som var ein av deltakarane i Menotec-prosjektet.

Dei morfologiske retningslinjene byggjer på praksis ved Gammalnorsk ordboksverk, der fleire store gammalnorske tekstar har vore oppmerkte morfologisk, og retningslinjene i *The Menota Handbook*, kap. 8 (Haugen 2008). Dei syntaktiske retningslinjene følgjer PROIEL-prosjektet, der ein har annotert eldre indoeuropeiske språk (gresk, latin, armensk, kyrkjeslavisk og gotisk) både morfologisk og syntaktisk. Det finst eigne, engelskspråklege retningslinjer i PROIEL-prosjektet (Haug 2010), men det viste seg snart

ønskeleg med retningslinjer som var tilpassa det gammalnorske materialet og som brukte gammalnorske eksempel. Målet har vore å byggje opp ein annotasjonspraksis som er i samsvar med PROIEL-prosjektet, men ettersom språka er noko ulike, er det ikkje all annotasjon som kan overførast frå det eine korpuset til det andre.

Ettersom den syntaktiske annotasjonen byggjer på ein morfologisk annotasjon, har vi sett at det er nødvendig å presisere og nokre stader justere den morfologiske annotasjonen som har vore brukt ved Gammalnorsk ordboksverk og som er omtalt i *The Menota handbook*, kap. 8. For eksempel er det nødvendig at subjunksjonar er annoterte som subjunksjonar (og ikkje som konjunksjonar), slik at dei i den syntaktiske analysen kan opptre som innleiarord i leddsetningar. Lista over tilpassingar er ganske kort og omfattar berre tildeling av ordklasse. Vi har likevel funne det tenleg å omtale dette problemet særskilt i desse retningslinjene.

Den praktiske annotasjon av morfologi og syntaks har skjedd i samsvar med PROIEL-systemet, tilpassa for Menotec-prosjektet, og inneber at ein først annoterer morfologisk og deretter syntaktisk. For tekstar som berre skal annoterast morfologisk er det såleis berre den første delen av desse retningslinjene som er av interesse. Slike tekstar kan seinare utvidast med syntaktisk annotasjon. For tekstar som skal annoterast syntaktisk, må ein som nemnt byrje med den morfologiske annotasjonen, slik at desse retningslinjene i sin heilskap vil vere av interesse.

Under arbeidet med retningslinjene, som har strekt seg gjennom alle dei tre åra av prosjektet, har vi hatt god hjelp frå mange kollegaer, særleg Dag T. Haug og Hanne M. Eckhoff i PROIEL-prosjektet. I tillegg til desse to har det vore mykje støtte og inspirasjon å hente på annotasjonslista og på dei møta vi har halde i Oslo eller på Skype, både frå folk på Menotec-prosjektet og på ISWOC-prosjektet. Her nemner vi i alfabetisk orden (og fører opp islendingar etter deira patronymikon) Kristin Bech, Haraldur Bernharðsson, Kristine G. Eide, Þórhallur Eypórsson, Jens Haugan, Karl G. Johansson, Kari Kinn, Eiríkur Kristjánsson og Signe Laake. Ein særskild takk går til Hanne M. Eckhoff som tok ein siste gjennomgang av retningslinjene saman med oss i januar 2013, og gav oss ei rekkje nyttige merknader, og til Robert K. Paulsen, Bergen, som las nøye gjennom retningslinjene i august 2013, og som saman med Hanne M. Eckhoff var med på ein siste diskusjon av teksten i september 2013. Vi vil også takke Dag T. Haug og Espen S. Ore som i oktober 2013 hjelpte oss med å spesifisere kodingsskjemaet i Menotec og i PROIEL, som gjorde oss i stand til å skrive det nye kapittel 4.

Bergen, 1. oktober 2014

Odd Einar Haugen

Fartein Th. Øverland

Innhald

Forord	3
Innhald	5
1 Bakgrunn for den morfologiske annotasjonen	13
1.1 Ordklasser og morfologiske trekk	13
1.2 Ordklasser i moderne norsk	15
1.3 Maksimering av homonymi	15
1.4 Eitt eller fleire ord? Særskriving og samanskriving	17
1.5 Synkretisme	17
1.6 Innslag på latin og andre ikkje-nordiske språk	20
1.7 Ortografi for lemmaformer	20
2 Ordklasser	23
2.1 Substantiv	23
2.1.1 Substantiv: appellativ	23
2.1.2 Substantiv: propria	23
2.2 Adjektiv	24
2.3 Pronomen	25
2.3.1 Pronomen: personlege	26
2.3.2 Pronomen: refleksive	26
2.3.3 Pronomen: interrogative	26
2.3.4 Pronomen: indefinitte	27
2.4 Determinativ	28
2.4.1 Determinativ: demonstrativ	28
2.4.2 Determinativ: kvantorar	29
2.4.3 Determinativ: possessiv	32
2.5 Verb	33
2.5.1 Verb: finitte	33
2.5.2 Verb: infinitte	33
2.6 Adverb	33
2.6.1 Adverb: allmenne	34
2.6.2 Adverb: interrogative	34
2.7 Preposisjonar	35
2.8 Konjunksjonar	37
2.9 Subjunksjonar	37

2.10	Infinitivsmerke	39
2.11	Interjeksjonar	39
2.12	Talord.....	39
3	Homonymi.....	41
3.1	Homonyme ord i ulike ordklasser	41
3.2	Homonyme ord i same ordklasse eller med same genus	48
4	Menotec og PROIEL-koding.....	49
4.1	Bakgrunn.....	49
4.2	Lemma	49
4.3	Ordklasse	49
4.4	Dei morfologiske kategoriane	51
4.5	Døme på morfologisk annotasjon.....	52
4.5.1	Substantiv.....	52
4.5.2	Adjektiv.....	53
4.5.3	Pronomen	54
4.5.4	Determinativ	54
4.5.5	Verb.....	55
4.5.6	Adverb.....	56
4.5.7	Preposisjonar	56
4.5.8	Konjunksjonar	57
4.5.9	Subjunksjonar	57
4.5.10	Infinitivsmerke	57
4.5.11	Interjeksjonar	57
4.5.12	Uanalyserte ord.....	57
4.5.13	Framande ord.....	58
5	Bakgrunn for den syntaktiske annotasjonen.....	61
6	Ord- og setningsgrenser	65
6.1	Inndeling i setningar.....	65
6.1.1	Prosa.....	65
6.1.2	Poesi.....	67
6.1.3	Heile og halve replikkar	70
6.2	Avgrensing av ord.....	71
6.2.1	Samanskriving eller særskriving.....	71
6.2.2	Enklitika.....	72
6.3	Avsnittstitlar	74
7	Funksjonar	77
7.1	Rotfunksjonar.....	78
7.1.1	PRED	78
7.1.2	PARPRED	82

7.1.3 VOC.....	83
7.2 Hjelpesfunksjonar	84
7.2.1 AUX.....	84
7.3 Argument.....	86
7.3.1 SUB.....	86
7.3.2 OBJ	87
7.3.3 OBL	88
7.3.4 XOBJ.....	92
7.3.5 COMP.....	96
7.3.6 NARG	98
7.3.7 AG.....	100
7.4 Adjunkt	101
7.4.1 ADV.....	101
7.4.2 XADV.....	103
7.4.3 ATR.....	106
7.4.4 APOS	107
7.4.5 PART.....	109
7.5 Superfunksjonar.....	109
7.5.1 ARG.....	109
7.5.2 PER.....	109
7.5.3 NONSUB.....	109
7.5.4 ADNOM.....	110
7.5.5 REL	110
7.6 Sekundære funksjonar	110
7.6.1 XSUB.....	110
7.6.2 PID.....	110
8 Frasar	113
8.1 Substantivfrasar	113
8.2 Verbfrasar	114
8.3 Adjektivfrasar.....	115
8.4 Adverbfrasar.....	116
8.5 Pronomenfrasar	116
8.6 Preposisjonsfrasar.....	116
8.6.1 Preposisjon + preposisjon (medrekna opphavlege substantiv)	116
8.6.2 Preposisjon + adverb	118
9 Stipling og koordinering	121
9.1 Stipling.....	121
9.2 Koordinering av setningar.....	123
9.3 Koordinering av setningsledd.....	127
9.4 Koordinering utan konjunksjon.....	130

10	Leiddsetningar og setningsliknande konstruksjonar	133
10.1	Substantiviske leiddsetningar	133
10.2	Relativsetningar	135
10.2.1	Restriktive relativsetningar	137
10.2.2	Ikkje-restriktive relativsetningar	138
10.3	Adverbielle leiddsetningar	140
10.4	Infinitivkonstruksjonar	147
10.4.1	Akkusativ med infinitiv	148
10.4.2	Nominativ med infinitiv	150
10.5	Absolutt dativ og akkusativ	152
10.6	Samanlikningskonstruksjonar	153
10.7	Setningar med <i>þat</i> og leiddsetning i ekstraposisjon	161
11	Verb og verbpartiklar.....	163
11.1	Hjelpeverb.....	163
11.1.1	Hjelpeverb + infinitiv	164
11.1.2	Hjelpeverb + supinum.....	165
11.2	Infinitivar	167
11.2.1	XOBJ.....	167
11.2.2	COMP	169
11.2.3	XADV	172
11.2.4	ATR	172
11.2.5	APOS	173
11.2.6	NARG	174
11.3	Verbpartiklar.....	174
11.3.1	Verbpartiklar utan utfylling (i absolutt bruk)	174
11.3.2	Verbpartiklar med utfylling.....	177
12	Topikalisering og dislokering.....	179
12.1	Topikalisering (framflytting)	179
12.2	Dislokering (utflytting)	180
13	Ellipse, kongruens, diskontinuitet og anakoluti	185
13.1	Ellipse.....	185
13.2	Kongruens.....	186
13.3	Diskontinuitet.....	187
13.4	Anakoluti – og tekstrettingar.....	188
14	Fleirtydige funksjonar	191
14.1	OBJ vs. OBL.....	191
14.2	ADV vs. OBL.....	191
14.3	ATR vs. APOS	193
14.4	ATR vs. OBL	193

14.5	Verbet <i>vera</i>	193
14.6	Subjekts- og objektsgenitiv	195
15	Funksjonsliste	199
16	Dømesamling	203
17	Lister over særskilde ord	211
17.1	Homonyme ord i same ordklasse eller med same genus	211
17.2	Ubøyelege adjektiv	222
17.3	Ubøyelege adverb	225
18	Kjelder og litteratur	227
18.1	Primærkjelder	227
18.1.1	Primært gammalnorsk tekstkorpus	227
18.1.2	Alle tekstar med forkortingar og brukte utgåver	227
18.1.3	Utgåver	228
18.2	Norrøne ordbøker	228
18.3	Sekundærlitteratur	229

Del I

Morfologisk annotasjon

I Bakgrunn for den morfologiske annotasjonen

I.1 Ordklasser og morfologiske trekk

Ein morfologisk analyse i form av ordklasse og grammatisk form er eit vilkår for ein god syntaktisk annotasjon, så vi skal opne desse retningslinjene med ein gjennomgang av den morfologiske annotasjonen i Menotec-prosjektet. Med tanke på den syntaktiske annotasjonen valde vi å gjere visse endringar av praksis for morfologisk annotasjon i eldre prosjekt, særleg ved Gammalnorsk ordboksverk. Desse endringane gjeld i hovudsak definisjon og tildeling av ordklasser, og dei vil bli forklarte i dette kapittelet.

I XML-kodinga av dei tekstene som ligg til grunn for korpuset, vil eit ord alltid bli merkt for ordklasse, t.d. 'xAJ' for *adjektiv* eller 'xAP' for *preposisjonar*. For dei ordklassene som har bøyning, kan det kome ei rekkje trekk i tillegg, t.d. *genus*, *numerus* og *kasus*. Andre ordklasser har inga bøyning, slik at ordklassemerkinga er den einaste aktuelle. Sjå Haugen (2008) for ei innføring i denne kodinga.

Ordklassemerkinga er alltid innleidd med ein minuskel 'x' og deretter to majusklar, t.d. 'AJ'. Kodan 'xAJ' svarar då til ordklassa adjektiv. I tillegg kjem merking for ulike morfologiske kategoriar og deira trekk. Her er kategorien vist med ein minuskel, t.d. 'n' for *numerus* og trekka med majusklar, t.d. 'S' for *singular* og 'P' for *plural*.

I grensesnittet både for den interne oppmerkinga av tekstane og i det arkivet som viser tekstane for eksterne brukarar, vil desse kodane bli omsette til lengre, men lettare forståelege forkortingar eller jamvel fullt utskrivne uttrykk. Dette er ei fullstendig liste over forkortingane:

A. Ordklasser

xNC	substantiv, appellativ	xVB	verb
xNP	substantiv, proprium	xAV	adverb, allment
xAJ	adjektiv	xAQ	adverb, interrogativt
xPE	pronomen, personleg	xAP	preposisjon
xPR	pronomen, refleksivt	xCC	konjunksjon
xPQ	pronomen, interrogativt	xCS	subjunksjon
xPI	pronomen, indefinitt	xIM	infinitivsmerke
xDD	determinativ, demonstrativ	xIT	interjeksjon
xDQ	determinativ, kvantor	xUA	uanalysert
xDP	determinativ, possessiv	xFW	framandt ord

B. Morfologiske trekk

p1	person: 1. person	gM	genus: maskulin
p2	person: 2. person	gF	genus: feminin
p3	person: 3. person	gN	genus: nøytrum
pU	person: uspesifisert	gMF	genus: maskulin eller feminin
nS	numerus: singular	gMN	genus: maskulin eller nøytrum
nP	numerus: plural		
nU	numerus: uspesifisert	gFN	genus: feminin eller nøytrum
		gMFN	genus: maskulin, feminin eller nøytrum
tPS	tempus: presens		
tPT	tempus: preteritum	gU	genus: uspesifisert
tU	tempus: uspesifisert		
		cN	kasus: nominativ
mIN	modus: indikativ	cG	kasus: genitiv
mSU	modus: konjunktiv	cD	kasus: dativ
mIP	modus: imperativ	cA	kasus: akkusativ
mINSU	modus: indikativ eller konjunktiv	cAD	kasus: akkusativ eller dativ
mINIM	modus: indikativ eller imperativ	cGD	kasus: genitiv eller dativ
mSUIM	modus: konjunktiv eller imperativ	cAN	kasus: akkusativ eller nominativ
mU	modus: uspesifisert	cO	kasus: oblik
		cU	kasus: uspesifisert
		rP	grad: positiv
fF	finittheit: finitt	rC	grad: komparativ
fI	finittheit: infinitiv	rS	grad: superlativ
fP	finittheit: partisipp	rU	grad: uspesifisert
fU	finittheit: uspesifisert		
		sI	definittheit: indefinitt
vA	diatese: aktiv	sD	definittheit: definitt
vR	diatese: reflektiv	sU	definittheit: uspesifisert
vU	diatese: uspesifisert		
		inY	bøying: ja
		inN	bøying: nei

I kap. 4 nedanfor gjev vi ei jamføring mellom skjema for morfologisk annotasjonen i Menotec og i PROIEL. I praksis er dei compatible; skilnaden ligg i sjølve forkortingane. Vi meiner det er mogleg å konvertere mellom dei to skjema utan tap av informasjon.

1.2 Ordklasser i moderne norsk

På grunnlag av *Norsk referansegrammatikk* (Faarlund, Lie og Vannebo 1997) har Språkrådet utarbeidd ei liste over tilrådde ordklasser for moderne norsk (Johannessen og Hagen 2007). Det kan vere nyttig å ta utgangspunkt i denne, også for gammalnorsk og norrønt språk generelt. Denne lista har ti ordklasser:

Tradisjonell term	Ny term	Skilnad
Substantiv	Substantiv	Ingen
Verb	Verb	Ingen
Adjektiv	Adjektiv	I tillegg: ordenstal
Pronomen	Pronomen	Endring: Fleire undergrupper av pronomen går over til <i>determinativ</i> , og <i>som</i> går over til <i>subjunksjon</i> og <i>preposisjon</i> .
Artikkel	Determinativ	Ny ordklasse. Omfattar artiklar, nokre pronomen, grunntal.
Talord	—	Talord går ut som ordklasse. Grunntal går over til <i>determinativ</i> , ordenstal over til <i>adjektiv</i> .
Preposisjon	Preposisjon	I tillegg: <i>som</i> , <i>enn</i> føre substantiv- og pronomenfrasar.
Adverb	Adverb	Ingen
Interjeksjon	Interjeksjon	Ingen
Konjunksjon	Konjunksjon	Endring: Underordnande konjunksjonar går over til subjunksjon.
Infinitivmerke	Subjunksjon	Ny ordklasse. Omfattar infinitivmerket og tidlegare underordnande konjunksjonar.

Desse ordklassene kan nesten unntakslaut brukast for gammalnorsk, men vi har valt å halde oppe skiljet mellom infinitivmerke og subjunksjonar. I den syntaktiske analysen reknar vi infinitivmerket som eit hjelpeord (i desse retningslinjene kalla AUX) til infinitiven, medan ein subjunksjon innleier ei leddsetning og har ein ganske annan funksjon. Det er derfor problematisk å rekne infinitivmerket som ein subjunksjon.

Vi reknar ikkje *sem* og *en* som preposisjonar, ettersom desse ikkje styrer kasus. Dei kjem derfor med blant subjunksjonane.

1.3 Maksimering av homonymi

Ei lita, men til dels frekvent gruppe ord kan vere medlemmer av meir enn ei ordklasse, fremst av alle *at*, som kan vere både preposisjon, subjunksjon, infinitivmerke, adverb og

jamvel substantiv, som i *þeir komu at landi* ‘dei kom til lands’, *hann sá at þeir komu at landi* ‘han såg at dei kom til lands’, *hann étlaði at fara* ‘han tenkte å reise’, *at meir* ‘di meir’ og *Yggs at* ‘Odins egging’. Men som vi skal sjå i kap. 3.1 er det mange fleire homonyme ord.

Det er uråd å unngå ein viss homonymi i den morfologiske annotasjonen, men vi rår til at ord så langt råd er blir rekna som medlemmer av ei og berre ei ordklasse. Dette er prinsippet om å maksimere homonymi. For eksempel ønskjer vi ikkje å gjere noko morfologisk skilje mellom adjektiv i adjektivisk bruk og i adverbial bruk, t.d. *langr vegr* ‘(ein) lang veg’ vs. *hann gekk langt* ‘han gjekk langt’. I begge tilfelle reknar vi *langr* som medlem av ordklassa adjektiv. Det blir ei oppgåve for den syntaktiske annotasjonen å vise skilnaden mellom dei to relasjonane. I det første tilfelle er *langr* eit attributt til *vegr*, i det andre tilfellet eit adverbial til *gekk*.

Vidare skil vi ikkje mellom *sá* som personleg pronomem, (1), og som demonstrativ, (2). Vi reknar *þá* (mask. plur. akk. av *sá*) som demonstrativ i begge tilfelle. I den syntaktiske analysen vil *þá* i det første tilfellet vere utfylling i ein preposisjonsfrase, og i det andre determinativ i ein substantivfrase:

- (1) Ek vil tala við **þá**.
‘Eg vil snakke med dei.’
- (2) Um **þá** daga var þar jafnan úfriðr ok bardagar.
‘I dei dagar var det jamt ufred og strid.’

Ettersom vi ikkje lenger skil ut talord og artiklar som eigne ordklasser, men berre reknar med ordklassa determinativ, treng vi ikkje å gjere noko skilje mellom *einn* som talord, artikkel og kvantor. Dette er eit syntaktisk skilje, og det vil kome fram i denne analysen. Men vi må framleis skilje mellom *einn* som determinativ og som adjektiv (jf. kap. 2.3.4 merknad 3).

Det er gode argument for å skilje mellom pronomem og determinativ ved ein del ord, t.d. *engi*, slik som i eksempla *þar var engi* ‘der var ingen’ og *þar var engi maðr* ‘der var ingen mann’. I det første tilfellet kan ein seie at *engi* står substantivisk, i det andre at det står adjektivisk, og at det i det første tilfellet må reknast som eit pronomem og i det andre som eit determinativ. Eit slikt skilje er av reint syntaktisk art, og det vil derfor kunne avleiast av den syntaktiske analysen. I den morfologiske analysen vil det koste ekstra arbeid å dra eit slikt skilje, og skulle ein gjere dette skiljet så robust at det vart tolka på same måte av fleire annotatorar, måtte det truleg formulerast nokså mekanisk, t.d. at dersom det finst eit overledd (her: *maðr*), er *engi* determinativ, elles er det pronomem. Ei slik inndeling ville ikkje gje så mykje informasjon, og vil dessutan vere heilt dekt av den syntaktiske analysen. Vi meiner derfor at det er forsvarleg å rekne ord av typen *engi*, *hverr*, *hvárr* som medlemmer av ei og berre ei ordklasse, og har valt determinativ, ettersom desse orda ofte opptrer adjektivisk (i motsetning til pronomem, som ikkje kan oppetre adjektivisk).

Eksemplet *þar var engi* har ein parallell i den substantiviske bruken av adjektiv, t.d.:

- (3) **Ríkir** báðu hennar.
 ‘Rike [menn] bad om å få henne (dvs. gjorde kur til henne).’

Her har adjektivet *ríkir* eit underforstått hovud *menn*. Vi gjev den same morfologiske analysen til *ríkir* i både *ríkir báðu hennar* og *ríkir menn báðu hennar*, nemleg at *ríkir* er eit adjektiv i maskulinum plural nominativ med ubestemt form, xAJ gM nP cN sI.

1.4 Eitt eller fleire ord? Særskrivning og samanskrivning

Spørsmålet om særskrivning og samanskrivning er viktig både i eldre og nyare norsk. I gammalnorsk er det ein større tendens til særskrivning av ord, i alle fall om ein skal leggje primærkjeldene til grunn. I si utgåve av *Gammalnorsk homilieboek* i AM 619 4° valde Gustav Indrebø (1931) å setje til ein bindestrek for å vise at særskrivne ord i handskriftet etter hans syn skulle reknast som eitt ord. Eit raskt blick over sidene i denne utgåva viser kor ofte Indrebø ønskte å skrive saman, t.d. *ældr-en* for *eldrinn* ‘elden’, *and-lát* for *andlát* ‘død’, *drotens-degi* for *dróttinsdegi* ‘sundag’ osv.

I dei tekstane som kjem frå Gammalnorsk ordboksverk vil slike særskrivne ord normalt stå i eitt word-element, t.d. `<w lemma="dróttinsdagr"> drotens degi </w>`, og det gjer at annotatoren ikkje treng slå saman særleg mange ord. Ideelt sett skal spørsmålet om særskrivning eller samanskrivning vere ei avgjerd som er teken på førehand.

Eit særskilt problem er samansette preposisjonar, t.d. *í móti*, *á millum* og subjunksjonar, t.d. *þó at*, *því at*, *fyrir því at*. Her går vi inn for ei løysing der vi annoterer kvart ord for seg. For den syntaktiske analysen av kvart enkelt ledd, sjå kap. 8.6 nedanfor.

1.5 Synkretisme

I gammalnorsk er det eit stort innslag av synkretisme i fleire av ordklassene, særleg i dei såkalla svake (dvs. formfattige) bøyingsstypene. Ta desse fire substantiva som døme; dei to første er sterke, dei to neste svake:

Nom.	fjorðr	land	granni	herra
Akk.	fjorð	land	granna	herra
Dat.	firði	landi	granna	herra
Gen.	fjarðar	lands	granna	herra

I tur og orden har desse substantiva fire, tre, to og ingen distinkte former. Det kan ikkje vere tvil om at ein skal gje dei fire ulike formene av *fjorðr* ein distinkt analyse, men kva

med dei andre? Skal ein seie om forma *land* at den er nominativ/akkusativ, om forma *granna* at den er akkusativ/dativ/genitiv (oblik kasus)?

Når det gjeld synkretistiske former som *granna* og *herra* er det berre konteksten og vår allmenne grammatiske kunnskap som kan hjelpe oss. Kongruerer ordet med andre ledd, for eksempel? Står verbet etter ein subjunksjon som krev ein bestemt modus? Står substantivet etter eit verb (eller ein preposisjon) som styrer ein bestemt kasus? I forbausande mange tilfelle kan ein nå fram til ein ganske sikker analyse, og då skal ein tillate seg å følgje denne. I andre tilfelle må ein akseptere at ei form verkeleg er synkretistisk og at det ikkje er tilrådeleg å prøve å løyse opp synkretismen.

Det er tre kategoriar der det særleg førekjem synkretisme: (1) modus, (2) genus og (3) kasus. Det er ikkje uvanleg at ei finitt verbform kan bli analysert som både indikativ og konjunktiv, at eit substantiv (og følgeleg eit attributivt adjektiv eller determinativ) kan ha meir enn ein genus, eller at eit substantiv (og attributive ord) kan ha meir enn ein kasus.

Dei morfologiske trekka i kap. 1.1 kan brukast til å kode slike tilfelle av synkretisme:

mINSU	modus: indikativ eller konjunktiv
mINIM	modus: indikativ eller imperativ
mSUIM	modus: konjunktiv eller imperativ
gMF	genus: maskulin eller feminin
gMN	genus: maskulin eller nøytrum
gFN	genus: feminin eller nøytrum
gMFN	genus: maskulin, feminin eller nøytrum
cAD	kasus: akkusativ eller dativ
cGD	kasus: genitiv eller dativ
cAN	kasus: akkusativ eller nominativ
cO	kasus: oblik (dvs. akkusativ, dativ eller genitiv)

Lista over dei synkretistiske formene kunne teoretisk ha vore vesentleg lengre, men byggjer på dei faktiske forholda i gammalnorsk i den klassiske fasen på 1200-talet og er såleis relativt kort. Sjølv om lista er kort, skulle det i så godt som alle tilfelle vere mogleg å finne eit passende trekk når ein er stilt overfor ein synkretisme som ein ikkje maktar eller ønskjer å løyse opp.

I mange tilfelle vil dei synkretistiske taggane like fullt avgrense talet på moglege analysar av ei ordform. I samband med preposisjonar som *á* og *í* kan ein sjå bort frå genitiv av svake substantiv som *granni* m., endå om ein ikkje er sikker på om kasus er akkusativ eller dativ. Annotasjonen bør derfor vere cAD snarare enn cO.

Endeleg kan det vere tilfelle der eit trekk rett og slett ikkje er spesifisert i det aktuelle ordet. Då skal ein bruke eitt av desse trekka:

pU	person: uspesifisert
nU	numerus: uspesifisert
tU	tempus: uspesifisert
mU	modus: uspesifisert
fU	finittheit: uspesifisert
vU	diatese: uspesifisert
gU	genus: uspesifisert
cU	kasus: uspesifisert
rU	grad: uspesifisert
sU	definittheit: uspesifisert

Bøying er den einaste kategorien som ikkje kan annoterast som uspesifisert. Eit ord har anten bøying eller det har det ikkje, dvs. at det anten er annotert som **inY** (*bøying: ja*) eller **inN** (*bøying: nei*). I praksis er denne kategorien knytt til ordklassa, slik at alle ord i ei ordklasse er klassifiserte som anten bøyelege eller ubøyelege:

Ordklasser med bøying

xNC	substantiv, appellativ
xNP	substantiv, proprium
xAJ	adjektiv
xPE	pronomen, personleg
xPR	pronomen, reflektivt
xPQ	pronomen, interrogativt
xPI	pronomen, indefinitt
xDD	determinativ, demonstrativ
xDQ	determinativ, kvantor
xDP	determinativ, possessiv
xVB	verb
xAV	adverb, allment
xAQ	adverb, interrogativt

Ordklasser utan bøying

xAP	preposisjon
xCC	konjunksjon
xCS	subjunksjon
xIM	infinitivsmerke
xIT	interjeksjon

Merk at ein kan spesifisere eit ord for eit trekk sjølv om det manglar delar av bøyinga. Det er for eksempel ikkje noko i vegen for å seie at propriet *Óláfr* er eintal (nS), sjølv om ordet ikkje har fleirtalsbøying, eller at *dyrr* 'dør' er fleirtal (nP), sjølv om ordet ikkje har eintalsbøying. I begge tilfelle får ordet ein korrekt omtale av sin morfologi. Då bør ein også annotere slik.

Rådet frå pølsemakaren til hans son lyder som kjent: Et aldri pølser. Og her kjem annotatorens råd: Erfaringa viser at det i nesten alle tilfelle er mogleg å gje ein spesifisert analyse av gammalnorsk morfologi. Men det er *ein* synkretisme som ein berre skal akseptere: Adjektiv og determinativ i genitiv og dativ fleirtal bør ein ikkje spesifisere for

genus. Det er rett nok at i *øllum mönnum* kan ein seie at *øllum* er dativ plural maskulinum, men det er så mange andre tilfelle der adjektiv og determinativ ikkje står attributivt, og annotatoren må bruke urimeleg mykje tid på å fastsetje ein genus som likevel ikkje finst i bøyinga av ordet. La det vere.

1.6 Innslag på latin og andre ikkje-nordiske språk

Desse retningslinjene omfattar gammalnorsk og er skrivne med tanke på annotasjon av gammalnorske tekstar, men kan naturleg nok ha verdi også for gammalislandsk og andre nordiske eller jamvel germanske språk. Utvalet av ordklasser og syntaktiske funksjonar er bestemt av det som førekjem i gammalnorsk og dei andre nordiske språka. For annotasjon av klassiske språk, som t.d. gresk og latin, viser vi til retningslinjene for PROIEL-prosjektet.

I dei gammalnorske tekstane er det innimellom innslag på latin og andre ikkje-nordiske språk. På det morfologiske nivået rår vi til at desse orda får ordklassa *framandt ord* (xFW) og lemmaform frå deira eige språk, men utover dette ingen morfologisk annotasjon. På det syntaktiske nivået vil vi skilje mellom dei tilfella der det latinske innslaget er integrert i ei gammalnorsk setning og dei tilfella der det står som ei (eller fleire) sjølvstendige setningar. Når det er integrasjon, rår vi til å annotere dei framandspråklege orda med den funksjonen dei har i setninga. Eit døme på dette har vi i (75) i kap. 7.1.2, der det latinske partisippet *egressus* (av *egredior*) fungerer som predikat i setninga, men der resten av setninga er på gammalnorsk.

Dersom det er uråd å avgjere kva funksjon eit framandt ord har, kan ein annotere det som VOC. Det er fordi VOC er ein av dei få funksjonane som kan henge rett under rota i setninga, jf. kap. 7.1.3 nedanfor. Når det framandspråklege innslaget står sjølvstendig, i ei eller fleire setningar, rår vi til å hoppe over den syntaktiske annotasjonen.

Den XML-fila som ligg til grunn for annotasjonen, bør bruke ein språktagg for å skilje ut innslag på ikkje-nordiske språk. I headeren (dvs. <teiHeader>) til slike filer vil ein normalt føre opp dei ulike språka som førekjem i dokumentet. Dette skjer i elementet <langUsage> i <profileDesc>, t.d. som <language ident="onw">Old Norwegian</language> og <language ident="lat">Latin</language>. Innanfor elementet <text> vil ein definere det som er hovudspråket i teksten, t.d. <text xml:lang="onw">, og innslag på andre språk der dei faktisk førekjem.

1.7 Ortografi for lemmaformer

Både den morfologiske og syntaktiske annotasjonen krev at ei ordform blir tilordna eit lemma i normalisert ortografi. Det er ein viss variasjon i normalortografien for norrønt (norsk og islandsk), så det er nødvendig å spesifisere kva for reglar ein skal følgje i normaliseringa.

Gammalnorsk Ordboksverk (GNO) utarbeidde i si tid ein normalortografi for gammalnorsk språk, dokumentert i eit notat frå 1982, *Regler for ekserpering og tekstgjengivelse, normalisering av oppslagsord, klassifisering og ordning av seddelmaterialet*. Dette skil seg på nokre punkt frå dei reglane som blir brukte for norrønt (dvs. gammalislandsk og gammalnorsk) ved *Ordbog over det norrøne prosasprog* (ONP) i København.

Målet for Menotec-prosjektet er at alle tekstar skal supplerast med oppslagsformer som har ONP-ortografi i tillegg til GNO-ortografien. Fartein Th. Øverland har utarbeidd ei jamføringsliste over oppslagsformer ved GNO, i Fritznors ordbok og ved ONP, og denne lista vil bli brukt ved supplerings av oppslagsformer i ONP-ortografi. Jamføringslista omfattar 48.500 ord (derav ein del varierende former av det same oppslagsordet).

Inntil vidare vil Menotec-prosjektet bruke GNO-ortografien i oppslagsformene. Denne skil seg frå ONP-ortografien på fire sentrale punkt:

1. Konsonantisk *i* blir stava *i*, t.d. *siá*, *kveðia* (ikkje *sjá*, *kveðja*)
2. Det blir ikkje skilt mellom *o* og *ø*, t.d. *diøfull* og *koma* (ikkje *djøfull* vs. *koma*)
3. Diftongen *ey* blir stava *øy*, t.d. *høyra* (ikkje *heyra*)
4. Det er ingen *h* føre *l*, *n* og *r*, t.d. *lutr*, *nakki* og *ringr* (ikkje *hlutr*, *hnaeki*, *bringr*)

Eit ord som viser reglane 1, 3 og 4 er *úhljóðanseyra* n. ‘øyre som ikkje vil høyre’, som i GNO-ortografien blir *úlióðansøyra*.

Merk at det ikkje er nokon vokalharmoni i GNO-ortografien, og at endingsvokalismen er *i*, *a*, *u*.

2 Ordklasser

2.1 Substantiv

Substantiv (*nouns*) blir delte i to klasser, *appellativ* (fellesnamn) og *propria* (eigennamn). Både appellativ og propria har *genus* som inherent kategori. Propria har også *numerus* som inherent kategori.

2.1.1 Substantiv: appellativ

Appellativ (*common nouns*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xNC (*noun common*). Utover dette kan dei merkast for **genus** (gM, gF, gN, gU), som er ein inherent kategori, **numerus** (nS, nP, nU), **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU), **definittheit** (sI, sD, sU) og endeleg for at dei har **bøying** (inY). Kategorien **definittheit** tener til å skilje mellom substantiv i bestemt form (sD), t.d. *konan er spök* ‘kvinna er klok’, og ubestemt form (sI), t.d. *kona bjó þar* ‘(ei) kvinne budde der’. I ordbøkene vil appellativ normalt ha liten forbokstav.

▷ Ordklassa er open.

- (4) En **dróttningin** hverfr í brott reið mjök.
‘Og dronninga vender seg bort svært sint.’

MERKNAD 1: Namn på folkeslag og innbyggjarar tek vi som appellativ t.d. *danir* m. pl., *englar* m. pl., *svíar* m. pl., og vi fører altså fleirtalsforma som lemma.

MERKNAD 2: Dei tre orda *tigr* m. ‘tiar’, *hundrað* n. ‘(stor)hundre’ (dvs. 100 eller 120) og *þúsund* f. ‘(stor)tusen’ (dvs. 1000 eller 1200) er substantiv. Andre talord er omtalte i kap. 2.12 nedanfor.

2.1.2 Substantiv: propria

Propria (*proper nouns*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xNP (*noun proper*). Utover dette kan dei merkast for **genus** (gM, gF, gN, gU), **numerus** (nS, nP, nU), **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU) og **definittheit** (sI, sD, sU) og for at dei har **bøying** (inY). For mange propria er fleire av desse kategoriane ikkje spesifiserte. Kategorien vil då mangle i merkinga, eller ha trekket ‘U’ (for uspesifisert). I ordbøkene vil propria normalt ha stor forbokstav.

- ▷ Ordklassa er open.
- (5) Jarnskeggi átti konu þá er **Guðrún** er nefnd.
'Jarnskjegg hadde ei kone som heitte Gudrun.'
- (6) Nú var enn í **Danmørku** greifi nokkurr illr ok ofundfullr.
'No var det i Danmark ein vond og ovundsfull greve.'

2.2 Adjektiv

Adjektiv (*adjectives*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xAJ. Utover dette kan dei merkast for **grad** (rP, rC, rS, rU), **genus** (gM, gF, gN, gU), **numerus** (nS, nP, nU), **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU), **definittheit** (sI, sD, sU) og endeleg for at dei har **bøying** (inY). Kategorien **definittheit** tener til å skilje mellom adjektiv med bestemt form (sD), t.d. *inn gamli maðr* 'den gamle mannen' og ubestemt form (sI), t.d. *gamall maðr* '(ein) gammal mann'. Adjektiv kan stå både attributivt og predikativt: *langr vegr* '(ein) lang veg' vs. *vegrinn er langr* 'vegen er lang'. I begge tilfelle har dei kongruensbøying.

- ▷ Ordklassa er open.
- (7) Hann er **ríkr** maðr, **øflugr** ok **áttgóðr**.
'Han er ein mektig mann, sterk og av god ætt.'
- (8) Ert þú skyldr at sverja honum hinn **sterkasta** eið.
'Og du pliktar å sverje honom ein særs sterk eid.'

MERKNAD 1: Nøytrum singular av adjektivet kan også brukast adverblielt: *hann gekk langt* 'han gjekk langt'. I ei form som *langt* er det synkretisme mellom nøytrum singular nominativ og nøytrum singular akkusativ. Vi vel å tolke forma *langt* som akkusativ av adjektivet og annoterer denne som xAJ gN nS cA. Det må bli opp til den syntaktiske analysen å skilje ut den adverblielle bruken av adjektiv.

MERKNAD 2. Adjektiv i adverbliell bruk kan i nokre tilfelle også ha andre former, t.d. dativ plural (9) eller akkusativ singular maskulinum (10):

- (9) Hann gekk fyrir of daginn ok steig heldr **stórum** [stigum].
'Han gjekk fremst om dagen og steig med store [steg].'
- (10) Þótt róa kynni **krøfturligan**.
'Sjòlv om [han] kunne ro med kraftige tak.'

MERKNAD 3. Det har vore vanleg å rekne talord som ei eiga ordklasse, delt i grunntal (*cardinals*) og ordenstal (*ordinals*). Her har vi lagt vekt på at grunntala har same syntaktiske funksjon som determinativa, og vi reknar dei derfor med i denne ordklassa. Døme

på dette er *tveir* ‘to’ i (11). Sjå også den syntaktiske analysen av denne setninga i kap. 10.3 nedanfor.

- (11) Meðan þessir **tveir** viðir búa báðir saman, þá lifa ok bera lauf sitt.
 ‘Medan begge desse to trea bur saman, då lever dei og ber lauvet sitt.’

Ordet *einn* ‘ein’ reknar vi som eit determinativ på linje med *tveir*, *þrír*, *fjórir*, osv. Men i nokre tilfelle er det brukt som eit reint adjektiv med tydinga ‘aleine’, og då vel vi å klassifisere det som eit adjektiv:

- (12) Hví ertu **einn** kominn í Jötunheima?
 ‘Kvifor har du kome aleine i Jotunheimen?’

Ordenstala blir klassifiserte som adjektiv, i samsvar med kap. 1.2 ovanfor. Men på grunn av deira særskilde syntaktiske og semantiske eigenskapar reknar vi *fyrstr* og *annarr* som determinativ (kvantorar); jf. diskusjonen i kap. 2.4.2 nedanfor. Med andre ord er det berre ordenstala frå *þriði* ‘tredje’ og oppover som vi reknar som adjektiv.

MERKNAD 4. I adjektiv der gradbøyinga skjer ved hjelp av suppletivformer, t.d. *góðr* – *betri* – *beztr*, følgjer vi *Ordbog over det norrøne prosasprog* og reknar *góðr* som eitt lemma og *betri* som eit anna (med superlativforma *beztr*). Dette gjeld følgjande former:

Lemma 1 (for positiv)	Lemma 2 (for komparativ og superlativ)
<i>gamall</i>	<i>ellri</i> (elztr)
<i>góðr</i>	<i>betri</i> (beztr)
<i>illr</i>	<i>verri</i> (verstr)
<i>lítill</i>	<i>minni</i> (minnstr)
<i>margr</i>	<i>fleiri</i> (flestr)
<i>mikill</i>	<i>meiri</i> (mestr)

MERKNAD 5. Nokre adjektiv har ikkje bøyning, men endar på *-a* eller *-i* i alle former. Like fullt bør dei merkast for grad, genus, numerus, kasus, definittheit og bøyning. Trekket ‘U’ for *uspesifisert* skal brukast der det er nødvendig, men ikkje for kategorien bøyning, ettersom adjektiv generelt er bøyge og dermed skal annoterast med ‘inY’ for kategorien bøyning (jf. s. 19 ovanfor). Kap. 17 nedanfor inneheld ei liste over alle slike adjektiv som er registrerte i *Ordbog over det norrøne prosasprog*.

2.3 Pronomen

Pronomen (*pronouns*) er ord som erstattar eller er likeverdige med substantivfrasar, dvs. at ordet står *pro nomen*. I gammalnorsk er dei kjenneteikna ved at dei har ei særskilt, formrik bøyning, ulik andre ordklasser. I eldre grammatikkar er pronomen ei større ordklasse enn det vi her reknar med, ettersom også determinativa er tekne med.

2.3.1 Pronomen: personlege

Personlege pronomen (*personal pronouns*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xPE. Utover dette kan dei merkast for og **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU) og for at dei har **bøying** (inY). Vi meiner det er unødvendig å merkje dei for **person** (p1, p2, p3, pU), **genus** (gM, gF, gN, gU) og **numerus** (nS, nP, nU). Pronomenet *þú* er ikkje 2. person av *ek*, og *þér* er ikkje fleirtal av *þú*. Eit personleg pronomen har berre inntil fire former, nemleg kaususformene, t.d. *ek*, *mín*, *mér*, *mik*.

▷ Ordklassa er lukka og omfattar *ek*, *vit*, *vér*, *þú*, *þit*, *þér*, *hann* og *hon*.

- (13) Unnasti, kvað **hon**, **ek** veit at vísu at ei getr **þú** borit **mik**.
‘Kjæraste, sa ho, eg veit for visst at du ikkje får bore meg (maktar å bere meg).’
- (14) **Vit** kváðum nei við djöflinum ok við öllum hans verkum.
‘Vi to sa nei til djevelen og alt hans verk.’
- (15) **Hann** var mjök ástbundinn af **henni** ok **hon** af **honum**.
‘Han var svært forelska i henne og ho i han.’

MERKNAD 1. Determinativa *þat*, *þeir*, *þér*, *þau* (av *sá*) kan også opptre som personlege pronomen i 3. person eintal og fleirtal, men som nemnt i kap. 1.3 ovanfor vil vi rekne dei som determinativ i alle tilfelle; jf. også kap. 2.4.1 nedanfor.

2.3.2 Pronomen: refleksive

Refleksive pronomen (*reflexive pronouns*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xPR. Utover dette kan dei merkast **kasus** (cG, cD, cA, cU) og for at dei har **bøying** (inY).

▷ Ordklassa er lukka og omfattar berre *sik* (inga nominativsform).

- (16) En margir létu illa yfir því er hann gerði hana **sér** svá kára.
‘Men mange lét ille over at han heldt henne så kjær for seg.’

Det kan diskuterast om gammalnorsk har eit eige resiprokt pronomen, eller om frasen *hvárr – annarr* heller skal analyserast som to enkeltstående determinativ. Vi går inn for den siste løysinga; jf. kap. 2.4.2.

2.3.3 Pronomen: interrogative

Interrogative pronomen (*interrogative pronouns*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xPQ. Utover dette kan dei merkast for **genus** (gM, gF, gN, gU), **numerus** (nS, nP, nU), **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU) og for at dei har **bøying** (inY).

▷ Ordklassa er lukka og omfattar *hvat*, *hveim* og *hvílíkr*.

- (17) **Hvat** skal ek nú gera?
‘Kva skal eg no gjere?’

MERKNAD 1: Ordet *hví* (eig. nøytrum singular dativ av *hvat*) reknar vi som eit interrogativt adverb (jf. kap. 2.6.2):

- (18) **Hví** er frú mín svá árla upp staðin?
‘Kvifor har frua mi stått opp så tidleg?’

MERKNAD 2: Ordet *hveim* er egentleg maskulinum singular dativ av *hvat*, men kan reknast som eit leksikalisert interrogativt pronomen. Det gjer at både *hvat* og *hveim* blir eigne lemma i analysen.

MERKNAD 3: Orda *hvárr* og *hverr* reknar vi blant determinativa, sjølv om dei stundom kan opptre i same funksjon som pronomen. Jf. kap. 2.4.2 merknad 8.

MERKNAD 4. Ordet *hvílíkr* kunne ha vore rekna som determinativ i somme tilfelle:

- (19) Ok sagði henni **hvílíkan** harm riddarinn hafði af ást hennar.
‘Og fortalde henne kor stor sorg riddaren hadde av kjærleiken hennar.’

Vi har likevel valt å tolke det som eit interrogativt pronomen i alle tilfelle.

2.3.4 Pronomen: indefinitte

Indefinitte (ubestemte) pronomen (*indefinite pronouns*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xPI. Utover dette kan dei merkast for **genus** (gM, gF, gN, gU), **numerus** (nS, nP, nU), **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU) og for at dei har **bøying** (inY).

▷ Ordklassa er lukka og omfattar *báðir*, *hvatki*, *hvatvetna/hvetvetna* og *manngi*.

- (20) Ek ann Yðr, frú, yfir **hvatvitna**.
‘Eg elskar Dykk, frue, over alt anna.’

MERKNAD 1: Ordet *báðir* opptreir som oftast som eit pronomen, dvs. at det ikkje står attributivt og det er heller ikkje naturleg å rekne med eit underforstått overledd. Eit døme på dette er:

- (21) Um síðir luku þau **bæði** lífi sínu.
‘Om sider enda dei begge livet sitt.’

Sjeldnare er det at *báðir* står attributivt, som i:

- (22) Þá lagði hann **báða** fóttr í kné konungsins.
‘Dá la han begge føtene i fanget på kongen.’

Då má det reknast som determinativ, og vi meiner at ordet *báðir* på dette grunnlaget skal fordelast på ordklassene pronomen og determinativ, avhengig av den funksjonen det har.

MERKNAD 2: I det gammalnorske materialet har vi fleire døme på *hvatvetna/hvetvetna*, men førebels har vi ikkje funne døme på *manni*.

MERKNAD 3: Ordet *einn* vil bli rekna som determinativ (kvantor) både når det står i eintal, (23), og når det står i fleirtal, (24):

- (23) Því næst hljóp fram kottur **einn** grár.
‘Derneft sprang det fram ein grå katt.’
- (24) Þessa leið fara þeir **einir** er kunnigstir eru um Fljótsdalsheiði.
‘Denne vegen fer berre dei som er best kjende på Fljótalsheia.’

I det siste dømet ovanfor har vi rekna med eit implisitt hovud, *einir menn*. For eit døme på *einn* analysert som eit adjektiv, sjá kap. 2.2 merknad 3 ovanfor.

2.4 Determinativ

Determinativ (*determiners*) er ord som typisk står attributivt, og er i gammalnorsk kjenneteikna ved at dei har same type av bøyning som adjektiva. I eldre grammatikkar vart dei rekna som pronomen, men både morfologisk og syntaktisk skil dei seg frå dei eigentlege pronomena. Determinativa kan også stå utan overledd, t.d. (25), der vi reknar med eit underforstått *menn*:

- (25) **Einir** trúðu at hamingjan myndi fagnað ok fremd veita.
‘Somme trudde at vardøgeret kunne gje heider og framgang.’

2.4.1 Determinativ: demonstrativ

Demonstrativ (*demonstratives*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xDD. Utover dette kan dei merkast for **genus** (gM, gF, gN, gU), **numerus** (nS, nP, nU), **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU) og for at dei har **bøyning** (inY).

▷ Ordklassa er lukka og omfattar *hinn/inn/enn, sá og sjá/þessi*.

- (26) Þá bera þeir, sem **hinn** vildasti viðr, lauf ok blóm.
‘Då ber dei, som det beste tre, lauv og blomar.’
- (27) Var þetta dýr hverjum manni kært er í hirð konungsins var.
‘Dette dyret var kjært for alle som var i kongshirda.’

MERKNAD 1: Determinativa *þat, þeir, þér, þau* (av *sá*) kan opptre både som personlege pronomen, (1), og som demonstrativ, (2):

- (1) Ek vil tala við þá.
'Eg vil snakke med dei.'
- (2) Um þá daga var þar jafnan úfriður ok bardagar.
'I dei dagar var det jamt ufred og strid.'

Som nemnt i kap. 1.3 ovanfor rår vi til å rekne desse som determinativ i alle tilfelle, heller enn å fordele dei på to ulike ordklasser etter bruken. Sjå også kap. 2.3.1 ovanfor.

MERKNAD 2: Forma *hinn* kan med fordel brukast som lemma for både *hinn*, *inn* og *enn*, slik at *inn* kan reserverast for adverbet *inn* 'inn' og *enn* for adverbet *enn* 'endå'. Dette har vore praksis ved Gammalnorsk Ordboksverk.

MERKNAD 3: Orda *slíkr* og *þvílíkr* blir klassifiserte som adjektiv.

2.4.2 Determinativ: kvantorar

Kvantorar (*quantifiers*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xDQ. Utover dette kan dei merkast for **genus** (gM, gF, gN, gU), **numerus** (nS, nP, nU), **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU) og for at dei har **bøying** (inY).

- ▷ Ordklassa er lukka og omfattar *allr*, *annarr*, *annarrtveggi*, *annarrtveggja*, *báðir*, *einn*, *einnhverr*, *engi*, *fyrstr/fyrsti*, *hvárgi*, *hvárr*, *hvárrtveggi*, *hvárrtveggja*, *hvergi*, *hverr*, *nøkkurr*, *samr* og *sumr*.

I tillegg kjem grunntala: *einn*, *tveir*, *þrír*, *fjórir*, *fimm*, *sex*, *sjau*, *átta*, *níu*, *tíu*, osv.

- (28) Ok rann hjarta hans **allt** ór honum.
'Og hjartet hans rann heilt ut av han.'

MERKNAD 1: Som nemnt i kap 2.2 har det vore vanleg å rekne talord som ei eiga ordklasse, delt i grunntal (*cardinals*) og ordenstal (*ordinals*). Her har vi lagt vekt på at grunntala har same syntaktiske funksjon som andre kvantorar, og reknar dei derfor med til denne klassa. Ordenstala kjem med blant adjektiva, like eins på grunnlag av deira syntaktiske eigenskapar. I praksis gjeld dette frå og med *þriði* 'tredje' og oppover, ettersom vi reknar *fyrstr* og *annarr* som determinativ.

MERKNAD 2: Ordet *fyrstr* er i dei fleste tilfelle eit typisk determinativ, t.d.:

- (29) Ek réð þér þat hitt **fyrsta** ráð.
'Eg gav deg det som det første rådet.'

I det gammalnorske materialet opptrer det nesten utan unntak i bestemt form (og med svak bøying), som i dette eksemplet. I nokre tilfelle står det som fritt predikativ og i ubestemt form, t.d.:

- (30) Óláfr konungr lagði undir sik **fyrstr** konunga Noreg allan.
‘Kong Olav la under seg, som den første av kongane, heile Noreg.’

Også i slike tilfelle vil vi rekne *fyrstr* som eit determinativ.

MERKNAD 3: Ordet *annarr* har ofte vore rekna som både pronomen og determinativ. I (109) fungerer det som eit determinativ og har tydinga ‘annan, ulik’:

- (31) Hørpum, gígjum, simphanum, organum, timpanum, salterium ok korum ok allskonar **ǫðrum** strengleikum.
‘Harper, gigjer, simfanar, orgel, timpanar, salter og kor og allslags andre strengleikar.’

I (32) må det første *ǫðrum* reknast som determinativ, medan det andre kan sjå ut som pronomen:

- (32) Allskonar **ǫðrum** strengleikum er menn gera sér ok **ǫðrum** til skemtanar.
‘Alle slags andre strengleikar, som folk gjer til skjemt for seg og andre.’

Her er det nærliggjande å rekne med eit underforstått overledd, *ǫðrum* [*mønnum*], og dermed blir også dette *ǫðrum* eit determinativ.

I dei føregåande døma har *annarr* tydinga ‘annan, ulik’, ikkje ‘nummer to’. Men i somme tilfelle har det eit klart numerisk innhald:

- (33) Mælti hon **ǫðru** sinni til hans.
‘Ho talte for andre gong til han.’

Særskilt skal vi merke oss bruken av *annarr* i bruksmåten ‘den eine – den andre’:

- (34) Þá sá hann mýss tvær, **aðra** hvíta en **aðra** svarta.
‘Då såg han to myser, den eine kvit og den andre svart.’

I vår samanheng er den avgjerande eigenskapen ved *annarr* at det fungerer som eit determinativ, og ettersom vi ønskjer å maksimere homonymi (jf. kap. 1.3 ovanfor), rår vi til at *annarr* skal klassifiserast som determinativ i alle tilfelle.

MERKNAD 4: Ordet *allr* blir i dei fleste ordbøkene klassifisert som adjektiv, men vi skal her rekne det som kvantor på linje med ord som *einn*, *nøkkurr* og *sumr*, t.d.:

- (35) Síðan skildisk hann við konung ok **allt** hirðlið hans.
‘Sidan skildest han frå kongen og heile hirda hans.’

Her og andre stader utrykkjer *allr* eit omfang og det står typisk attributivt som andre determinativ.

MERKNAD 5: Ordet *báðir* skal vi som nemnt ovanfor rekne som både pronomen og determinativ (sjå dømme i kap. 2.3.4 merknad 1).

MERKNAD 6: Ordet *einn* er eit typisk determinativ, t.d.:

- (36) Í höfninni sá hann **eitt** skip.
‘I hamna såg han eit skip.’

Det blir stundom rekna som artikkel, t.d.:

- (23) Því næst hljóp fram kottur **einn** grár.
‘Dernest sprang det fram ein grå katt.’

Ettersom vi ikkje opererer med ei ordklasse for artiklar, må vi rekne det som ein kvantor også i slike tilfelle. Som nemnt i kap. 2.2 merknad 3 vil *einn* bli rekna som adjektiv når det har tydinga ‘aleine’.

MERKNAD 7. Ordet *einnhverr* har til liks med *annarr* vore rekna som både pronomen og determinativ, men av det gammalnorske materialet ser det ut til at den siste bruken er den vanlegaste. Eit typisk dømme er:

- (37) **Einnhverr** dag var þat er Óláfr var á land genginn með liði sínu.
‘Det var ein dag at Olav var gått i land med hæren sin.’

Her er det ingen tvil om at *einhvern* står som underledd, dvs. determinativ, til *dag*. I (38) har *einhverr* same funksjon som eit pronomen, men i samsvar med analysen av t.d. *annarr*, reknar vi med eit underforstått overledd *maðr* her:

- (38) Þá leggi **einnhverr** hönd sína í munn mér at veði at þetta sé falslaust gert.
‘Lat nokon leggje handa si i munnen min i pant på at dette er gjort utan svik.’

Derfor skal vi også alltid rekne *einhverr* som determinativ.

MERKNAD 8: Orda *engi*, *hvárr*, *hverr*, *nokkurr* og *sumr* blir like eins klassifiserte som determinativ, som t.d. i:

- (27) Var þetta dýr **hverjum** manni kært er í hirð konungsins var.
‘Dette dyret var kjært for alle som var i kongshirda.’

Det er også dømme på at desse orda opptre på linje med pronomena, t.d.:

- (39) Kaus **hverr** sér féлага.
‘Kvar valde seg frendar.’

Her er det nærliggjande å rekne med eit underforstått overledd, *hverr* [*maðr*]. Vi rår til å plassere alle førekomstane av *engi*, *hvárr*, *hverr*, *nokkurr* og *sumr* i same ordklasse, dvs.

blant determinativa. Nøytrumsforma *ekki* av *engi* må vi av og til klassifisere som eit adverb, på linje med *eigi* (jf. kap. 2.6.1 merknad 1).

MERKNAD 9: Ordet *tváru* reknar vi som ei samanskriving av preposisjonen *at* og determinativet *hvárr*, som då står i dativ eintal nøytrum *hváru*, styrt av preposisjonen.

- (40) Minnti hann **at hváru** á með orðum ok mælti svá.
‘Han la kvar og ein på minnet med ord og sa slik.’

I handskriftet av *Gammalnorsk homiliebok* står det *atvaro* i eitt ord. Vi har delt dette i to ord, *at varo*, under annotasjonen og tolka dei to orda som preposisjonen *at* + determinativet *hvárr*.

MERKNAD 10. Ordet *hvergi* kan i nokre tilfelle vere determinativ, t.d. *hvergi góðr maðr* ‘kvar gode mann’, men som oftast er det adverb:

- (41) Þá var hann **hvergi** sénn þar í fylkinu.
‘Då vart han ikkje sedd nokon stad i fylket.’

Dette er eitt av dei orda som bør disambiguerast.

MERKNAD 11: Orda *margr* og *jafnmargr* blir klassifiserte som adjektiv, sjølv om det ville vere gode grunnar for å rekne dei som kvantorar. Men ein kan leggje vekt på at *margr* faktisk har gradbøying (rett nok suppletivbøying), *margr – fleiri – flestr*, til liks med adjektiva.

MERKNAD 12: Ordet *samr* blir somme gonger brukt som kvantor, men som oftast som adjektiv. Eit døme på det siste er “verða samir á” ‘bli forlikte om’.

2.4.3 Determinativ: possessiv

Possessiv (*possessives*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xDP. Utover dette kan dei merkast for **genus** (gM, gF, gN, gU), **numerus** (nS, nP, nU), **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU) og for at dei har **bøying** (inY).

▷ Ordklassa er lukka og omfattar *minn, þinn, sinn, okkarr, ykkarr, yðvarr* og *várr*.

- (42) Hann hugðisk þá at reyna afl **sitt**.
‘Då tenkte han at han ville prøve styrken sin.’

2.5 Verb

Verb (*verbs*) har finitt eller infinitt form. Finitte verb dannar kjernen i ei heilsetning. Infinitte verb er anten utfylling til finitte verb eller dei opptrer i same funksjon som adjektiv (i predikativ eller i attributiv stilling).

2.5.1 Verb: finitte

Finitte verb (*finite verbs*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xVB. Utover dette kan dei merkast med **finittheit** (fF), **tempus** (tPS, tPT, tU), **modus** (mIN, mSU, mIP, mU), **person** (p1, p2, p3, pU), **numerus** (nS, nP, nU), **diatese** (vA, vR, vU) og endeleg for at dei har **bøying** (inY). Det er også mogleg å merke verb for **bøyingssklasse** (iST, iWK, iRD, iPP, iU), men dette blir ikkje gjort i PROIEL, og vi rår til at det berre blir gjort med tanke på disambiguering (jf. kap. 3.2 nedanfor).

▷ Ordklassa er open.

- (43) Þessir er sá dagr er guð gerði.
'Denne er den dagen som Gud skapte.'

2.5.2 Verb: infinitte

Infinitte verb (*infinite verbs*) blir som eit minimum merkte med **ordklasse**, xVB. Hit høyrer partisipp (i presens eller preteritum [= perfektum]) og infinitivar. *Infinitivar* bør merkast med **finittheit** (fP), **tempus** (tPS, tPT, tU), **diatese** (vA, vR, vU) og for at dei har **bøying** (inY). *Partisipp* bør merkast for **finittheit** (fP), **tempus** (tPS, tPT, tU), **diatese** (vA, vR, vU), **genus** (gM, gF, gN, gU), **numerus** (nS, nP, nU), **kasus** (cN, cG, cD, cA, cU) og for at dei har **bøying** (inY).

▷ Ordklassa er open. Ho omfattar infinitiv (t.d. *hann mun koma* 'han vil kome'), partisipp (t.d. *hann er kominn* 'han er komen') og supinum (t.d. *hann hefir komit* 'han har kome').

Supinum blir morfologisk annotert som ein perfektum partisipp med bøyingstrekka akkusativ, singularis, nøytrum.

2.6 Adverb

Adverb (*adverbs*) kan på syntaktisk grunnlag delast i to grupper. Det store fleirtalet er setningsinterne og fungerer som adverbial i setninga, dvs. som utfylling til verbet eller som attributt til eit adjektiv eller eit anna adverb. Ei lita gruppe, dei interrogative adverba, skil seg ut ved å gjere setninga spørjande.

2.6.1 Adverb: allmenne

Allmenne adverb (*adverbs*) blir merkte for **ordklasse**, xAV, og eventuelt for **grad** (rP, rC, rS, rU) og for at dei kan ha **bøying** (inY). Nokre adverb kan gradbøyast, t.d. *oft* ‘ofte’ og *sjaldan* ‘sjeldan’, medan andre ikkje har gradbøying, t.d. *eigi* ‘ikkje’, *ekki* ‘ikkje (noko)’, *hér* ‘her’, *nú* ‘no’, *þaðan* ‘derifrå’, *þegar* ‘straks’. Til liks med ubøygde adjektiv skal alle adverb annoterast som bøygde, sjølv om nokre av dei ikkje kan gradbøyast (jf. kap. 2.2 merknad 5). Kap. 17.3 nedanfor har ei liste med dei vanlegaste ubøygde adverba.

▷ Ordklassa er open (ein kan t.d. danne nye adverb av adjektiv med avleiinga *-liga*).

(44) Hann svaf ok hraut **sterkliga**.
‘Hann sov og snorka tungt.’

I adverb som har suppletivbøying, t.d. *vel* – *betr* – *bezt*, følgjer vi *Ordbog over det norrøne prosasprog* og reknar *vel* som eitt lemma og *betr* som eit anna (med superlativforma *bezt*). Dette gjeld følgjande former:

Lemma 1 (for positiv)	Lemma 2 (for komparativ og superlativ)	
<i>gjarna</i>	<i>heldr</i>	(<i>helzt</i>)
<i>illa</i>	<i>verr</i>	(<i>verst</i>)
<i>litt</i>	<i>minnr</i>	(<i>minnst</i>)
<i>mjök</i>	<i>meirr</i>	(<i>mest</i>)
<i>vel</i>	<i>betr</i>	(<i>bezt</i>)

MERKNAD 1: Vi reknar *ei*, *eigi* og *ekki* som (nektings)adverb, t.d.:

(13) Unnasti, kvað hon, ek veit at vísu at **ei** getr þú borit mik.
‘Kjæraste, sa ho, eg veit for visst at du ikkje får bore meg (maktar å bere meg).’

Ordet *ei* kan også ha tydinga ‘alltid’ (= *á*). Ordet *ekki*, som formelt er nøytrum av *engi*, kan også vere pronomen, “Sá hann **ekki** til konungs” ‘Han såg ingenting til kongen’. Jf. kap. 2.4.2 merknad 8 ovanfor.

2.6.2 Adverb: interrogative

Interrogative adverb (*interrogative adverbs*) blir merkte for **ordklasse**, xAQ. Til skilnad frå allmenne adverb er dei ikkje bøygde for **grad**, og ettersom dei heller ikkje er bøygde i nokon annan kategori, skal dei annoterast som ubøygde, inN.

▷ Ordklassa er lukka og omfattar *hvar*, *hvárt*, *hvert*, *hvaðan*, *hversu*, *hvé/hve*, *hví* og *hvernig*.

Interrogative adverb førekjem både i hovudsetningar, (12), og i indirekte spørjesetningar (dvs. i leddsetningar), (45):

- (12) **Hví** ertu einn kominn í Jötunheima?
‘Kvifor har du kome aleine í Jotunheimen?’
- (45) Kynligt þykkir mér, kvað hann, **hví** þú leitar ei rannsaks um slíkt
‘Underleg tykkjest det meg, sa han, kvifor du ikkje søkjer kunnskap om slíkt.’

2.7 Preposisjonar

Preposisjonar (*prepositions*) blir merkte for **ordklasse**, xAP (for “adpositions”), og for at dei ikkje har **bøying**, inN. Hit høyrer i første rekkje dei usamansette preposisjonane.

- ▷ Ordklassa er lukka og omfattar *á, af, austan, frá, handa, hjá, í, innan, jafngegnt, milli, millum, með, mót, móti, norðan, nær, of, ór, sunnan, til, um, umhverfis, umhverfum, undir, útan, vegna, vestan, við* og *yfir* (vi reknar *meðr* som ei form av *með*, og *viðr* som ei form av *við*).

- (46) Mjök **nær** fjallinu lét einn konungr gera mikla borg.
‘Svært nær fjellet lét ein konge gjere ei stor borg.’

Ein del av desse preposisjonane kan også vere adverb. Det gjeld *norðan, austan, sunnan, vestan, innan, útan*, og *jafngegnt*, som oppført i kap. 3.1 nedanfor. *Norrøn ordbok* har *jafngengt* berre som adverb, men vi meiner at på grunnlag av (47) må det også reknast som preposisjon, med utfylling i dativ:

- (47) Þá mælti konungrinn at hann skyldi yrkja um þat er skrifat var á tjaldinu **jafngengt** honum.
‘Då sa kongen at han skulle dikte om det som var framstilt på teppet overfor honom.’

I tillegg til dei usamansette preposisjonane er det to typar av samansette preposisjonar:

- (a) Begge ledda er preposisjonar, t.d. *í hjá*, eller det første leddet er ein preposisjon og det andre eit opphavleg substantiv, t.d. *í móti* av *mót* n. ‘møte’. På bakgrunn av den syntaktiske analysen skal vi rekne også desse opphavlege substantiva som preposisjonar. Det inneber at ein del bøyingsformer av substantiv blir leksikaliserte som preposisjonar. Dei aktuelle substantiva er *mót* n. ‘møte’, *bak* n. ‘rygg’, *hønd* f. ‘hand’ og *søk* f. ‘sak’.

<i>á bak</i>	<i>á móti</i>	<i>í meðal</i>
<i>á hendr</i>	<i>á samt</i>	<i>í milli</i>
<i>á hønd</i>	<i>afhendi</i>	<i>í millum</i>
<i>á meðal</i>	<i>at baki</i>	<i>í mót</i>
<i>á milli</i>	<i>í gegn</i>	<i>í móti</i>
<i>á millum</i>	<i>í gegnum</i>	<i>fyrir sakir</i>
<i>á mót</i>	<i>í hjá</i>	<i>til handa</i>

(b) Det første leddet er ein preposisjon, det andre eit adverb. I denne typen skal vi rekne det andre leddet som adverb, sjølv om det inngår i ein samansett preposisjon; jf. den syntaktiske analysen i (130) i kap. 8.6.2 nedanfor. Hit høyrer ei gruppe adverb på *-an* og dessutan *fram*:

<i>fyrir austan</i>	<i>fyrir innan</i>	<i>um fram</i>
<i>fyrir norðan</i>	<i>fyrir útan</i>	
<i>fyrir sunnan</i>		
<i>fyrir vestan</i>		

Orda på *-an* er som oftast adverb, men dei kan også fungere som preposisjonar når dei står aleine, slik som i (48):

- (48) Nú var Desiré tíu vetr **útan** lands, svá at hann fór ekki heim þess á millum.
 ‘No var Desiré ti vintrar utanlands, slik at han ikkje fór heim i mellomtida.’

I slike tilfelle må desse orda klassifiserast som preposisjonar; jf. homonymilista i kap. 3.1 nedanfor.

MERKNAD 1. *The Menota handbook* (v. 2.0) kap. 8.5.10 seier at ein kan kode preposisjonar som xVP når dei står i absolutt bruk eller som utfylling til verbet (dvs. når dei kan klassifiserast som verbpartiklar). Men dette er eigentleg ein syntaktisk annotasjon, som ikkje treng vere del av den morfologiske annotasjonen. Vi annoterer dei derfor som ordinære preposisjonar, xAP.

MERKNAD 2. *The Menota handbook* (v. 2.0) kap. 8.5.15 seier at ein kan kode ekspletivpartiklane *of* og *um* (brukte i eddadikta) som xEX, men det synest ikkje vere nokon sterk grunn til å skilje ut denne bruken. Skulle ein gjere det, ville det vere enklast for annotatoren å rekne alle preposisjonar i absolutt bruk (når dei står utan utfylling) som xVP, men det ville innebere nokså mykje disambiguering. I den morfologiske annotasjonen er ekspletivpartiklane altså preposisjonar, men i den syntaktiske skal dei reknast som AUX (jf. kap. 7.2.1 d nedanfor). Merk at det også er to ordinære preposisjonar *of* og *um*.

MERKNAD 3. I *um síð* og *um síðir* ‘om sider’ reknar vi *um* som preposisjon og *síð(ir)* som bøyingsformer av substantivet *síð* f. ‘sistpá’. Dette dannar ein preposisjonsfrase i sin eigen rett, på linje med uttrykk som *í dag* ‘i dag’, *um morguninn* ‘om morgonen’, medan t.d. *til handa* har styringsegenskapar, som i “til handa Knúti konungi” (DG 8 II, kap. 22), og skal derfor reknast som ein samansett preposisjon.

2.8 Konjunksjonar

Konjunksjonar (*conjunctions*) blir merkte for **ordklasse**, xCC, og for at dei ikkje har **bøying**, inN. Konjunksjonar knyter saman ledd på same syntaktiske nivå, det vere seg frasar eller setningar.

- ▷ Ordklassa er lukka og omfattar for det første nokre konjunksjonar som opptre aleine: *eða, elligar, en, enda, heldr, né* og *ok* (merk at fleire av desse orda også kan vere medlemer av andre ordklasser, jf. kap. 3.1 nedanfor)

(44) Hann svaf **ok** hraut sterkliga.
‘Han sov og snorka tungt.’

Vidare er det ein del konjunksjonar som opptre i par: *báði – ok, hvárki – né, annathvært – eða, annattveggja – eða, hvárki – eða, hvárt – ok* (dei to siste para er sjeldsynte). *Norrøn ordbok* fører opp *annat hvárt* som eit lemma med særskriving, dvs. *annarr hvárr*, truleg fordi begge ledda er bøygde. Men slik er det også med ord som *einnhverr* og *hvártrveggi*, utan at dei blir særskrivne. Vi gjer derfor framlegg om at *annathvært* blir rekna som lemmaforma.

- ▷ I tillegg til dei enkeltståande konjunksjonane kjem altså nokre som anten opptre i par eller kan gjere det: *annathvært, annattveggja, báði, hvárki* og *hvárt*.

MERKNAD 1. Orda *báði* og *hvárt* blir berre rekna som konjunksjonar i samband med *ok* eller *eða*. Dei må derfor disambiguerast frå determinativa *báðir* og *hvárr* og adverbet *hvárt*:

(49) Ok hverr sem einn várna manna hefir oftsamliga sét þat ok gengit nær því, **báði** nætr **ok** daga.
‘Og kvar som ein av våre menn har ofte sett det [dyret] og gått nær det, både natt og dag.’

Den syntaktiske analysen av (49) er vist i kap. 9.3 nedanfor.

MERKNAD 2. Ordet *né* kan vere både konjunksjon og subjunksjon. Her er det konjunksjon:

(50) Alldri skalt þú fá svivirðing **né** hróp **né** hatr af henni.
‘Du skal aldri få svivørding eller baktale eller hat frå henne.’

2.9 Subjunksjonar

Subjunksjonar (*subjunctions*) blir merkte for **ordklasse**, xCS, og for at dei ikkje har **bøying**, inN. Subjunksjonar innleier leddsetningar og fungerer syntaktisk som hovud i denne setninga. Relativpartikkelen *er* (og *sem*) høyrer hit. Merk at vi reknar infinitivs-

merket *at* som medlem av ei eiga ordklasse, ettersom dette ordet har ein annan syntaktisk funksjon enn subjunksjonane (jf. kap. 2.10 nedanfor).

Fleire av subjunksjonane er samansette, t.d. *fyrir því*, *fyrir því at*, *sakir þess at*, *svá at*, *þá er*, *þó at*, *því at*. I den morfologiske annotasjonen ser vi til at det siste leddet, typisk *er* eller *at*, er annotert som subjunksjon og såleis kan stå som innleiarord i leddsetninga. Dei andre ledda annoterer vi i samsvar med deira ordinære ordklasse, slik at t.d. *þá* i *þá er* blir annotert som adverb, *því* i *því at* som determinativ (av *sá*), og *fyrir* i *fyrir því* som preposisjon. I *sakir þess at* skal vi rekne *sakir* som ein leksikalisert preposisjon (av substantivet *søk* f.) som styrer genitiv, her *þess*, og *at* er subjunksjon – heilt parallelt med *fyrir því at*. Den syntaktiske annotasjonen er eksemplifisert i kap. 10.3 nedanfor.

- ▷ Ordklassa er lukka og omfattar desse usamansette subjunksjonane: *at*, *áðr*, *ef*, *en*, *er*, *meðan*, *né*, *nema*, *ok*, *sem*, *síðan*, *svá*, *svát*, *þegar*, *þegars*, *þó*, *þótt*, *því*, *þvít*, *unz* (merk at dei fleste av desse orda også kan ha andre ordklasser, jf. kap. 3.1 nedanfor)

- (51) Hon sagði at Baldr hafði þar riðit.
'Ho sa at Balder hadde ride der.'

Fire av desse subjunksjonane er samanskrivingar av samansette subjunksjonar, nemleg *svát* = *svá at*, *þegars* = *þegar er*, *þótt* = *þó at* og *þvít* = *því at*. I vår analyse opptre dei likevel på linje med dei andre usamansette subjunksjonane.

- ▷ Dernest er det fleire samansette subjunksjonar (endå vi, som nemnt ovanfor, berre reknar det siste leddet morfologisk som subjunksjon): *fyrir því*, *fyrir því at*, *hvárt sem*, *sakir þess at*, *svá at*, *þá er*, *þá sem*, *þegar at*, *þegar er*, *þegar sem*, *þó at*, *því at*

I nokre tilfelle manglar det siste leddet, *at* eller *er*, og det føregåande leddet må då klassifiserast som ein subjunksjon. I (52) gjeld dette *svá*, som ein kan tolke som ei redusert form av *svá at*. I frávære av *at* blir *svá* subjunksjon.

- (52) Svá hvárki viðr komi knífr né sǫx.
'Slik at verken kniv eller saks kom til.'

Dette førekjem ofte med *þegar*, som av den grunn er oppført som både adverb og subjunksjon i kap. 3.1 nedanfor, på same måte som med *svá*.

MERKNAD 1. *The Menota handbook* (v. 2.0) kap. 8.5.14 opnar for at ein kan kode relativpartikkelen som xRP, men det er ingen sterk grunn til å skilje relativpartikkelen frå dei andre subjunksjonane. Latin og ein del andre språk har eit relativpronomen, *quis*, som kan bøyast, men i gammalnorsk har ikkje relativpartikkelen noka bøyning, og det er ikkje naturleg å rekne den som eit pronomen.

MERKNAD 2. I sørnorske handskrifter førekjem det fleire stader at *en* er brukt som subjunksjon (relativpartikkel), og nokre gonger er *er* brukt på same vis som konjunksjonen *en* (Knudsen 1952: 15).

MERKNAD 3. I AM 619 4° (*Gammalnorsk homilieboek*) førekjem ofte *an* som samanlikningssubjunksjon, ved sida av *en* (Knudsen 1952: 17).

2.10 Infinitivmerke

Infinitivmerket (*infinitive marker*) blir merkt for **ordklasse**, xIM, og for at det ikkje har **bøying**, inN. Som nemnt ovanfor har infinitivmerket ein annan syntaktisk funksjon enn subjunksjonane: Det står som hjelpeledd til infinitiven, medan ein subjunksjon er hovud i ei leddsetning. Derfor er det rekna som ei eiga ordklasse her.

2.11 Interjeksjonar

Interjeksjonar (*interjections*) blir merkt for **ordklasse**, xIT, og for at dei ikkje har **bøying**, inN.

▷ Ordklassa er lukka og lita. Døme: *óhó! vei!*

Til interjeksjonane reknar vi også svarorda *já* 'ja', *nei* 'nei' og *jaur* 'jau', sjølv om *Norrøn ordbok* reknar desse orda som adverb.

I somme tilfelle kan *já* og *nei* fungere som ubøygde substantiv. Eit døme på dette er:

(53) En sá kveðr **nei** við hann.
'Og han seier nei til han.'

Norrøn ordbok ser ut til å rekne *já* og *nei* som adverb i slike tilfelle, men vi har valt å analysere dei som substantiv.

2.12 Talord

I mange grammatikkar reknar ein med ei særskilt ordklasse for talord, delt i grunntal og ordenstal. Som nemnt i kap. 2.2 og 2.4 ovanfor tek vi grunntala med blant determinativa, og ordenstala blant adjektiva. Dessutan er det nokre få talord som er substantiv, nemleg *tigr* m. 'tiar', *hundrað* n. 'hundre' og *púsund* f. 'tusen', jf. kap. 2.1.1 ovanfor.

Talorda over 20 er samansette, t.d. grunntalet *fjórir tigr* 'førti'. Då må kvart ord lemmatiserast for seg, *fjórir* det. 'fire' og *tigr* av *tigr* m. 'tiar'. Slike talord kan også modifierast, som i (54). Her uttrykkjer adjektivet *halfr* (i dativ eintal, *hølfum*) at det er halvparten av den fjerde tiaren, dvs. tre tiarar + halvparten av den fjerde, eller $30 + 5 = 35$.

- (54) En þá er þeir váru albúnir ór höfninni, þá fóru þeir norðan fyrir Þrjótshverfi **hølfum fjórða tig** skipa.
'Og då dei var ferdig budde til á fare frá hamna, så drog dei frá nord framom Trjotshverve med den halve fjerde tiaren (dvs. 35) skip.'

Når det står romartal i teksten, brukar vi arabiske tal som lemma. Såleis skal "2" vere lemma for romartalet ".ij." o.l. i teksten, "100" for ".c." o.l. (med mindre det er grunn til å rekne med eit storhundre, "120"). Desse tala har inga bøying, og blir altså annoterte som inN, utan bøying.

Gammalnorske lemmaformer nyttar vi berre når gammalnorske talord er brukte i teksten. Såleis blir "tveir" lemma for "tvá" og "tveim" osv., "þrír" for "þrír" og "þrimr" osv.

3 Homonymi

Homonymi er samanfall i form mellom to eller fleire ord. Homonymi kan kome til uttrykk som både homografi, dvs. identisk skriftleg form (*mála* ‘seie, tale’ vs. *mála* ‘måle’), og som homofoni, dvs. identisk lydleg form (*gått* vs. *godt* i mange norske dialektar). Dei døma som vi fører opp her, er strengt teke å rekne som homografiar, men vi vel å bruke den overordna termen homonymi.

Vi ønskjer ikkje å operere med homonymi oftare enn nødvendig, men då det mange gonger kan vere vanskeleg å dra grensa, har vi valt å bruke *Norrøn ordbok* som referanse.

3.1 Homonyme ord i ulike ordklasser

Ein del ord er homonyme, men kan skiljast (disambiguerast) med di dei har ulik ordklasse, eller (ved substantiv) ulik genus. Her vil kombinasjonen av oppslagsform og ordklasse vere tilstrekkeleg til å skilje mellom dei. For ordklasser brukar vi desse forkortingane: adj. = *adjektiv*, adv. = *adverb*, determ. = *determinativ*, konj. = *konjunksjon*, prep. = *preposisjon*, pron. = *pronomen*, subj. = *subjunksjon* og subst. = *substantiv*.

ord	ordkl. 1	ordkl. 2	ordkl. 3	ordkl. 4	ordkl. 5
á	subst. f. ‘elv’	prep. ‘på’			
áðr	adv. ‘før’	subj. ‘før enn’			
ár	subst. f. ‘åre’	subst. n. ‘år’ el. ‘førstning’ jf. <i>ár</i> I og <i>ár</i> II	adv. ‘årle’		
armr	subst. m. ‘arm’	adj.			
at	prep. ‘åt’	subj. ‘at’	adv. ‘at’ (t.d. i uttrykk som <i>at eins</i>)	infinitivsmerke	subst. n. ‘egging’
austan	adv. ‘austa’	prep. ‘austa’			
austr	subst. n. ‘austerætt’	subst. m. ‘auster, ausing’	adv. ‘aust’		

báðir	determ.: demonstrativ 'bæ'	pron.: indefinitt 'bæ'	konj. i <i>báði – ok</i>		
bak	subst. n. 'rygg'	prep. 'bak'	adv. 'bak'		
beit	subst. f. 'beite'	subst. n. 'skip'			
beita	subst. f. 'agn'	verb			
brenna	subst. f. 'brenning'	verb jf. <i>brenna</i> I og <i>brenna</i> II			
dauðr	subst. m. 'daude'	adj. 'død'			
ei	adv. 'alltid'	adv. 'ikkje'			
einn	determ.: kvantor 'ein'	adj. 'einaste'			
eins	adv. 'eins', 'berre'	gen. sing. mask./nøytr. av einn			
ekki	adv. 'ikkje'	pron. 'ikkje noko, ingenting'	determ.: kvantor (nøyt. sing. av <i>engi</i>)	subst. m. 'sorg, sut'	
elligar	adv. 'eller'	konj. 'eller'			
en	konj. 'og, men'	subj. 'enn' ved samanlikning			
enda	verb 'ende'	konj. 'dessutan'			
engi	determ.: kvantor 'ingen'	subst. n. 'engstykke'			
fasta	subst. f. 'faste'	verb 'faste'	adv. 'urikkeleg'		
festa	verb 'feste'	subst. f. 'stadfesting'			
fjara	subst. f. 'fjøre, strand'	verb 'fjøre'			
fóstra	verb 'fostre'	subst. f. 'fostermor'			
frýja	verb 'laste'	subst. f. 'klandring'			
fyrri	adj. 'først'	adv. 'før enn'	(sjå også <i>fyr</i> adv.)		

ganga	verb 'gå'	subst. f. 'gonge'			
gegn	prep. 'imot'	adj. 'høveleg'			
gerr	adv. 'nøgnare'	adj jf. <i>gerr</i> I 'fullkommen' og <i>gerr</i> II 'grådig'			
gígja	subst. f. 'fele'	verb 'spele fele'			
gildra	subst. f. 'felle'	verb 'setje ut felle'			
gramr	adj. 'vreid'	subst. m. 'fyrste'			
hagr	adj. 'kunstferdig'	subst. 'tilstand, vilkår'			
hamla	subst. jf. <i>hamla</i> f. I 'hamleband' og <i>hamla</i> f. II 'stokk'	verb jf. <i>hamla</i> I 'ro bakover' og <i>hamla</i> II 'lemstre'			
hár	adj. 'høg'	subst. n. 'hår'	subst. m. 'trekloss'		
harpa	subst. f. 'harpe'	verb 'spele harpe'			
hátttr	subst. m. 'måte'	adj. 'farleg'			
heiðr	subst. f. 'hei'	subst. m., jf. <i>heiðr</i> m. I 'heider' og <i>heiðr</i> m. II 'skjoldnamn'	adj. 'skyfri'		
heill	adj. 'heil'	subst. n. el. f. 'lykke'			
heilsa	verb 'hilse'	subst. f. 'helse'			
heima	adv. 'heime'	subst. n. 'heimstad'	verb 'hyse'		
heldr	adv. 'heller'	konj. 'men heller'			

hertaka	verb 'ta til fange i krig'	subst. f 'hertaking'			
hvárt	adv. 'skal tru om'	konj. i (<i>annat</i>) <i>hvárt</i> – <i>eða</i>	subj. 'om'		
hvergi	determ.: kvantor 'kva det er'	adv. 'kvar det enn er, langtifrá'			
hverr	determ.: kvantor 'kvar'	subst. m. 'kjele'			
hvíla	verb 'kvile'	subst. f. 'seng'			
hyggja	verb 'hyggje'	subst. f. 'tanke'			
hönd	subst. f. 'hand'	prep. i <i>á hönd</i> , <i>á hendr</i> , <i>til handa</i>			
innan	adv. 'innan'	prep. 'innan'			
já	interjeksjon 'ja'	subst. 'ja'	verb 'seie ja'		
jafngegnt	adv. 'beint mot'	prep. 'beint mot'			
kóróna	subst. f. 'krone'	verb 'krone'			
kunnandi	subst. f. 'kunne'	adj. 'kunnig'			
kveðja	verb 'tale til'	subst. f. 'helsing'			
leiga	verb 'leige'	subst. f. 'leige'			
meðan	adv. 'medan'	subj. 'medan'			
megin	subst. n. 'makt'	subst. ubøy. 'side'			
minni	adj. 'mindre'	subst. jf. <i>minni</i> n. I 'munning' og <i>minni</i> n. II 'minne'			
missa	verb 'misse'	subst. f. 'tap'			

mót	subst. n. jf. <i>mót</i> n. I 'teikn' og <i>mót</i> II 'møte, samkome'	prep. 'mot'			
mærr	adj. 'fræg'	subst. m. 'borgar- meister' (fransk <i>maire</i>)			
né	konj. 'eller'	subj. 'ikkje heller'	adv. 'ikkje'		
nei	interjeksjon 'nei'	subst. 'nei'			
nema	subj. 'ikkje heller'	verb 'ta'			
norðan	adv. 'norda'	prep. 'norda'			
norrøna	verb 'setje om til norrønt'	subst. f 'nordisk'			
nær	adv. 'nær'	prep. 'nær'	subj. 'når'		
óðr	subst. m. 'sinn'	adj. 'galen, ør'			
of	prep. 'over'	adv. 'altfor'			
ok	konj. 'og'	subj. 'som'	adv. 'også'		
ól	subst. f. 'skinnreim'	subst. n. 'trollkvinne'			
púsa	verb 'gifte seg med'	subst. f. 'kone, hustru'			
(h)reinn	adj. 'rein'	subst. m. 'reinsdyr'			
renna	verb jf. <i>renna</i> I 'renne' og <i>renna</i> II 'få til å renne'	subst. f. 'ferd'			
rétr	adj. 'riktig'	subst. m. 'rett'			
røða	verb 'røde'	subst. f. 'samtale'			
røði	subst. m. 'roar'	subst. n. 'árar'			
sá	determ.: demonstrativ 'den'	verb 'så'			
samr	determ.: kvantor 'same'	adj. 'same'			

sjá	determ.: demonstrativ 'denne'	verb 'sjá'			
síð	adv. 'seint'	subst. f. 'sistpá'			
síða	subst. f. 'side'	verb 'seide'			
síðr	adv. 'mindre'	adj. 'lang'			
sinn	determ.: possessiv 'sin'	subst. n. 'gong'			
síðan	adv. 'sidan'	subj. 'sidan'			
skemma	verb jf. <i>skemma</i> I 'stytte' og <i>skemma</i> II 'skjemme'	subst. f. 'lite hus'			
skylda	verb 'skylde'	subst. f. 'skyldnad'			
slíðr	subst. n. pl. 'slire'	adj. 'lei, fæl'			
snara	subst. f. 'felle'	verb			
spá	verb 'spá'	subst. f. 'spádom'			
spúsa	verb 'gifte seg med'	subst. f. 'kone, hustru'			
staðfesta	verb 'stadfeste'	subst. f. 'stadfesting'			
stefna	verb jf. <i>stefna</i> I 'stemme' og <i>stefna</i> II 'styre'	subst. f. 'stemne'			
styrkr	subst. m. 'makt'	adj. 'sterk'			
sumr	determ.: kvantor 'somme'	subst. m. 'sjø'			
sunnan	adv. 'sunna'	prep. 'sunna'			
svá	adv. 'slik'	subj. <i>svá</i> – <i>ok</i> 'både – og'			
sýsla	verb 'sysle'	subst. f. 'syssel'			

sök	subst. f. 'sak'	prep. i <i>sakir</i> 'på grunn av'			
tala	verb 'tale'	subst. f. 'tale'			
þegar	adv. 'straks'	subj. 'straks'			
þó	adv. 'likevel'	subj. 'endå'			
þoka	verb 'flytte på'	subst. f. 'toke'			
því	adv. 'difor'	subj. 'fordi'			
umhverfis	adv. 'kringom'	prep. 'kringom'			
undan	adv. 'unna'	prep. 'unna'			
útan	adv. 'utan'	prep. 'utanfor'	subj. 'med mindre'		
van- kunnandi	subst. f. 'vankunne'	adj. 'vankunnig'			
vara	verb jf. <i>vara</i> I 'vara' og <i>vara</i> II 'vera var'	subst. f. 'handelsvare'			
varða	verb 'vakte'	subst. f. 'varde'			
vegna	verb 'gå vel'	subst. ubøy. 'side, vegner'	prep. = <i>fyrir sakir</i>		
venja	verb 'venje til'	subst. f. 'vane'			
vestan	adv. 'vesta'	prep. 'vesta'			
við	prep. 'ved'	subst. f. 'vidje'			
viða	verb jf. <i>viða</i> I 'lø' og <i>viða</i> II 'felle'	subst. f. 'tømmer'			
víða	adv. 'vide'	verb 'utvide'			
viðrtaka	verb 'ta imot'	subst. f. 'mottaking'			
villa	verb 'forville'	subst. f. 'villfaring'			
vinda	verb jf. <i>vinda</i> I 'vri' og <i>vinda</i> II 'blåse'	subst. f. 'noko vridd'			
vindr	subst. jf. <i>vindr</i> I 'vind', <i>vindr</i> II 'vindetrapp' og	adj. 'skeiv'			

	<i>vindr</i> III ‘folk i Vindland’				
vísa	subst. ‘strofe’	verb ‘syne’			
vit	pron.: personleg ‘vi to’	subst. n. ‘forstand’			
váeta	verb ‘gjere våt’	subst. f. ‘fukt’			

3.2 Homonyme ord i same ordklasse eller med same genus

I tillegg til dei homonyma som kan skiljast frå kvarandre ved hjelp av ordklassa, er det mange ord som ikkje kan skiljast på denne måten, rett og slett fordi dei høyrer til i same ordklasse. Ved substantiva kan ein rett nok skilje mellom homonym i ulike genera, t.d. *ár* f. ‘åre’ og *ár* n. ‘år, 365 dagar’. Men dersom homonyma har same genus, har ein det same problemet også her. Slike homonym er skilde frå kvarandre med romartal i *Norrøn ordbok*, t.d. “*á* f. I” ‘elv’ og “*á* f. II” ‘søye’.

I annoteringsapplikasjonen rår vi til at ord som er skilde med romartal i *Norrøn ordbok*, blir tagga med eit ekstra type-attributt som inneheld nummeret frå ordboka, men då i arabiske tal. Dei homonyme orda “*á* f. I” og “*á* f. II” blir då annoterte slik:

```
<w lemma="á" type="1" me:msa="xNC nS gF cN sI inY">á</w>
<w lemma="á" type="2" me:msa="xNC nS gF cN sI inY">á</w>
```

Ved enkelte verb kan disambigueringa gjerast gjennom bøyingsklasse. Eitt verb vil typisk ha svak bøying, “*bera* (*að*)”, eit anna sterk bøying, “*bera* (*bar*)”. Desse verba kan skiljast frå kvarandre ved hjelp av type-attributta “weak” og “strong”:

```
<w lemma="bera" type="weak" me:msa="xVB tPS fI vA inY">bera</w>
<w lemma="bera" type="strong" me:msa="xVB tPS fI vA inY">bera</w>
```

I kap. 17.1 nedanfor gjev vi ei fullstendig liste over homonym i same ordklasse eller genus (så langt vi har vore i stand til å identifisere dei), basert på ein gjennomgang av *Norrøn ordbok* 5. utg. (2008).

4 Menotec og PROIEL-koding

4.1 Bakgrunn

I kap. 2 har vi gjeve ein omtale av det morfologiske skjemaet som ligg til grunn for Menotec-prosjektet. Det byggjer på retningslinjene i *The Menota Handbook* kap. 8, men det er justert på fleire punkt slik at det skal vere kompatibelt med det skjemaet som er brukt i PROIEL-prosjektet. Medan Menotec-skjemaet kodar morfologien gjennom ein serie av namne-verdiar (*name tokens*) etter retningslinjene til *Text Encoding Initiative* (TEI), står PROIEL-skjemaet nærmare EAGLES-skjemaet. Her er dei morfologiske kategoriane oppførte i ein enkelt streng av teikn.

I dette kapittelet skal vi gje ei jamføring av dei to skjema. Merk at PROIEL-skjemaet har fleire kategoriar enn det som er oppført her, ettersom det er utvikla for annotasjon av fleire andre språk (gresk, latin, armensk, kyrkjeslavisk og gotisk). Nedanfor drøftar vi berre dei kategoriane som er aktuelle for gammalnorsk (og norrønt generelt).

4.2 Lemma

I begge skjema fører vi opp lemmaet som eit eige attributt, der oppslagsforma av lemmaet er attributtverdien. Såleis har subjunksjonen *at* 'at' denne annotasjonen (når ein ser bort frå morfologiske kategoriar som ordklasse og bøyingsform):

```
<w lemma="at">at</w>
```

Ortografien for lemma er drøfta i kap. 1.7 ovanfor, og det er gjort greie for behandlinga av homonyme lemma i kap. 3.2 ovanfor. To (eller fleire) fullstendig homonyme lemma er ord som ikkje kan skiljast frå kvarandre gjennom ordklasse eller bøyingsklasse. Kap. 17.1 nedanfor inneheld ei liste over homonym i norrønt.

4.3 Ordklasse

Talet på og definisjonen av ordklasser er i praksis samanfallande i dei to prosjekta. Nedanfor følgjer ein tabell som jamfører dei to, oppsett i same rekkjefølgje som tabellen i kap. 1.1 og opplistinga i kap. 2.

Ordklasser i Menotec

xNC	substantiv, appellativ
xNP	substantiv, proprium
xAJ	adjektiv
xPE	pronomen, personleg
xPR	pronomen, refleksivt
xPQ	pronomen, interrogativt
xPI	pronomen, indefinit
xDD	determinativ, demonstrativ
xDQ	determinativ, kvantor
xDP	determinativ, possessiv
xVB	verb
xAV	adverb, allment
xAQ	adverb, interrogativt
xAP	preposisjon
xCC	konjunksjon
xCS	subjunksjon
xIM	infinitivmerke
xIT	interjeksjon
xUA	uanalysert
xFW	framandt ord

Ordklasser i PROIEL

Nb	substantiv, appellativ
Ne	substantiv, proprium
A-	adjektiv
Pp	pronomen, personleg
Pk	pronomen, refleksiv
Pi	pronomen, interrogativt
Px	pronomen, indefinit
Pd	determinativ, demonstrativ
Py	determinativ, kvantor
Ps	determinativ, possessiv
V-	verb
Df	adverb, allment
Du	adverb, interrogativt
R-	preposisjon
C-	konjunksjon
G-	subjunksjon
N-	infinitivmerke
I-	interjeksjon
X-	uanalysert
F-	framandt ord

I Menotec-skjemaet står ordklassa alltid som det første verdien (*name token*) i det morfologiske attributtet **msa** (*morphosyntactic annotation*), som vist nedanfor med subjunksjonen *at*. Det neste elementet, **inN**, uttrykkjer at denne ordklassa ikkje har noka bøyning (jf. kap. 1.1 for desse forkortingane):

```
<w lemma="at" me:msa="xCS inN">at</w>
```

Ettersom attributtet **msa** er spesifikt for Menotec-kodinga (dvs. at det ikkje er ein del av standardrepertoaret i TEI), blir det innleidd med **me** for å vise at det høyrer til i lista over namne-verdiar (*name space*) som er definerte særskilt for Menotec.

Det ville ha vore ei enkel sak å endre Menotec-kodinga slik at ordklassa vart eit attributt i sin eigen rett, kalla **me:wc** eller liknande:

```
<w lemma="at" me:wc="xCS" me:msa="inN">at</w>
```

Denne kodinga er i praksis den same som er brukt i XML-eksporten i PROIEL-prosjektet, der desse attributta i tur og orden er kalla *lemma*, *part-of-speech* og *morphology*.

4.4 Dei morfologiske kategoriane

I PROIEL-skjemaet blir dei morfologiske kategoriane oppførte i ei bestemt rekkjefølgje på ti posisjonar for kvar ordklasse. Dersom ein kategori ikkje er relevant for ei ordklasse, blir han vist med ein bindestrek. Menotec-skjemaet er ikkje like strengt, men for å gjere dei to skjema full ut compatible har rekkjefølgja frå PROIEL blitt overteken i Menotec.

Nr.	Skjema	Kategori	Trekk									
(1)	Menotec	Person	p1	p2	p3	pU						
	PROIEL	Person	1	2	3	x						
(2)	Menotec	Numerus	nS	nP	nU							
	PROIEL	Number	s	p	x							
(3)	Menotec	Tempus	tPS	tPT	tU							
	PROIEL	Tense	p	u	x							
(4)	Menotec	Modus	mIN	mSU	mIP	mU						
	PROIEL	Finittheit Mood	i	s	m	x	fF (#)	fI n	fP p	fU y		
(5)	Menotec	Diatese	vA	vR	vU							
	PROIEL	Voice	a	m	x							
(6)	Menotec	Genus	gM	gF	gN	gU						
	PROIEL	Gender	m	f	n	x						
(7)	Menotec	Kasus	cN	cG	cD	cA	cU					
	PROIEL	Case	n	g	d	a	x					
(8)	Menotec	Grad	rP	rC	rS	rU						
	PROIEL	Degree	p	c	s	x						
(9)	Menotec	Definittheit	sI	sD	sU							
	PROIEL	Strength	s	w	t							
(10)	Menotec	Bøying	inY	inN								
	PROIEL	Inflection	i	n								

(#) I Menotec-skjemaet blir eit verb koda for *finitheit*, **fF**, dersom det er finitt, dvs. at det er bøygd for *tempus, modus, person, numerus* og *diatese*. I PROIEL-skjemaet er det inga koding for finittheit anna enn gjennom kategorien *modus* (Mood). Dersom eit verb er koda med andre trekk enn infinitiv eller partisipp, er det per definisjon finitt.

Som vi såg i kap. 1.5 ovanfor, er det ei rekkje synkretistiske former i gammalnorsk, slik det er i truleg alle bøyingsrike språk. Blant dei vanlegaste formene for synkretisme er (1) samanfall mellom alle genera i genitiv og dativ plural av adjektiv og determinativ, (2) samanfall mellom akkusativ og dativ av substantiv (særleg dei som har svak bøyning), og (3) samanfall mellom indikativ og konjunktiv i fleire verbformer. I kap. 4.5.2 nedanfor rår vi til at den første typen synkretisme blir annotert gjennom bruk av trekket *uspesifisert*, **gU**, i Menotec-skjemaet og **x** i PROIEL-skjemaet. Så godt som alle andre typar av synkretisme i gammalnorsk kan kodast ved hjelp av det følgjande settet av tilleggstrekk (definerte i tabellen på s. 14 ovanfor):

(4)	Menotec	Modus	mINSU	mINIM	mSUIM	
	PROIEL	Mood	e	f	h	
(6)	Menotec	Genus	gMF	gMN	gFN	gMFN
	PROIEL	Gender	p	o	r	q
(7)	Menotec	Kasus	cAD	cGD	cAN	cO
	PROIEL	Case	e	c	b	o

4.5 Døme på morfologisk annotasjon

Dette kapittelet forklarar i større detalj korleis ord i dei ulike ordklassene er koda i Menotec-skjemaet og PROIEL-skjemaet. Tala 1–10 viser til kategoriane og trekka i det føregåande kapittelet.

4.5.1 Substantiv

Substantiva er inndelte i appellativ (xNC) og propria (xNP). Alle er koda med kategoriane *numerus, genus, kasus, definittheit* (i PROIEL kalla *strength*) og *bøyning*, t.d. forma *mann* av *maðr* ‘mann’:

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	mann	maðr	xNC		nS				gM	cA		sI	inY
P	mann	maðr	Nb	-	s	-	-	-	m	a	-	s	i

MERKNAD: Substantiv i ubestemt form, t.d. *maðr* '(ein) mann', blir koda som **sI** (definitheit: indefinit) i Menotec og som **s** (strength: strong) i PROIEL, medan substantiv i bestemt form, t.d. *maðrinn* 'mannen', blir koda som **sD** (definitheit: definit) i Menotec og som **w** (strength: weak) i PROIEL.

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	Óláfi	Óláfr	xNP		nS				gM	cD		sI	inY
P	Óláfi	Óláfr	Ne	-	s	-	-	-	m	d	-	s	i

MERKNAD: I somme propria må enkelte kategoriar stå opne. Stadnamn som *Norðmandi* har for eksempel ikkje nokon spesifikk genus, og denne kategorien får dermed trekket **gU** i Menotec-skjemaet og **x** i PROIEL-skjemaet. Vidare kan det diskuteras om det gjev meining å tildele *numerus* til propria, men vi rår til å gjere det for at annotasjonen av alle substantiv skal bli så einsarta som mogleg. Men også i denne kategorien er det mogleg å kode med **gU** i Menotec-skjemaet og **x** i PROIEL-skjemaet

4.5.2 Adjektiv

Adjektiv (xAJ) er koda med kategoriane *numerus*, *genus*, *kasus*, *degree*, *definitheit* og *bøying*, t.d. forma *spøk* av *spakr* 'klok':

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	spøk	spakr	xAJ		nS				gF	cN	rP	sI	inY
P	spøk	spakr	A-	-	s	-	-	-	f	n	p	s	i

MERKNAD: Ordet *spøk* er ei *ubestemt* form av adjektivet, ettersom det opptrer utan noko determinativ, t.d. *spøk kona* '(ei) klok kone'. Denne kategorien blir koda som **sI** (definitheit: indefinit) i Menotec og som **s** (strength: strong) i PROIEL. Den bestemte forma av adjektivet, t.d. i *sú hin spaka kona* 'den kloke kona', blir koda som **sD** (definitheit: definite) in Menotec and as **w** (strength: weak) in PROIEL.

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	spakra	spakr	xAJ		nP				gU	cG	rP	sI	inY
P	spakra	spakr	A-	-	p	-	-	-	x	g	p	s	i

MERKNAD: I genitiv og dativ plural av adjektiv (og også av determinativ) er det ikkje tilrådeleg å prøve å fastsetje genus, ettersom det aldri er uttrykt noko genuskilje i desse formene. Som nemnt ovanfor rår vi til å kode genus som uspesifisert, **gU**, i Menotec-skjemaet og **x** i PROIEL-skjemaet.

4.5.3 Pronomen

Pronomena er inndelte i personlege (xPE), refleksive (xPR), interrogative (xPQ) og indefinite (xPI). Talet på kategoriar skiftar mellom dei, som vist nedanfor.

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	oss	vér	xPE							cA			inY
P	oss	vér	Pp	-	-	-	-	-	-	a	-	-	i

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	sér	sik	xPR							cD			inY
P	sér	sik	Pk	-	-	-	-	-	-	d	-	-	i

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	hvat	hvat	xPQ		nS				gN	cA			inY
P	hvat	hvat	Pi	-	s	-	-	-	n	a	-	-	i

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	báði	báðir	xPI		nP				gN	cN			inY
P	báði	báðir	Px	-	p	-	-	-	n	n	-	-	i

4.5.4 Determinativ

Determinativa er inndelte i demonstrativ (xDD), kvantorar (xDQ), og possessiv (xDP). Dei blir koda for *numerus*, *genus*, *kasus* og *bøying*.

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	þeirri	sá	xDD		nS				gF	cD			inY
P	þeirri	sá	Pd	-	s	-	-	-	f	d	-	-	i

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	qðru	annarr	xDQ		nS				gN	cD			inY
P	qðru	annarr	Py	-	s	-	-	-	n	d	-	-	i

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	yðarn	yðvarr	xDP		nS				gM	cA			inY
P	yðarn	yðvarr	Ps	-	s	-	-	-	m	a	-	-	i

4.5.5 Verb

Annotasjonen av verba skil seg på om dei er finitte eller infinitte. I Menotec-skjemaet kjem dette skiljet til uttrykk gjennom ein eigen kategori, *finittheit*, medan det i PROIEL-skjemaet er gjort slik at dei to kategoriane *finiteness* og *mood* er slegne saman (som forklart ovanfor). I praksis er annotasjonen i dei to skjema fullt ut kompatibel, som vist nedanfor.

For det første er finitte verb koda for *person*, *numerus*, *tempus*, *finittheit/modus*, *diatese* og *bøying*. I dømet nedanfor inneheld den fjerde posisjonen i Menotec-skjemaet to attributtverdiar, **fF** for *finittheit: finitt* og **mIN** for *modus: indikativ*. Denne informasjonen er representert av den eine **i** for *indicative* i PROIEL-skjemaet; eit verb i indikativ er per definisjon finitt.

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	gekk	ganga	xVB	p3	nS	tPT	fF	vA					inY
							mIN						
P	gekk	ganga	V-	3	s	u	i	a	-	-	-	-	i

For det andre blir infinitivar koda for kategoriane *tempus*, *finittheit/modus*, *diatese* og *bøying*. I Menotec-skjemaet blir *finittheit/modus* utfylt med attributtverdien **fI** for *finittheit: infinitiv*, medan denne informasjonen blir formidla gjennom det eine teiknet **n** for infinitiv i PROIEL-skjemaet. Slik blir kodinga av infinitiven *bíta* 'bite':

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	bíta	bíta	xVB			tPS	fI	vA					inY
P	bíta	bíta	V-	-	-	p	n	a	-	-	-	-	i

MERKNAD: Det er tre verb som har preteritum infinitiv, *skulu*, *munu* og *vilja* (med preteritum infinitiv *skyldu*, *mundu* og *vildu*), så det er nødvendig å annotere infinitivar for tempus.

For det tredje blir partisippformer koda for *numerus*, *tempus*, *finittheit/modus*, *diatese*, *genus*, *kasus*, *definitheit* og *bøying*. I Menotec-skjemaet, blir den fjerde posisjonen *finittheit/modus* utfylt med attributtverdien **fP** for *finittheit: partisipp*, medan denne informasjonen blir formidla gjennom det eine teiknet **p** for partisipp i PROIEL-skjemaet. Slik blir kodinga av presens partisipp *bítandi* 'bite':

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	bítandi	bíta	xVB		nS	tPS	fP	vA	gM	cN			inY
P	bítandi	bíta	V-	-	s	p	p	a	m	n	-	-	i

4.5.8 Konjunksjonar

Konjunksjonar (xCC) har inga bøyning, t.d. *eða* ‘eller’:

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	eða	eða	xCC										inN
P	eða	eða	C-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	n

4.5.9 Subjunksjonar

Subjunksjonar (xCS) har inga bøyning, t.d. *sem* ‘som’:

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	er	er	xCS										inN
P	er	er	G-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	n

MERKNAD: Relativpartiklane *er* og *sem* er ubøygde i gammalnorsk og bør derfor ikkje analyserast som relativpronomen, slik som i t.d. latin. Dei kjem i same gruppe som andre subjunksjonar, t.d. *at* ‘at’ og *ef* ‘dersom’.

4.5.10 Infinitivmerke

Infinitivmerket *at* ‘å’ (xIM) har inga bøyning:

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	at	at	xIM										inN
P	at	at	N-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	n

4.5.11 Interjeksjonar

Interjeksjonar (xIT) har inga bøyning, t.d. *vei* ‘ve’:

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	vei	vei	xIT										inN
P	vei	vei	I-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	n

4.5.12 Uanalyserte ord

Enkelte ord kan ikkje eintydig plasserast i ei ordklasse. Det kan vere fleire grunnar til dette, for eksempel at eit ord er så korrumpert at det ikkje er mogleg å gje ei mening til det, eller at det utan tvil er eit ord, men at innhald og dermed også ordklasse ikkje er kjent. Dette førekjem i den norrøne diktinga.

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	he	he	xUA										
P	he	he	X-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Dette er eit døme på korleis det korrumperte ordet *he* kan annoterast. Sjå drøftinga av slike ord i kap. 13.4 nedanfor.

4.5.13 Framande ord

Enkelte ord høyrer til andre språk. I kap. 1.6 ovanfor råde vi til at slike ord skal annoterast med ordklassa xFW og oppslagsforma frå deira eige språk, og ikkje nokon morfologisk annotasjon utover dette. I det gammalnorske materialet er latin det vanlegaste ikkje-nordiske språket. Det er som oftast enkelt å finne oppslagsform i ei latinsk ordbok.

	ord	lemma	klasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
M	patrem	pater	xFW										
P	patrem	pater	F-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Dette er eit døme på korleis det latinske ordet *patrem* (akkusativ singular av *pater* m. 'far') kan annoterast. Men sjølv om vi ikkje rår til å føre opp fleire morfologiske kategoriar enn ordklassa, bør eit framandt ord som er del av ei gammalnorsk setning, annoterast syntaktisk med den funksjonen det har i setninga (jf. kap. 1.6 ovanfor).

Del 2

Syntaktisk annotasjon

5 Bakgrunn for den syntaktiske annotasjonen

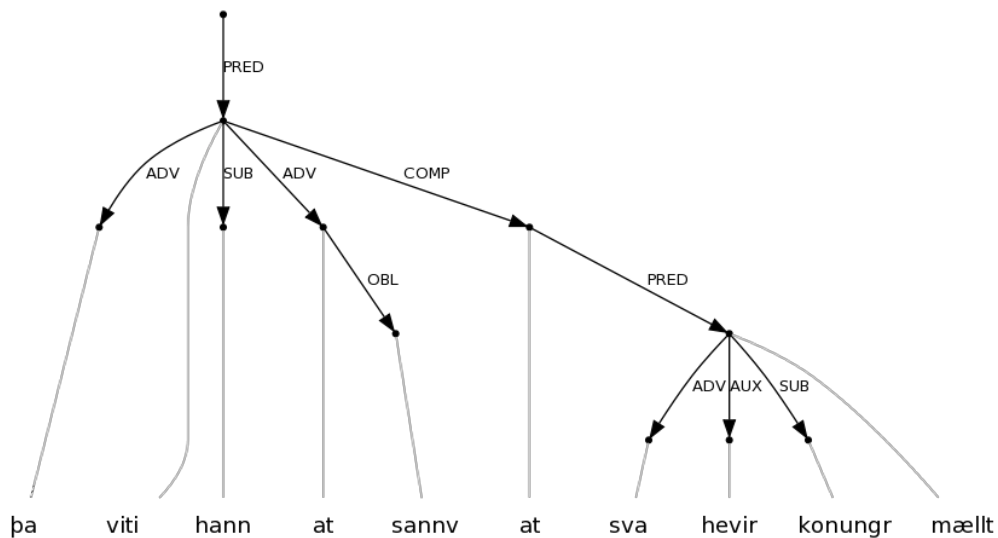
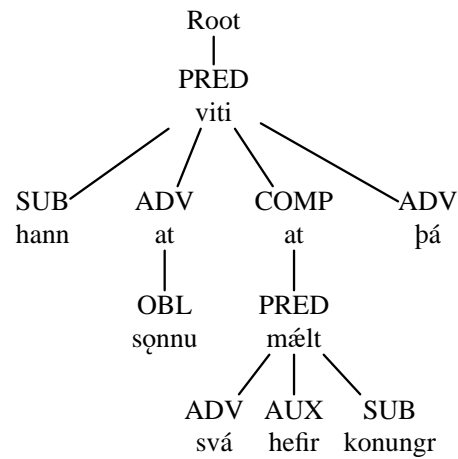
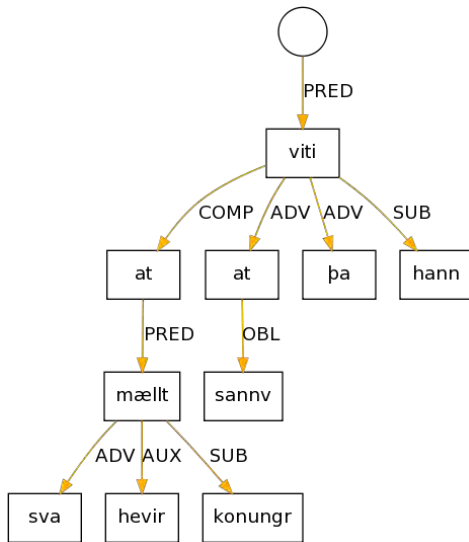
I disse retningslinjene legg vi til grunn ei modifisert form for dependensanalyse. Dette er ein analyse som for så vidt har røtter langt tilbake i den grammatiske tradisjonen, men som i nyare tid reknar Lucien Tesnière som grunnleggjaren av den moderne dependensanalysen med *Éléments de syntaxe structurale* (1959). Innanfor slavistikken har analysen vore meir utbreidd enn i andre tradisjonar, og er drøfta i m.a. Igor A. Mel'čuk, *Dependency syntax: Theory and practice* (1988). På dette grunnlaget og med støtte i *Guidelines for the Syntactic Annotation of Latin Treebanks* (Bamman mfl. 2007) har PROIEL-prosjektet ved Universitetet i Oslo bygd opp sin analysemodell, dokumentert i *PROIEL Guidelines for Annotation* (Haug 2010). Det er denne modellen vi fører vidare i desse retningslinjene, tilpassa gammalnorsk.

Dependensgrammatikk har ikkje vore blant dei mest oppdyrka syntaktiske retningane, sjølv om den altså har vore ein del brukt i slavistikken, men det har vore ei aukande interesse i seinare tid. Denne interessa kan forklarast med at dependensanalysen tilbyr eit godt kompromiss mellom fullt uttømmande syntaktisk beskriving og praktisk gjennomføring. Ettersom dependensanalysen byggjer på det enkelte ordet i setninga, viser det seg at den er lett å nytte i syntaktisk annotasjon av større korpora. Det er også ein analyse som har vist seg å vere velegna for språk med relativt fri ordstilling. Gammalnorsk er eitt av mange slike språk.

Ein dependensstruktur kan ved første augnekast verke abstrakt, ettersom den ikkje viser orda i den rekkjefølgja dei har i teksten. Illustrasjonen på neste side viser ein dependensanalyse i tre utformingar av den følgjande setninga:

- (55) Þá viti hann at sǫnnu at svá hefir konungr mált.
'Då skal han vite for sant at slik har kongen talt.'

Kjernen (eller hovudet, som vi heretter skal seie) er verbet *viti*, presens konjunktiv av *vita* 'vite'. Som dependentar har det subjektet *hann* og det to adverbiala *þá* og *at* (som igjen har dependenten *sǫnnu*), forutan leddsetninga *at svá hefir konungr mált*. I denne er det subjunksjonen *at* som er hovud, medan hovudverbet *mált* er dependent. Som dependentar til hovudverbet *mált* er subjektet *konungr*, hjelpeverbet *hefir* og adverbialet *svá*. Rekkjefølgja av ledda på kvart nivå er tilfeldig; såleis kunne *þá* like gjerne ha stått som det første av dei fire dependentane til *viti*.

- (55) Tre visingsformer. Øvst: usortert frå annoteringsapplikasjon. I midten: vår usorterte oppstilling med normalisering av teksten. Nedst: sortert frå annoteringsapplikasjonen.

Fri ordstilling skapar ikkje noko problem for dependensanalysen ettersom den ikkje tek mål av seg å kopiere ordfølgda, dvs. at visinga er det som er kalla “unsorted” i annoteringsapplikasjonen. Men dersom ein indekserer orda i analysen, kan ein setje opp dependensanalysen i ei form som faktisk følgjer ordstillinga, “sorted by linearization” (spøkefullt omtalt som manet-vising). Den nedste oppstillinga i (55) er eit døme på dette. I annoteringsapplikasjonen kan ein sjå den analyserte setninga på begge måtar, men den reine dependensstrukturen, øvst i (55), er den mest brukte forma for vising. Om ein har kompliserte setningar, er det ikkje til å unngå at greinene – for ikkje å seie tentaklane – kryssar kvarandre i ei vising som følgjer ordstillinga. Dette er eit kjent problem ved all frasestrukturanalyse, og det er eit argument for at det kan vere tenleg å analysere og å vise fram resultatet av analysen i ein modell som er uavhengig av ordstillinga.

I denne framstillinga er alle døma framstilte uavhengig av ordstillinga, som vist i den midtarste figuren i (55). Vi har ikkje brukt annoteringsapplikasjonen for å lage døma, men teikna dei opp sjølve, slik at det vil vere visse skilnader mellom våre illustrasjonar og dei som ein vil finne i annoteringsapplikasjonen. Men det skal berre vere tale om overflateskilnader, t.d. at eit AUX står til venstre for eit SUB, eller omvendt. Vi har valt å normalisere døma og leggje til ei nokså direkte omsetjing til moderne norsk. Merk at alle døma er samla i kap. 16 nedanfor.

Det finst mange variantar av dependensanalyse (sjå meir om dette i Nivre 2005: 1–3). Den varianten som vi legg til grunn i desse retningslinjene, skil seg på nokre punkt frå klassisk dependensanalyse. Dette er dei viktigaste kjenneteikna på den dependensanalysen vi følgjer:

1. Ei setning blir analysert som ein struktur av hovud og dependentar, der hovudverbet (PRED) normalt er ein dependent til rota i setninga. I analysen blir dette vist med greiner som går frå hovudet til dependenten, og der hovudet alltid står over dependenten. I mange modellar har greinene form av piler frå hovudet til dependenten, slik som den øvste framstillinga i (55).
2. Mellom hovudet og ein dependent er det ein syntaktisk relasjon som svarar til syntaktiske funksjonar som SUB (subjekt), OBJ (objekt), ADV (adverbial), ATR (attributt) osv. I analysen blir dette vist med merkelappar som plasserer seg mellom hovudet og dependenten. Relasjonane blir omtalte i kap. 7 nedanfor og oppsummerte i tabellen i kap. 15.
3. Eit hovud kan ha meir enn ein dependent. Som dependentar til hovudverbet kan ein t.d. finne både SUB (subjekt), OBJ (objekt), ADV (adverbial) og AUX (hjelpeladd).
4. I koordinasjonar blir konjunksjonen rekna som hovud, og kvart av dei koordinerte ledda som dependentar til konjunksjonen.

5. Ein dependent svarar alltid til eit enkelt ord i setninga. Analysen omfattar altså ikkje fraseknutar av typen NP (nominalfrase), PP (preposisjonsfrase) o.l. Berre i to tilfelle vil det vere tomme knutar i analysen: når ein konjunksjon manglar (asyndetisk koordinasjon) eller eit hovudverb manglar (ellipse).
6. I tillegg til dei primære dependensane kan somme ledd ha sekundære dependensar. Dette gjeld m.a. forholdet mellom subjekt (SUB) og predikativ (XOBJ), og mellom subjekt (SUB) og infinitiv (XOBJ). I analysen blir dette vist med ei stipla linje (*slash*) som peikar frå den sekundære dependenten mot hovudet (som typisk er subjektet).

Dei fire første punkta er felles for det aller meste av dependensanalyse, medan pkt. 5 og 6 er avvikande. Klassisk dependensanalyse vil ikkje rekne med tomme knutar, og den vil heller ikkje rekne med sekundære dependensar. På desse punkta står vår analyse nærare retningar som t.d. leksikalsk-funksjonell grammatikk (LFG), og det gjer det lettare å konvertere analysar mellom desse retningane.

Ettersom dependensanalysen ikkje kopierer ordfølgja, kan annotatoren gå relativt fritt fram i analysen. Etter at hovud verbet er identifisert, kan ein like gjerne byrje med å leggje til objektet som subjektet, osv.

Nokre av dei gammalnorske (og mange av dei gammalislandske) tekstane inneheld både prosa og poesi om kvarandre, framfor alt kongesogene, men også nokre av islendingesogene. Poesien er innskoten i prosaen, og har ofte form av skaldestrofer i *dróttkvátt*. I Menotec-korpuset gjeld dette særleg den legendariske Olavssoga i Upps DG 8 II, der det er drygt 60 skaldestrofer innskotne i prosaen. Skaldestrofene har nesten alltid ein komplisert struktur, ofte med innskotne og diskontinuerlege ledd. Etter våre røynsler er dependensanalysen særleg godt eigna for slike konstruksjonar.

6 Ord- og setningsgrenser

6.1 Inndeling i setningar

6.1.1 Prosa

I mange gammalnorske tekstar og kanskje særleg i diploma kan det vere vanskeleg å dra grenser mellom setningane. Det er ikkje uvanleg at fleire setningar er koordinerte med konjunksjonane *ok* eller *en*, og annotatoren må då stundom velje mellom å analysere kvar setning for seg eller å annotere ei nokså lang kjede av setningar. I det første tilfellet kan setningane bli for korte, i det andre så lange at annotatoren mistar oversynet. Det følgjande er eit ganske typisk eksempel. Her er strokne subjekt sette til i hakeparentes og grensene mellom setningane på øvste nivå er markerte med to loddrette strekar (og verba er utheva), medan grensene på nivået under er markerte med ein loddrett strek:

(56) Hann **var** oft lengi í konungs hirð || ok [hann] **unni** mjök konungs dóttur || ok oftsamliga **róddi** [hann] við hana | at hon skyldi játta honum ástarþokka sinn | því at hann var vaskr maðr ok hinn kurteisasti || ok konungr **lofaði** hann mjök || ok **var** [hann] honum hinn kærasti.

‘Han var ofte lenge i kongshirða || og [han] elska dottera til kongen mykje || og ofte talte [han] med henne om | at ho skulle unne han elskan sin | fordi han var ein raust og riddarleg mann || og kongen lovpriste han || og [han, dvs. den unge mannen] var den kjæraste for han.’

Som hovudregel rår vi til at det blir delt mellom koordinerte setningar dersom begge setningane har både subjekt og finitt verbal. I så fall kan vi dele opp (56) i to setningskjeder:

(56a) Hann **var** oft lengi í konungs hirð || ok [hann] **unni** mjök konungs dóttur || ok oftsamliga **róddi** [hann] við hana | at hon skyldi játta honum ástarþokka sinn | því at hann var vaskr maðr ok hinn kurteisasti.

(56b) ok konungr **lofaði** hann mjök || ok **var** [hann] honum hinn kærasti.

Den første setningskjeda får då 33 ord, som er eit relativt høgt tal, men likevel overkommeleg. Sjå elles analysen av (56a) i kap. 9.2 nedanfor.

Når dei koordinerte setningane er korte og heng tett saman, kan det vere freistande å analysere dei som éi setning. Eit døme på dette er dei to setningane i (57):

- (57) Hann skal vera huggan hennar || ok skal hon kalla hann Jonet.
 ‘Han skal vere til glede for henne || og ho skal kalle han Jonet.’

Vi rår likevel til å analysere kvar setning for seg, sjølv om ein då kan få ganske korte setningar. Det har vist seg vanskeleg å trekkje grensa mellom nærståande setningar og sjølvstendige setningar. Vi har derfor valt å leggje til grunn ein nokså firkanta regel om at koordinerte setningar skal analyserast kvar for seg når dei har både subjekt og finitt verbal, slik som i (57) ovanfor. Sjå også analysen av desse to setningane i kap. 7.3.4.

Unntaksvis kan det vere setningar som er så nært knytte til kvarandre, både semantisk og stilistisk, at det er tilrådeleg å analysere dei som éi setning. Eit slikt døme er (58), den første setninga i “Geitarlauf”:

- (58) Bretar kalla Gotulæf, || en vér køllum Geitarlauf.
 ‘Bretane kallar [den] Gotulæf, men vi kallar [den] Geitelauv.’

Desse to heng så nøye saman at det er unaturleg å skilje dei. Men vi understrekar hovudregelen, nemleg at når ei setning har både subjekt og finitt verbal, skal vi dele.

Ein kan rett nok ikkje stille krav om subjekt i alle setningar, ettersom det er ei viktig gruppe verb som ikkje tek subjekt. Setning (59) er såleis ei fullverdig setning, der verbet *mislíka* tek eit oblikt subjekt, *honum*, men ikkje noko ordinært subjekt i nominativ. Oblike subjekt er nærmare omtalte i kap. 7.3.3 nedanfor.

- (59) Ok mislíkaði **honum** mjök.
 ‘Og han mislika det mykje.’

Det er elles eit trekk ved gammalnorsk at subjektet ofte kan utelatast, ikkje berre fordi verbet ikkje krev subjekt i nominativ (typen *þykkja*, *sýnast*, *langa* osv.) eller fordi det er stroke ved koordinasjon, men fordi det ikkje er i fokus for setninga (typen *merkja skal dróttinsvikann* ‘[ein] skal merkje kongssvikaren’).

I mange setningar er det fleire enn to konjunksjonar. I dependensanalysen kan ikkje desse stillast på lik linje. Ein av dei må veljast som den overordna konjunksjonen, dvs. den som markerer det viktigaste skiljet i setningskjeda. Sjå omtalen i kap. 9.2 nedanfor.

Vi kan ikkje setje ei øvre grense for kor lang ei setning kan vere. Men dersom det er heilt ulike saksforhold som er omtalte i ei setningskjede, kan ein tillate seg å bruke skjøn og dele opp:

- (60) Þá hǫfum vér skóa á fótum ef vér björgum oss í verkum með dómum liðinna feðra við freistni fjánda ok vándra manna svá sem skór hlífa fótum við þyrni ok við ormum. || Því at oss eru til þess sýnd dómi heilagra feðra ór heimi liðinna at vér megim batna af þeim í eftirlíkingu góðra verka þá er vér sjám hverja dýrð réttlátir menn hǫfðu fyrir erfiði sitt.

‘Då har vi skor på føtene, dersom vi i all vår gjerning vernar oss mot freistingane frå Fienden og vonde menneske med dei gode døma til dei avlidne fedrane, slik

som skorne vernar fótene mot tornar og ormar. || For Gud har gjeve oss dei heilage, avlidne døma til fedrane, for at vi kan forbetre oss ved dei gjennom å etterlikne deira gode gjerningar, når vi ser kva for heider dei rettferdige har fått del i på grunn av si møde.’

Dei doble strekane viser kvar vi har delt. Rett nok opnar den andre setninga med subjunksjonen *því at*, og denne setninga vil normalt vere del av ei overordna setning. Men her er sambandet mellom innhaldet i dei to setningane så fritt at det neppe er noko å tene på å analysere dei som éi setning. Den første setninga handlar om korleis skorne vernar fótene, den andre om korleis Gud har gjeve oss døme vi skal etterlikne.

Men frå tid til anna møter vi svært lange setningar som det rett og slett ikkje er mogleg å dele opp. Det gjeld denne 113 ord lange samanstillinga av laster (frå ei av preikene i *Gammalnorsk homiliebok*), der kvar last er omtalt i ein preposisjonsfrase:

- (61) Sjá við manndrápi ok við hórdómi, við stuldum, við skrökvitnum, við meineiðum, við ráni, við røngum dómi, við svikum, við ofmetnaði, við ofdrykkju, við ofprýði, við ofsínku, við fégirnd, við mútufé, við gulls leigu eða silfrs, við kvennsemi, við víkingu, við ofund, við hatri, við lygi, við lausung, við bakmælg, við háðsemi, við rógi, við morði, við údáðum, við misjafnaði, við fordæðuskap, við gøldrum, við gerningum, við mikillæti, við róggirni, við bølvan, við gauð, við hólmi, við fjándskap, við úgrandveri, við frýgirni, við tortrygð, við ofgeytlan, við ofdeildum, við ofkappi, við ofþrá, við tunguskøði, við ofbræði, við ofsennu, við ofinndæli, við kvælni, við ofkæti, við oflátri, við ábersemi, við úhlýðni, við flærðum øllum.

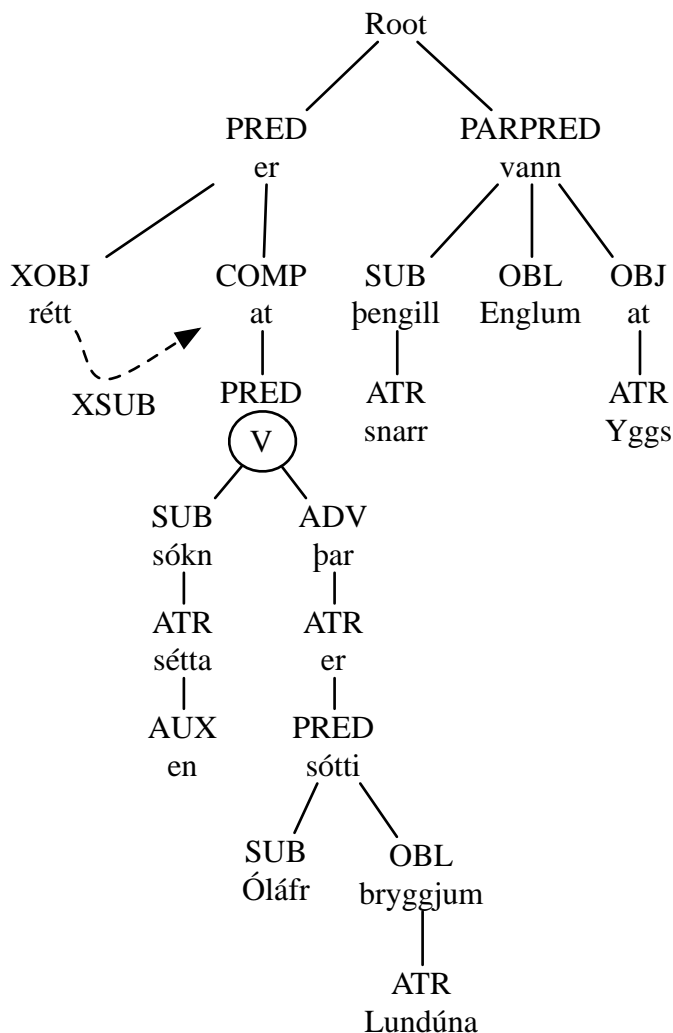
‘Ein skal vakte seg for manndrap, ekteskapsbrot, tjuveri, falske vitnemål, meineid, ran, urettvise domar, svik, hovmod, drukkenskap, pyntesykje, smålegskap, attrå etter gods, muting, leige av gull eller sølv, attrå etter kvinner, røving, misunning, hat, lygn, lettsinne, baktale, hånord, vanærande tale, mord, ugjerningar, urettvise, trolldom, galder, svartekunster, stormannskjensle, ryktespreiing, forbanning, skjellsord, sjølvmedvit, fiendskap, ublygsel, kritikksykje, mistru, sløsing, strid, overmott, overdriven attrå, vondsinna tale, sinne, stridslyst, dovenskap, kåtskap, villskap, støyande gladskap, klandringslyst, ulydnad og allslags svik.’

Trøysta får her vere at den syntaktiske strukturen er svært enkel: *sjá* er PRED, og under dette står konjunksjonen *ok* som knyter saman alle dei 53 preposisjonsfrasane innleidde med *við*. Av gode grunnar har vi ikkje prøvd å leggje inn denne figuren her.

6.1.2 Poesi

Medan setningsdelinga i prosatekstar kanskje ikkje byr på så store vanskar om ein praktiserer dei nokså firkanta reglane vi har lagt fram her, er det ei større utfordring å dele opp i setningar i poesien. I det gammalnorske tekstkorpuset vil det seie skaldestrofer (ingen eddastrofer er overleverte på gammalnorsk), og det aller meste er å finne i

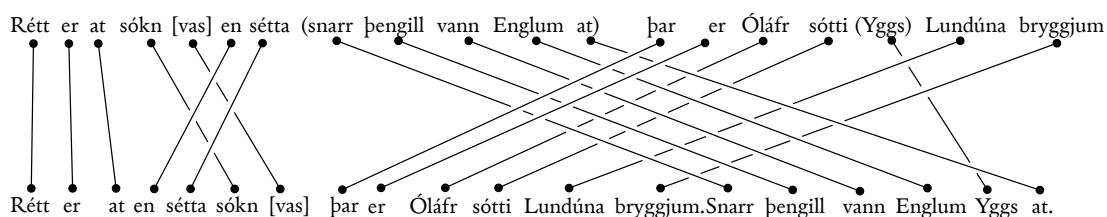
den legendariske *Óláfs saga ins helga* (DG 8 II). Der er det 63 strofer, dei fleste i det kompliserte versemålet *dróttkvátt*.

- (62) Rétt er at sókn en séttar
(snarr þengill vann Englum
at) þar er Óláfr sótti
(Yggs) Lundúna bryggjum. ‘Sant er det, at det var det sjette
slaget, då den raske hovding
baud anglar til strid, og Olav
opp gjekk mot Londonbrua.’

Tradisjonelt har ein rekna helmingen – dvs. halvstrofa – som den syntaktiske eininga i skaldedikt. Ettersom dei fleste helmingar inneheld to eller fleire setningar og ettersom ledda i desse setningane oftast er stokka om kvarandre, medan det aldri er omstokking på tvers av halvstrofene, vel vi å rekne kvar helming som éi setning i den syntaktiske annotasjonen. Døme (62) ovanfor er den første helmingen i str. 6 av *Víkingarvísur* av

Sigvatr Þórðarson, overlevert i fleire norrøne handskrifter, mellom dei DG 8 II. Denne helmingen inneheld to setningar, der den eine er skoten inn i den andre, såkalla *stál*. I (62) er den innskotne setninga sett i parentes, slik ein plar gjere det i utgåver av skalde-dikt. I dette dømet er innskotet attpåtil splitta i to, nemleg i *snarr þengill vann Englum at* og *Yggs*. *Stál* byr på særskilde vanskar i den syntaktiske annotasjonen. Det er nemleg uråd å dele opp helmingen i to (eller i nokre tilfelle fleire) sjølvstendige setningar og annotere dei kvar for seg. Ill. 6:1 viser i øvste linje ordstillinga i helmingen og i linja under ei oppløyst, “normal”, ordstilling.

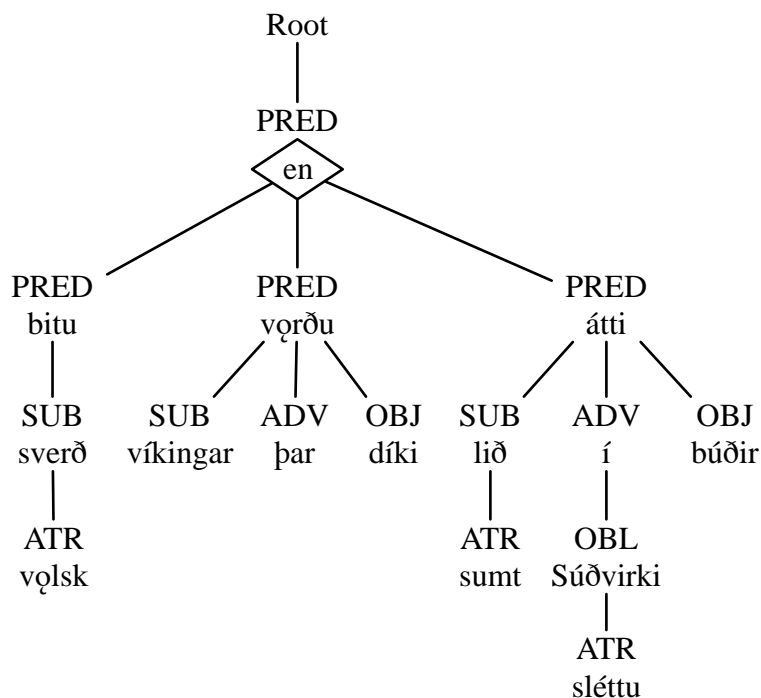
Ill. 6:1. Poetisk og oppløyst prosaisk ordstilling i *Víkingarvísur* str. 6, jf. døme (62).

Det er ikkje alltid opplagt kva for setning som har prioritet i strofer med *stál*, men vi rår til å rekne stálet som sekundært. Då kan ein støtse seg på standardutgåvene av skalde-dikta, der stálet normalt står i parentes. I arbeidet med korpuset valde vi i første omgang å knyte stálet til resten av helmingen ved hjelp av ein tom konjunksjon. Men vi rår no til å annotere stálet som PARPRED, slik det er vist i treet på førre side.

Unntaksvis vil dei ulike setningane i ein helming ikkje vere fletta saman, slik som i (63), den andre helmingen i str. 6 av *Víkingarvísur* (sjå treet på neste side). Vi vel likevel å analysere desse setningane som éi setning, i analogi med analysen av dei andre helmingane i korpuset og for å gje strofene ein konsistent analyse.

På dette punktet bryt vi for så vidt med tilrådinga i kap. 6.1.1., der vi seier at ein bør annotere kvar koordinerte setning for seg. Men skaldestrofene er etter vårt syn ein så avvikande teksttype at det er grunnar til å la helmingen vere den syntaktiske eininga i alle strofer. At helmingen dannar ei avslutta eining, kjem også til uttrykk i rimsystemet, som knyter saman linjepara i helmingen.

Vi vil understreke at det som er sagt her om annotering av skaldestrofer, er eksperimentelt. Dette er ein type poesi som er sterkt avvikande frå den vanlege gammalnorske prosaen. Likevel ser vi at dependensanalysen er svært veileigna til å annotere slike komplekse strukturar.

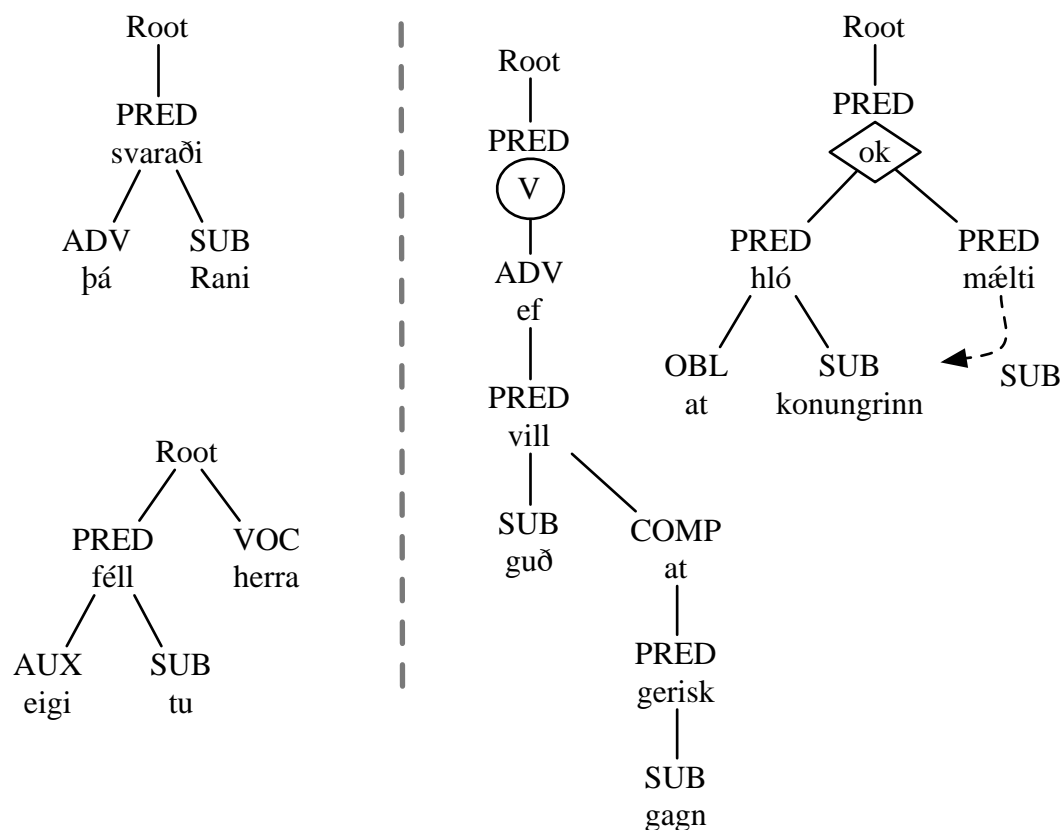

- (63) Sverð bitu vølsk, en vörðu
víkingar þar diki,
átti sumt í sléttu
Súðvirki lið búðir.
- ‘Velske sverd beit, då elva
víkingar freista verje;
somme sine buer
på Sudvirkesletta hadde.’

I dei to døma (62) og (63) har vi brukt omsetjinga til Steinar Schjøtt og Hallvard Magerøy (frå deira omsetjing av Soga om Olav den heilage, kap. 13 i *Heimskringla*). Merk at denne skaldestrofa har ein del varierende lesemátar i dei handskriftene som overleverer teksten; vi har følgd lesemáten i DG 8 II og normalisert denne.

6.1.3 Heile og halve replikkar

Ofte er replikkar innleidd med ei utsegn av typen “hann sagði”, “hann svaraði”, “hann málti” e.l., slik som i (64) på neste side. Når replikken er heil, dvs. at han dannar ei fullstendig setning, analyserer vi dei to setningane kvar for seg, som vist nedanfor. I nokre tilfelle, slik som i (65) på neste side, kan det sjå ut som om replikken er integrert i setninga, og denne konstruksjonen blir derfor gjerne kalla *halvreplikk*. Men vi rår til å setje eit setningsskilje også i slike tilfelle; i (65) etter verbet *mála*. Det særskilde med dette dømet er at replikken *ef guð vill at gerisk gagn* ‘om Gud vil at det blir til gagns’ ikkje er ei fullstendig setning; ein må tenkje seg ein underliggjande frase ‘[Det vil skje] om Gud vil at det blir til gagns’. Den andre setninga i (65) må då innleiest med eit tomt verb.

- (64) Þá svaraði Rani. || Eigi félltu, herra.
 ‘Då svara Rane: || Du fall ikkje, herre.’
- (65) Konungrinn hló at ok málti, || ef guð vill at gerisk gagn.
 ‘Kongen lo til det og sa, || om Gud vil at det blir til gagns.’

I ei normalisert tekstutgåve ville vi leggje til sitatteikn:

Konungrinn hló at ok málti, “ef guð vill at gerisk gagn.”

I omsetjinga kan vi jamvel gjere om leddsetninga til heilsetning:

Kongen lo til det og sa: “Måtte Gud gjere at det blir til gagns.”

6.2 Avgrensing av ord

6.2.1 Samanskiving eller særskiving

I dei menotiske XML-tekstane står kvart ord i eit word-element, <w>...</w>. Denne inndelinga vil i nokre tilfelle avvike frå den som ein finn i handskriftene. Der førekjem det at to eller fleire ord er samanskrivne, t.d. at preposisjon + utfylling står i eitt ord, “ilande” for “í landi”. I XML-kodinga blir dette gjort slik:

```
<seg type="nb"><w lemma="i">i</w><w lemma="land">lande</w></seg>
```

Kvart av dei to orda står i eit eige <w>-element med lemmaforma som attributt. Samtidig er dei samla i eit <seg>-element med eit typeattributtet *nb* ‘no break’, som seier at dei står utan mellomrom. Det sikrar korrekt visning av ordet.

Omvendt førekjem det at samansette ord er særskrivne, t.d. substantivet “veiði maðr” for “veiðimaðr”:

```
<w lemma="veiðimaðr">veiði maðr</w></seg>
```

Dersom samanskrivne og særskrivne ord blir behandla på denne måten, skal det ikkje oppstå nokon problem under annoteringa. I eksemplet “ilande” vil dei to orda *i* og *lande* kome opp for annotering, kvar for seg. Tilsvarende vil “veiði maðr” kome opp som eitt ord til annotering.

Under arbeidet med annoteringa vil det likevel kome opp ønske om å slå saman eller skilje ord. Så langt har vi ikkje mange døme på dette i dei tekstane som er importerte frå Gammalnorsk Ordboksverk, m.a. *Strengleikar* i DG 4–7 og den legendariske *Óláfs saga ins helga* i DG 8 II. Men i dei tekstane som blir transkriberte frå grunnen av, kan det bli eit større innslag. Det ser vi døme på i ein av lovtekstane, Holm perg 34 4°.

Vi brukar dei norrøne ordbøkene for å vurdere samanslåing eller oppdeling av ord: Simensen mfl. *Norrøn ordbok*, Fritzner *Ordbog over det gamle norske Sprog* og *Ordbog over det norrøne prosasprog* (ONP). Om det er skilnader mellom ordbøkene, legg vi *Norrøn ordbok* til grunn.

6.2.2 Enklitika

Det er tre sentrale typar av enklitika i gammalnorsk:

1. Substantiv + bestemt artikkel, *maðr + inn* → *maðrinn* ‘mannen’
2. Verb + reflexivt pronomen, *kalla + sk* → *kallask* ‘kallast, bli kalla’
3. Verb + personleg pronomen, *munt þú* → *muntu* ‘vil du’

Dei to første typane reknar vi som bøyingsformer av substantivet eller av verbet. Då er det ikkje behov for å dele dei opp i samsvar med kap. 6.2.1 ovanfor.

Den tredje typen må vi derimot dele opp med tanke på den syntaktiske annotasjonen. I tillegg til personlege pronomen kan den også omfatte negasjonspartiklar, t.d. *erat = er at* ‘er ikkje’. I nokre få tilfelle kan dei to typane kombinerast, t.d. *vilkat = vil ek at* ‘vil eg ikkje’.

I dei koda tekstane vil slike ord typisk stå samla i eit <w>-element, men av omsyn til den syntaktiske annotasjonen må vi dele dei opp i to <w>-element (og dernest samle desse ved hjelp av <seg>-elementet med attributtet *nb* for *no break*). Dette kan skje i annoteringsapplikasjonen, eller som del av forarbeidet med tekstane. Resultatet er i begge tilfelle at den endelege kodinga får ein slik struktur:

<seg type="nb"><w>vil</w><w>k</w></seg>

Avhengig av konteksten får *vil* funksjonen PRED og (*e*)*k* funksjonen SUB.

I nokre tilfelle kan ein dele dei to ledda skadeslaust, som t.d. ved *erat* = *er at*, men ofte har det skjedd ein assimilasjon mellom stammeutlyden og pronomenet, t.d. *munt þú* > *munttu* > *muntu*. I slike tilfelle vel vi å la verbet få ei fullast mogleg form (bortsett frå i samband med konsonantassimilasjonar), medan pronomenet blir ståande att med resten:

mundak = *munda k* (dvs. *munda ek*)

megak = *mega k* (dvs. *mega ek*)

hafðak = *hafða k* (dvs. *hafða ek*)

emk = *em k* (dvs. *em ek*)

hykk = *hyk k* (dvs. *hygg ek*)

muntu = *mun tu* (dvs. *munt þú*)

fórtu = *fór tu* (dvs. *fórt þú*)

láttu = *lát tu* (dvs. *lát þú*)

hjóttu = *hjót tu* (dvs. *hjótt þú*)

kenndu = *kenn du* (dvs. *kenn þú*)

farðu = *far ðu* (dvs. *far þú*)

gerðu = *ger ðu* (dvs. *ger þú*)

Den same løysinga brukar vi ved negasjonspartiklane *-a*, *-at* og *-t*:

era = *er a* 'er ikkje'

erat = *er at* 'er ikkje'

skalat = *skal at* 'skal ikkje'

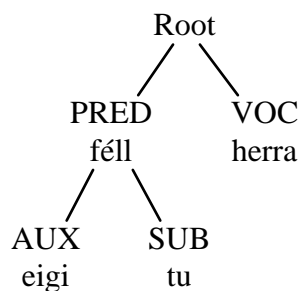
bárut = *báru t* 'bar ikkje'

I nokre tilfelle kan enklisen omfatte både pronomen og negasjon, som i *vilkat* = *vil k at*, dvs. *vil ek at* 'vil eg ikkje' eller jamvel *bjargigak* = *bjarg ig a k*, dvs. *bjarga ek a ek* 'berge eg ikkje eg, dvs. at eg ikkje bergar' (*Hávamál* 152). Kvart av desse ledda må då plasserast i eit eige <w>-element og få sin syntaktiske analyse, samtidig som heile sekvensen blir samla i eit <seg>-element.

Ei enklitisk form kan også kombinerast med eit fullt realisert pronomen, t.d. *vilk ek* 'vil-eg eg'. Då vil vi rekne det enklitiske pronomenet som den primære representanten og det fullt realiserte som ein apposisjon til dette. I dømet *bjargigak* er det den første representanten, *ig* som blir den primære representanten for funksjonen SUB, medan den siste *k* blir analysert som ein apposisjon til *ig*.

Vi har valt å dele opp orda i desse to typane av enklise fordi *verb + subjekt* og *verb + negasjon* er så ulikearta syntaktiske funksjonar at vi er nøyde til å kløyve orda for å få ein tenleg analyse. Også substantiv i bestemt form, t.d. *maðr + inn* = *maðrinn*, og verb i reflexiv, t.d. *kalla + sk* = *kallask*, kan som nemnt tolkast som ei form for enklise, men her er det ikkje nødvendig å dele opp orda av omsyn til syntaksen.

Når ein vil annotere ein enklitisk konstruksjon, kan ein dele opp verbet og det enklitiske pronomenet i annoteringsapplikasjonen (jf. kap. 6.2.1 ovanfor). Det inneber at ein i den morfologiske og syntaktiske analysen annoterer to ord, eitt verb og eitt pronomen, men sjølvve teksten vil framleis ha eitt ord. Slik er det i (64), der *félltu* er ei enklitisk form av verbet *falla* (i 2. person singular preteritum) og pronomenet *þú*.

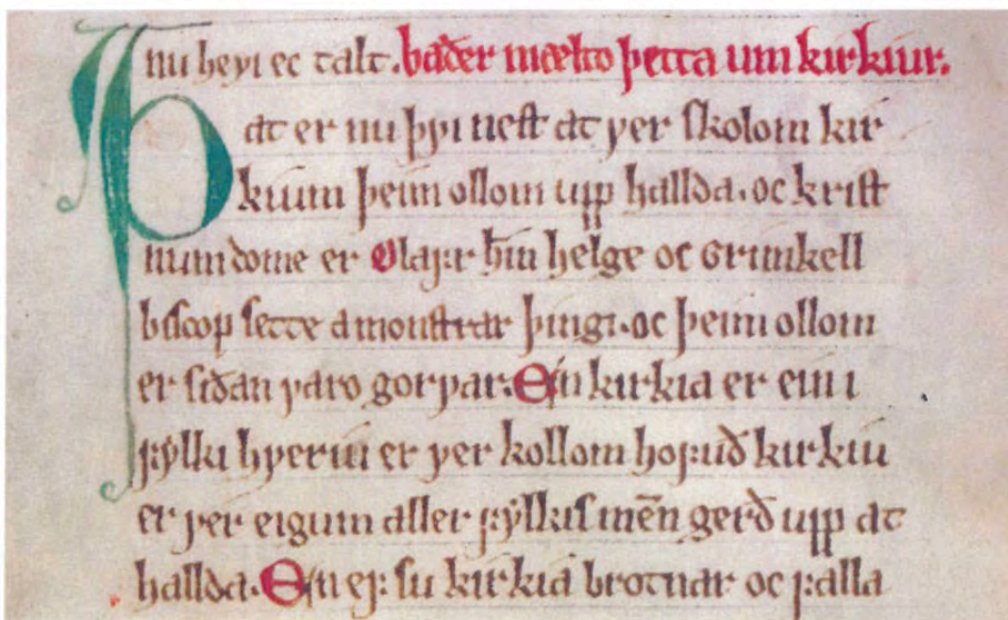

- (64) [Þá svaraði Rani:] Eigi félltu, herra.
 [Då svara Rane:] Du fall ikkje, herre.’

Ved normalisering av det enklitiske pronomenet nyttar vi den vanlege lemmaforma, her *þú*, og ikkje den assimilererte forma *tu*.

6.3 Avsnittstitlar

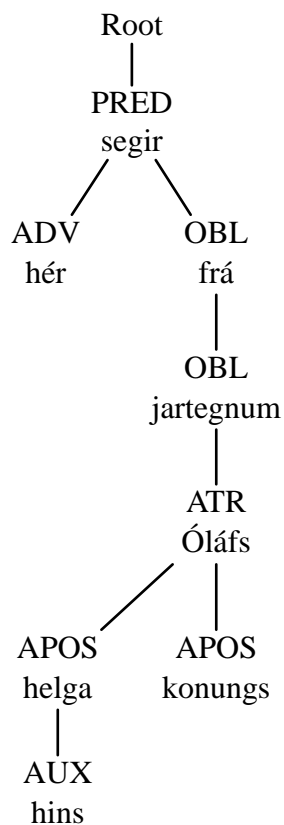
Mange handskrifter har titlar på dei enkelte seksjonane i teksten. I handskriftet kan dei ofte ha form av rubrikkar som plasserer seg mellom dei enkelte tekstdelane, som vist i ill. 6:2 nedanfor. Det er eit utsnitt frå Den eldre Gulatingslova, der tittelen (rubrikken) står i raudt: *Báðir máltu þetta um kirkjur* ‘Begge fastsette dette om kyrkjene’.

Ill. 6:2. København, Det Kongelige Bibliotek, DonVar 137 4°, bl. 7r, l. 5–14.

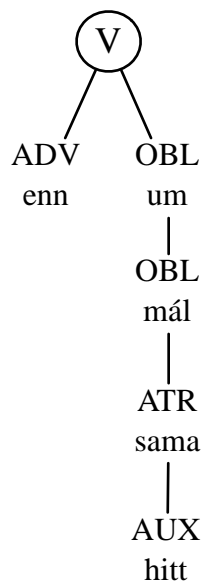
Grensa mellom ein tittel og ei innleiande setning er ikkje skarp, og denne grensa kan vere trekt på ulike vis i dei tekstane som skal annoterast.

I nokre tilfelle er tittelen (eller, om ein vil, den innleiande setninga) fullstendig, som t.d. i opninga av jartegnsamlinga for Olav den heilage i *Gammalnorsk homiliebook*. Annotasjonen blir då lik andre fullstendige setningar:

- (66) Hér segir frá jarðeinum hins helga Óláfs konungs.
 ‘Her blir det fortalt om jarðegnene til den heilage kong Olav.’

Men oftast er tittelen berre ein frase, gjerne ein substantiv- eller preposisjonsfrase. Vi reknar då med tomt verb, og heng frasen under dette. På same måten tek vi titlar som berre er eit nummer, slik det er mange døme på i jartegnsamlinga i *Gammalnorsk Homiliebook*. Desse setningane er analyserte på neste side.

(67) Enn um hitt sama mál.
‘Vidare om den same saka.’

(68) .v.
‘[Kap.] 5’

I setning (67) legg vi til grunn vi at det tomme verbet har eit innhald som ‘fortelje, seie’ (dvs. at det er eit *verbum dicendi*) og at frasen *um hitt sama mál* dermed skal analyserast som OBL. I setning (68) har vi endå mindre å gå på, så her vel vi å forstå talet .v. som eit subjekt, [Kapittel] 5 [er her].

7 Funksjonar

Dette kapitlet inneheld ein gjennomgang av alle dei funksjonane som er tilgjengelege i vår versjon av dependensanalysen, og som annotatorane vil finne i menyen i annoteringsapplikasjonen. Vi omtalar alle, også dei funksjonane som vi ikkje ønskjer å bruke i annotasjonen av gammalnorsk. Dei fleste funksjonane er kjende frå tradisjonell syntaks og blir brukte stort sett i samsvar med denne, men nokre er avvikande og bør studerast nøye. Framfor alt gjeld det hjelpeledd (AUX), komplement (COMP), eksternobjekt (XOBJ) og eksternadverbial (XADV).

Predikatet (PRED) danner kjernen i setninga og er det leddet som alle andre ledd figurleg talt krinsar kring. Dette er eit perspektiv som er kjent frå t.d. valensgrammatikken, og det passar godt på gammalnorsk (og mange andre språk), der predikatet er obligatorisk, men ikkje subjektet eller noko anna nominalt ledd. I analysen står PRED normalt rett under rota, og det same gjeld dei to funksjonane parentetisk predikat (PARPRED) og vokativ (VOC).

For seg sjølv står fribytaren AUX. Det er eit hjelpeledd som langt på veg er negativt bestemt og som metaforisk talt kan seiast å gå opp i ei høgare eining med hovudet eller jamvel heile setninga. Hit høyrer tradisjonelle ledd som hjelpeverb, partiklar og nektingsadverb, men også innleiande konjunksjonar.

Så følgjer hovudtyngda av funksjonar, som fell i to grupper: *argument* og *adjunkt*.

Argument er ledd som inngår i faste samband med predikatet og er dependentar til dette. Til argumenta reknar vi subjekt (SUB), objekt (OBJ), oblikar (OBL), komplement (COMP), eksternobjekt (XOBJ) og nominalargument (NARG). Argumenta kan også vere dependentar til adjektiv og preposisjonar. Såleis er utfyllinga til ein preposisjon normalt ein oblik (OBL).

Adjunkta har ei friare rolle og kan normalt strykast utan at strukturen i setninga blir endra. Til adjunkta reknar vi adverbial (ADV), attributt (ATR), apposisjon (APOS), eksternadverbial (XADV) og partitiv (PART). Skiljet mellom argument og adjunkt kjem kanskje klarast til uttrykk i adverbelle ledd. Når dei inngår i faste konstruksjonar med verbet, t.d. for å uttrykkje kjelde eller mål, skal vi analysere dei som oblikar, OBL, men når dei står friare, t.d. for å uttrykkje tid, stad og måte, analyserer vi dei som adverb, ADV. Eit tilsvarande skilje kjem vi til å dra mellom direkte objekt i akkusativ, OBJ, og indirekte objekt i dativ, OBL.

Vidare fører vi opp ei rekkje såkalla superfunksjonar, dvs. funksjonar som kan brukast når annotatoren ikkje er sikker på kva for funksjon det er tale om. For eksempel

rår vi til å skilje mellom restriktive og ikkje-restriktive relativsetningar ved å bruke ATR for den første typen og APOS for den andre. Om det er vanskeleg å dra dette skiljet, kan annotatoren bruke superfunksjonen REL, som dekkjer begge typane. Vi rår likevel til at superfunksjonane blir brukte i så lite omfang som mogleg. Vi opererer med fem superfunksjonar, ARG, PER, NONSUB, ADNOM og REL.

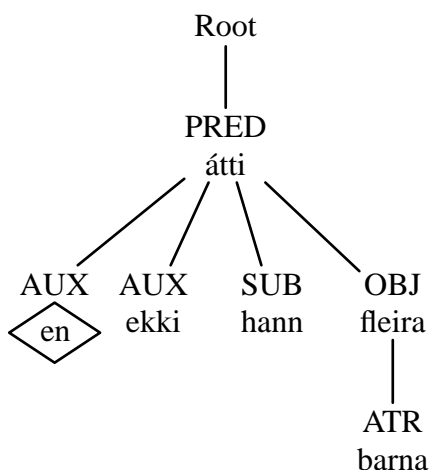
Endeleg er det eit par sekundære funksjonar, XSUB og PID, som blir tildelte automatisk av annoteringsapplikasjonen.

7.1 Rotfunksjonar

Rotfunksjonar står som oftast rett under rota i analysen. Metaforisk talt kan vi seie at dei deler ut roller til andre ledd i setninga, først og fremst til argumenta.

7.1.1 PRED

Predikatet (PRED) er den overordna funksjonen i setninga. Som oftast er det **hovud-verbet** i setninga:

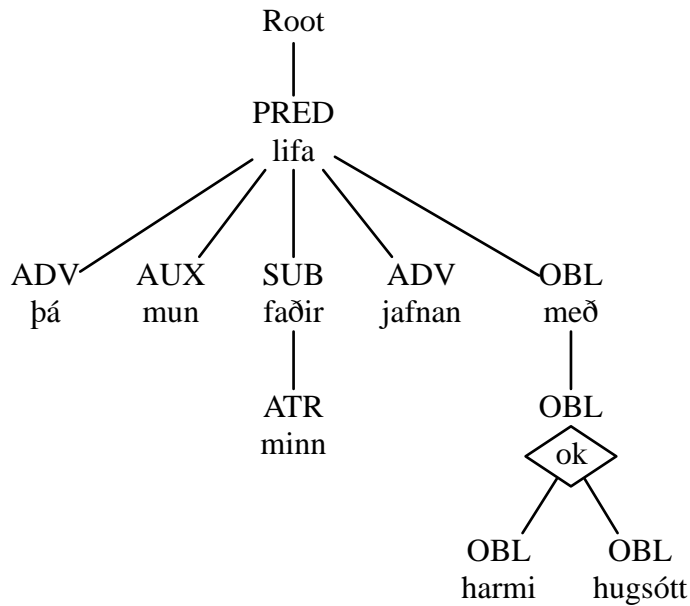

- (69) En ekki **átti** hann fleira barna.
 ‘Og han átte ikkje fleire av barn.’

I analysen av (69) ser vi at den innleiande konjunksjonen *en* blir rekna som AUX (i samsvar med kap. 7.2.1 f nedanfor) og like eins nektingsadverbet *ekki* (kap. 7.2.1 e), og at det er akkusativen *fleira*, ikkje den attributive genitiven *barna*, som er hovud i objektet. Vi noterer også at både subjektet, SUB, og objektet, OBJ, står på same nivå i analysen, som dependentar til predikatet *átti*.

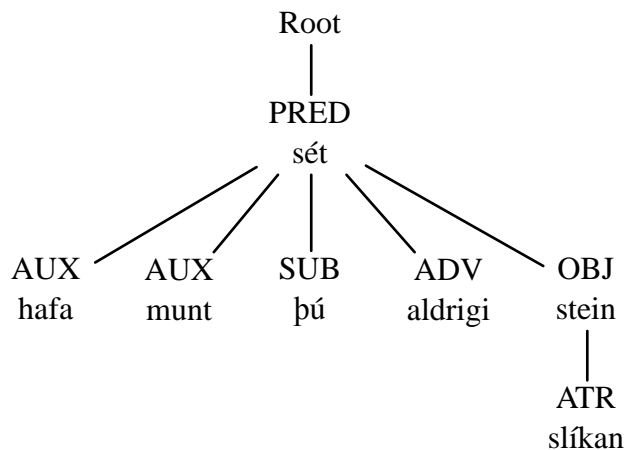
I dei syntaktiske trea blir konjunksjonane sette i ein rombe for å framheve deira særskilde syntaktiske eigenskapar (sjå meir om denne konvensjonen s. 123 nedanfor).

Hjelpeverb reknar vi som AUX, både typen *hafa*, *geta* og *fá* + perfektum partisipp og typen *munu*, *skulu*, *mega*, *vilja* + infinitiv. Såleis er *mun* AUX og *lifa* PRED i (70):

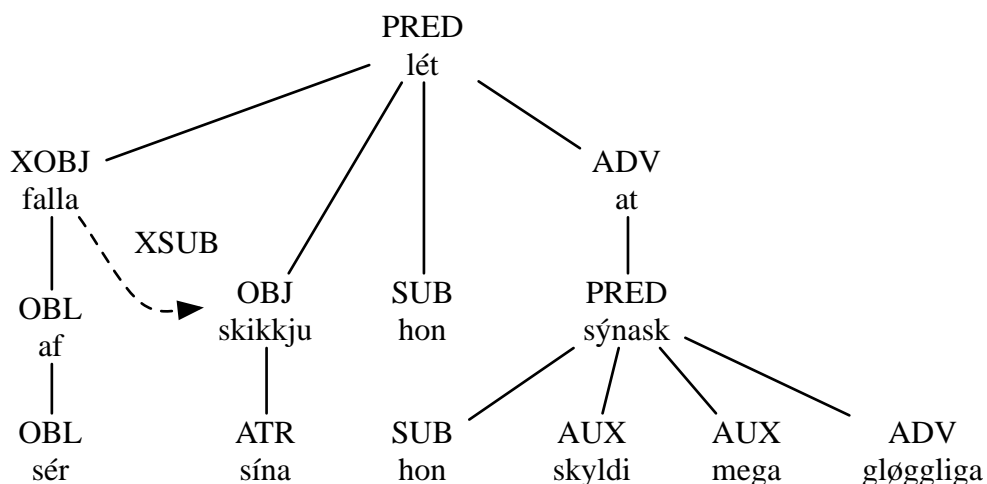
- (70) Þá **mun** faðir minn jafnan **lifa** með harmi ok hugsótt.
 ‘Då vil far min jamt leve med harm og hugsott.’

Ein konsekvens av denne analysen er at nokre setningar vil få to AUX, slik som (71):

- (71) Aldrigi **munt** þú slíkan stein **sét** hafa.
 ‘Du vil aldri ha sett ein slik stein.’

Det same gjeld (72), der vi har to modale hjelpeverb, *skyldi* og *mega*. Der må begge få funksjonen AUX:

- (72) Hon lét af sér falla skikkju sína, at hon **skyldi mega gløggliga sýnask**.
 ‘Ho lét kappá si falle av seg, slik at ho skulle kunne synast tydeleg.’

Merk at det ikkje er mogleg å hengje noko anna ledd på ein AUX. I somme tilfelle kunne ein ønskt å la eit ADV modifisere hjelpeverbet (rotmodal), men då må ein hengje det på det infinitte PRED. Såleis kunne ikkje *gløggliga* hengt på *skyldi* eller *mega* i døme (72) over.

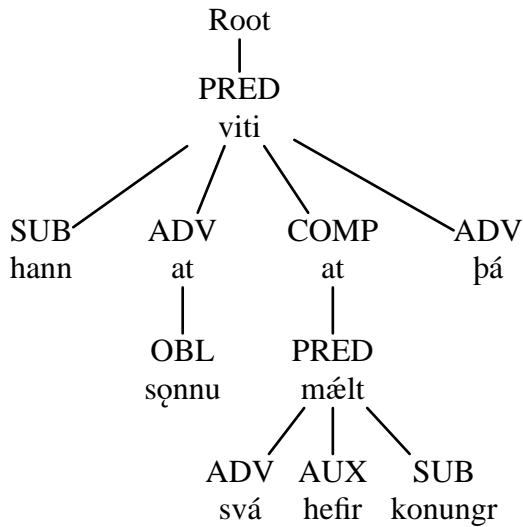
Leddsetningar innleidde med subjunksjonen *at* vil ofte vere substantiviske og har då funksjonen COMP, men i (72) uttrykkjer *at*-setninga eit føremål (hensikt) og må rek-nast som ADV. Analysen av setningar med verbet *láta* er nærmare omtalt i kap. 7.3.4 nedanfor, i døma (46) og (102).

I setningar med **koordinerte hovudverb** er det konjunksjonen som i første omgang får funksjonen PRED, t.d. *ok* i (73):

- (73) Rann drykkurrinn ór **ok** dreifðisk víða um fjallit.
 ‘Drikken rann ut og spreidde seg vidt over fjellet.’

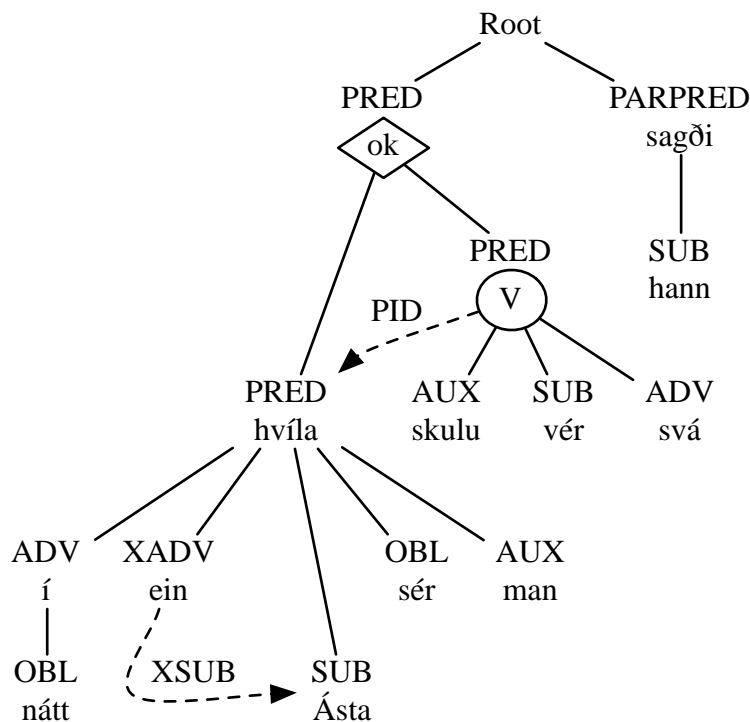
I neste omgang blir verba *rann* og *dreifðisk* PRED. Sjå nærmare omtale og illustrasjon på analysen i kap. 9.2 nedanfor, s. 123–124.

I **leddsetningar** står PRED rett under subjunksjonen, ettersom det er subjunksjonen som innleier og dannar hovudet i ei leddsetning. I (55) er det såleis *mált* som er PRED i leddsetninga *at svá hefir konungr mált*:

- (55) Þá viti hann at sönnu at svá hefir konungr **mált**.
 'Dá skal han vite for sikkert at slik har kongen talt.'

I setningar **utan verb**, má ein setje inn eit tomt verb. Dette er nærmare diskutert i kap. 13 nedanfor, og like eins i samband med samanlikningskonstruksjonar i kap. 10.6. Det bør understrekaast at vi er restriktive med å føre inn tomme verb: Det bør anten vere eit kopula eller eit verb som er lett å ta ut frå konteksten. Eit døme på dette er (74):

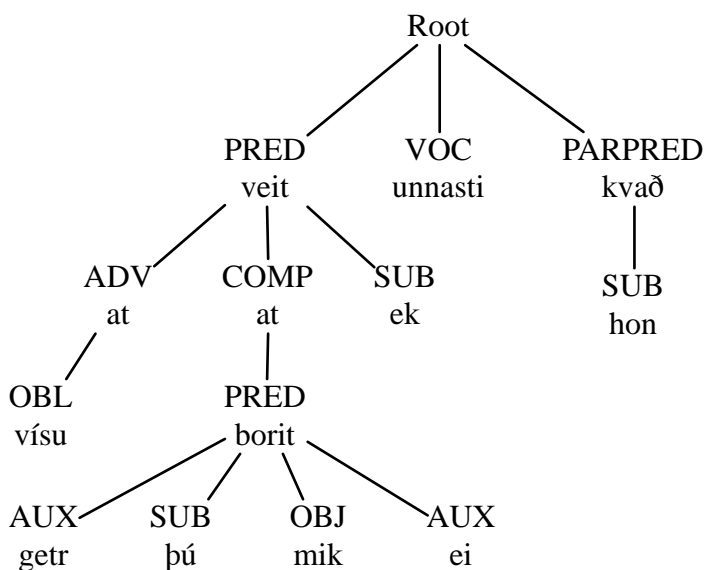
- (74) Ein man Ásta hvíla sér í nátt, sagði hann, ok svá skulu vér **[hvíla]** [oss].
 'Aleine skal Ásta kvile seg i natt, sa han, og slik skal også vi [kvile] [oss].'

I (74) har den andre setninga eit underforstått PRED *hvíla*, og vi såleis må stiple frå dette til *hvíla* i den føregåande setninga. Ved stipling frå eit nullverb til synleg verb blir relasjonen automatisk klassifisert som PID av annoteringsapplikasjonen, jf. kap. 7.6.2 nedanfor. Funksjonen PARPRED er omtalt i neste kapittel.

MERKNAD: Under utarbeidinga av desse retningslinjene diskuterte vi inngåande ei anna løysing for modale hjelpeverb, altså typen *skulu*, *mega*, *vilja* + infinitiv (under tvil også *munu* + infinitiv). Ettersom enkelte adverb knyter seg til hjelpeverbet (rotmodalitet) snarare enn hovudverbet kan det vere ønskeleg med ein analyse der hjelpeverbet er PRED (ikkje AUX), og infinitiven blir XOBJ (ikkje PRED), og der det må stiplast frå XOBJ til SUB. Vi har valt den enklaste av dei to analysane, og vil dermed rekne alle hjelpeverb som AUX.

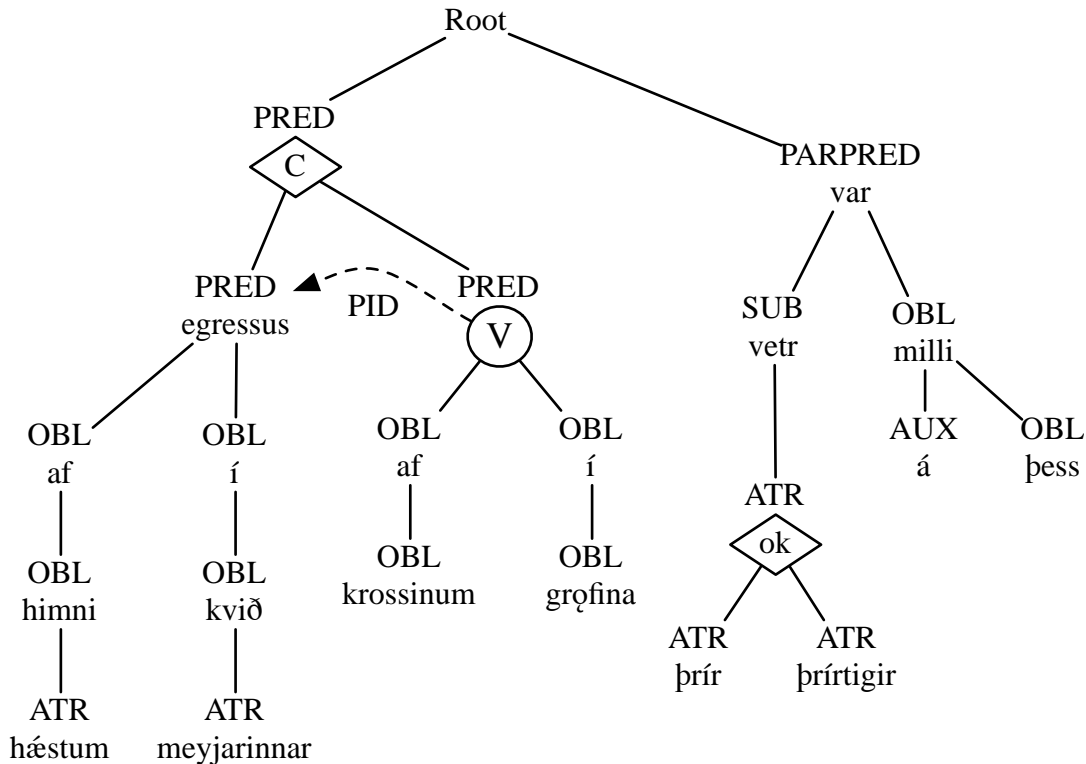
7.1.2 PARPRED

Parentetiske predikat (PARPRED) er predikat i innskotne setningar av typen *sagði hann* ‘sa han’. Dei førekjem ofte i gammalnorske tekstar med dialog, t.d.:

- (13) Unnasti, **kvað** hon, ek veit at vísu at ei getr þú borit mik.
 ‘Kjæraste, sa ho, eg veit for sikkert at du ikkje får bore meg (maktar å bere meg).’

Sjeldnare er sjølvstendige setningar innskotne, slik som i (75) frå *Gammalnorsk homilie-bok*, analysert på neste side. Slike innskot vil vi typisk skilje ut med tankestrek (eller parentes) i den normaliserte ortografien. Det kan sjå ut til at dette helst førekjem i lærd stil; her ser vi også at eit latinsk ord innleier setninga.

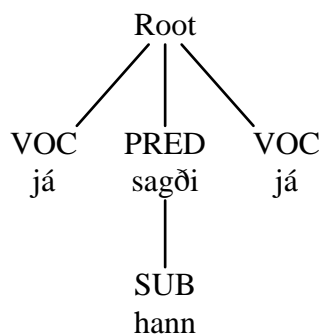
- (75) Egressus af háestum himni í kvið meyarinnar – þess var á milli þrír ok þrírtigir vetr – af krossinum í grøfina.
 ‘Utgátt frá den høgste himmel til livet til møyra – mellom desse [hendingane] var det trettitre vintrar – frá krossen til grava.’

7.1.3 VOC

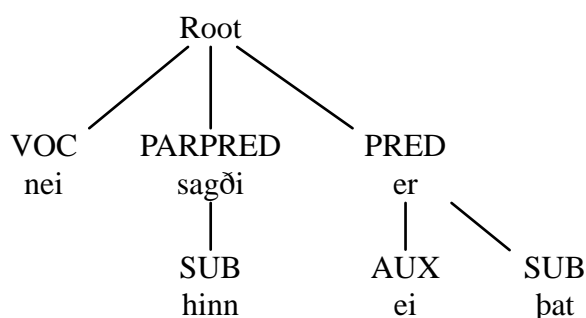
Vokativ (VOC) er tiltaleord og utrop, som ikkje har noko syntaktisk forhold til predikatet, og som derfor heng rett under rota. Døme er:

- (13) **Unnasti**, kvað hon, ek veit at vísu at ei getr þú borit mik.
 ‘Kjæraste, sa ho, eg veit for visst at du ikkje får bore meg (maktar á bere meg).’
- (76) **Ohó**, hversu góðr Israels Guð er!
 ‘Oho, kor god Israels Gud er!’

Interjeksjonane *já* ‘ja’ og *nei* ‘nei’ skal vi også analysere som vokativar, slik som i (77) og (78). I det første dømet er det to vokativar, og dei må vi analysere som to separate dependantar til rota. Det er altså ikkje aktuelt å koordinere dei med bruk av ein tom konjunksjon (om dette emnet, sjå kap. 9.4 nedanfor).

- (77) Já, já, sagði hann.
'Ja, ja, sa hann.'

- (78) Nei, sagði hinn, ei er þat.
'Nei, sa han, slik er det ikkje.'

I desse døma nyttar vi ikkje sitatteikn, men det ville ein nok gjere i ei normalisert tekst-utgåve: "Já, já," sagði hann. "Nei," sagði hinn, "ei er þat." Her har vi fylgd reglane for moderne norsk med omsyn til plasseringa av sitatteikn, komma og punktum.

7.2 Hjelpesfunksjonar

Hjelpesfunksjonane omfattar berre AUX (av engelsk *auxiliary*).

7.2.1 AUX

Hjelpeledd (AUX) er ord som går opp i ei høgare eining med hovudet, dvs. gjev funksjonell informasjon om hovudet eller heile setninga, snarare enn at det fyller ei eiga syntaktisk rolle. Av den grunn kan ikkje AUX vere hovud til ein dependent (jf. kommentaren til døme (72) i kap. 7.1 ovanfor). Ofte er det slik at AUX ikkje inngår i nokon modifierande relasjon til hovudet, slik som når det er infinitivsmerke, konjunksjon eller del av ein subjunksjon. I andre tilfelle modifierer det eit ledd, som når det er hjelpeverb eller negasjon. AUX kan vere av fleire slag:

a. **Hjelpeverb** i samband med perfektum partisipp (supinum), slik som *hafa*:

- (79) Sem hon **hafði** yfir sét bréfit.
‘I det ho hadde sett over brevet.’

Det er to andre verb som har tilsvarende eigenskapar, *geta* og *fá*:

- (80) Ef hann **getr** borit dóttur hans upp í fjallit.
‘Om han får bore dotter hans opp i fjellet.’
- (81) Hversu má nokkurr maður eftir skírnina **fá** haldit sik frá syndum ok úhreinundum?
‘Korleis kan ein mann etter dåpen få halde seg frå synd og ureinskap?’

b. **Modale hjelpeverb** i samband med infinitiv, t.d. *mega*, *skulu* og *vilja*:

- (82) Ok svá er hann mér mjök kær at aldri **vil** ek honum angr gera.
‘Og han er meg så særskjær at eg aldri vil gjere han vondt.’

Verbet *munu* har ikkje eit så klart modalt innhald som *mega*, *skulu* og *vilja*, men det skal også reknast som AUX (jf. (70) i kap. 7.1.1 ovanfor):

- (70) Þá **mun** faðir minn jafnan lifa með harmi ok hugsótt.
‘Då vil far min jamt leve med harm og hugsott.’

c. **Infinitivsmerket**, t.d.:

- (83) Þá leituðu margir við at bera hana, er allsekki gátu at sýst.
‘Då freista mange å bere henne som ikkje fekk det til i det heile.’

Her er infinitivsmerket *at* dependent til XOBJ *bera*, som igjen er dependent til PRED *leituðu*.

d. **Ekspletivpartiklane** *of* og *um*. Dei opptre berre i poetisk språk og har ikkje noko klart semantisk innhald. Eddadiktet *Þrymskviða* opnar med denne strofa:

- (84) Reiðr var þá Vingþórr | er hann vaknaði | ok síns hamars | **um** saknaði.
‘Vreid var Vingtor | då han vakna | og hammaren sin | han sakna.’

Partikkelen *um* står som ei utfylling til verbet *sakna*, kan hende av perfektiv art, men blir jamt over utelaten i omsetjing til moderne språk. Andre typar av verbpartiklar analyserer vi som OBL, jf. kap. 7.3.3.

e. **Negasjon** av hovudverbet i setninga, t.d.:

- (69) En **ekki** átti hann fleira barna.
‘Og han hadde ikkje fleire born.’

I andre ledd reknar vi derimot negasjonen som ADV, t.d.:

- (85) Ormrinn er slógari en **ekki** annat kvikvendi.
 ‘Ormen er slógare enn alle andre skapningar.’

Her er *ekki* dependent til *annat* i XOBJ *annat kvikvendi*. Ordet står på lista over ord som må disambiguerast i tabellen i kap. 3.1 ovanfor.

f. **Innleiande konjunksjon**, t.d. *en* eller *enda* (jf. kap. 7.2.1 f ovanfor):

- (69) **En** ekki átti hann fleira barna.
 ‘Og han hadde ikkje fleire born.’

g. **Innleiande adverb**, t.d. *nú*:

- (86) **Nú** vill maðr annan sòkja um eitthvert mál.
 ‘No vil ein mann saksòkja ein annan om eikor sak.’

Dette førekjem særleg i lovtekstane. Ei slik innleiing uttrykkjer langt på veg eit vilkår, dvs. “dersom ein mann vil saksòkja, ...”, men vi analyserer setninga etter pålydande verdi, og *nú* blir då eit innleiande adverb.

h. **Spørjepartikkelen** *hvárt*, t.d.:

- (87) Enn er mér úkunnigt **hvárt** þessi frú líkar eða eigi at ek sjá unnasti hennar.
 ‘Enno er det ukjent for meg om denne frua líkar eller ikkje at eg er kjærasten hennar.’

7.3 Argument

Argumenta er ledd som inngår i faste samband med hovudverbet i setninga. Det vil ikkje seie at dei er obligatoriske i setninga, ei gammalnorsk setning treng ikkje ha meir enn eitt ord, t.d. *Rignir* ‘Det regner’. Det er snarare slik at argumenta er nødvendige for at ein kan danne seg ei fullstendig førestilling av verbhandlinga. Såleis høyrer det med til vår førestilling knytt til verbet *slá* at det både er ein som slår, subjektet, og ein som blir slått, objektet, og desse er begge argument til verbet. Omstenda kring handlinga er ikkje like nødvendige, t.d. tid, stad og reiskap, og vil derfor vere å rekne som adjunkt (om denne termen, sjå s. 77 ovanfor).

7.3.1 SUB

Subjektet (SUB) uttrykkjer typisk den som set i gang handlinga eller er gjenstand for omtale. Subjektet er ein dependent til predikatet (PRED), og det står normalt i nominativ. Det kan vere eit substantiv:

I (69) står *barna* som attributt i genitiv til *fleira*. Sjå illustrasjonen i kap. 7.1.1 ovanfor.

I grammatikkar over norrønt reknar ein tradisjonelt med at objektet kan stå i både akkusativ, dativ og genitiv. I desse retningslinjene vil vi derimot rekne objektsliknande ledd i dativ og genitiv for OBL. Også indirekte objekt, som alltid står i dativ, og oblike subjekt, som kan stå i akkusativ eller dativ, skal bli analyserte som OBL, jf. omtalen i kap. 7.3.3 nedanfor.

Merk også at substantiviske leddsetningar (ofte innleidde med subjunksjonen *at*) ikkje blir analyserte med funksjonen OBJ (eller SUB), men med COMP. Jf. omtalen i kap. 7.3.5 nedanfor.

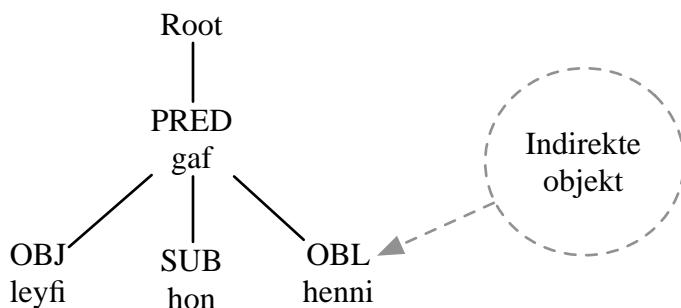
7.3.3 OBL

Oblike ledd (OBL) opptrer på ulike nivå i setninga (vi kjem heretter til å omtale dei som *ein oblik*, *fleire oblikar*). I dei fleste tilfelle er dei dependentar til predikatet, slik som genitiven *hennar* i (3) og dativen *lifi* i (21):

- (3) Ríkir báðu **hennar**. (21) Um síðir luku þau bæði **lífi** sínu.
 ‘Mektige menn bad om å få henne.’ ‘Om sider enda dei begge livet sitt.’

Desse ledda har ofte vore rekna som objekt, men i dependensanalysen analyserer vi dei som OBL.

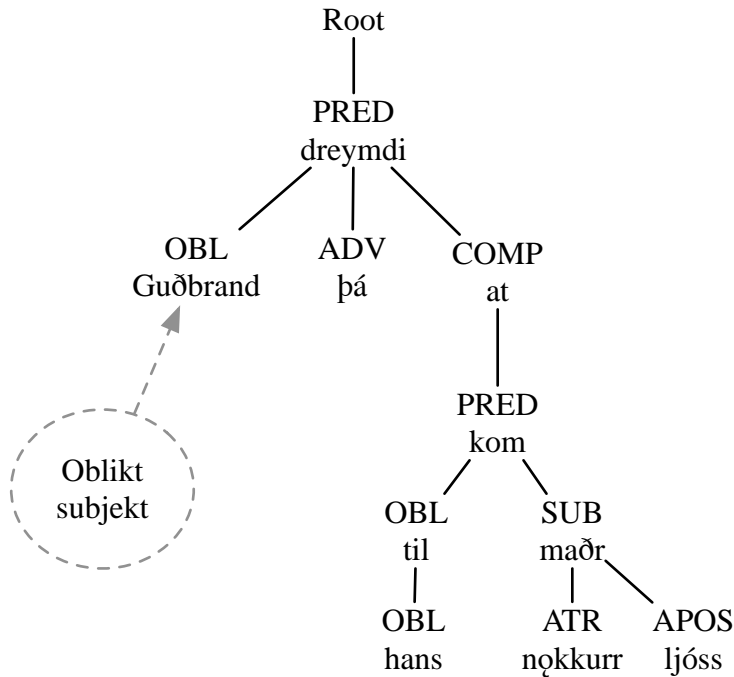
Indirekte objekt, som alltid står i dativ, er typiske døme på OBL:

- (92) Hon gaf **henni** leyfi.
 ‘Ho gav henne løyve.’

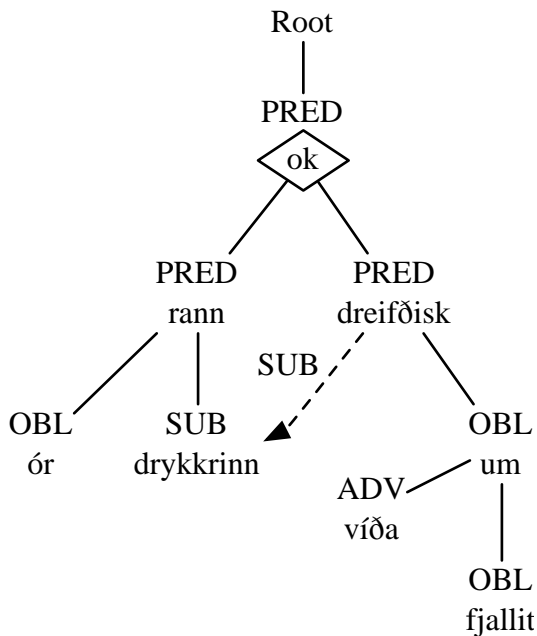
Som nemnt ovanfor reknar vi også såkalla **oblike subjekt** som OBL, t.d. dativen *mér* i *mér þykkir* ‘eg synest’ og akkusativen *mik* i *mik langar* ‘eg lengtar’. Jf. analysen av *mér þykkir* i (45) i kap. 10.1 nedanfor.

Verbet *dreyma* er eitt av dei som tek oblikt subjekt, *mik dreymir* ‘eg drøymmer’, snarare enn ordinært subjekt, **ek dreymir*. I (93) gjeld dette akkusativen *Guðbrand*:

- (93) Þá dreymdi **Guðbrand** [akk.] at maðr nokkurr kom til hans, ljóss.
 'Dá drøymde Gudbrand at det kom ein lys mann til han.'

Ved **rørsleverb** (t.d. *ganga, hlaupa, fara*) reknar vi kjelde- og málutrykka som OBL, ettersom slike verb krev ei utfylling – og derfor er ikkje ADV nokon naturleg kandidat.

- (73) Rann drykkurrinn **ór** ok dreifðisk víða **um** fjallit.
 'Drikken rann ut og spreidde seg vidt over fjellet.'

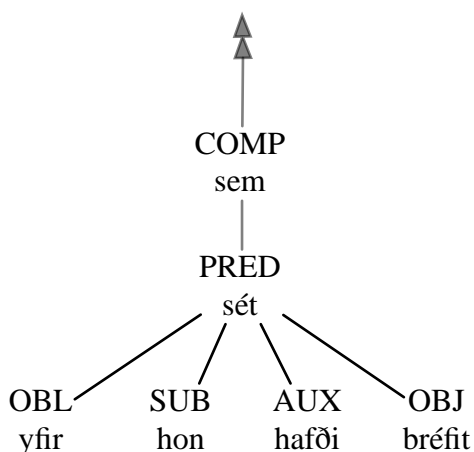
I (73) står preposisjonen *ór* utan utfylling, men ut frå konteksten reknar vi *keraldinu* ‘karet’ som underforstått utfylling. Analysen av konjunksjonen *ok* ‘og’ som PRED er forklart i kap. 9.2 nedanfor.

Også ved **posisjonsverb** (t.d. *vera, sitja, standa, liggja*) får vi OBL, ettersom slike verb på same måte krev utfylling. I (94) kan verbet *búa* (preteritum *bjó* eller *bjuggi*) knapt stå aleine – ein må seie *kvar* han budde:

- (94) Faðir hennar bjuggi á Laukhamri.
‘Far hennar budde på Laukhammar.’

Sjá elles kap. 14.2 om forholdet mellom OBL og ADV.

Verbalpartiklar. Særskilt for gammalnorsk og andre germanske språk er den utbreidde bruken av **verbpartiklar**, dvs. adverb eller preposisjonar som tener til å fylle ut verbet og ofte gjev det ei modifisert tyding, slik som i (79):

- (79) Sem hon hafði **yfir** sét bréfit.
‘I det ho hadde sett over brevet.’

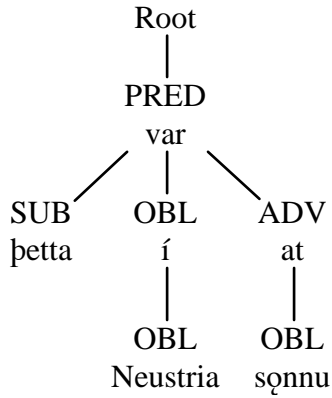
Her er preposisjonen *yfir* nært knytt til verbet *sjá* og blir analysert som OBL. Substantivet *bréfit* er objekt til verbet *sét*, og ikkje oblik til *yfir*. Det får same funksjonen i **hon hafði sét bréfit* som i *hon hafði yfir sét bréfit* og kan såleis ikkje vere avhengig av *yfir*.

Eit anna døme er (83), der både *við* og *at* står som OBL til verbet og ikkje har noka utfylling:

- (83) Þá leituðu margir **við** at bera hana, er allsekki gátu **at** sýst.
‘Då freista mange å bera som ikkje fekk det til i det heile.’

Utfyllinga til preposisjonen i preposisjonsfrasar er også OBL, t.d. i (94) og (95):

- (94) Faðir hennar bjuggi á **Laukhamri**.
 ‘Far hennar budde på Laukhammar.’

- (95) At **sonnu** var þetta í **Neustria**.
 ‘I sanning var dette i Neustria.’

Somme **adjektiv** styrer eit oblikt argument i dativ eller genitiv. Det styrte leddet skal då reknast som OBL, t.d.:

- (82) Ok svá er hann **mér** mjök kær at aldri vil ek honum angr gera.
 ‘Og han er meg så sær kjær at eg aldri vil gjere han vondt.’

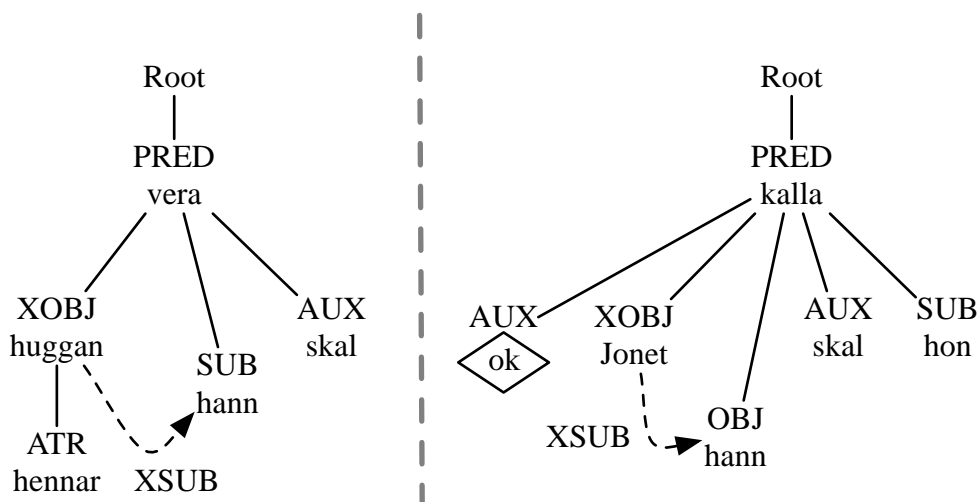
Liknande konstruksjonar er *mikill fyrir sér* ‘mykje for seg’ og *ungr at aldri* ‘ung av alder’ mfl. Men her er utfyllinga snarare adverbial, og vi vil då rekne *fyrir* som ADV til adjektivet *mikill*, og *at* som ADV til adjektivet *ungr* (og på neste nivå er *sér* OBL til *fyrir*, og *aldri* OBL til *at*).

Dativ ved kroppsdelar, typen *höfuð mér* ‘hovudet mitt’, er omtalt i kap. 7.4.3 nedanfor.

7.3.4 XOBJ

Eksterne objekt (XOBJ) er eit argument som ikkje har noko direkte motstykke i tradisjonell syntaks. Det omfattar både predikativ, infinitivar og verbpartisipp. Eksterne objekt har ein primær dependens til predikatet i setninga og ein sekundær dependens til eit anna ledd. Den sekundære dependensen blir vist ved stipling. Sjå kap. 9.1 nedanfor for ei fylldigare forklaring av stipling.

Predikativ er som hovudregel XOBJ, anten dei står til subjektet eller objektet i setninga. Dei to trea i (57) viser begge typane. I den første setninga er det ein XOBJ til objektet *hann* [akk.], i den andre til subjektet *hann* [nom.]. Merk stiplinga frå XOBJ til OBJ, dvs. frå objektpredikativet til objektet, i den første og frå XOBJ til SUB, dvs. frå subjektpredikativet til subjektet, i den andre. I analysen får denne relasjonen merkelappen XSUB (det skjer ved automatisk tildeling i annoteringsapplikasjonen).

- (57) Hann skal vera **huggan** hennar || ok skal hon kalla hann **Jonet**.
 ‘Han skal vere til glede for henne || og ho skal kalle han Jonet.’

Eit anna døme på eit predikativ som XOBJ er (97), der konjunksjonen *ok* representerer frasen *hugsjúkr ok harmsfullr*. Sjå treet i kap. 9.3 nedanfor.

- (97) Af því var hann **hugsjúkr ok harmsfullr**.
 ‘Derfor var han hugsjuk og harmfull.’

Også **infinitivar** kan vere XOBJ, slik som i (98):

- (98) Fyrr en þú tókt at **unna** mér, þá vart þú lofsáall af hreysti þinni.
 ‘Før du tok til å elske meg, var du lovprist for din djervskap.’

Infinitivar som XOBJ kan nokre gonger vere dependentar til faseverb, dvs. verb som uttrykkjer eit steg i handlinga (om ho byrjar, er i gang eller sluttar). Verbet *taka* kan vere eit slikt faseverb, som i dømet ovanfor, men det kan sjå ut til at gammalnorsk har nokså få døme på faseverb + infinitiv. Såleis fann vi ingen gode døme i samband med verba *byrja* og *lúka*.

Andre verb kan også ta infinitivar som XOBJ, dersom det er eit eksternt subjekt, t.d. *fýsa* ‘vere huga på’ i (99):

- (99) Ok fýsti hann ekki aftr at **fara**.
 ‘Og han var ikkje lysten på å fare tilbake.’

Infinitivar som uttrykkjer **føremål** (hensikt) er adverbielle og har funksjonen XADV; jf. (118) og (119) i kap. 7.4.2 nedanfor.

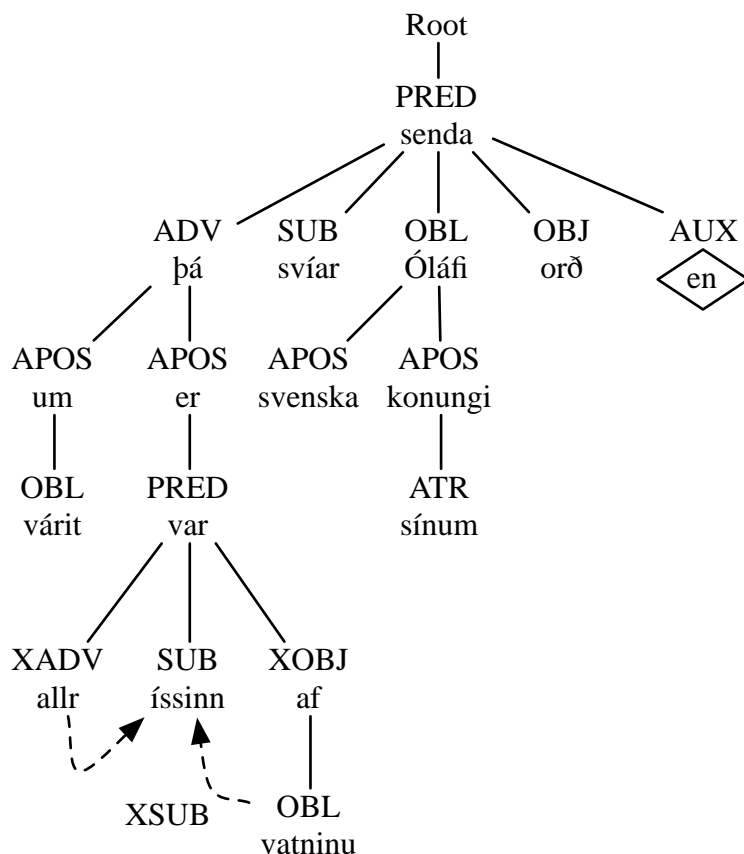
Verbpartisipp skal ofte analyserast som XOBJ, t.d.:

- (100) Hér er **kominn** Óláfr konungr digri.
 ‘Her er komen Kong Olav Digre.’

I denne setninga skal ein stiple frå det eksterne objektet *kominn* til subjektet *Óláfr*. Konstruksjonen i (100) er formelt identisk med subjekt + subjektspredikativ, som t.d.:

- (97) Af því var hann **hugsjúkr ok harmsfullr**.
 ‘Derfor var han hugsjuk og harmful.’

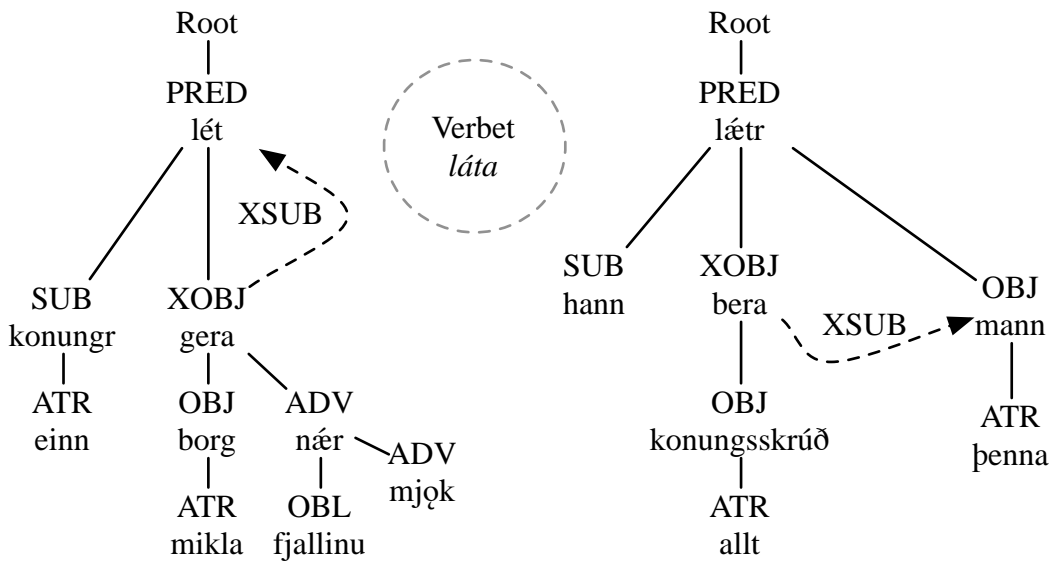
Også **preposisjonsfrasar** kan vere XOBJ, slik som i (101). Her er *af vatninu* ‘av innsjøen’ XOBJ til subjektet *íssinn* ‘isen’; denne konstruksjonen svarar til predikativkonstruksjonar som ‘isen var gått’ eller ‘isen var borte’. Merk at *allr* blir analysert som eit XADV, slik som i (149) og (155), ettersom det har tydinga ‘fullstendig’ heller enn ‘all’.

(101) En um várit er íssinn var allr **af vatninu**, þá senda svíar orð Óláfi svenska konungi sínum.

‘Og om våren, då isen var gått heilt av vatnet, sende sveane bod til Olav Svenske (Skötkonung).’

Verbet *láta* fortener særskild omtale. Dette knyter ofte til seg eit eksternt objekt, men subjektet til det eksterne objektet er ikkje subjektet til predikatet i oversetninga:

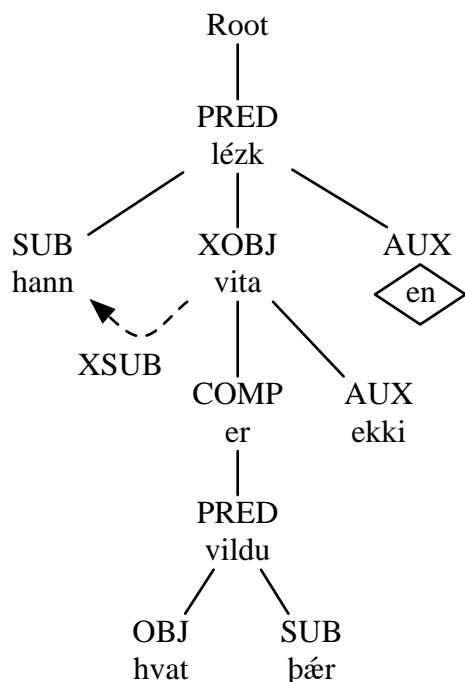
(46) Mjøk nær fjallinu lét einn konungr gera mikla borg.
'Svært nær fjellet lét ein konge gjere ei stor borg.'

(102) Hann lætr þenna mann bera konungsskrúð allt.
'Han lét denne mannen bere heile kongens høgtidsdrakt.'

I (46) er det ikkje kongen som lagar borga, men ein annan, unemnd person. Vi stiplar derfor beinveges frå XOBJ *gera* til hovudverbet *lét*, som vist til venstre i illustrasjonen ovanfor. Om vi hadde stipla til subjektet *konungr* hadde vi implisert at det var kongen som bygde borga, men slik er det ikkje. Kongen berre sette i verk bygginga.

Ein hende gong er det eksterne subjektet uttrykt som eit objekt til *láta*, slik som i (102). Her er det *þenna mann* som skal bere høgtidsdrakta, og såleis har funksjon som subjekt overfor infinitiven *bera*. Vi stiplar då frå XOBJ *bera* til OBJ *mann*, som vist til høgre i illustrasjonen ovanfor.

Ved reflektiv form av verbet er det derimot samanfall mellom subjektet i oversetninga og subjektet til det eksterne objektet, slik som i (103):

- (103) En hann lézk ekki **vita** hvat er þær vildu.
 ‘Og han lest ikkje forstå kva dei ville.’

I (103) er det den same personen som lest, *lézk* ‘lét-seg’, og som veit, dvs. som er subjektet til eksternobjektet *vita*. Analysen av setninga *hvat er þær vildu* går fram av kap. 10.1 nedanfor.

7.3.5 COMP

Komplement (COMP) er ein funksjon som blir brukt for argument som er setningar eller setningsliknande. I staden for å gje leddsetninga funksjonen SUB eller OBJ brukar vi COMP. Bruksområdet omfattar:

a. Substantiviske leddsetningar (*at*-setningar):

- (13) Unnasti, kvað hon, ek veit at vísu **at** ei getr þú borit mik.
 ‘Kjæraste, sa ho, eg veit for visst at du ikkje får bore meg (maktar å bere meg).’

Subjunksjonen *at* fungerer her som COMP. Jf. analysen i kap. 7.1.2 ovanfor.

b. Indirekte spørjesetningar:

- (104) Hon kom þar [...] ok spyrr, hverr maðr hann **er**.
 ‘Ho kom dit [...] og spør, kva for ein mann han er.’

I slike setningar reknar vi det finitte verbet som hovud, og det ber funksjonen COMP.

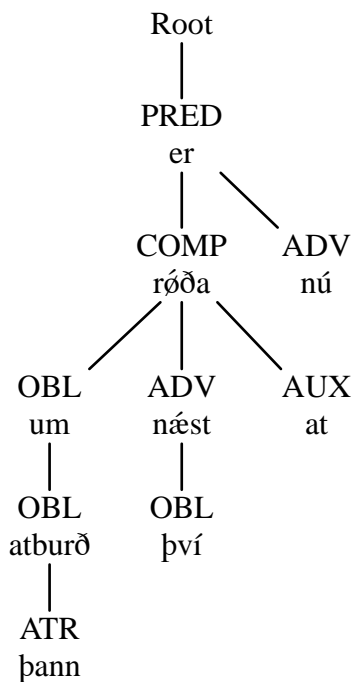
c. **Akkusativ med infinitiv:**

- (90) Ok hefir hann heyrð fugla **syngja** svá fagri röddu at hann lysti til at hlýða.
 ‘Og han har høyrð fuglar syngje med så vakker røyst at han hadde lyst til å lyde på.’

Her er infinitiven *syngja* kjerne i konstruksjonen (småsetninga) *fugla syngja svá fagri röddu at hann lysti til at hlýða* og blir altså knytt til den overordna setninga *hefir hann heyrð* med COMP. Sjå illustrasjon i kap. 10.4.1 nedanfor.

d. **Infinitivar**

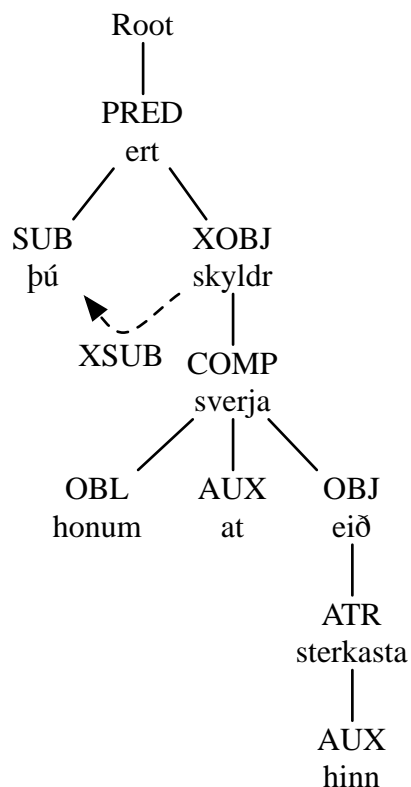
Infinitivar som står som subjekt eller predikativ, er òg COMP:

- (105) Nú er um þann atburð því næst at **røða**.
 ‘No er det deretter å seie om denne hendinga.’

Infinitivsmerket står som AUX til infinitiven (jf. kap. 7.2.1 c). Vi merkar oss at i den adverbelle frasen *því næst* ‘der nest’ reknar vi *því* som OBL til ADV *næst*.

Infinitivar (og infinitivkonstruksjonar) kan også stå som utfylling til adjektiv av typen *skyldr* ‘skuldig til, pliktig til’. Også då reknar vi dei som argument, og dermed COMP:

- (8) Ert þú skyldr at **sverja** honum hinn sterkasta eið.
 ‘Og du pliktar á sverje honom ein særst sterk eid.’

Vi brukar som nemnt ovanfor COMP for setningsforma argument, og infinitivskonstruksjonar har fleire felles trekk med setningar, t.d. at dei kan ta objekt. I infinitivskonstruksjonen *at sverja honum hinn sterkasta eið* har vi såleis både obliken *honum* og objektet *eið*.

e. Samanlikningskonstruksjonar

I samanlikningskonstruksjonar tek vi subjunksjonen *en* ‘enn’ som ein COMP under komparativen, t.d.:

- (96) Hon hefir þar lengr verit **en** fimmtigi vetra.
 ‘Ho har vore der i meir enn femti vintrar.’

Sjå fylldigare omtale i kap. 10.6 nedanfor.

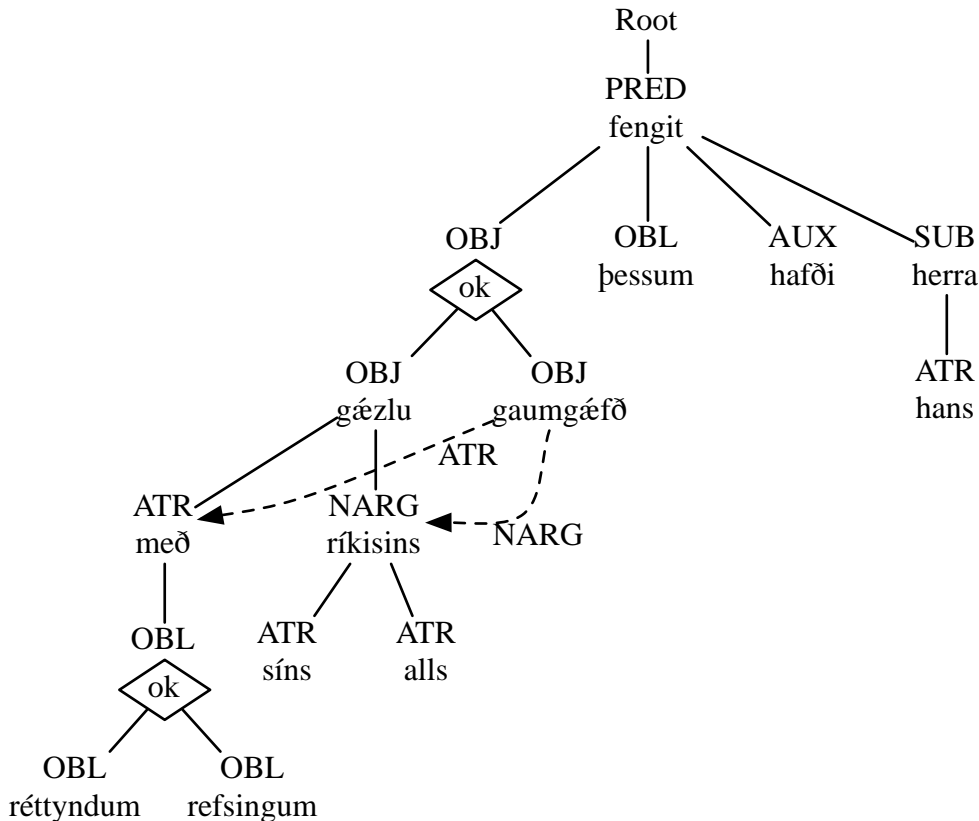
7.3.6 NARG

Nominalargument (NARG) er argument til substantiv, særleg objektsgenitiv. I gammalnorsk er det typen *stjórn landsins* ‘styringa av landet’. Denne typen genitiv er så avvikande frå den attributive bruken av typen *sonr Guðbrands* ‘Gudbrands son’ at vi meiner det er tenleg å bruke funksjonen NARG. Eitt døme er:

- (106) Ok gaf þá hvárttveggja þeira öðru samband sitt með umskifti **fingrgulla** sinna.
 ‘Og då gav kvar av dei si stadfesting med bytet av ringane sine.’

Her er *fingrgulla* nominalargument til *umskifti*, og *sinna* attributt til *fingrgulla*. Objekts-
 genitiven *fingrgulla* svarar til objektet i ei underliggjande setning *X skiftir um fingrgull*.

Merk at ein subjektsgenitiv blir analysert med funksjonen ATR (kap. 14.6 nedanfor).

- (107) Þessum hafði herra hans fengit gaumgæfð ok gæzlu alls **ríkisins** síns með réttýndum ok refsingum.
 ‘Til honom hadde herren hans gjeve omsuta og vakthaldet for heile riket sitt med domsvald og refsingsmakt.’

I (107) stár *ríkisins* som genitiv (med attributta *alls* og *síns*) til hovudet *gæzlu*, og også dette må vi rekne som ein objektsgenitiv. Her får vi i tillegg behov for å knyte saman dei koordinerte ledda *gaumgæfð* og *gæzlu*. Vi må då bruke konjunksjonen *ok* som hovud, og vi stiplar frá det andre av dei to koordinerte ledda til genitiven *ríkisins*, som vist i illustrasjonen ovanfor.

Vidare kan NARG vere preposisjonar til substantiv som er avleidd av verb (“deverbal nouns”), t.d. *rannsak* n. ‘ransaking, undersøking’, som er avleidd av verbet *rannsaka* ‘ransake, undersøkje’. I frasen *rannsaks um slíkt* reknar vi såleis *um slíkt* som NARG til *rannsaks* (jf. illustrasjon i kap. 10.1 nedanfor):

- (45) Kynligt þykkir mér, kvað hann, hví þú leitar ei rannsaks **um** slíkt.
 ‘Underleg tykkjast det meg, sa han, kvifor du ikkje søkjer kunnskap om slíkt.’

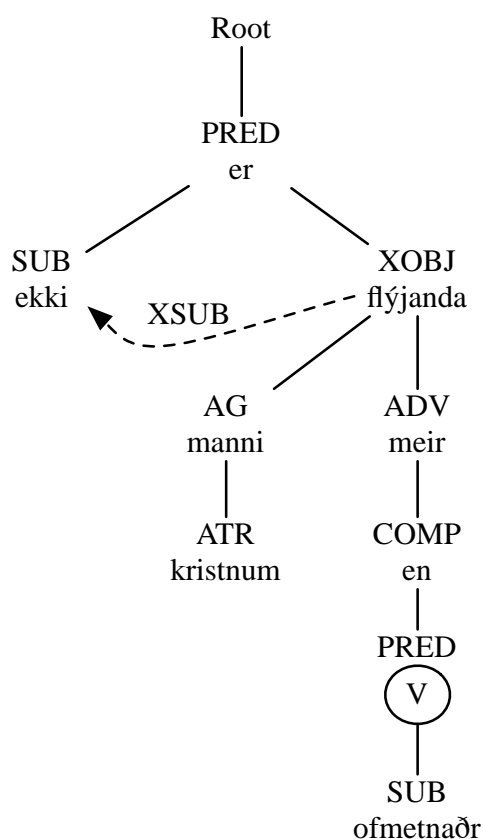
7.3.7 AG

Agens (AG) er det logiske subjektet i passive (og refleksive) konstruksjonar, typisk ein preposisjonsfrase innleidd med *af*, t.d.:

- (108) Hér dømask oft góðir **af illum**.
 ‘Her vert ofte gode dømt av vonde.’

Her er preposisjonsfrasen *af illum* agens; *af* er hovud og *illum* dependent (OBL). Uttrykt på dette viset er agens ein lite frekvent funksjon i gammalnorsk, men syntaktisk sett er det ein interessant type, ettersom han er ein del av ein passivkonstruksjon. Det er helst berre preposisjonen *af* som er brukt for å uttrykkje agens. Vi trur at det ofte vil vere tale om eit førelegg på latin, direkte eller formidla via andre folkespråk, når vi har uttrykt agens.

Eit særskilt tilfelle er bruken av presens partisipp som gerundiv, der den dativen som er dependent til partisippet, skal annoterast som AG:

- (109) Ekki er kristnum **manni** meir **flýjanda** en ofmetnaðr.
 ‘Ingenting er meir til å unngå for ein kristen mann enn hovmod.’

Også denne konstruksjonen er påverka av latin. Dømet ovanfor er teke frå eit stykke i *Gammalnorsk homilieboek* omsett frå *De virtutibus et vitiis* av Alkuin.

7.4 Adjunkt

Adjunkta er ledd som uttrykkjer omstenda kring verbhandlinga, og dei kan normalt strykast utan at strukturen i setninga blir endra. Adverbialet er prototypen på eit adjunkt.

7.4.1 ADV

Adverbial (ADV) er ein funksjon som typisk uttrykkjer forhold som har å gjere med *tid*, *stad*, *måte*, *reiskap* og *omstende*. Funksjonen ADV er som oftast dependent til eit verb når han uttrykkjer relasjonar som:

a. Tid:

(110) **Forðum** í Norðmandí gerðisk einn atburðr er **síðan** var víða freginn um tvau ungmenni er mjök elskuðusk.

‘Fordum i Normandie hende ein åtburd som sidan var vidt spurt om to ungdomar som elska kvarande mykje.’ (sjå illustrasjon i kap. 10.2)

b. Stad:

(110) Forðum í **Norðmandí** gerðisk einn atburðr er síðan var **víða** freginn um tvau ungmenni er mjök elskuðusk.

I ein preposisjonsfrase er det preposisjonen som er hovud og ber den syntaktiske funksjonen. I (110) er det *í* som er hovud, og strengt teke er det berre dette ordet som skulle ha vore utheva her. Her og i dei følgjande døma har vi likevel utheva heile preposisjonsfrasane.

c. Måte:

(13) Unnasti, kvað hon, ek veit **at vísu** at ei getr þú borit mik.

‘Kjæraste, sa ho, eg veit for visst at du ikkje får bore meg.’

d. Reiskap (instrumental dativ):

(111) Ok mælti [hann] þá at engi myndi þann fald aftr falda, nema **með knífi** skári eða **með sǫxum** klippi.

‘Og [han] sa at ingen skulle få brette opp den falden, utan at [denne personen] skar med kniv eller klipte med saks.’

- (9) Hann gekk fyrir of daginn ok steig heldr **stórum** [stigum].
‘Han gjekk fremst om dagen og steig med store [steg].’

e. **Omstende:**

- (95) **At sonnu** var þetta í Neustria.
‘I sanning var dette i Neustria.’

Denne typen omfattar også adverb som uttrykkjer *grad*:

- (88) Konungr lofaði hann **mjök**.
‘Kongen lova han mykje.’

Om ein ser på forma, viser det seg at adverbiala ofte er reine adverb, som t.d. *forðum* i (110) og *mjök* i (88). Men dei kan også vere hovud i preposisjonsfrasar, som *í Norðmandí* i (110), *at vísu* i (13), *með knífi* og *með sǫxum* i (111), eller substantiv i oblik form (112):

- (112) Hann reið níu **nátr** dökkva **dala** ok djúpa.
‘Han reid i ni netter gjennom djupe og mørke dalar.’

I (112) er substantivet *nátr* (akk.) hovud i adverbialet *níu nátr* og substantivet *dala* (akk.) hovud i adverbialet *dökkva dala ok djúpa*.

Adverbial kan òg vere leddsetningar, som i (113):

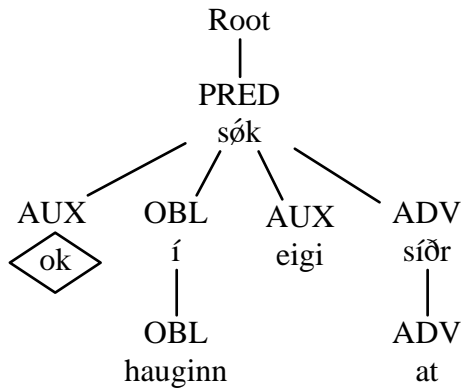
- (113) En **ef** þér líkar, ek vil við hana røða.
‘Og om du vil det, skal eg tale med henne.’

Her er subjunksjonen *ef* hovud i leddsetninga *ef þér líkar*.

I tillegg til verb kan adverbiala også modifisere andre ordklasser, som t.d. preposisjonen *nár* ‘nær’ i (46), adjektivet *haltr* ‘halt’ i (114) og adjektivet *vágskorin* ‘vågskoren’ i (115).

- (46) **Mjök nær** fjallinu lét einn konungr gera mikla borg.
‘Svært nær fjellet lét ein konge gjere ei stor borg.’
- (114) Var sá hafr **haltr** eftra **fóti**.
‘Denne bukken var halt på den bakre foten.’
- (115) Kringla heimsins, súa er mannfolkit byggir, er **mjök vágskorin**.
‘Jordskiva, som menneskja bur på, er mykje innskoren av viker.’

Ein særskilt type er komparativar innleidde med adverbet *at*, t.d. *at meirr* ‘desto meir’, *at verri* ‘desto verre’ og *at síðr* ‘desto mindre’.

- (116) Ok søk í hauginn eigi at síðr.
 ‘Og søk i haugen ikkje desto mindre!’

Nektingsadverbet *eigi* reknar vi alltid som AUX. På bakgrunn av dette tek vi *síðr* som ADV på predikatet *søk* (imperativ av *søkja*), og *at* som dependent til *síðr*.

Det vesle ordet *at* er truleg det mest fleirtydige av alle ord i gammalnorsk – det kan vere subjunksjon, preposisjon, adverb, infinitivsmerke – og substantiv (jf. kap. 1.3 og tabellen i kap. 3.1 ovanfor). Som nemnt i kap. 6.2.2 kan det jamvel vere ein nektingspartikkel, men då berre enklitisk.

7.4.2 XADV

Eksterne adverbial (XADV) omfattar partisipp, infinitivar og adjektiv som har eit eksternt subjekt. Det er fleire typar av XADV:

a. Presens partisipp:

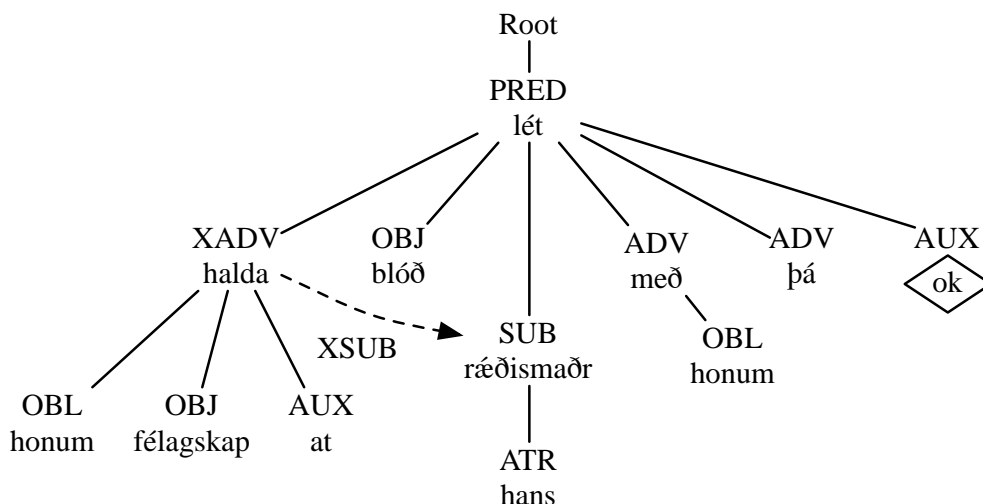
I (117) er *vinir ok frændr* ‘vener og frendar’ det eksterne subjektet til *eggjandi* ‘eggjande’:

- (117) Vinir ok frændr kvámu til hans með røðum ok ráðagerðum sínum, **eggjandi** hann at fá sér eignar þúsu.
 ‘Vener og frendar kom til han med sine taler og råd, eggjande han til å få seg ei eiga kone.’

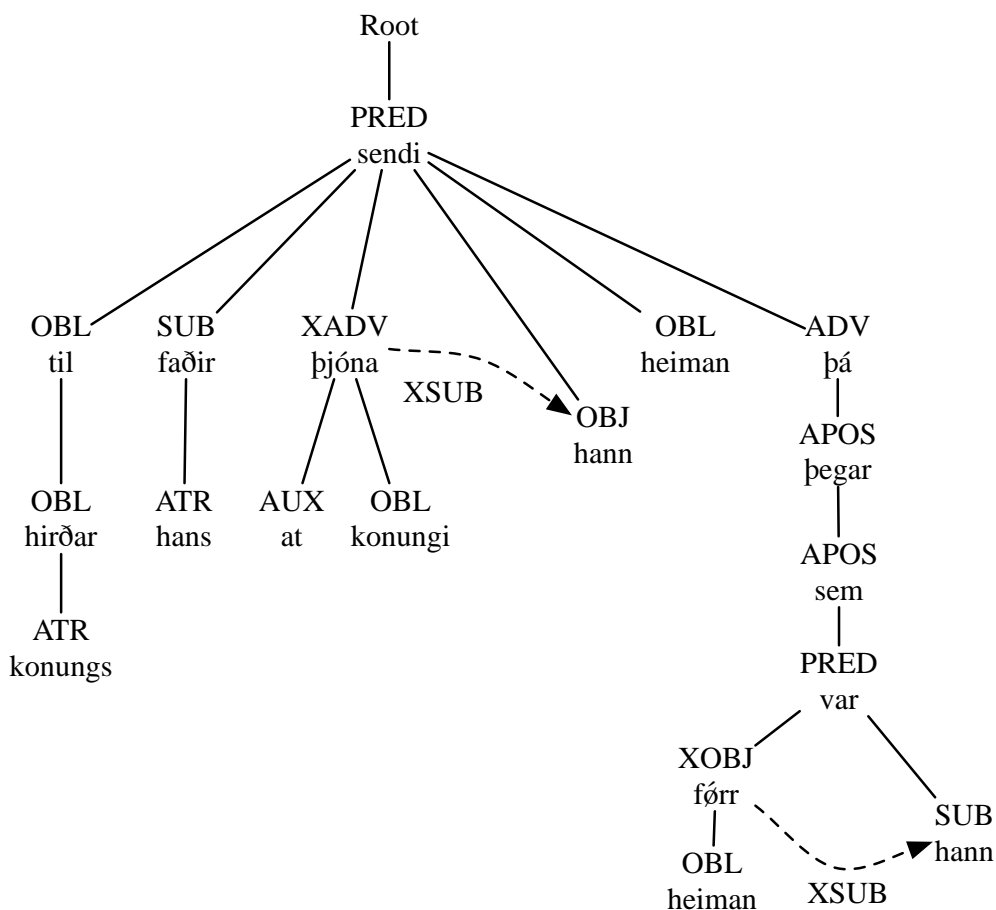
Konstruksjonen i (117) finn vi nok helst i den omsette litteraturen, frå gammalfransk eller latin, i det som gjerne blir kalla lærd stil.

b. Infinitiv som uttrykkjer føremål (‘hensiktsinfinitiv’):

Setningane (118) og (119) har døme på infinitivar som uttrykkjer føremål:

- (118) Ok at **halda** honum félagskap þá lét blóð með honum ráðismaðr hans.
 'Og for á halde felagskap med han så lét ráðsmannen hans seg árelate.'

- (119) Þegar sem hann var heiman fýrr, þá sendi hann [akk.] faðir hans heiman til konungs hirðar at **þjóna** konungi.
 'Sá snart som han var fýr [til á reise] heimanfrá, dá sende far hans honom heimanfrá til kongshirða for á tene kongen.'

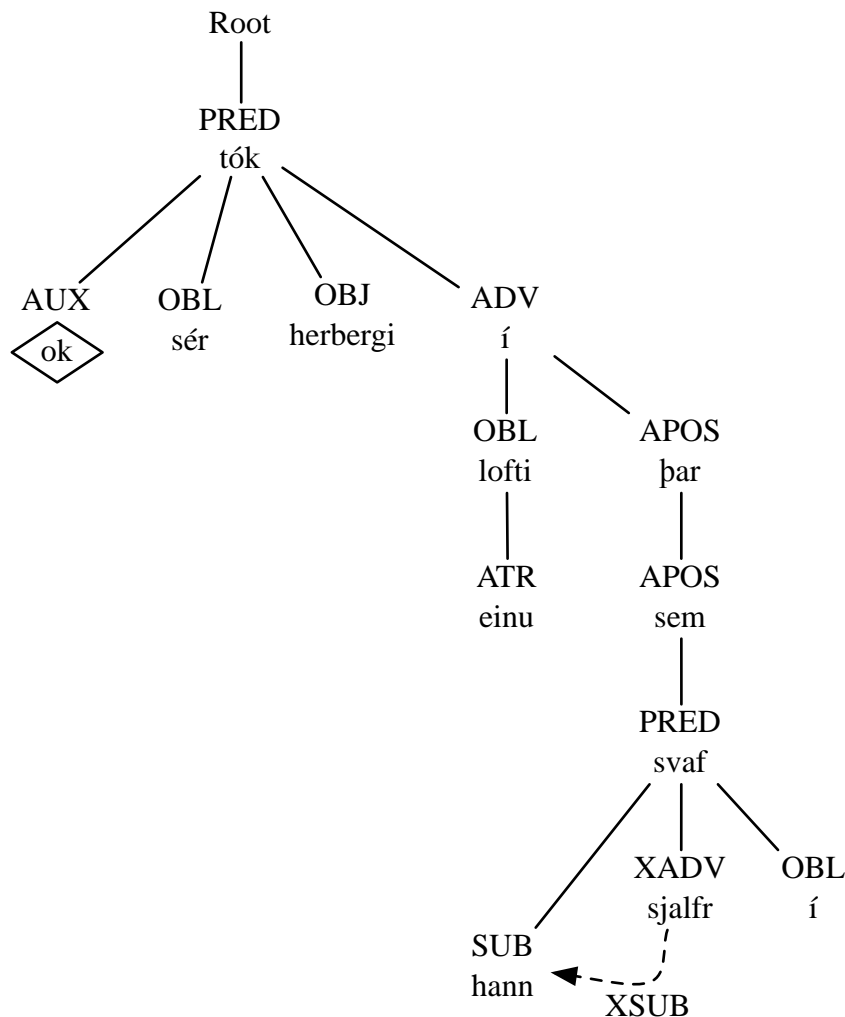
I omsetjing til moderne norsk vil vi som regel setje til eit *for* føre infinitivsmarket i setningar som (118) og (119), “for å halde”, “for å tene”. Infinitivar som er dependentar av faseverb vil vi derimot analysere som XOBJ, t.d. (98) i kap. 7.3.4.

c. Adjektiv:

Adjektiv kan også vere XADV, t.d. *einn* i (12). Merk at dette ordet som regel blir analysert som determinativ, men her har det eit klart adjektivisk innhald, og må også reknast som eit adjektiv:

- (12) Hví ertu **einn** kominn í Jötunheima?
 ‘Kvifor har du kome aleine i Jotunheimen?’

Det enklitiske leddet *-tu* (for pronomenet *þú*) i *ertu* er det eksterne subjektet til *einn*. Den same analysen gjeld for *sjalfr* i (120):

- (120) Ok tók sér herbergi í lofti einu þar sem hann svaf **sjalfr** í.
 ‘Og [han] tok seg herberge i eit loft der som han sjølv sov.’

7.4.3 ATR

Attributt (ATR) modifierer eit anna ledd. Døme er adjektiv + substantiv:

- (112) Hann reið níu nátr **døkkva** dala ok **djúpa**.
 ‘Han reid i ni netter gjennom djupe og mørke dalar.’

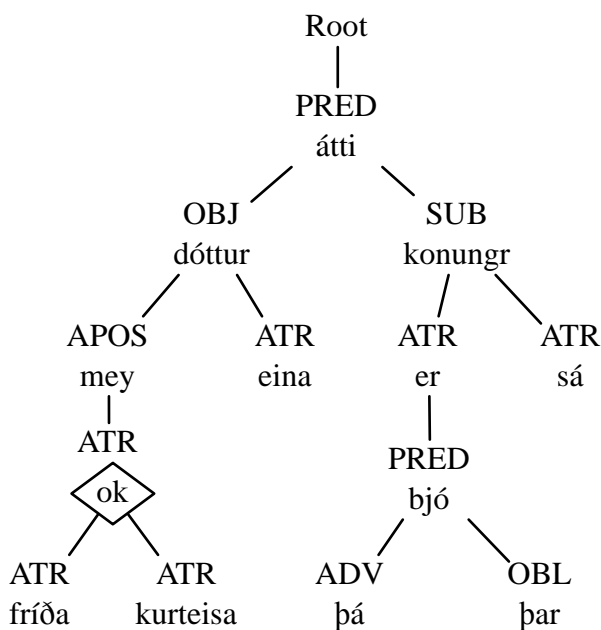
Determinativ + substantiv:

- (27) Var **þetta** dýr hverjum manni kært er í hirð konungsins var.
 ‘Dette dyret var kjært for kvar mann som var i kongshirda.’

Possessiv + substantiv:

- (28) Ok rann hjarta **hans** allt ór honum.
 ‘Og hjartet hans rann heilt ut or han.’

Vi reknar dessutan **restriktive (nødvendige) relativsetningar** som døme på ATR, t.d. *er þá bjó þar* ‘som då budde der’:

- (121) Sá konungr er þá bjó þar, átti eina dóttur, fríða ok kurteisa mey.
 ‘Den kongen som då budde der, hadde ei dotter, ei ven og høvisk møy.’

I (121) har vi vidare døme på ATR i determinativ + substantiv, *sá konungr*, og i adjektiv + substantiv, *fríða ok kurteisa mey*. I det siste tilfellet har vi ein koordinasjon, og då må konjunksjonen *ok* i første omgang bere relasjonen ATR (sjå meir om koordinasjon i kap. 9.3 nedanfor). Forholdet mellom restriktive og ikkje-restriktive relativsetningar er drøfta nærare i kap. 10.2 nedanfor.

Generelt er ATR ein funksjon som legg ein restriksjon på referansen til eit substantiv; det er ikkje berre ein rein underordningsrelasjon. I (112) gjeld *døkkva dala* eit mindre sett referentar enn *dala* gjer aleine.

Ved **dativ ved kroppsdelar** (*dativus sympatheticus*), t.d. *høfuð mér* ‘hovud for meg, dvs. hovudet mitt’, kunne ein vente seg at dativleddet vart OBL. Vi meiner at denne bruken ligg så tett inntil possessivane (jf. kap. 2.4.3), t.d. *høfuð mitt* ‘hovudet mitt’, at vi vil rekne *mér* og *mitt* som ATR i begge tilfelle.

7.4.4 APOS

Apposisjon (APOS) er ein funksjon som uttrykkjer underordning i eit ledd, men som ikkje legg nokon restriksjon på hovudet i dette leddet, t.d.:

- (121) Sá konungr er þá bjó þar, átti eina dóttur, **fríða ok kurteisa mey**.
 ‘Den kongen som då budde der, hadde ei dotter, ei ven og høvisk møy.’

I (121) er *fríða ok kurteisa mey* (med *ok* som hovud) dependent til objektet *eina dóttur*, men avgrensar ikkje objektet på nokon måte; *dóttur* har den same referenten som *mey*.

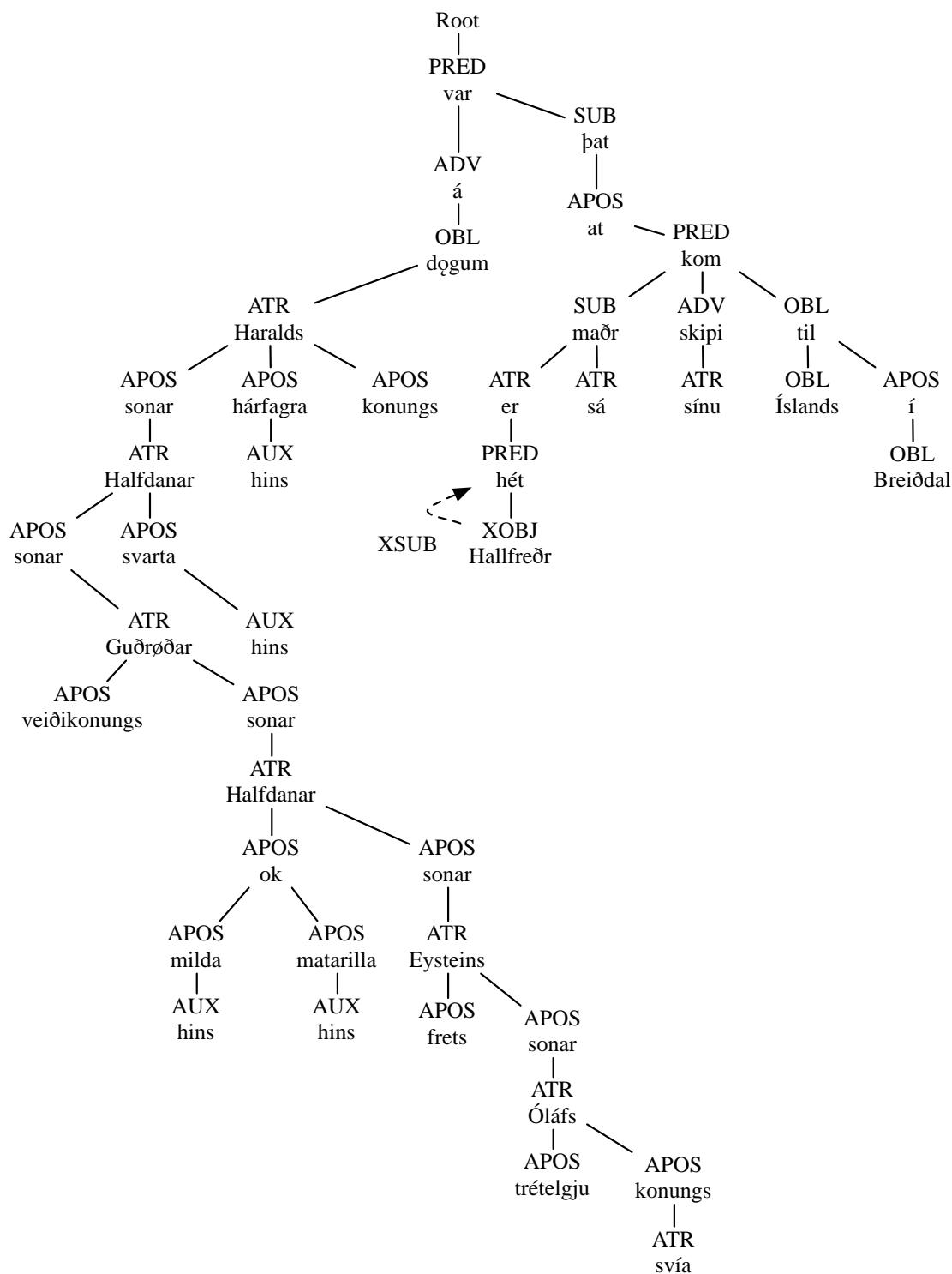
Vi reknar dessutan **ikkje-restriktive relativsetningar** som døme på APOS. Jf. drøftinga i kap. 10.2.2 nedanfor. I (91) har vi ei ikkje-restriktiv relativsetning:

- (91) Af þessum tveim ungmennum gerðu Bretar strengleik **er** þeir kalla Tveggja elskanda.
 ‘Om desse to ungdomane gjorde Bretane den strengleiken som dei kallar Songen om dei to elskande.’

Patronym (typen *Haraldsson* og *Eiríksdóttir*) reknar vi som APOS til det namnet som det står til. I *Óláfr Haraldsson* er såleis *Haraldsson* APOS til *Óláfr*. Om patronymet er særskrive, *Óláfr Haralds son*, reknar vi *son* som APOS til *Óláfr* og *Haralds* som ATR til *son*. Titlar, t.d. *konungr*, *herra* og *frú*, reknar vi like eins som APOS til namnet dei står til. I (122) er *konungr* APOS til *Marhás*, og dessutan er *fránda* (med attributtet *sínum*) APOS til *Tristram*:

- (122) Marhás **konungr** var reiðr Tristram **fránda** sínum.
 ‘Kong Markes var sint på Tristram, frenden sin.’

I nokre tilfelle får vi svært komplekse konstruksjonar, slik som vist i illustrasjonen til døme (123) på neste side. Slike setningskjeder kan vi finne i innleiinga til mange islendingesoger. Eigentleg er det ein lengre genealogi pakka inn i ein serie av genitivkonstruksjonar.

- (123) Þat var á dögum Haralds **konungs** hins **hárfagra**, Halfdanar **sonar** hans **svarta**, Guðrøðar **sonar** **veiðikonungs**, Halfdanar **sonar** hans **milda** ok hans **matarilla**, Eysteins **sonar** **frets**, Óláfs **sonar** **trételgju** Svía **konungs**, at sá maðr kom skipi sínu til Íslands í Breiðdal, er Hallfreðr hét.
 'Det var i dei dagar då Harald Hárfagre var konge, son til Halvdan Svarte, som var son til Gudrød Veidekonge, son til Halvdan den gjevilde og matille, son til Øystein Fjert, son til sveakongen Olav Tretelgja, at ein mann som heitte Hallfred kom til Island i Breidal med skipet sitt.'

Namneforskarar slår ofte saman patronyma med andre typar av namnetilføyingar, det vere seg om yrke (*bóndi*), personlege særdrag (*inn digri*), buplass (*i Geitdal, ór Laxárdal*), hendingar (*selsbani*, dvs. den som vart banemannen til Tore Sel), og det som vi kan rekne som typiske tilnamn, som t.d. *smjormagi* ‘smørmage’ (jf. Særheim 2013: 525–527). Det er vanskeleg å trekkje eit klart skilje mellom dei ulike typane av namnetilføyingar, men i syntaktisk samanheng meiner vi at saka er enkel: vi reknar alle som APOS. Kjernen er altså alltid personnamnet, det som vi i dag kallar fornamn, som *Óláfr, Haraldr, Guðrýj, Ástríðr* osv.

7.4.5 PART

Partitiv (PART) er ein funksjon som uttrykkjer kva for gruppe eller heilskap eit substantiv høyrer til. Vi trur ikkje det er tenleg å skilje PART frå ATR i genitivskonstruksjonar i gammalnorsk; det er etter vårt syn eit semantisk, ikkje syntaktisk trekk, og det vil innebere meirarbeid for annotatorane å gjere skiljet.

7.5 Superfunksjonar

Superfunksjonane omfattar to eller fleire funksjonar, og blir brukte der det er vanskeleg å gje ein eintydig analyse. Det kan vere at valet står mellom to argument, som ved ARG, eller ved eit argument eller adjunkt, som ved PER, NONSUB og ADNOM, eller ved to adjunkt, REL. Som nemnt ovanfor ønskjer vi ikkje å bruke superfunksjonane meir enn høgst nødvendig.

7.5.1 ARG

Superfunksjon som kan brukast når det ikkje er råd å avgjere om eit ledd er OBL eller OBJ.

7.5.2 PER

Superfunksjon som kan brukast når det ikkje er råd å avgjere om eit ledd er eit argument eller eit adjunkt, t.d. OBL eller ADV, jf. kap. 14.2.

7.5.3 NONSUB

Superfunksjon som kan brukast når ein ikkje kan avgjere om eit ledd er OBJ, OBL eller ADV. Dette førekjem sjeldan, men funksjonen kan nyttast til å analysere enkelte anomaliar. I kap. 13.4 viser vi at det kan brukast til å annotere det eine av to ledd i ditto-grafiar.

7.5.4 ADNOM

Superfunksjon som kan brukast når ein ikkje kan avgjere om eit ledd er ATR, APOS, PART eller NARG.

7.5.5 REL

Superfunksjon som kan brukast når ein er usikker på om ei relativsetning er restriktiv (ATR) eller ikkje-restriktiv (APOS).

7.6 Sekundære funksjonar

Dei sekundære funksjonane uttrykkjer samband mellom to ledd som har andre primære relasjonar, t.d. forholdet mellom eit subjekt og eit predikativ (XOBJ). Dei er begge dependentar til PRED i setninga, men har samtidig eit forhold til kvarandre, noko som t.d. kjem til uttrykk ved at predikativa kongruerer med subjektet. Dette blir uttrykt ved ein sekundær relasjon, som forklart i kap. 9.1 nedanfor.

7.6.1 XSUB

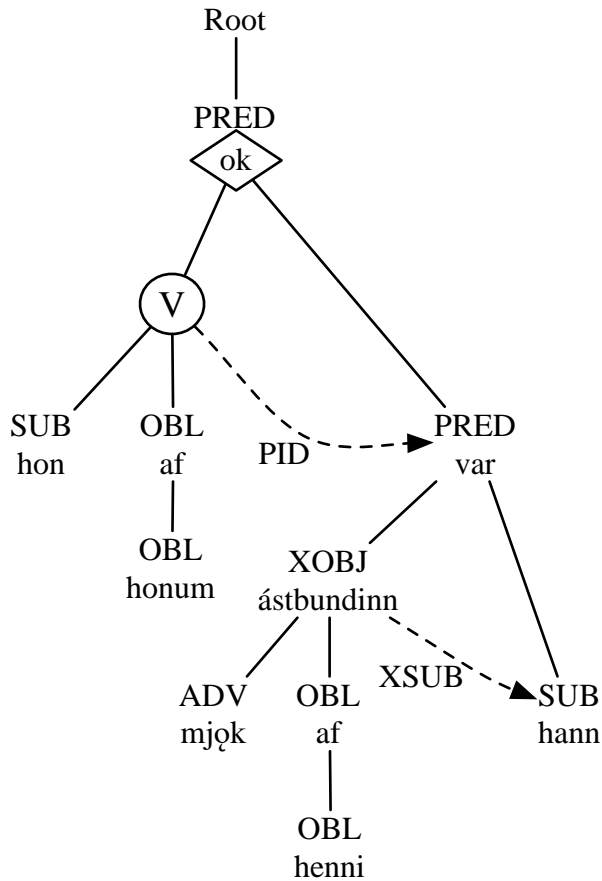
Til funksjonen XOBJ skal det tildelast eit eksternt subjekt, XSUB, der eit slikt ledd kan identifiserast. Dette skjer gjennom stipling, og funksjonen XSUB blir då tilordna automatisk av annoteringsapplikasjonen, slik som i (124). Jf. illustrasjonen i kap. 13.2 nedanfor.

- (124) Er **barnit** verður **fótt**, skalt þú senda systur minni, er **gift er** í Normandie, rík ok auðig, kurteis ok hyggin frú.
 ‘Når barnet blir født, skal du sende [det] til syster mi, som er gift i Normandie, ei mektig og rik, høvisk og klok frue.’

Her er *barnit* XSUB til *fótt*, jf. omtalen av XOBJ ovanfor. Når ein ikkje kan identifisere eit eksternt subjekt, knyter ein XOBJ til det overordna verbet, som i relativsetninga *er gift er í Normandie*. Her er *gift* XSUB til verbet *er*.

7.6.2 PID

PID blir automatisk tildelt eit verb når det har ein sekundær dependens frå eit nullverb. Eit døme på dette er (15) på neste side, der *hon afhonum* må analyserast med eit nullverb, *hon [var] afhonum*. Her må ein stiple frå nullverbet til predikatet *var* i den første av dei to setningane. Forkortinga PID står for “Predicate Identity”.

- (15) Hann var mjök ástbundinn af henni ok hon af honum.
 ‘Han var svært forelska i henne og ho i han.’

I dette treet står den andre setninga til venstre og ikkje (som ein kunne vente) til høgre, men i dependensanalysen tek ein ikkje omsyn til rekkjefølgja av orda i setninga. Treet uttrykkjer relasjonar mellom ord, ikkje deira rekkjefølgje.

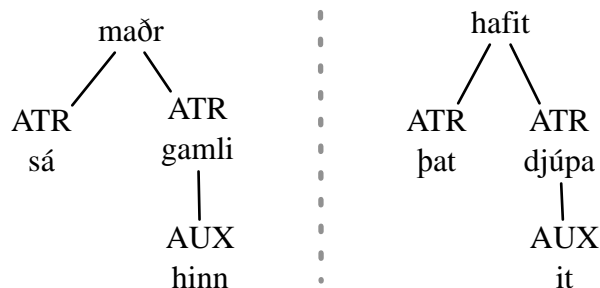
Eit anna døme på stipling frå nullverb til synleg verb er (74) i kap. 7.1.1. ovanfor. Sjå kap. 9 nedanfor for ein meir inngående omtale av stipling.

8 Frasar

Sjòlv om frasar ikkje er ein del av dependensanalysen, er det mange gonger praktisk å referere til dei i diskusjonen av syntaktiske ledd. I vår røynsle gjeld det særleg i samband med substantiv- og preposisjonsfrasar.

8.1 Substantivfrasar

Substantivfrasar har eit substantiv som kjerne og kan ha adjektivfrasar, determinativ, preposisjonsfrasar (som ATR), relativsetningar (som ATR eller APOS) og andre substantivfrasar som utfylling. Substantiv kan vere bestemte av *sá* aleine, t.d. *sá maðr*, men **hinn maðr* og **sá hinn maðr* reknar vi derimot som ugrammatiske. I samband med adjektivfrasar kan vi ha *sá*, *sá hinn* og *hinn*, t.d. *sá gamli maðr*, *sá hinn gamli maðr* og *hinn gamli maðr*. Men fordi vi ikkje kan ha *sá hinn maðr* utan noko adjektiv, reknar vi *hinn* som avhengig av adjektivet:

(125) Substantivfrasane *sá hinn gamli maðr* ‘den gamle mannen’ og *hafit þat it djúpa* ‘det djupe havet’.

I den syntaktiske analysen skil vi ikkje mellom substantiv i bestemt og ubestemt form, slik at *hafþat it djúpa* og *hafit þat it djúpa* får den same analysen.

Sjòlv ved svært komplekse substantivfrasar får vi liten grad av underordning, utanom at *hinn* er underordna adjektivet, der begge ledda står. I det konstruerte dømet *allar þessar inar þrjár ofsaliga skemmtiligu bókr* ‘alle desse dei tre svært morosame bøkene’ er alle ledda sidestilte ATR under *bókr*, utanom *inar*, som er AUX til *skemmtiligu*, og *ofsaliga*, som er ADV til *skemmtiligu*.

Adjektivfrasar og determinativfrasar har i nokre tilfelle same funksjon som substantivfrasar. Det er nærliggjande å tenkje seg at slike frasar manglar eit substantiv som hovud. I døma nedanfor har vi føydd slike substantiv til i hakeparentesar.

Adjektiv rykkjer då opp på den plassen som substantivet ville hatt, medan eventuelle determinativ til adjektivet blir dependentar. Eit døme på dette er (126), jf. treet i kap. 10.6.

- (126) Sú hin **fátøkasta** [kona] í hennar þjónustu er fríðari en Þér, frú dróttning!
 ‘Den fattigaste [kvinna] i hennar teneste er vakrare enn De, fru dronning!’

Også adjektiv som står aleine, kan vere hovud. Slik er det i (3), der *ríkir* er hovud med funksjonen SUB.

- (3) **Ríkir** [menn] báðu hennar.
 ‘Rike [menn] bad om å få henne (dvs. gjorde kur til henne).’

Determinativ kan på same vis stå aleine som hovud. Eit døme på dette er (43), der *þessir* er SUB og *sá dagr* er XOBJ.

- (43) **Þessir** [dagr] er sá dagr er guð gerði.
 ‘Denne [dagen] er den dagen som Gud skapte.’

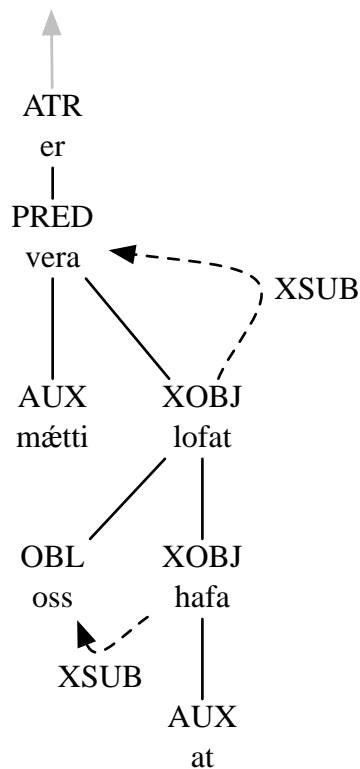
8.2 Verbfrasar

Verbfrasar er jamt over enkle i gammalnorsk. Det kan vere eit finitt hovudverb, som typisk har funksjonen PRED, eller eit hjelpeverb + eit hovudverb, der hjelpeverbet er ein dependent, AUX, til hovudverbet, PRED. Unntaksvis er det meir komplekse frasar, t.d.

- (71) Aldrigi **munt** þú slíkan stein **sét hafa**.
 ‘Du vil aldri ha sett ein slik stein.’

Her er *sét* PRED, medan både *munt* og *hafa* er AUX under *sét*. Jf. ill. i kap. 7.1.1. I nokre tilfelle har hovudverbet ein annan funksjon enn PRED. Det gjeld i indirekte spørjesetningar, der hovudverbet får funksjonen COMP. Jf. kap. 10.1 nedanfor.

Men frå tid til anna støyter vi på meir komplekse frasar, slik som i denne relativsetninga i *Gammalnorsk homiliebook*:

- (127) [...] er oss **mátti lofat vera at hafa.**
 '[...] som det måtte vere lova oss á ha.'

8.3 Adjektivfrasar

Adjektivfrasar har eit adjektiv som hovud, som t.d. *hann var vaskr maðr* 'han var ein dugande mann' (56). Adjektivet står typisk som dependent til eit substantiv og har då funksjonen ATR. Ofte omfattar adjektivfrasen berre det eine adjektivet, slik som her.

Men adjektivet kan også sjølv ha dependentar, t.d. adverb, *mjök vágskorin* 'mykje innskoren av viker' (115) i kap. 7.4.1 ovanfor (s. 102). Då får adverbet funksjonen ADV. Slik er det også i eit døme som *góðr tiltaks* 'god av tiltak, dvs. dugande', der substantivet *tiltak* (i genitiv) står som ADV til adjektivet.

Adjektiv i superlativ kan ta dependentar i genitiv, og dei får då relasjonen ATR, t.d. *allra manna fóthvatastr* 'den raskaste av alle menn'. Dette er ein relasjon som vi kunne ha analysert som ein partitiv (PART), men ettersom vi ikkje ønskjer å skilje mellom ATR og PART i genitivskonstruksjonar i gammalnorsk, må funksjonen her bli ATR (jf. kap. 7.4.5 ovanfor).

I ein frase som *mikill fyrir sér* 'mykje for seg' er adjektivet *mikill* naturleg nok hovud. Her reknar vi *fyrir* som OBL til *mikill*, og *sér* som OBL til *fyrir*. Jf. kap. 7.3.3 (s. 91).

8.4 Adverbfrasar

Adverbfrasar har eit adverb som hovud. Adverb står typisk som dependent til andre ord og har då funksjonen ADV. Men adverbet kan også sjølv ha dependentar. Desse vil også ha funksjonen ADV, t.d. *mjok oft* 'svært ofte'.

8.5 Pronomenfrasar

Pronomenfrasar har eit pronomen som hovud og står typisk som dependentar til predikatet. Pronomen kan også sjølv ha dependentar, t.d. relativsetningar, *þeir er eigi vildu undir kristni ganga* 'dei som ikkje ville ta mot kristendommen'.

8.6 Preposisjonsfrasar

Preposisjonsfrasar har ein preposisjon som hovud. Den kan stå utan utfylling (absolutt), men har oftast utfylling i form av ein substantivfrase. Denne frasen har relasjonen OBL til preposisjonen.

- (95) **At sønnu** var þetta í **Neustria**.
'I sanning var dette i Neustria.'

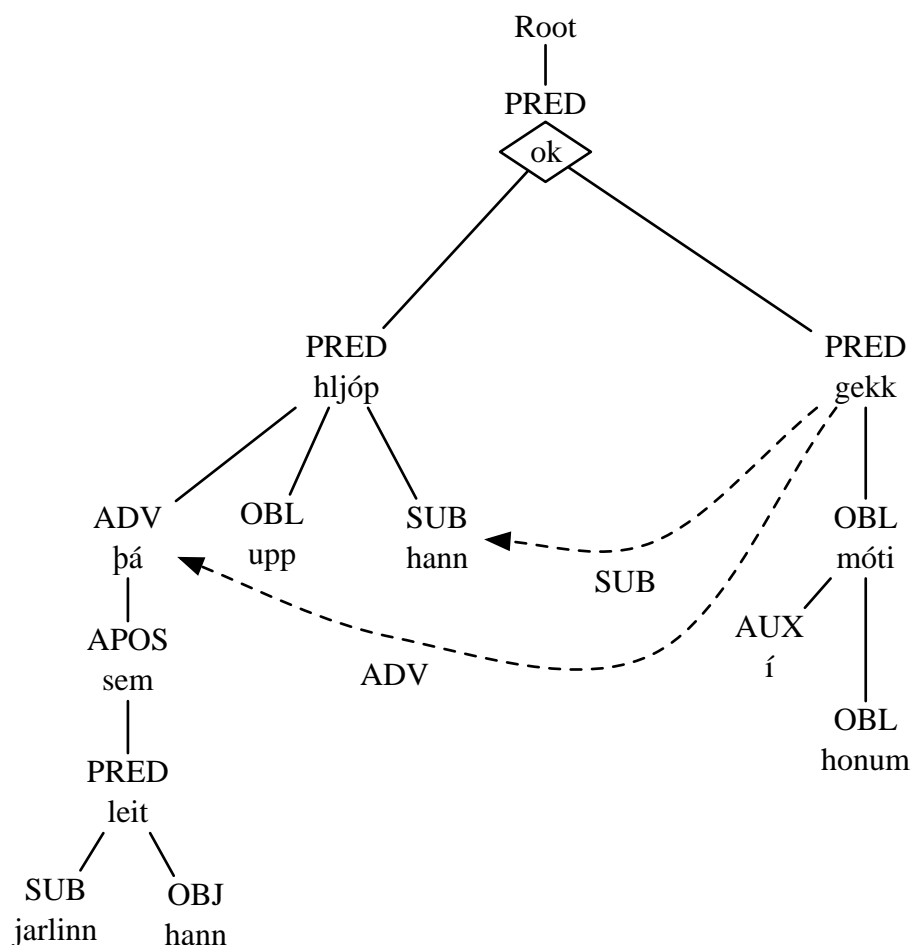
I (95) er *at* og *í* hovud i kvar sin preposisjonsfrase, *at sønnu* og *í Neustria*.

Eit adverb kan modifisere ein preposisjonsfrase, som t.d. *síðla* i *síðla um kveldit* 'seint om kvelden'. Vi vil då rekne dette som ein dependent til hovudet i frasen, dvs. at preposisjonen *um* får to dependentar, ADV *síðla* og OBL *kveldit*.

Mange av dei gammalnorske preposisjonane er samansette. Vi skal skilje mellom to typar, som må analyserast noko ulikt. Den morfologiske analysen av dei står i kap. 2.7 ovanfor, den syntaktiske følgjer her.

8.6.1 Preposisjon + preposisjon (medrekna opphavlege substantiv)

I dei samansette preposisjonane *á millum*, *í móti*, *í hjá*, *fyrir sakir* mfl. ser vi det slik at det andre leddet ber den syntaktiske funksjonen som heile preposisjonen har i setninga, som oftast ADV eller OBL, medan det første leddet blir AUX. I (128) gjeld dette *í móti*:

- (128) Sem jarlinn leit hann, þá hljóp hann upp ok gekk í **móti** honum.
 'I det jarlen såg han, så fór han opp og gjekk mot honom.'

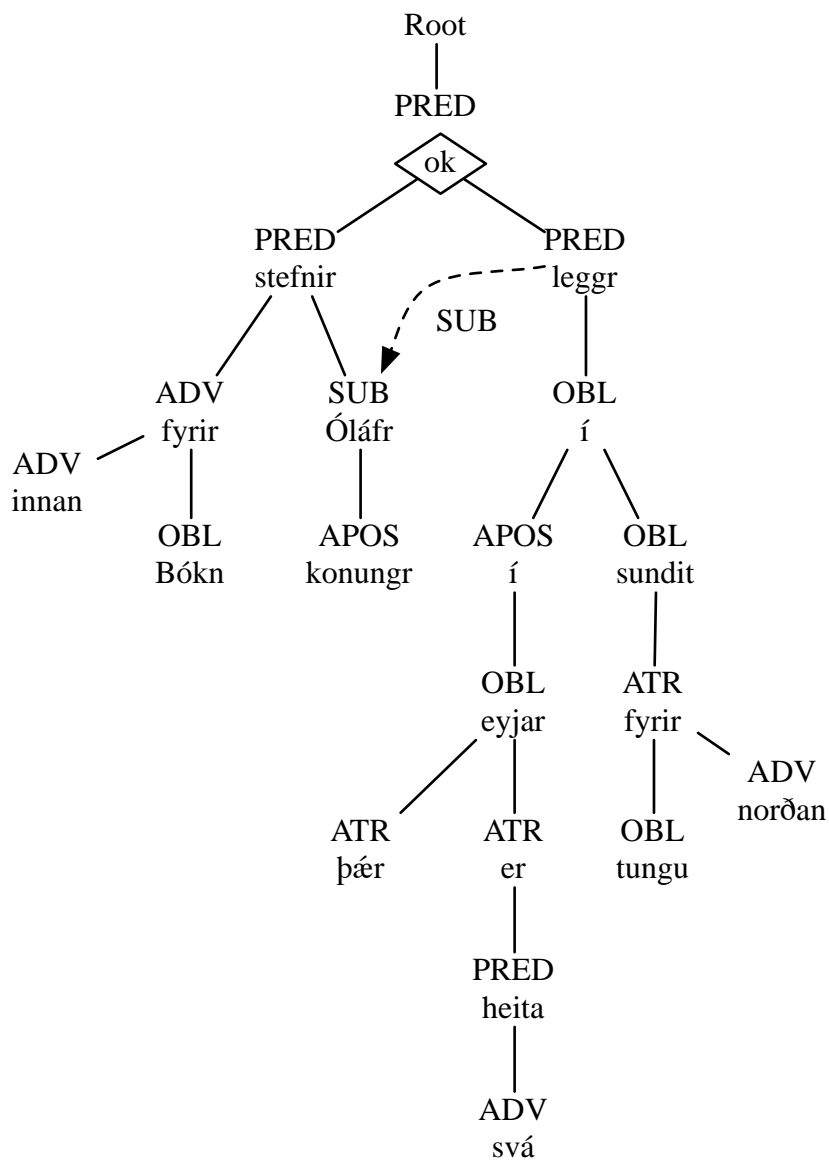
Det andre leddet i slike samansette preposisjonar skal vi alltid rekne som ein ny preposisjon. Dette er ukontroversielt i typen *á millum* og *í hjá*, der begge orda utan tvil må reknast som preposisjonar, og der dei dels kan stå samansette, *á millum* og *í hjá*, eller det andre leddet kan stå aleine, *millum* og *hjá*.

Til denne gruppa skal vi også rekne samansette preposisjonar der det andre leddet opphavleg er eit substantiv, slik som *í móti*, *á bak*, *til handa* mfl. Her ser vi det slik at bøyingsformer av dei opphavlege substantiva, *mót* n., *bak* n. og *hønd* f., er i ferd med å bli leksikaliserte som sjølvstendige preposisjonar. Nokre av dei kunne då også stå aleine, slik som *mót(i)*, medan andre enno ikkje kunne det. Vi trur likevel det er forsvarleg å rekne dei som preposisjonar, og i kap. 2.7 ovanfor rår vi til at dette blir gjort. Konsekvensen av denne analysen er at ei lita gruppe ord må disambiguerast, nemleg *bak*, *hønd*, *mót* og *søk*. Jf. tabellen i kap. 3.1 ovanfor.

I døme (128) blir både *í* og *móti* klassifiserte som preposisjonar i den morfologiske analysen. I den syntaktiske blir *í* AUX til *móti*, som får *honum* som OBL.

8.6.2 Preposisjon + adverb

Ein annan type er preposisjon + adverb, t.d. *fyrir norðan*, *fyrir útan* og *um fram*, som illustret i (129).

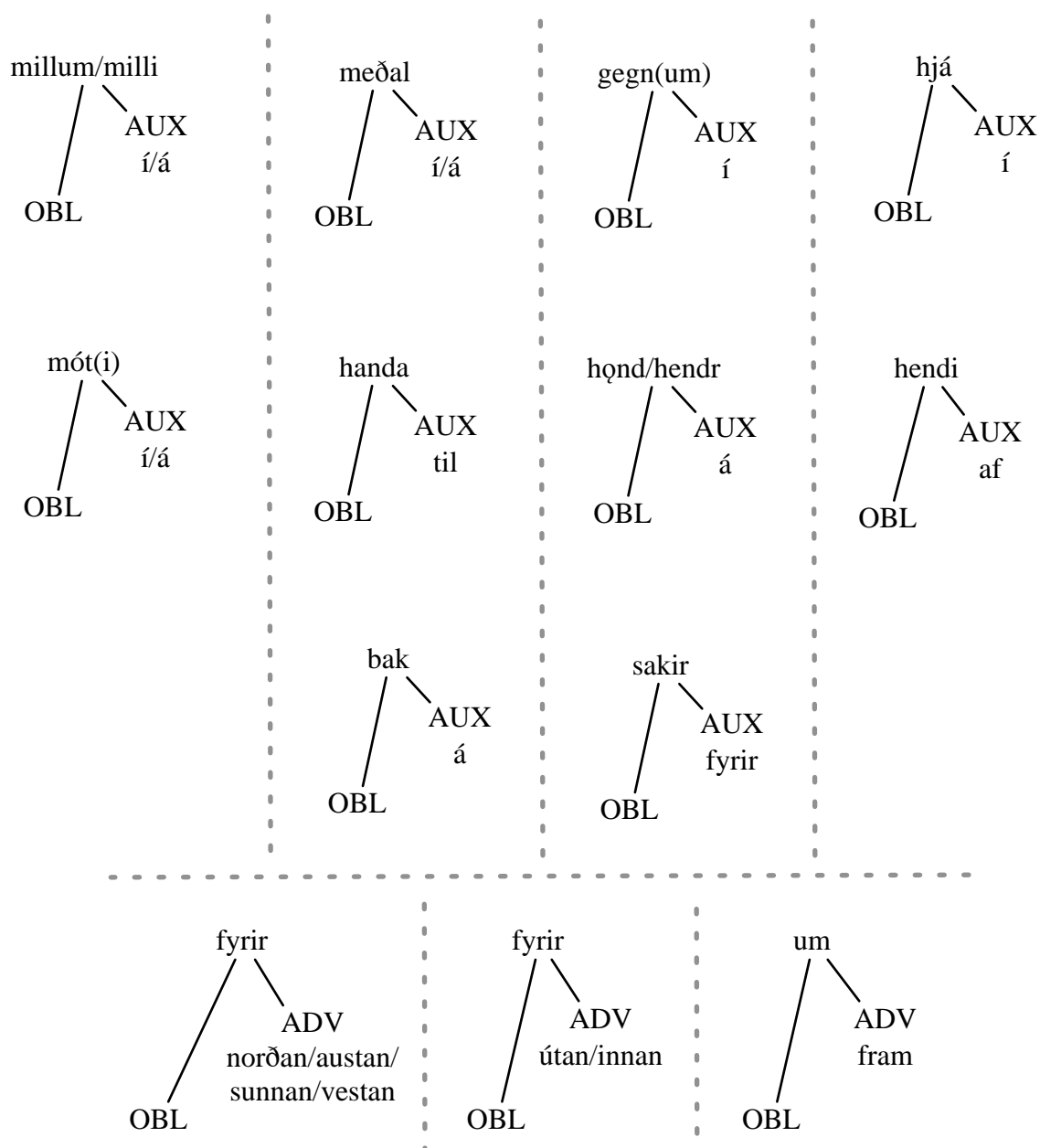

(129) Óláfr konungr stefnir **fyrir innan** Bókn ok leggir í sundit **fyrir norðan** tungu í eyjar þær er svá heita.

‘Kong Olav stemner innanfor Bókn og legg til i sundet nord for tunga i dei øyane som heiter dette.’

Her skal vi rekne det første leddet som hovudet og det andre leddet som ADV til dette hovudet. Utfyllinga blir OBL til preposisjonen, slik som i andre preposisjonsfrasar. Adverba på *-an* (*norðan, sunnan, austan, vestan, innan, útan*) og *fram* står då som ei form for adverbiell utfylling til preposisjonen.

Vi samanfattar analysen av dei samansette preposisjonane i (130).

(130) Oversyn over analysen av samansette preposisjonar. Den første hovudtypen (8.6.1) står over den stipla streken, den andre hovudtypen (8.6.2) står under.

Adverba på *-an* kan også stå aleine som preposisjonar, og morfologisk må dei klassifiserast slik. Som omtalt i kap. 2.7 ovanfor, er det ei lita gruppe ord som må disambiguerast.

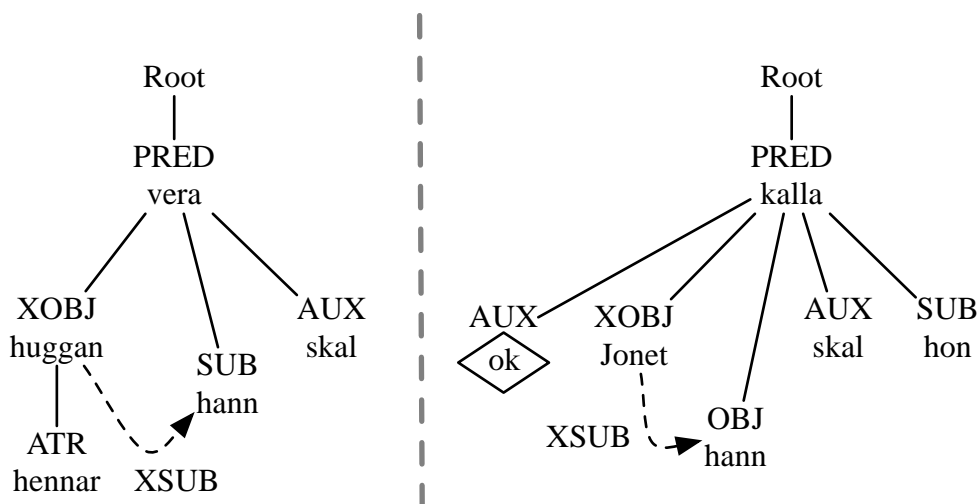
Merk at denne typen av samansette preposisjonar styrer ulike kasus, avhengig av om dei er samansette eller det andre leddet står aleine. Såleis styrer *fyrir nordan* akkusativ, medan *nordan* aleine styrer genitiv.

9 Stipling og koordinering

9.1 Stipling

Stipling blir brukt i tre samanhengar: (a) for å vise at eit ord har eit eksternt subjekt, (b) for å vise at eit nullverb har same hovud som eit overt verb (“predicate identity”) og (c) for å vise at ord er koordinerte. I klassisk dependensgrammatikk opererer ein ikkje med stipling, men denne funksjonaliteten vart lagd til i PROIEL-prosjektet og er vidareført i desse retningslinjene.

(a) Stipling til **eksterne subjekt** førekjem i samband med funksjonane XOBJ og XADV, som vist i kap. 7.3.4 og 7.4.2 ovanfor. I den første setninga i døme (57) nedanfor går stiplinga frå XOBJ *huggan* til SUB *hann* [nominativ], i tradisjonell terminologi frå subjektspredikativet *huggan* til subjektet *hann*. Tanken er at predikatet *vera* er hovudet i setninga, og *huggan* og *hann* er kvar for seg dependentar til dette predikatet. Men i tillegg er det ein sekundær dependens mellom *huggan* og *hann*: subjektet *hann* er det eksterne subjektet (XSUB) for predikativet *huggan*. Det er denne relasjonen som stiplinga tener til å uttrykkje. Pila i den stipla linja peikar då mot hovudet i den sekundære dependensen.

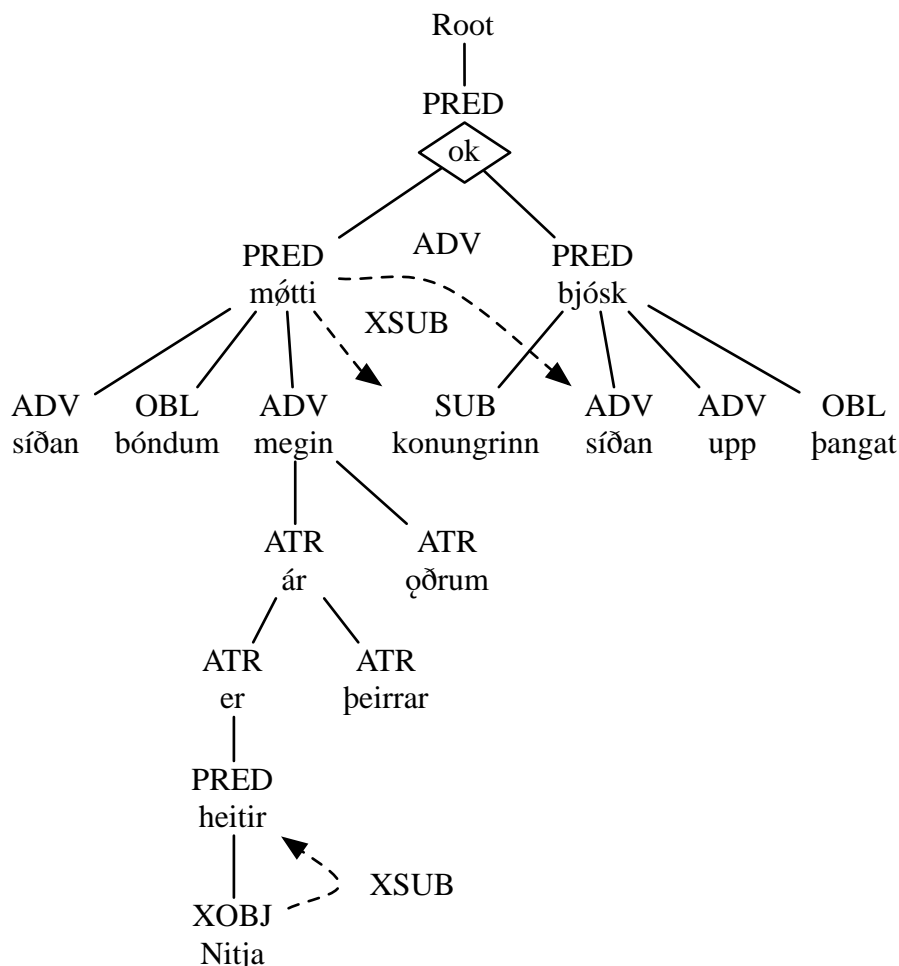

- (57) Hann skal vera **huggan** hennar ok skal hon kalla hann **Jonet**.
'Han skal vere til glede for henne og ho skal kalle han Jonet.'

I den andre setninga i (57) går stiplinga frå XOBJ *Jonet* til OBJ *hann* [akkusativ], i tradisjonell terminologi frå objektspredikativet *Jonet* til objektet *hann*. Her er predikatet *kalla*

hovudet i setninga, og *Jonet* og *hann* er kvar for seg dependentar til dette predikatet. I tillegg er det ein sekundær dependens mellom *Jonet* og *hann*; objektet *hann* er det eksterne subjektet (XSUB) for predikativet *Jonet*.

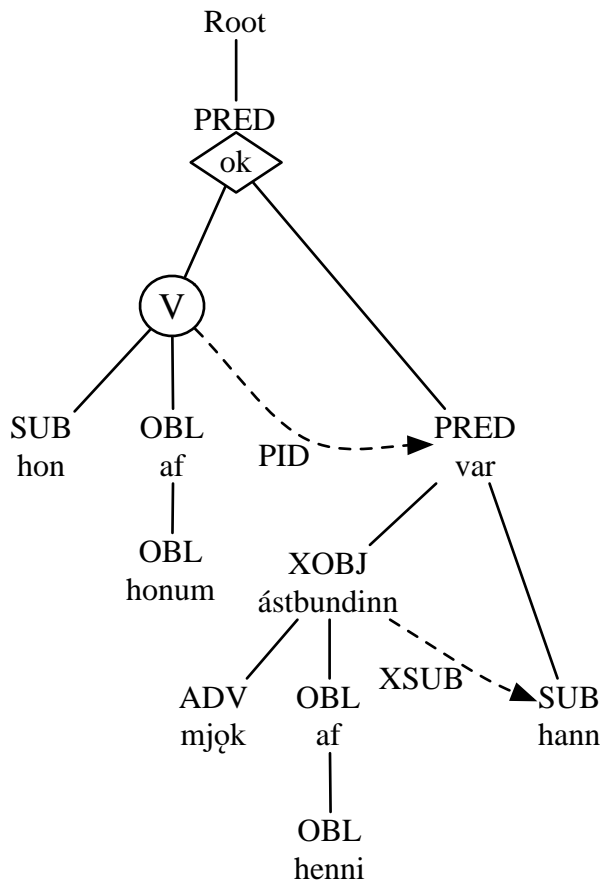
I mange tilfelle er det ikkje noko subjekt å stiple til innanfor setninga; i så fall må ein stiple til PRED, som jo er hovudet i setninga, og som normalt har det eksterne subjektet som dependent, direkte eller indirekte. Døme er (110) i kap. 10.2 nedanfor og (131) her:

- (131) Síðan bjósk konungrinn upp þangat ok mótta bøndum qðrum megin ár þeirrar er **Nitja** heitir.
 ‘Síðan etla kongen seg dit upp og mótte bøndene på den andre sida av den elva som heiter Nittelva.’

I dette eksemplet står *Nitja* egentleg som predikativ (XOBJ) til *ár* (genitiv av *á* ‘elv’), men ettersom det ikkje er tillate å stiple ut av setninga, må vi nøye oss med å stiple til hovudet i setninga, *heitir*.

- (b) Ved **nullverb** blir det stipla til eit overt verb, dersom det er ein koordinasjon. Eit døme på ein slik konstruksjon er (15):

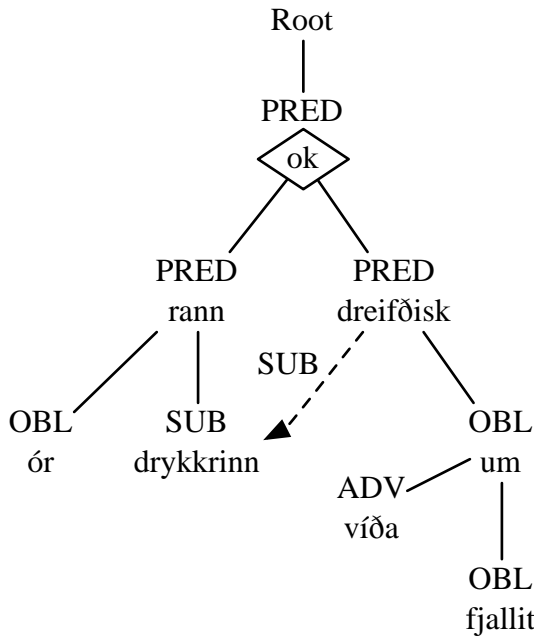
- (15) Hann var mjök ástbundinn af henni || ok hon af honum.
 ‘Han var svært forelska i henne || og ho i han.’

Her reknar vi med eit nullverb i den andre setninga, *ok hon [var] af honum*, og vi stiplar då frá nullverbet i denne setninga til det overte verbet *var* i den første (her vist til høgre i treet). Sjå også omtalen av dette dømet i kap. 7.6.2 ovanfor.

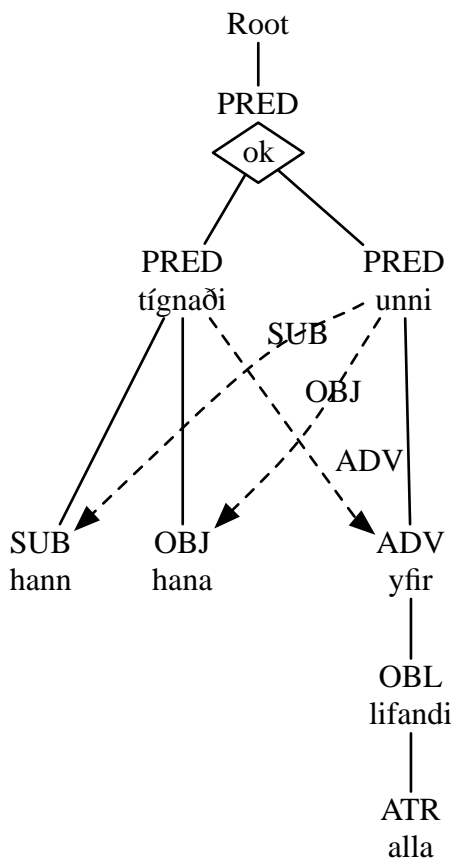
(c) Ved **koordinasjonar** blir stipling brukt for å vise sambandet mellom dei koordinerte ledda. Prinsippet er at konjunksjonen blir løfta opp over dei koordinerte ledda og får den funksjonen dei har kvar for seg. Dette fungerer på same måte for koordinerte setningar og for koordinerte frasar. Ettersom konjunksjonen dannar ein viktig knute i treet, blir han framheva ved at han blir vist i ein rombe (jf. trea i dette kapittelet).

9.2 Koordinering av setningar

Ved koordinerte setningar får konjunksjonen PRED-funksjon og hovudverba i dei koordinerte setningane blir underordna konjunksjonen, som vist i (73). Her stiplar vi frá det andre verbet *dreifðisk* til subjektet *drykkjrinna*, som det deler med det første verbet *ramm*.

- (73) Rann drykkurrinn ór **ok** dreifðisk víða um fjallit.
 'Drikken rann ut og spreiddde seg víða over fjellet.'

- (132) Hann tígnaði hana **ok** unni yfir alla lifandi.
 'Han æra henne elska over alle levande.'

I (132) deler verba sine relasjonar: både *tignaði* og *unni* har *hann* som subjekt, *hana* som objekt og *yfir alla lifandi* som adverb. Dette analyserer vi ved å la det første verbet, *tigna*, få subjektet og objektet som primære dependentar, medan det andre verbet, *unna*, får dei same ledda som sekundære dependentar. Dette blir vist gjennom stipling frå verbet *unna* til dei nemnde dependentane. Merk at *unna* til vanleg tek ein oblik i dativ, men i dette tilfellet er det berre mogleg å stiple til akkusativobjektet *hana* for verbet *tignaði*. Når det gjeld preposisjonsfrasen *yfir alla lifandi* er forholdet motsett – det står nærmast verbet *unna* og blir primær dependent til dette, med stipling frå *tigna*.

For å gjere analysen konsistent fastset vi som ein regel at det nærmaste av to eller fleire koordinerte ledd er hovudleddet, dvs. det leddet som får dei primære dependentane. Her står *hann* og *hana* nærmast *tignaði*, og *yfir alla lifandi* nærmast *unni*.

Alternativt kunne vi ha hengt delte ledd som er nært knytte til verbet, typisk ADV og AUX, under sjølve koordinasjonen. Men ettersom dependensanalysen er orientert mot det enkelte ordet (heller enn frasane) og fordi predikatet spelar ei så sentral rolle, skal vi unngå dette. I (133) kan *hefir* oppfattast som AUX til både *byrgt* og *læst*, men vi skal tolke setninga slik at *hefir* heng under den første PRED *byrgt*, ikkje under konjunksjonen *ok*. Dermed stiplar vi frå *læst* til *hefir*.

(133) Fyrir því **hefir** hann hér **byrgt** mik **ok læst** í þessum steingarði.

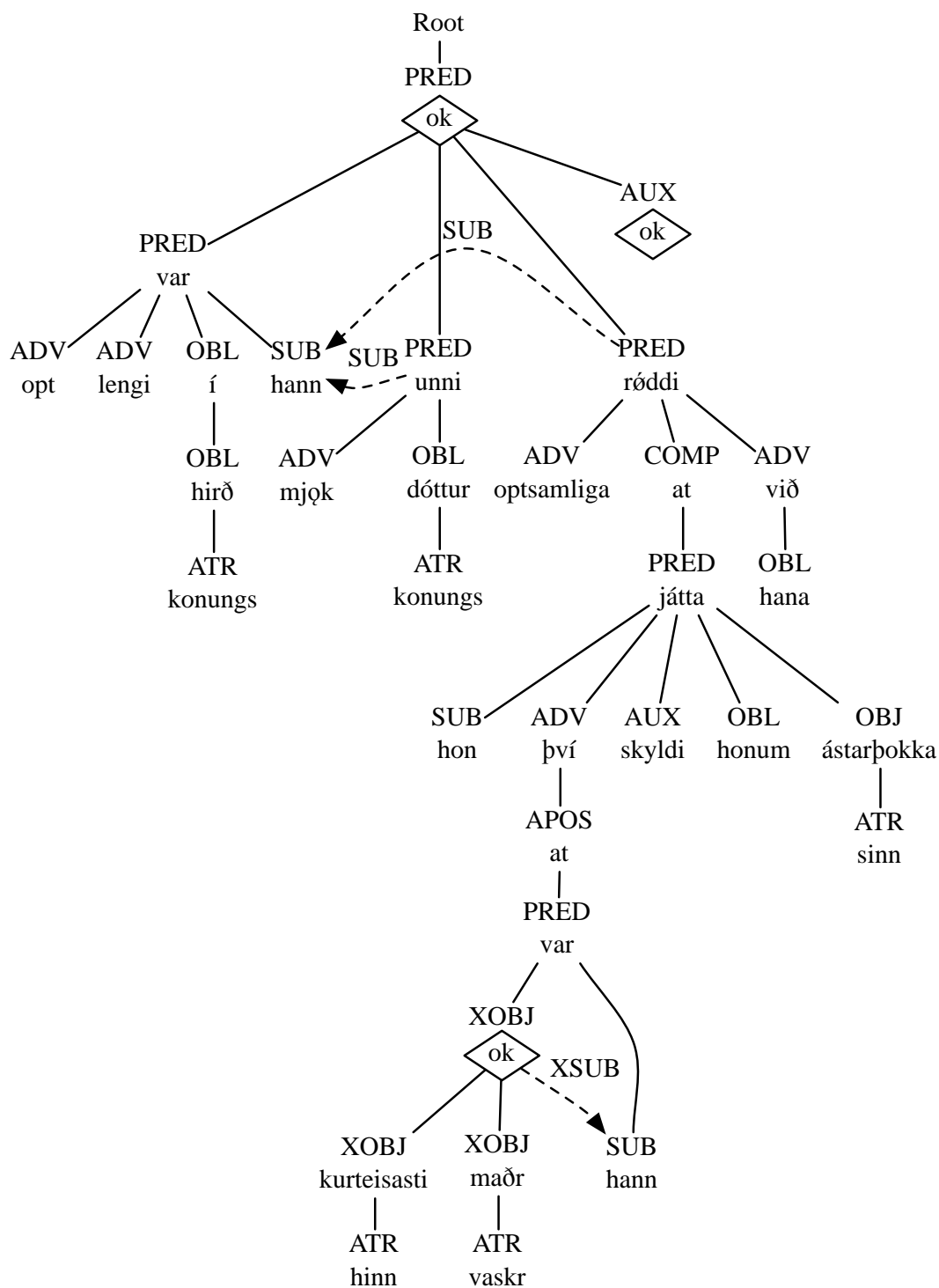
‘Derfor har hann her stengt og låst meg inne i denne steingarden.’

Ein skal stiple ved delte ledd i alle tilfelle. Koordinerte ledd kan dele mange typar ledd som kan vere litt vanskeleg å få auge på, t.d. kan to infinitivar dele eit infinitivmerke, så her må ein passe på! Døme på stipling ved delte ledd finn ein i (134), der dei tre PRED *frá* ‘høyrd om’, *bjó* ‘førebudde’ and *kom* ‘kom’, deler subjektet *Milun*. Sjå analysen i kap. 9.4 nedanfor.

(134) Milun frá orðsending hennar, **bjó** ríkuliga ferð sína ok **kom** upp í Norðmandí.

‘Milun høyrd meldinga hennar, budde ferda si omhyggjeleg, og kom opp i Normandie.’

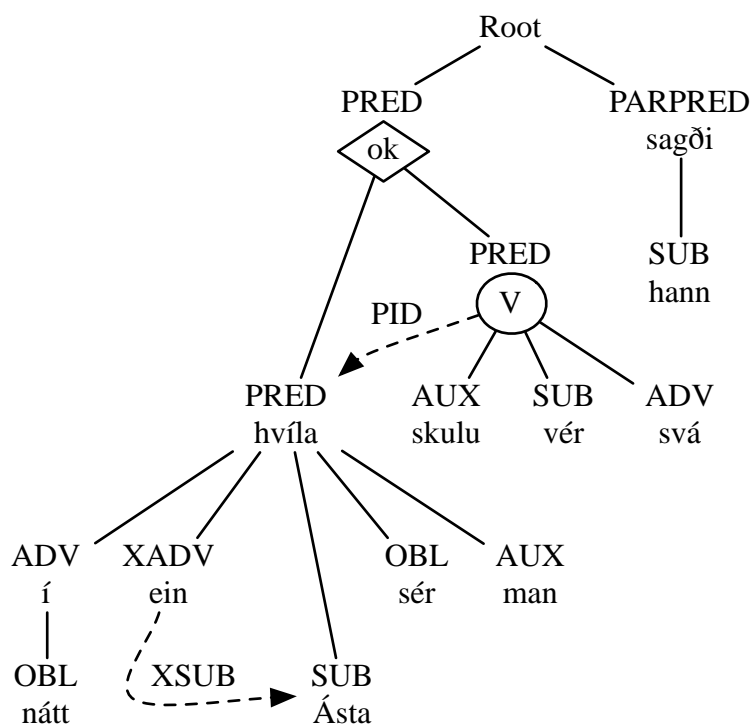
Når det er fleire konjunksjonar i ei setningskjede, lèt ein den første av dei henge rett under rota, og alle PRED i setninga heng deretter under denne, medan dei andre konjunksjonane blir AUX til den første konjunksjonen. I (56a) (i kap. 6.1.1 ovanfor) kan vi sjå det slik at det første *ok* dannar hovudskiljet i setninga. Om vi legg denne analysen til grunn, blir resultatet som vist på neste side. Illustrasjonen viser at den første konjunksjonen *ok* blir PRED for heile setningskjeden, og at dei andre verba er dependentar til denne.

(56a) Hann var oft lengi í konungs hirð || ok [hann] unni mjök konungs dóttur || ok oftsamliga róddi [hann] við hana | at hon skyldi játta honum ástarþokka sinn | því at hann var vaskr maðr ok hinn kurteisasti.

‘Han var ofte lenge i kongshirda og [han] elska dottera til kongen mykje og ofte talte han med henne om at ho skulle unne han elsken sin fordi han var ein raust og riddarleg mann.’

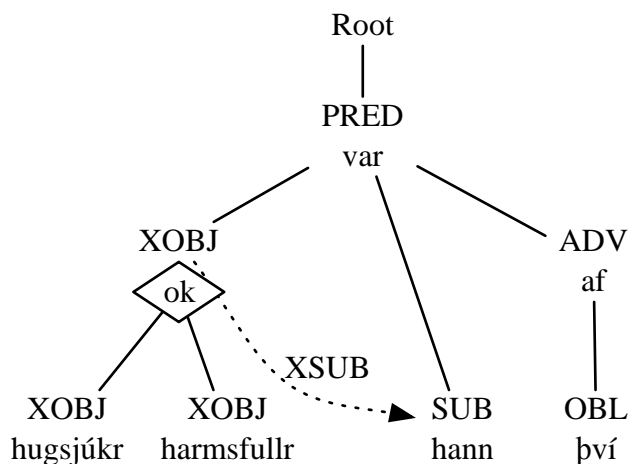
Til slutt nemner vi at i enkelte setningar kan det vere eit realisert verb og eit underforstått, tomt verb. Eit døme på denne konstruksjonen er (74), som vart analysert i kap. 7.1.1 ovanfor (s. 81). Her er *hvíla* realisert i *Ein man Ásta hvíla sér í nátt*, men underforstått i *ok svá skulu vér* [*hvíla oss*]. Då må ein stiple frå det tomme verbet til det realisererte for å vise predikatsidentiteten (PID) mellom dei to ledda.

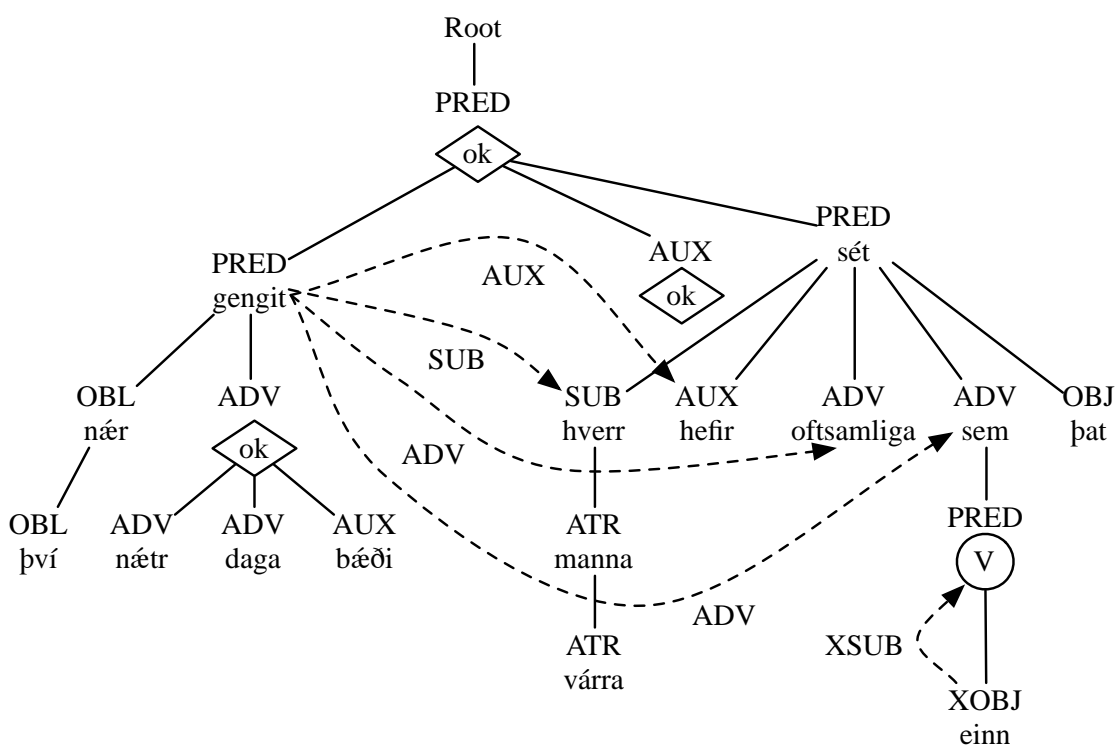
- (74) Ein man Ásta hvíla sér í nátt, sagði hann, ok svá skulu vér [hvíla] [oss].
 ‘Aleine skal Ásta kvile seg i natt, sa han, og slik skal også vi [kvile] [oss].’

9.3 Koordinering av setningsledd

I førre avsnitt såg vi at når ein konjunksjon koordinerer fleire verb, får han sjølv den same funksjonen som verba og blir hovud for dei. Den same mekanismen gjeld for alle andre slags koordinasjonar, dvs. på lågare nivå enn på PRED-nivået. I (97) blir predikativa (XOBJ) *hugsjúkr* og *harmsfullr* koordinerte av konjunksjonen *ok*, og *ok* får same funksjonen som desse ledda:

- (97) Af því var hann **hugsjúkr ok harmsfullr.**
 'Derfor var han hugsjúk og harmfull.'

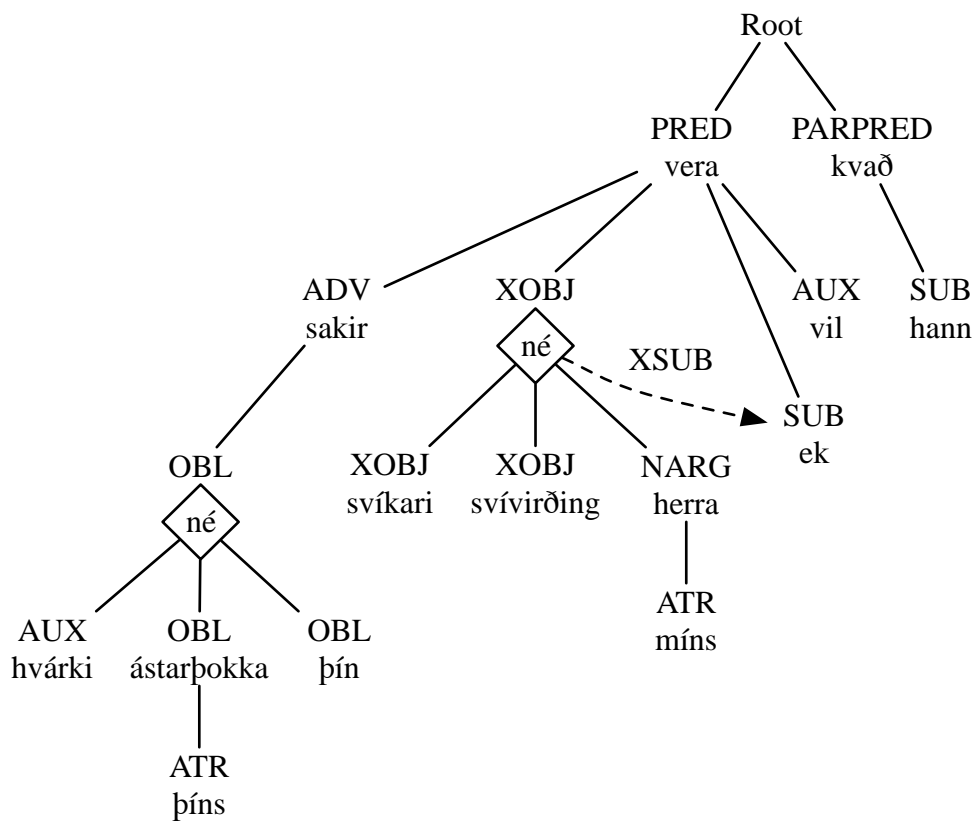

- (49) Ok hverr sem einn verra manna hefir oftsamliga sét þat ok gengit nær því, **bæði nætr ok daga.**
 'Og kvar som ein av våre menn har ofte set det [dyret] og gått nær det, både natt og dag.'

Sambandet mellom subjektet og predikativet i (97) uttrykkjer vi ved å stiple frå konjunksjonen til subjektet *hann*, ikkje frå kvart av dei eksterne objekta (predikativa) *hugsjúkr* og *harmsfullr*. Annoteringsapplikasjonen tildeler automatisk relasjonen XSUB til forholdet mellom XOBJ *ok* og SUB *hann*. Stipling uttrykkjer som nemnt ovanfor ein sekundær dependens; den primære er mellom PRED *var* og XOBJ *ok* (som representerer *hugsjúkr* og *harmsfullr*), medan den sekundære er mellom desse og SUB *hann*. Pila peikar alltid mot dependenten.

I *báði – ok* ‘både – og’, (*annat*) *hvárt – eða* ‘anten – eller’ og *hvárki – né* ‘verken – eller’ må begge ledda klassifiserast som konjunksjonar, men vi reknar den andre konjunksjonen som hovud og den første som AUX, slik som i (49), som vist på førre side. Sjå også omtalen av desse konjunksjonane i kap. 2.8 ovanfor. Det kan vere nyttig å jamføre med moderne norsk, der vi kan seie *han vil ha kjøt og fisk*, *han vil ha både kjøt og fisk*, men ikkje **han vil ha både kjøt fisk*.

Når det gjeld analysen av samanlikningskonstruksjonen *hverr sem einn*, viser vi til kap. 10.6 nedanfor. Som vist i treet på førre side brukar vi ein analyse med tomt verb.

(135) **Hvárki** sakir þín, kvað hann, **né** ástarþokka þíns vil ek vera svíkari **né** svívirðing herra míns.

‘Verken på grunn av deg, sa han, eller kjærleiken din vil eg vere svikar eller svi-vørdar overfor herren min.’

I (135), analysert på førre side, merkar vi oss at *né* står aleine som konjunksjon i *svíkari né svívirðing*, men saman med *hvárki* i *hvárki sakir þín né ástarþokka þíns*. I den første koordinasjonen stiplar vi for å vise at XOBJ *svíkari* og *svívirðing* har subjektet *ek* som sekundært hovud, og ettersom dei to orda er koordinerte, må stiplinga gå frå konjunksjonen *né* til subjektet *ek*. Dette er parallelt med døme (97) ovanfor.

Kva så med attributtet *herra míns*? Det hadde vore nærliggjande å henge det på det nærmaste leddet, *svívirðing*, og så stiple frå det koordinerte leddet *svíkari* til *herra* i *herra míns*, ettersom *herra míns* står som attributt til begge ledda. Men no er det slik at annoteringsapplikasjonen alltid reknar med at når ein stiplar frå ein XOBJ eller XADV, er det til det eksterne subjektet (anten det er subjekts- eller objektspredikativ) og relasjonen blir då automatisk klassifisert som XSUB. Her er relasjonen ATR, og då er det ikkje mogleg å bruke stipling frå det koordinerte leddet *svíkari* til ATR *herra míns*.

Vi har derfor vore nøydde til å bryte hovudregelen i kap. 9.2 ovanfor, og heng *herra míns* som ATR på konjunksjonen *né*. Ettersom konjunksjonen gjev den same rolla til dei to ledda *svíkari* og *svívirðing*, nemleg XOBJ, vil eit ATR få same relasjonen til kvart av dei koordinerte ledda. Dermed kan ein uttrykkje det same som ein elles kunne ha uttrykt med stipling.

I diskontinuerlege konstruksjonar er det ofte koordinasjon, slik som i (136). I denne setninga står adverbiallet *með honum* berre til leddet *allt lið hans*, og vi må då rekne med koordinering av to setningar, der den andre av dei to har tomt verb.

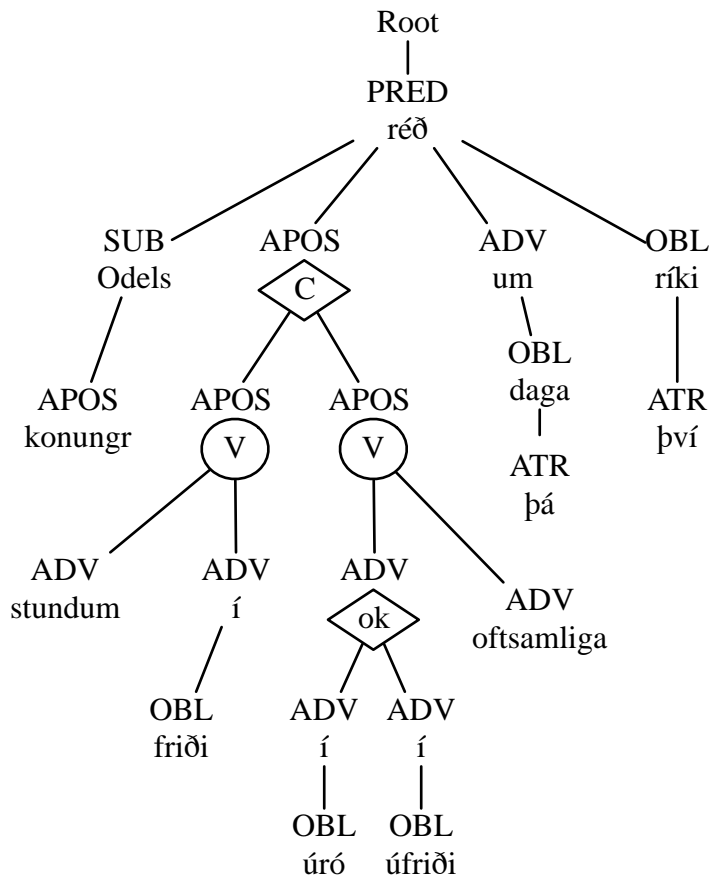
(136) Ok varð Sóti handtekinn ok allt lið hans með honum.

‘Og vart Sote teken til fange og alt folket hans med han.’

Sjå nærmare analyse i kap. 13.3 nedanfor.

9.4 Koordinering utan konjunksjon

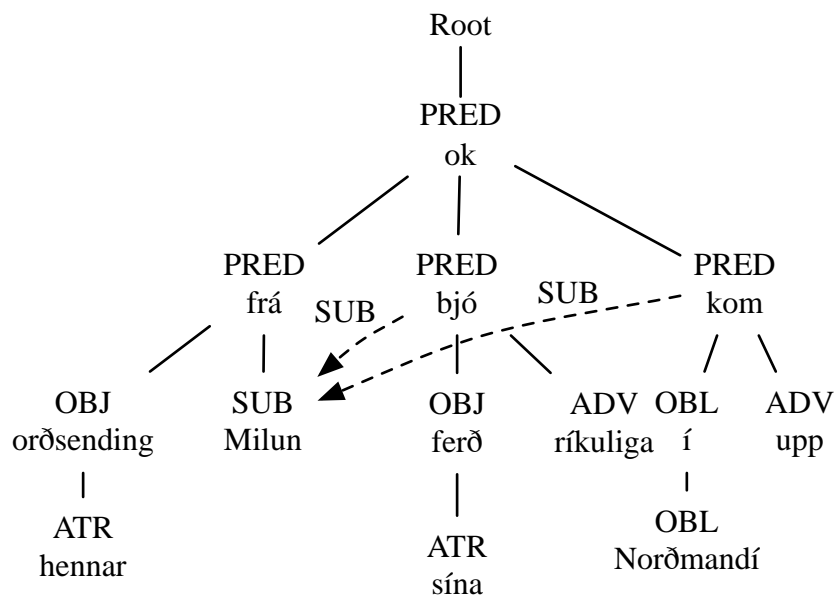
Vi kan også ha koordinering utan nokon konjunksjon i det heile, som i (137) på neste side. Her er frasen *í úró ok í úfriði* bunden saman med ein konjunksjon, men det er koordineringa av *stundum í friði* og *oftsamliga í úró ok í úfriði* som ikkje har nokon konjunksjon. Dette er to verbalapposisjonar som står til hovudverbet *réð*. I den syntaktiske annoteringa lyt ein setje inn ein tom konjunksjon (“add asyndetic conjunction”), for å knyte saman desse apposisjonane. Det blir vist i treet som ein ‘C’ i ein rombe. Deretter skal ein setje inn to tomme verb for å knyte adverba saman på tenleg vis, ettersom ingen av dei to apposisjonane har noko overt verb. Desse blir viste som ein ‘V’ i ein sirkel.

(137) Um þá daga réð því ríki Odels konungr, stundum í friði, oftsamliga í úró ok í úfriði.

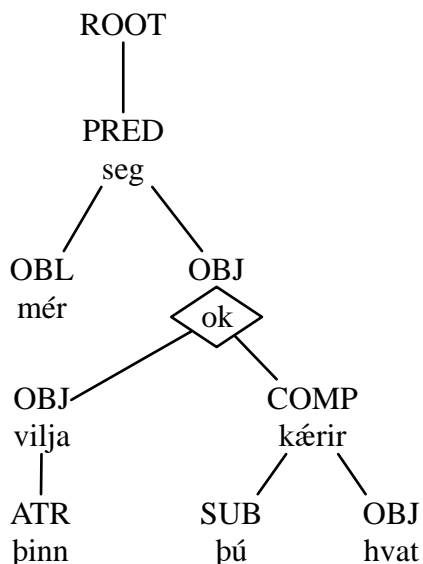
‘I dei dagar styrte kong Odels dette riket, stundom i fred, ofte i uro og ufred.’

I moderne skriftspråk er det vanlege å koordinere tre eller fleire setningar eller frasar ved å bruke komma + konjunksjon mellom dei to siste ledda, som t.d. i “Per, Pål og Espen Askeladd”. På gammalnorsk er det normalt slik (meiner vi) at kvar setning eller frase har ein konjunksjon mellom seg, altså “Per og Pål og Espen Askeladd”. Slik er det i det fulle (56), sitert i kap. 6.1.1 ovanfor. Men vi har likevel funne eitt døme på den førstnemnde konstruksjonen, nemleg (134) vist på neste side. I dette treet er det ikkje nødvendig å setje inn ein tom konjunksjon mellom dei to første setningane. I staden vil alle dei tre verba *frá*, *bjó* og *kom* henge på den eine konjunksjonen *ok*.

- (134) Milun frá orðsending hennar, bjó ríkuliga ferð sína **ok** kom upp í Norðmandí.
 ‘Milun hýrde meldinga hennar, budde ferda sí ríkeleg, og kom opp í Normandie.’

Unntaksvis koordinerer ein konjunksjon ledd með ulík syntaktisk funksjon, ofte COMP og OBJ, slík som í (138). Vi tillèt dette fordi COMP í mange tilfelle er ein setningsforma OBJ; í (138) koordinerer *ok* ein OBJ, *vilja þinn*, og ein COMP, *hvat þú kærir*. Begge er dependentar til verbet *segja*, og har eigentleg same syntaktiske rolle. Vi følgjer PROIELS konvensjon om á la konjunksjonen bere funksjonen OBJ í slíke tilfelle.

- (138) Seg mér vilja þinn **ok** hvat þú kærir.
 ‘Sei meg viljen din og kva du ónskjer.’

10 Leddsetningar og setningsliknande konstruksjonar

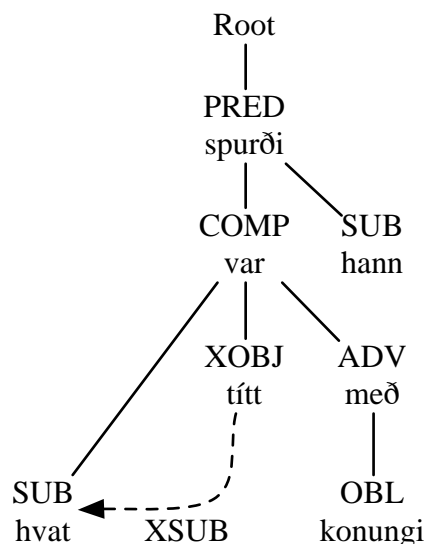
10.1 Substantiviske leddsetningar

Dei substantiviske leddsetningane er i første rekkje *at*-setningar, slik som (55), analysert i kap. 7.1.1 ovanfor:

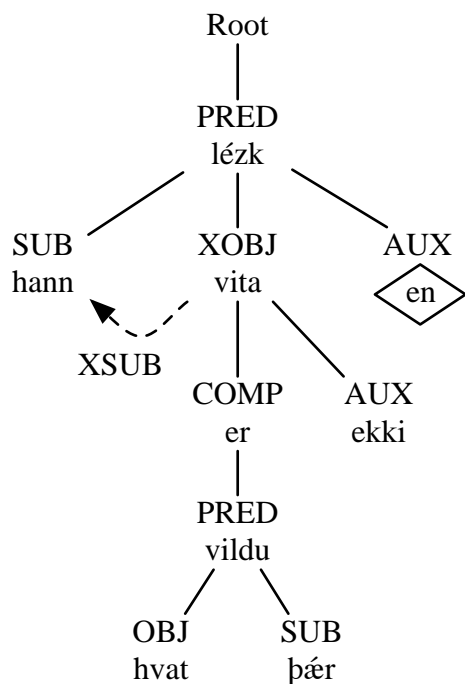
- (55) Þá viti hann at sönnu **at** svá hefir konungr mált.
'Då skal han vite for sikkert at slik har kongen talt.'

Ei substantivisk leddsetning vil typisk stå som objekt eller subjekt i oversetninga, men ettersom setningar ikkje kan ha funksjonar som SUB og OBJ, nyttar vi i staden funksjonen COMP; jf. (69) i kap. 7.1.1 ovanfor. Subjunksjonen er alltid hovud i ei leddsetning, og predikatet dependent til dette.

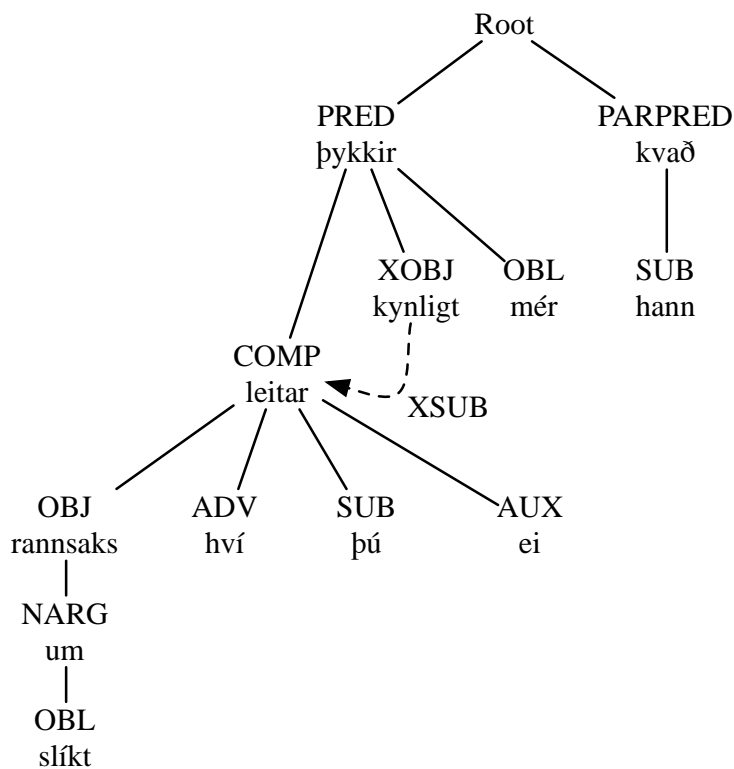
Indirekte spørjesetningar med *hvat* er også ein type substantivisk leddsetning, men desse har ofte ingen innleiande subjunksjon. Dermed er det predikatet som ber funksjonen COMP:

- (139) Hann spurði hvat títt **var** með konungi.
'Han spurde kva som var fatt med kongen.'

- (103) En hann lézk ekki vita hvat er þær vildu.
 'Og han lest ikkje forstå kva dei ville.'

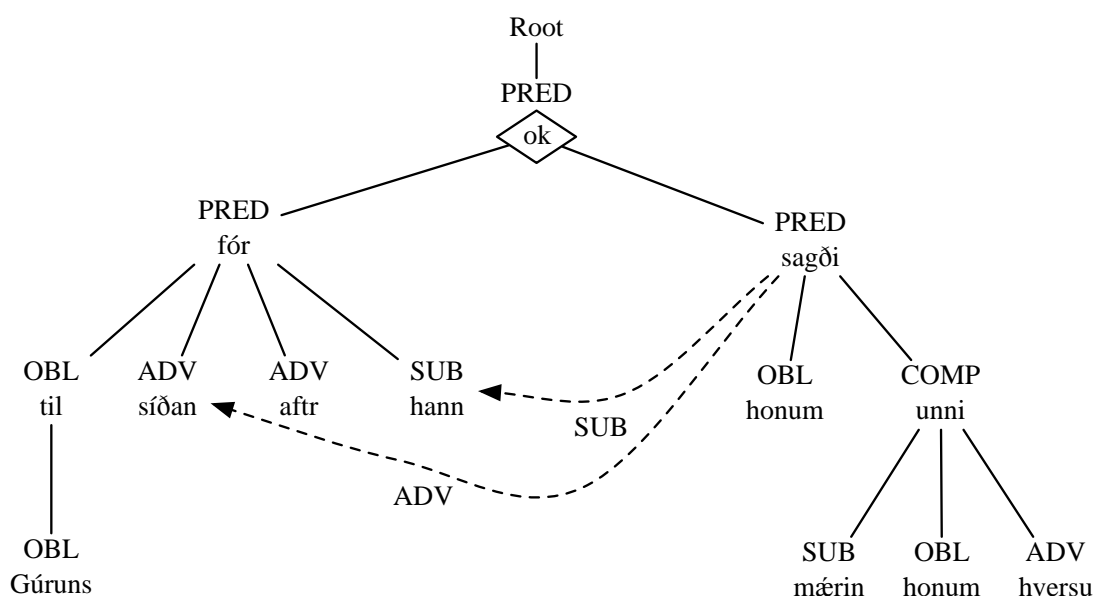
- (45) Kynligt þykkir mér, kvað hann, hví þú leitar ei rannsaks um slíkt.
 'Underleg tykkjast det meg, sa han, kvifor du ikkje søkjer kunnskap om slíkt.'

Dersom det er ein subjunksjon i den indirekte spørjesetninga, får denne funksjonen COMP og predikatet blir dependent til dette leddet, slik som i (103) på førre side.

Indirekte spørjesetningar med det interrogative adverbet *hví* høyrer også hit, som t.d. i (45), analysert på førre side. Slike setningar er heller ikkje innleidde av nokon subjunksjon, så i (45) er det predikatet *leitar* som får funksjonen COMP, medan *hví* er ADV i spørjesetninga.

Vi merkar oss at *um slíkt* er analysert som ein NARG, dvs. at det har argumentstatus i forhold til hovudet *rannsaks*. Jf. kap. 7.3.6 ovanfor.

Endeleg er det mange indirekte spørjesetningar med det interrogative adverbet *hversu* 'korleis', slik som i (140). Også her er predikatet COMP, medan *hversu* er ADV i spørjesetninga.

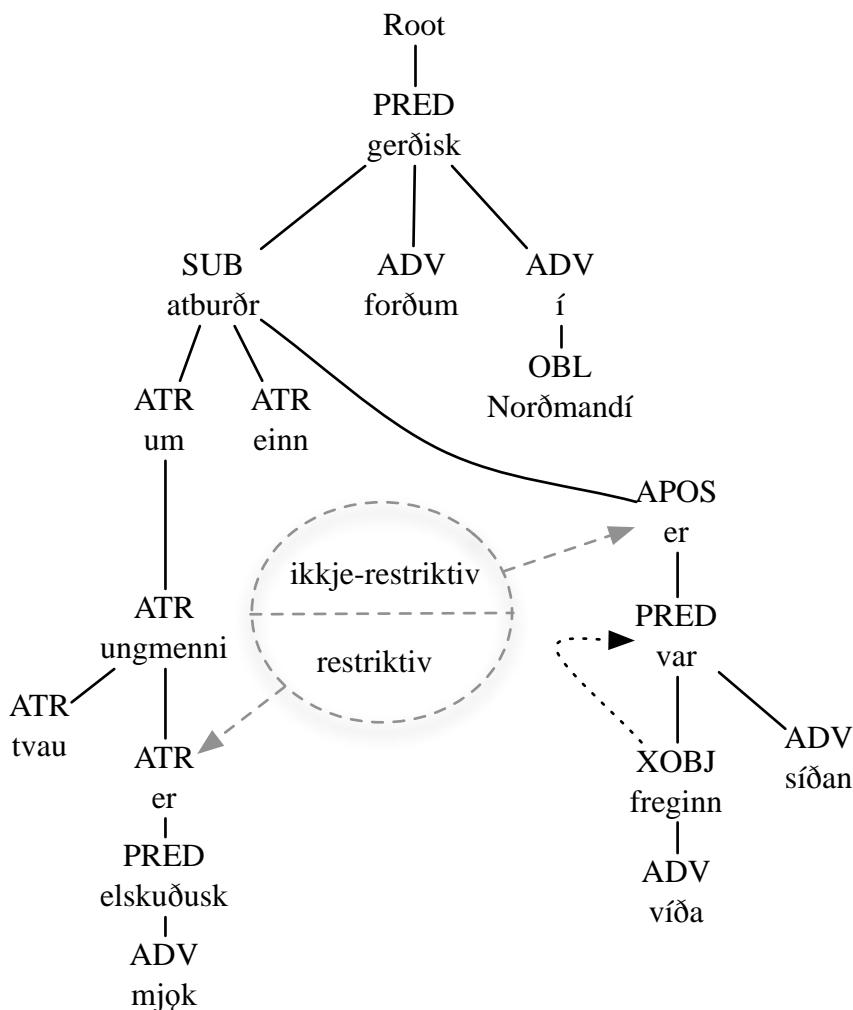

- (140) Síðan fór hann aftr til Gúrums ok sagði honum **hversu** márin unni honum.
 'Sidan fór hann tilbake til Gurun og fortalde honom kor høgt moya elska honom.'

10.2 Relativsetningar

Vi skil mellom restriktive og ikkje-restriktive relativsetningar, både fordi dette er eit innarbeidd skilje i syntaksen og fordi det har relevans for studiet av informasjonsstrukturen i ein tekst. Restriktive relativsetningar blir annoterte som ATR, medan ikkje-restriktive relativsetningar blir annoterte som APOS, som vist i (110) på neste side.

Dersom det ikkje er mogleg å trekkje noko sikkert skilje, kan ein annotere relativsetninga som REL, men vi rår til å vere atterhaldssame med denne funksjonen (jf. kap. 7.5.5 ovanfor).

- (110) Forðum í Norðmandí gerðisk einn atburður er síðan var víða freginn um tvau ungmenni er mjøk elskuðusk.
 ‘Fordum i Nordmandie hende ein átburd som sidan var vidt spurt om to ungdomar som elska kvarande mykje.’

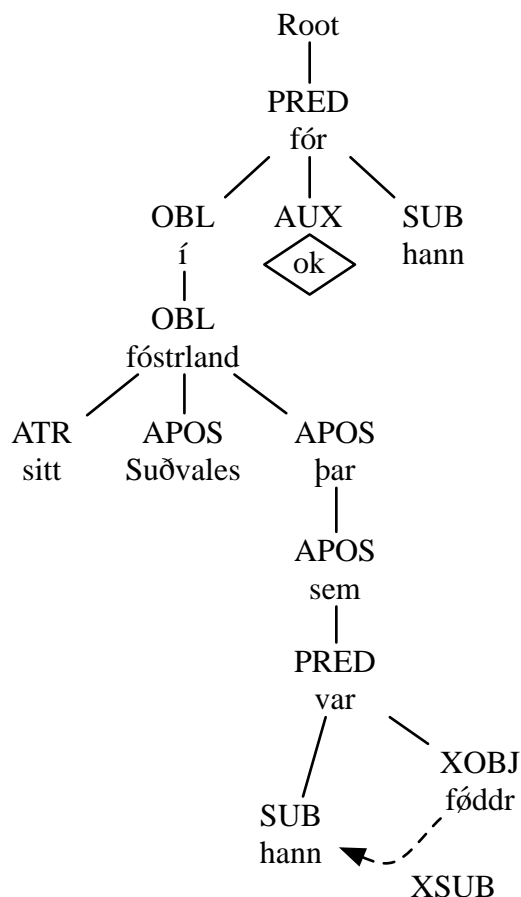
Ei relativsetning har eit korrelat i oversetninga, og subjunksjonen (relativpartikkelen) *er* eller *sem* står anten som ATR eller APOS til dette. Korrelatet kan vere eit determinativ, t.d. *sá* (med sine ulike bøyingsformer), eller eit adverb, t.d. *þar*. Eit døme på det første er (141), der *þat* (akk. sing. nøytr. av *sá*) er korrelat:

- (141) Því at engi gat fullgørt *þat* er við lá.
 ‘Fordi ingen fekk fullført det [vilkåret] som følgde med.’

Eit anna døme på determinativ er (83), der *marginir* (nom. plur. mask. av *marginr*) er korrelatet:

- (83) Þá leituðu **marginir** við at bera hana, er allsekki gátu at sýst.
 ‘Dá freista mange á bere henne som ikkje fekk det til i det heile.’

I (142) er det eit adverb, *þar*, som er korrelatet.

- (142) Ok fór hann í fóstrland sitt Suðvales, **þar** sem hann var fõddr.
 ‘Og han fór til fosterlandet sitt, Sudvales, der som han var fõdd.’

10.2.1 Restriktive relativsetningar

Restriktive relativsetningar er innleidda med subjunksjonen (relativpartikkelen) *er* eller *sem*. Korrelatet kan vere eit substantiv, t.d. *ungmenni* i (110), vist ovanfor. Her reknar vi den andre relativsetninga, *er mjök elskuðusk*, som ei nødvendig utfylling til *ungmenni*. Subjunksjonen fær derfor funksjonen ATR.

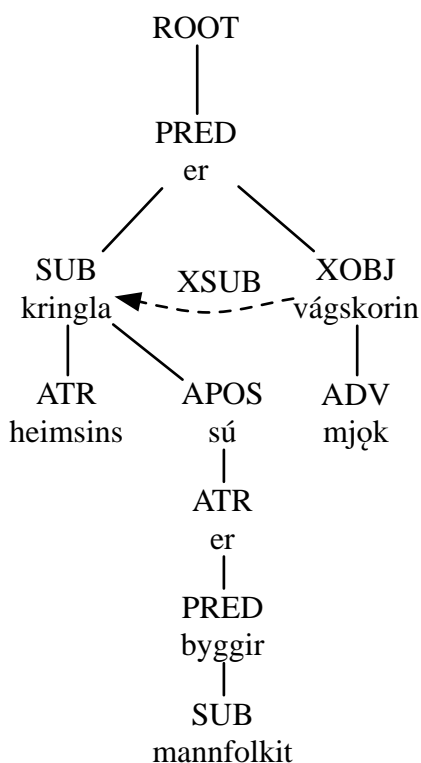
Korrelatet for restriktive relativsetningar har ofte eit determinativ, *sá* eller *þessi*, knytt til seg. Denne kan stå aleine, som i (141), eller som del av korrelatet, som i (121):

- (141) Því at engi gat fullgørt **þat** er við lá.
 ‘Fordi ingen fekk fullført det [vilkåret] som fõlgde med.’

- (121) *Sá konungr er þá bjó þar, átti eina dóttur, fríða ok kurteisa mey.*
 ‘Den kongen som då budde der, hadde ei dotter, ei ven og høvisk møy.’

I (121) er *sá* ein del av korrelatet *sá konungr*. Det er ikkje kva for konge som helst, men han som budde der – så her er relativsetninga restriktiv, dvs. nødvendig. Funksjonen er dermed ATR (jf. treet i kap. 7.4.3 ovanfor).

Det førekjem også at korrelatet står appositivt til eit ledd i oversetninga, slik som *sú* (nom. sing. fem. av *sá* ‘den’) i (115). I den restriktive relativsetninga *er mannfolkit byggir* står då subjunksjonen *er* som attributt til *sú*, som er ein apposisjon til *kringla* (jf. analysen av *sá konungr* i (121) i kap. 7.4.3 ovanfor).

- (115) *Kringla heimsins, sú er mannfolkit byggir, er mjøk vágskorin.*
 ‘Jordskiva, som menneskja bur på, er mykje innskoren av viker.’

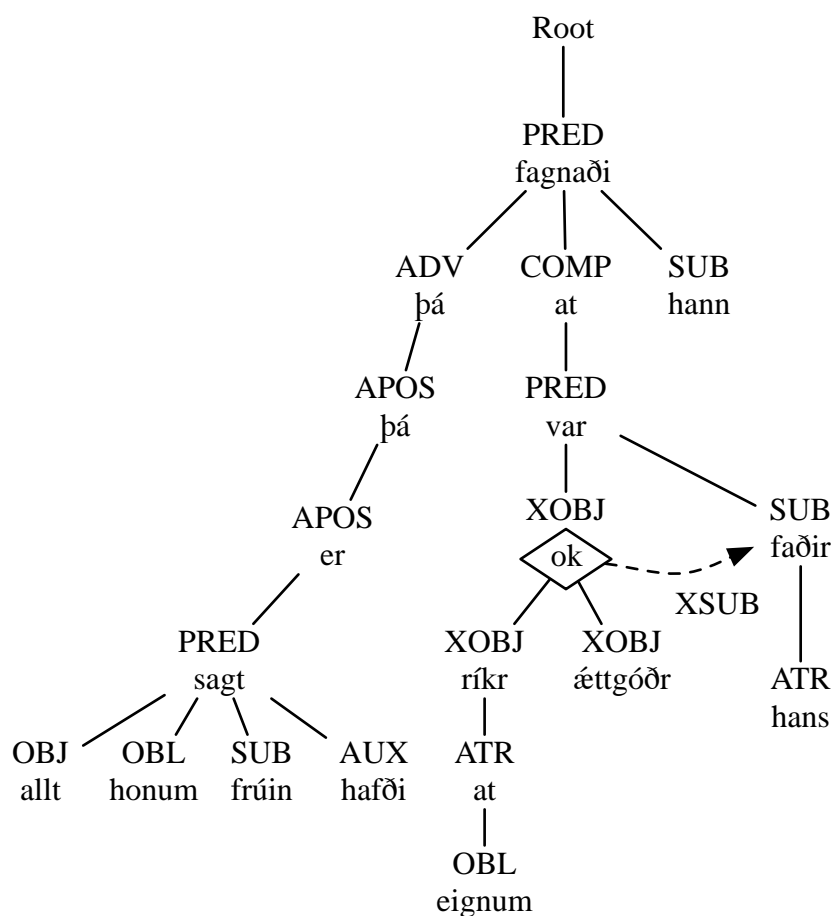
10.2.2 Ikkje-restriktive relativsetningar

Ikkje-restriktive relativsetningar er også innleidde med subjunksjonen *er* eller *sem*, men normalt utan *sá* eller *þat*. Dei står såleis nære apposisjonane og blir difor merkte med funksjonen APOS. I (143) nedanfor oppfattar vi relativsetninga *er þá var í bøndum með þeim* som ikkje-restriktiv. At mannen var i lekkjer, er ikkje ei nødvendig opplysning,

men snarare ein tilleggsinformasjon. Om korrelatet derimot hadde vore bestemt, *sá hinn gamli maðr*, ville vi ha tolka relativsetninga som restriktiv og analysert den som ATR.

- (143) Þá mælti gamall maðr einn er þá var í bændum með þeim.
 ‘Då talte ein gammal mann som var i lekkjer med dei.’

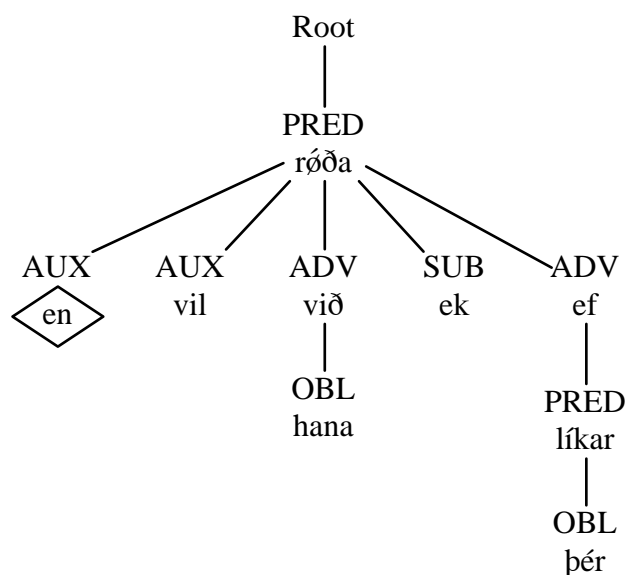
I (144) nedanfor har vi endå eit døme på ei ikkje-restriktiv relativsetning. Her står *þá er frúin hafði allt sagt honum* som APOS til *þá* i oversetninga (dvs. det *þá* som står rett føre *fagnaði*), og subjunksjonen *er* er APOS (og altså analysert som ikkje-restriktiv) til det første *þá*.

- (144) Þá er frúin hafði allt sagt honum, þá fagnaði hann at faðir hans var áttgóðr ok ríkr at eignum.
 ‘Når frua hadde sagt han alt, då fagna han seg over at far hans var av god ætt og rik på eigner.’

10.3 Adverbielle leiddsetningar

Adverbielle leiddsetningar er innleidda med ein subjunksjon, som kan vere usamansett t.d. *ef*, *meðan*, *síðan*, eller samansett, t.d. *fyrir því at* eller *sakir þess at*. I (113) er leiddsetninga innleidd av *ef* ‘dersom’, og vi notar oss (i forbifarten) at oversetninga ikkje har invertert leiddstilling som i moderne norsk, ‘vil eg’, men den umarkerte leiddstillinga subjekt + verbal, *ek vil*.

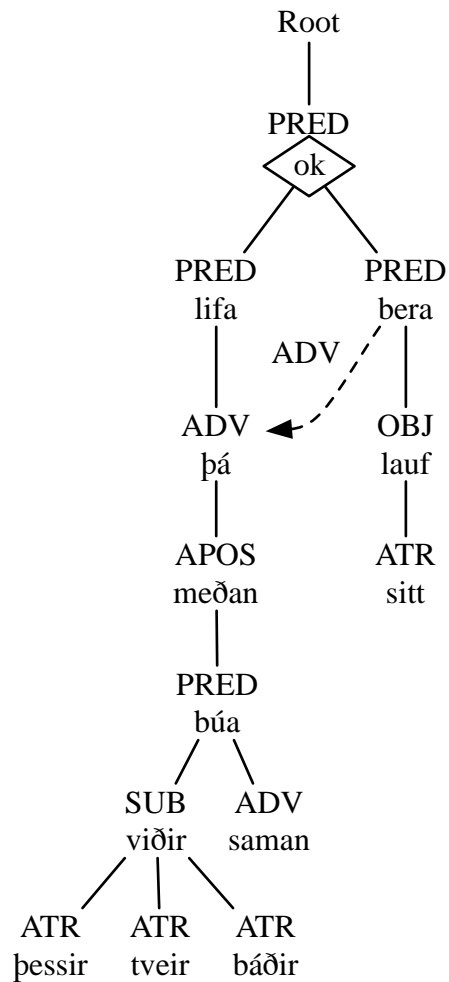

- (113) Ef þér líkar, ek vil við hana røða.
 ‘Om du vil, skal eg tale med henne.’

Adverbielle leiddsetningar stár ofte som det første leddet i ei overordna setning (oversetning, *Norsk referansegrammatikk* s. 974), men kan òg stá i andre posisjonar. I alle tilfelle reknar vi leiddsetninga som ADV. I (113) blir altså subjunksjonen *ef* ADV under verbet i hovudsetninga. Kanskje like vanleg er det at den adverbielle leiddsetninga er etterstilt, slik som i (145).

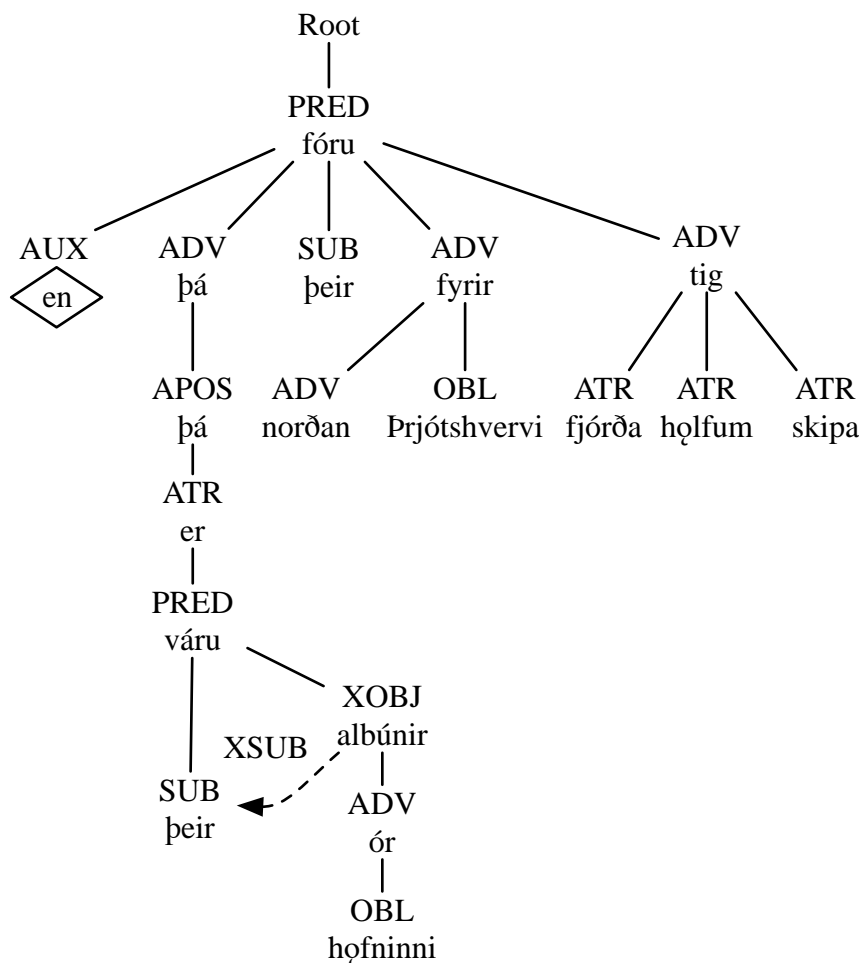
- (145) [Hann] fyrirbauð honum ríki sitt, sakir þess at hann unni dróttningunni.
 ‘[Han] forbaud honom riket sitt, fordi at han elska dronninga.’

I mange tilfelle er den adverbielle leiddsetninga representert ved *þá* i oversetninga, slik som i (11) på den neste sida. I samsvar med analysen i kap. 12.2 nedanfor vil leiddsetninga då stá som APOS til adverbet *þá*. Merk at vi stiplar frá det andre predikatet *bera* til adverbet *þá* under predikatet *lifa*, ettersom dei to predikata deler dette adverbet.

- (11) **Meðan** þessir tveir viðir búa báðir saman, **þá** lifa ok bera lauf sitt.
 ‘Medan begge desse to trea bur saman, då lever dei og ber lauvet sitt.’

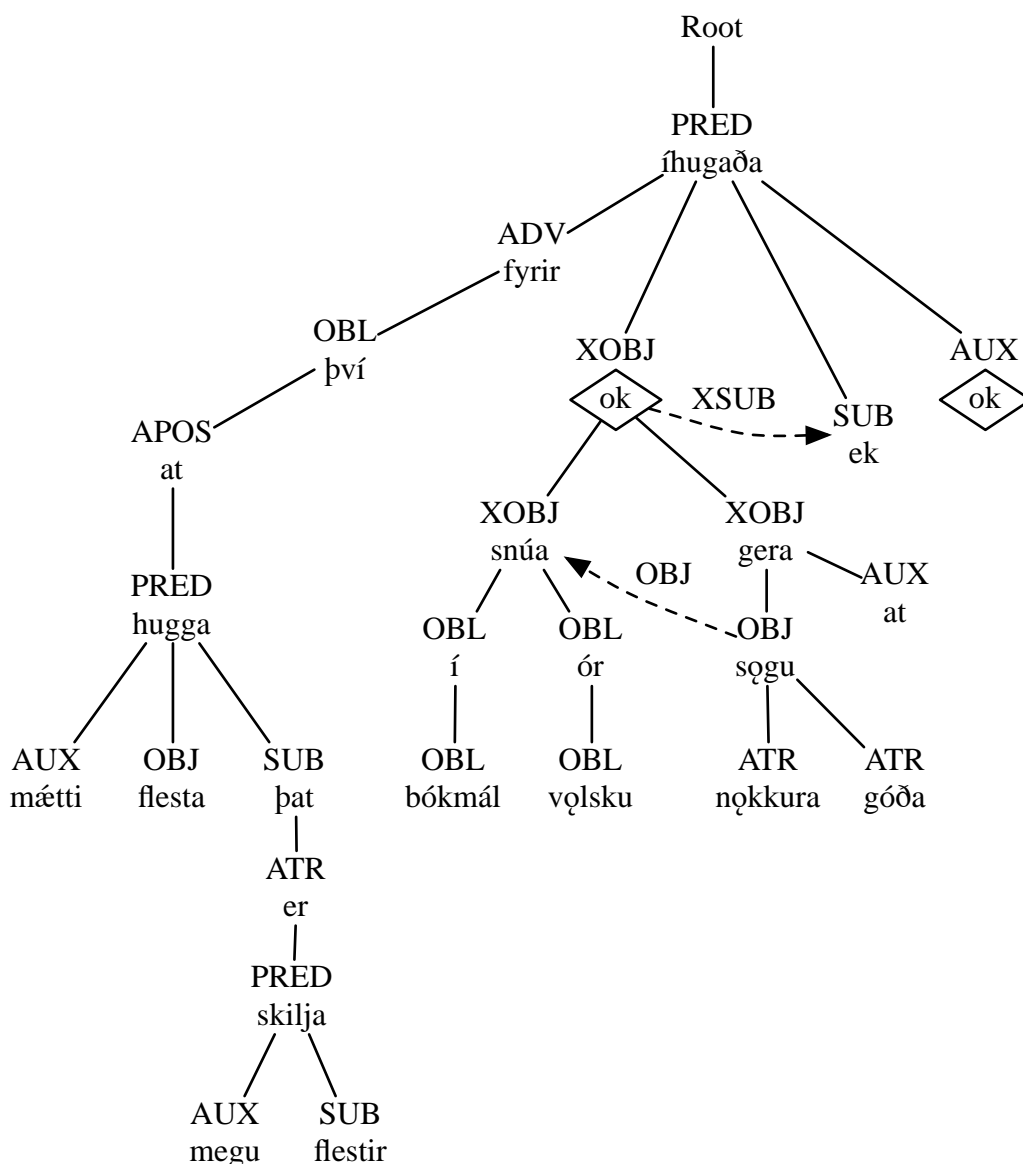
Eit tilsvarende dømme har vi i (54) på neste side, der det andre *þá* står som ADV i oversetninga, og det første står som apposisjon til dette. I samsvar med (144) i kap. 10.2.2 ovanfor reknar vi subjunksjonen *er* som APOS til *þá*.

- (54) En þá er þeir váru albúnir ór hofninni, þá fóru þeir norðan fyrir Þrjótshverfi hólfum fjórða tig skipa.
 ‘Og då dei var ferdig budde til á fare frá hamna, så drog dei frá nord framom Trjotskverve med den halve fjerde tiaren (dvs. 35) skip.’

Ei stor gruppe av samansette subjunksjonane endar på *at*, t.d. *þó at*, *slík at*, *því at*, *fyrir því at*, *sakir þess at*. Ettersom desse subjunksjonane innleier ei adverbial leiddsetning, vil det øvste leddet vere ADV, t.d. *fyrir* i *fyrir því at* og *því* i *því at*. I toledda subjunksjonar som t.d. *því at*, vil *því* vere ADV i oversetninga, *at* APOS til *því* og leiddsetninga PRED under *at*, jf. (187) i kap. 11.3.2 nedanfor.

I treledda subjunksjonar som *fyrir því at* blir *því* oppfatta som ei utfylling til *fyrir* og blir OBL. Det siste leddet *at* blir alltid rekna som APOS og står over PRED i leiddsetninga, som i (146) på neste side. I (146) reknar vi *fyrir því at* som ein samansett subjunksjon, trass i at den er splitta (diskontinuerleg). I dependensanalysen ser dette nokså enkelt ut, fordi ein ikkje treng følgje ordstillinga.

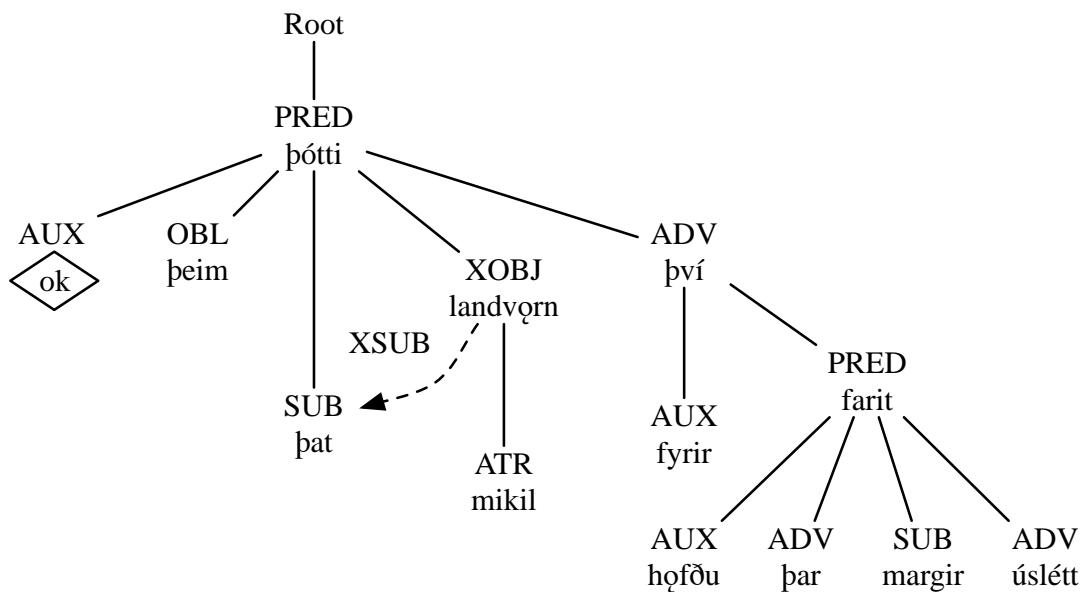

(146) Ok fyrir því íhugaða ek at gera nokkura góða sögu, ok ór völsku í bókmál snúa at þat mátti flesta hugga er flestir megu skilja.

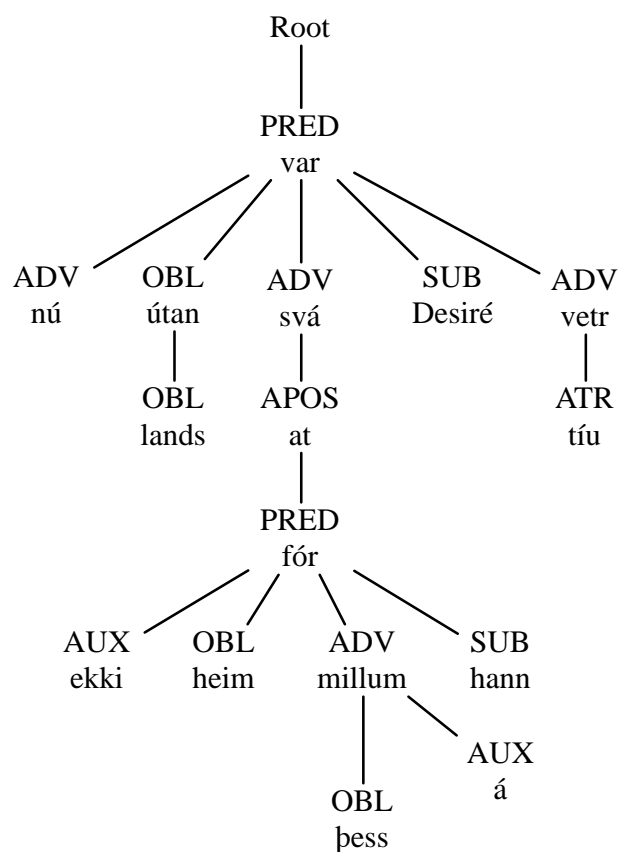
‘Eg tenkte á gjere ei god soge, og setje om frá fransk til norrønt, fordi at det vil glede flest, det som flest kan forstå.’

MERKNAD: Som regel har *bókmál* tydinga ‘latin’, men i dette dømet, som er teke frá den norske delen av prologen i *Strengleikar*, må det vere ‘norrønt’.

Men ved sida av subjunksjonen *fyrir því at* har vi også *fyrir því*, slik som i (147) på neste side, eller jamvel berre *því*. Då må vi rekne *því* som subjunksjon i den morfologiske annotasjonen, ettersom det er dette leddet som innleier leddsetninga. I den syntaktiske annotasjonen blir *því* ADV, medan *fyrir* må reknast som AUX. Om det berre står *því*, er det ganske enkelt ikkje nokon AUX.

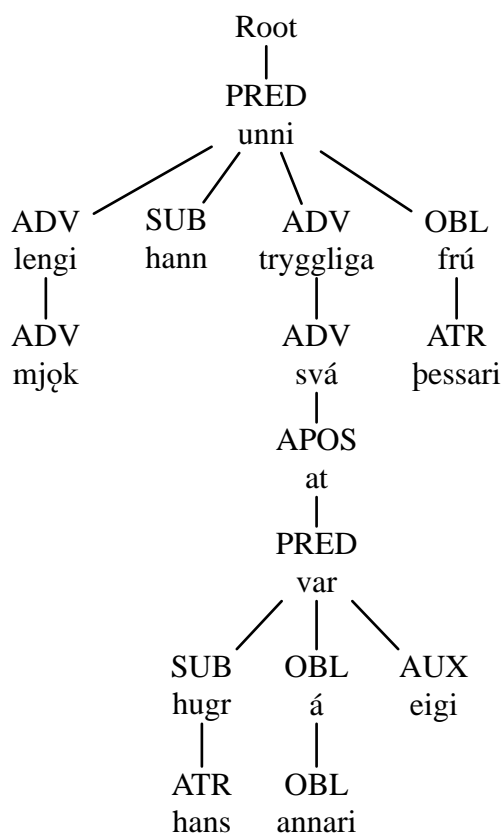
- (147) Ok þótti þeim þat landvörn mikil, fyrir því höfðu þar margir úslétt farit.
 'Og dei tykte at det var godt landvern, fordi der hadde mange fare ille.'

- (148) Nú var Desiré tíu vetr utan lands, svá at hann fór ekki heim þess á millum.
 'No var Desiré ti vintrar utanlands, slik at han ikkje fór heim i mellomtida.'

I (48), på førre side, ser vi at den samansette subjunksjonen *svá at* kan analyserast etter mønster av *fyrir því at*, slik at *svá* får funksjonen ADV og *at* blir APOS til *svá*.

I nokre tilfelle er det skote inn eit adverb i den samansette subjunksjonen, som i (148):

- (148) Hann unni þessari frú mjøk lengi, **svá tryggliga at** eigi var hugr hans á annarri.
 ‘Han elska denne frua svært lenge, så fast at hugen hans ikkje var vend mot nokon annan.’

Her ser vi at adverbet *tryggliga* er analysert som hovudet til *svá*, ettersom *svá* modifierer *tryggliga*, og *at* står som ein apposisjon til *svá*, slik som ved andre samansette subjunksjonar. Jf. også analysen av (90) i kap. 10.4.1 nedanfor.

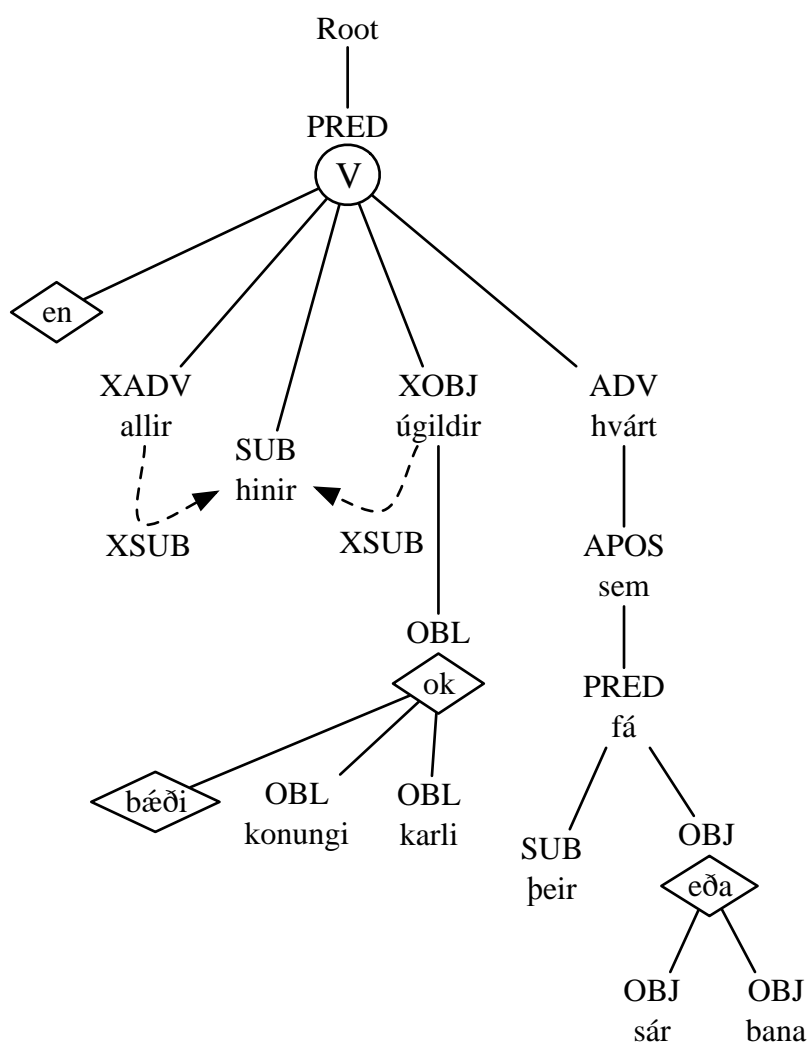
Ei anna og mindre gruppe av samansette subjunksjonar endar på *sem*, t.d. *þegar sem* og *nú sem*, som typisk står appositivt til eit *þá* i oversetninga. Også her vil det øvste leddet vere ADV, dvs. *þá* i oversetninga, medan *þegar* og *nú* er APOS til *þá*. Eit døme på dette er (119), som vart analysert i kap. 7.4.2 ovanfor:

- (119) **Þegar sem** hann var heiman førr, **þá** sendi hann [akk.] faðir hans heiman til konungs hirðar at þjóna konungi.
 ‘Så snart som han var før [til å reise] heimanfrå, då sende far hans honom heimanfrå til kongshirda for å tene kongen.’

Her er leiddsetninga *þegar sem hann var heiman fórr* utflytta og stár som apposisjon til adverbet *þá* i hovudsetninga, slik at *þegar* er APOS til *þá*, og *sem* er APOS til *þegar*. Om det ikkje hadde stått noko *þá* i hovudsetninga, ville leiddsetninga ha rykkt opp og *þegar* fått funksjonen ADV, medan *sem* framleis ville ha vore APOS. Til vanleg kan relativsetningar vere både restriktive (ATR) og ikkje-restriktive (APOS), men i denne spesielle konstruksjonen vel vi å rekne dei som APOS i alle tilfelle. Dermed får vi ein felles analyse for alle samansette subjunksjonar.

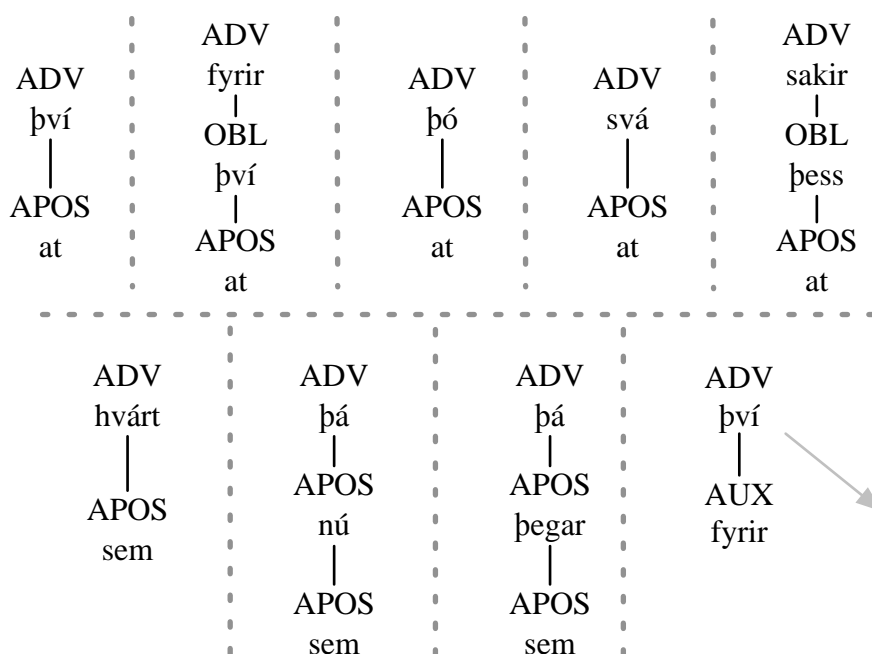
Det er verdt å merke seg at dei samansette subjunksjonane også førekjem i samanskriven form i kjeldene, *þó at* > *þótt* og unntaksvis *því at* > *þvítt* og *svá at* > *svát*. I slike tilfelle opptre *þótt*, *þvítt* eller *svát* som subjunksjon aleine og får funksjonen ADV.

Ein annan og noko enklare konstruksjon er *hvárt sem*, som vist i (149).

- (149) En hinir allir [eru] úgildir hvárt sem þeir fá sár eða bana, bæði konungi ok karli.
 ‘Og dei alle er ugilde anten dei får sár eller bane, både for konge og karl.’

Til slutt skal vi i (150) gje eit oversyn over dei samansette subjunksjonane og funksjonen til dei enkelte ledda. Vi reknar med at dei typisk har funksjonen ADV på det øvste nivået, men når leddsetninga er utflytt, blir funksjonen som nemnt ovanfor APOS (sjå også kap. 11.3.2 om dette).

(150) Den syntaktiske analysen av dei samansette subjunksjonane.

10.4 Infinitivkonstruksjonar

Infinitivar opptrer ofte i setningsliknande konstruksjonar og kan dermed ha fleire dependentar, både OBJ, OBL og ADV. I (146) er såleis *søgu* OBJ til infinitiven *gera* (sjå analysen i kap. 10.3 ovanfor):

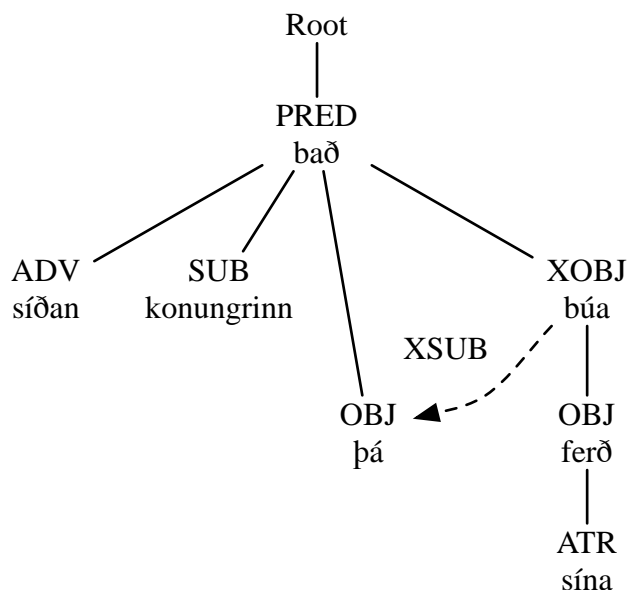
(146) Ok fyrir því íhugaða ek at **gera** nokkura góða **søgu** [...].
‘Og derfor tenkte eg å gjere ei god soge [...].’

I samband med verbet *láta* har vi konstruksjonar der subjektet i oversetninga ikkje kan oppfattast som subjekt for infinitiven. I (46) er *konungr* subjekt i oversetninga, men subjektet til *gera* er ein annan person, “kongen lét *nokon* byggje ei borg”. Dette er analysert i kap. 7.3.4 ovanfor, s. 95.

(46) Mjök nær fjallinu lét einn konungr gera mikla borg.
‘Svært nær fjellet lét ein konge gjere ei stor borg.’

Verbet *biðja* kan opptre med ei underliggjande setning, slik som i (151). Her forstår vi *þá* *búa ferð sína* som den underliggjande setninga, og vi analyserer derfor *þá* ‘dei’ som OBJ

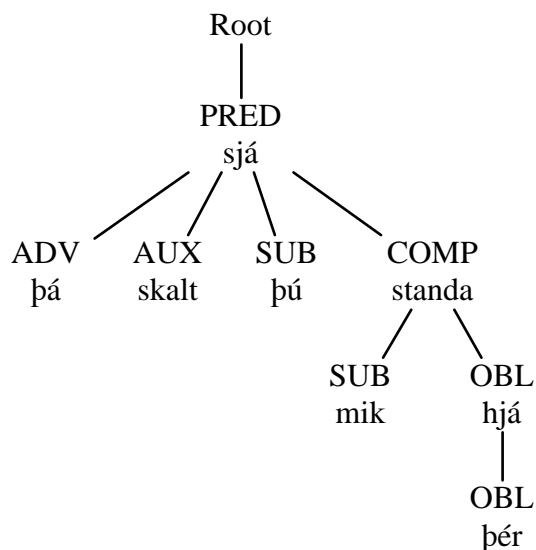
under *bað*, infinitiven *búa* som XOBJ, og *ferð sína* som OBJ under *búa*. I samsvar med reglane i kap. 9.1, stiplar vi frá XOBJ til OBJ.

- (151) Síðan bað konungrinn þá **búa** ferð sína.
 'Deretter bad kongen dei om å bu ferda si.'

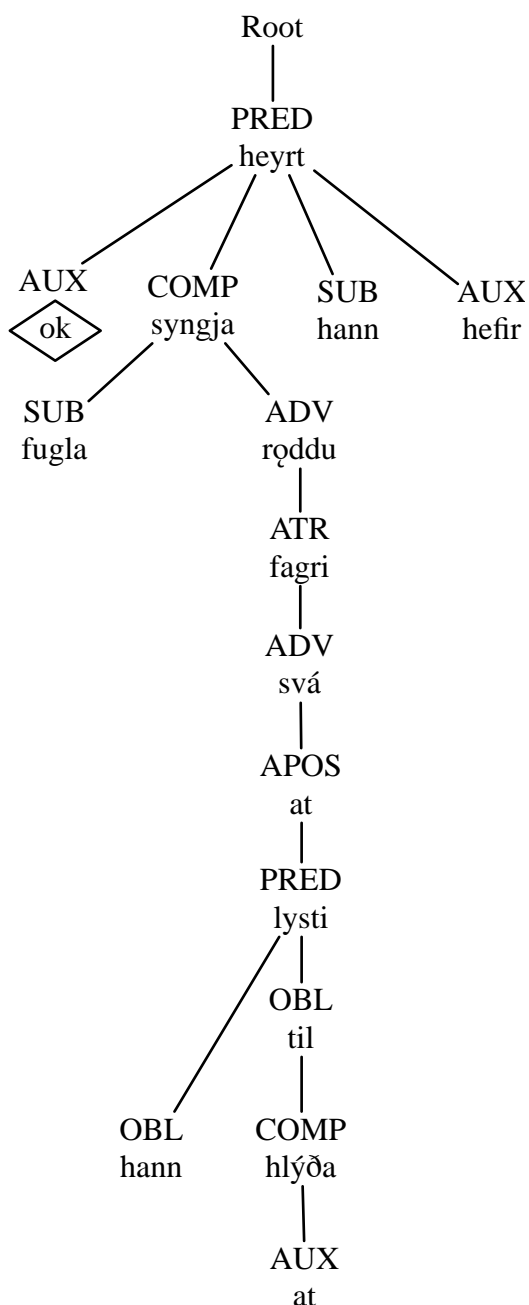
10.4.1 Akkusativ med infinitiv

Akkusativ med infinitiv opptrer typisk i samband med sanseverb, som *heyra* og *sjá*. Ofte står akkusativen rett føre infinitiven, men det kan også vere ei noko anna ordstilling, slik som i (152):

- (152) Þá skalt þú **mik** sjá **standa** hjá þér.
 'Då skal du sjá meg stå hos deg.'

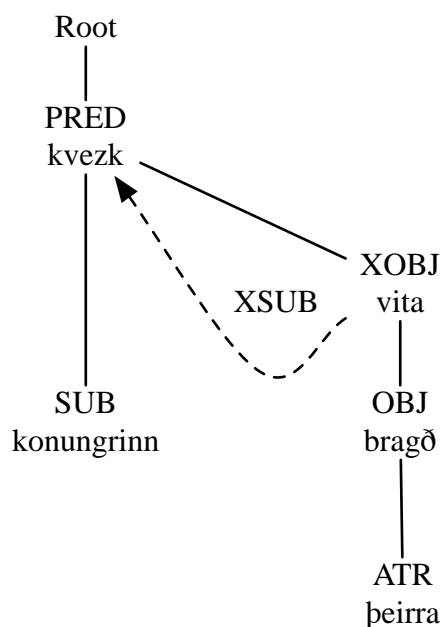
Vi reknar her med ei underliggjande setning *ek* [nom.] *stend* [presens], som blir omforma til *mik* [akk.] *standa* [infinitiv]. Infinitiven knyter vi til oversetninga med relasjonen COMP, medan akkusativen får funksjonen SUB, i samsvar med subjektsfunksjonen i den underliggjande setninga.

- (90) Ok hefir hann heyrtr **fugla syngja** svá fagri røddu at hann [akk.] lysti til at hlýða.
 ‘Og han har høyrtr fuglar syngje med så vakker røyst at han hadde lyst til å lyde på.’

Setning (90) på den førre sida har den same grunnleggjande strukturen som (152) på det viset at konstruksjonen *heyrt fugla syngja* er parallell til *sjá mik standa*. Men det ligg ein skilnad i at (90) har eit nokså komplekst adverbial. I dette svarar orda *svá fagri røddu at til svá tryggiliga at* i (148), jf. kap. 10.3 ovanfor, s. 145. Merk også at i (90) har *lysta* eit oblikt subjekt, *hamm* [akk.], og det har ein preposisjonsfrase som oblikt, jf. (177) i kap. 11.2.2 nedanfor.

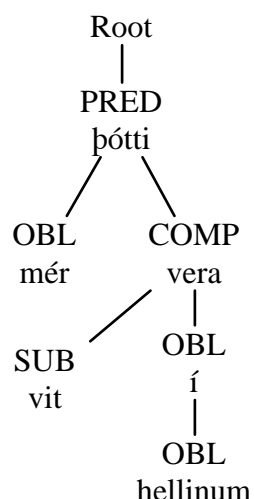
I ein del tilfelle går akkusativen inn i hovudverbet, som då får reflektiv form. I (153) er *vita* infinitiven og *-sk* i *kvezk* er akkusativen (det er ei enklitisk form av opphavleg *sik* 'seg'). Den underliggjande setninga kan altså setjast opp som *sik (= konungr) veit bragð þeira*. I slike konstruksjonar kan vi ikkje bruke funksjonen COMP utan at vi i så fall hadde skilt ut det enklitiske *-sk* frå verbforma. I staden vil vi analysere desse konstruksjonane med infinitiven som XOBJ. Her stiplar vi altså frå infinitiven *vita* til ei anna verbform, *kvezk*, ettersom ho har det underliggjande subjektet uttrykt gjennom endinga *sik > -sk* (*kveðr + sk* 'seier seg' > *kveðrsk* > *kveðsk* = *kvezk*).

- (153) Konungrinn kvezk vita bragð þeira.
'Kongen seier seg kjenne knepet deira (dvs. kongen seier at han kjenner ...).'

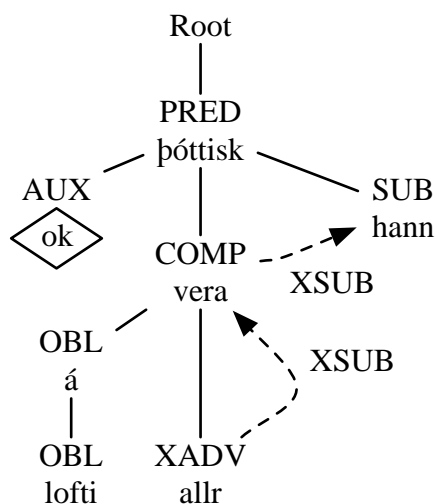
10.4.2 Nominativ med infinitiv

Nominativ med infinitiv opptre i samband med verb som tek oblikt subjekt, t.d. *þykkja* og *sýnask*. Konstruksjonen omfattar eit subjekt i nominativ saman med infinitiven *vera* og eventuelle andre dependentar til *vera*, t.d. XOBJ og OBL, slik som i (154):

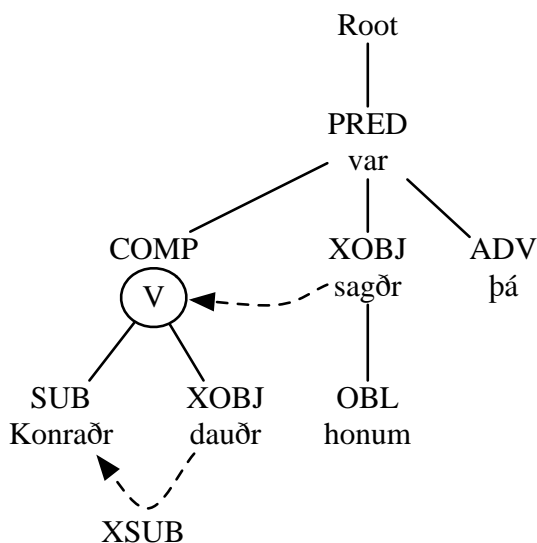
- (154) Mér þótti vit vera í hellinum.
 'Eg tykte at vi to var under berget.'

I (155) har vi også nominativ med infinitiv, og her er det identitet mellom subjektet til *þóttisk* og det underforståtte subjektet til *vera*. Det er nemleg den same personen som det tyktest for og som var i lufta. Derfor heng vi *hann* som SUB under *þóttisk* og stiplar frá XOBJ *vera* til *hann*. Denne analysen har ein parallell i setningar med verbet *látask* der det også er identitet mellom subjekta, som t.d. i (103) i kap. 7.3.4 ovanfor, s. 96.

- (155) Ok allr þóttisk **hann** á lofti vera.
 'Og han tyktest vere heilt i lufta.'

I somme tilfelle reknar vi at *vera* kan vere utelate, som i (156). Då set vi inn eit tomt verb:

- (156) Þá var honum **Konraðr** dauðr sagðr [vera].
 ‘Dá var det sagt honum at Konrad var død.’

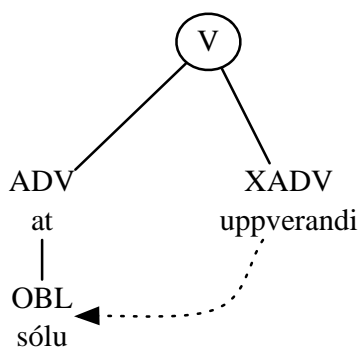
I alle tre tilfelle ovanfor kan vi rekne med underliggjande setningar. I (154) er det *vit [erum] í hellinum*, i (155) *hann [er] á lofti*, og i (156) *Konraðr [er] dauðr*.

10.5 Absolutt dativ og akkusativ

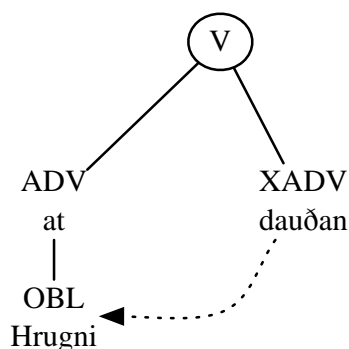
I lærd stíl, både i gammalnorsk og i gammalislandsk, og i den gammalislandske eddadiktinga har vi døme på såkalla absolutt dativ (stundom også akkusativ), som fyller same funksjon som ei adverbieill leddsetning. Det er tilsvarende konstruksjonar i latin (absolutt ablativ) og i gresk (absolutt genitiv). Her er to døme frå eddadiktet *Hárbarðsljóð* (Hrbl.) frå utgåva til Jón Helgason (1971) og i omsetjinga til Ludvig Holm-Olsen (1975):

- (157) Taka við víl ok erfiði at uppverandi sólu (str. 58)
 ‘Du når dit med slit og strev i solrenninga’

- (158) fanntaðu mann inn harðara at Hrugni dauðan (str. 14)
 ‘då råkete ikke slik hardhaus siden Rungne døde’

(157) Absolutt dativ (Hrbl. str. 58)

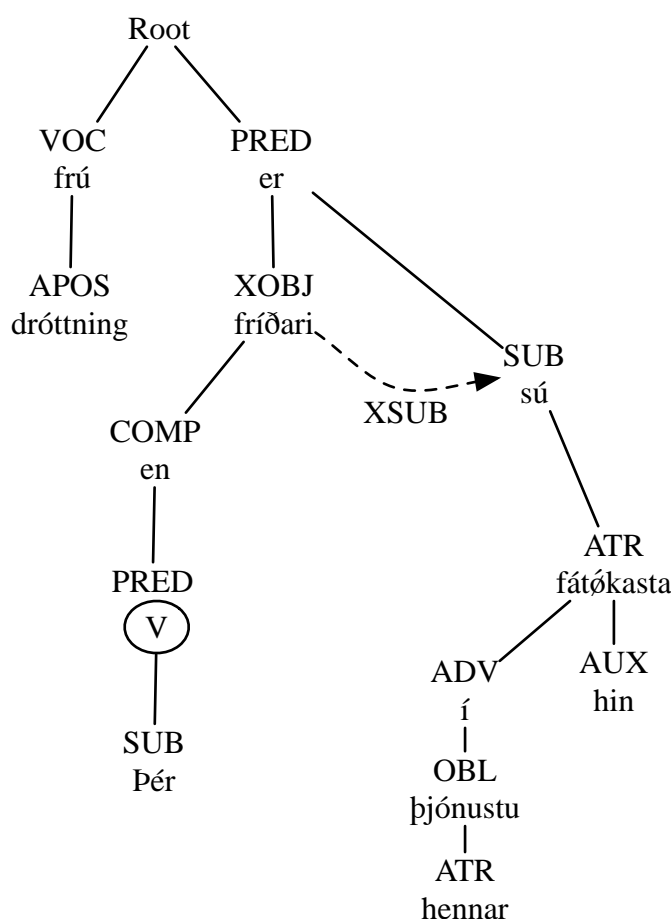
(158) Absolutt akkusativ (Hrbl. str. 14)

Det er naturleg å rekne *at* som preposisjon i begge desse tilfella, slik at dei aktuelle frasane er *at Hrugni dauðan* og *at uppverandi sólu*. Vi analyserer frasane som ADV, og slik at *sólu* og *Hrugni* er OBL, medan *uppverandi* og *dauðan* er XADV.

Konstruksjonen er omtalt m.a. i Nygaard (1905: 128, § 120) som “absolut dativ” og i Hanssen mfl. (1975: 129, § 15.45) som “dobbel dativ”. Bruk av akkusativ, som i (157), er ikkje omtalt i desse grammatikkane.

10.6 Samanlikningskonstruksjonar

I samanlikningskonstruksjonar blir subjunksjonen *en* ‘enn’ normalt brukt, slik som i (126), men også *sem* og ein sjeldan gong (i alle fall i gammalnorsk) *ok*. Vi vel å analysere desse konstruksjonane slik at dei omfattar ei underliggjande setning med tomt verb. I døme (126) er det *sú er fríðari en Þér* [erud] ‘ho er vakrare enn De [er]’. Ettersom vi reknar med at setningsresten *en Þér* representerer ei underliggjande setning, må subjunksjonen *en* bli COMP. I annoteringsapplikasjonen set vi inn det tomme verbet med “add empty verbal node”.

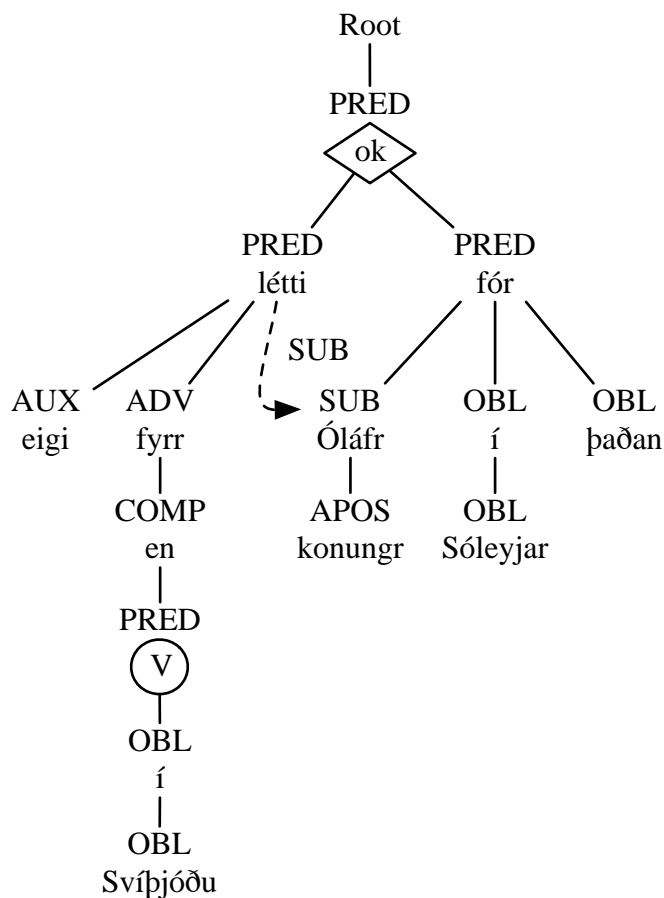
- (126) Sú hin fátókasta í hennar þjónustu er fríðari en Þér, frú dróttning!
 ‘Den fattigaste i hennar teneste er vakrare enn De, fru dronning!’

Eit anna døme er (159):

(159) En hofðingi sá reið hesti þeim, er mörghum hlutum er gøfgari **en** gervastir allir aðrir.

‘Den hovdingen som reid hesten, var på mange slags vis gjævare enn dei fremste av andre menn.’

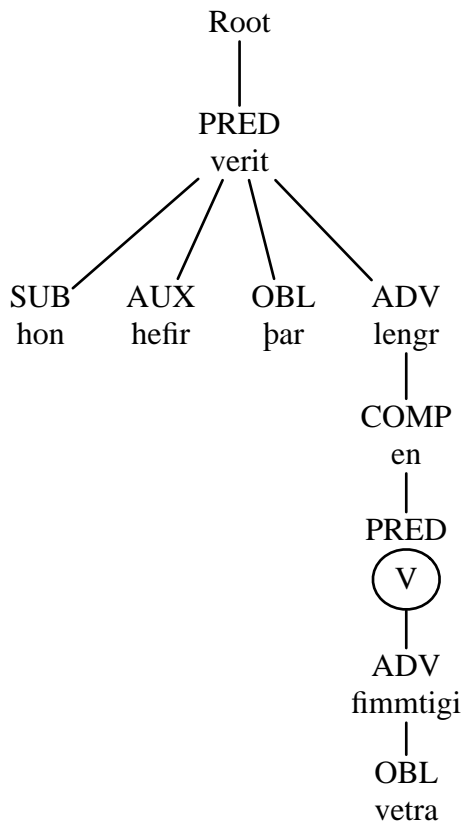
I (126) og (159) står det ein komparativ rett føre subjunksjonen *en*, og slik vil det vere i dei fleste samanlikningskonstruksjonar. Det gjeld også med *fyr en* ‘før enn’, som i (160).

(160) Þaðan fór Óláfr konungr í Soleyjar ok létti eigi **fyr en** í Svíþjóðu.

‘Derifrå fór kong Olav til Solør og stoppa ikkje før han var i Sverige.’

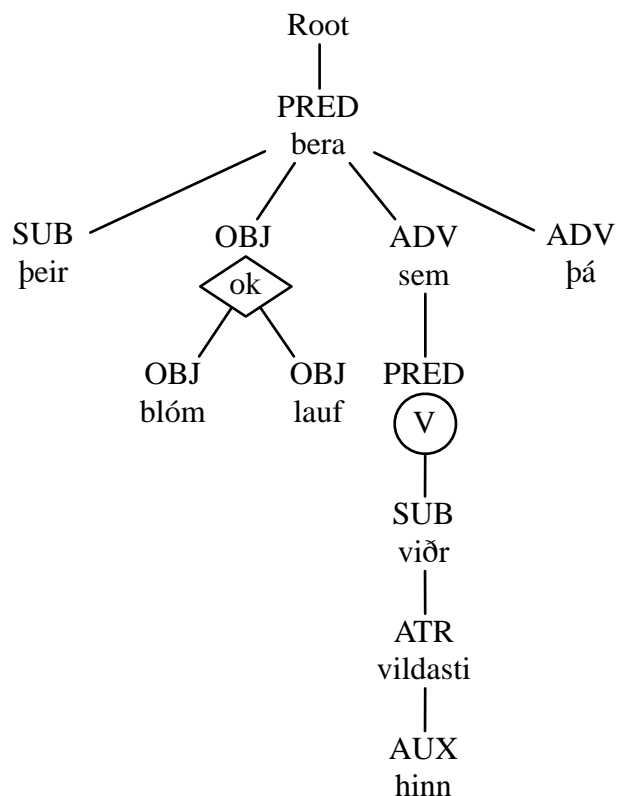
I døma ovanfor har vi lagt inn eit tomt verb i samanlikningskonstruksjonen, og det er nokså enkelt å tenkje seg eit underliggjande verb i denne posisjonen. Men i nokre døme, som t.d. (96) på neste side, er det ingen opplagd kandidat for eit underliggjande verb. Ettersom vi reknar denne konstruksjonen som analog med dei føregåande, skal vi også setje inn eit tomt verb her.

- (96) Hon hefir þar lengr verit **en** fimmtigi vetra.
 ‘Ho har vore der i meir enn femti vintrar.’

Vi reknar (96) som ein samanlikningskonstruksjon med eit mál på utstrekning (t.d. tid, rom, vekt) som blir uttrykt gjennom eit adverb eller adjektiv.

Samanlikning blir sjeldnare innleidd med *sem* ‘som’, som i (26) på neste side. Analysen blir den same som i dei tre føregåande eksempla, der *en* ber funksjonen COMP. Men i (26) er samanlikninga ikkje nødvendig, og *sem* ber derfor funksjonen ADV.

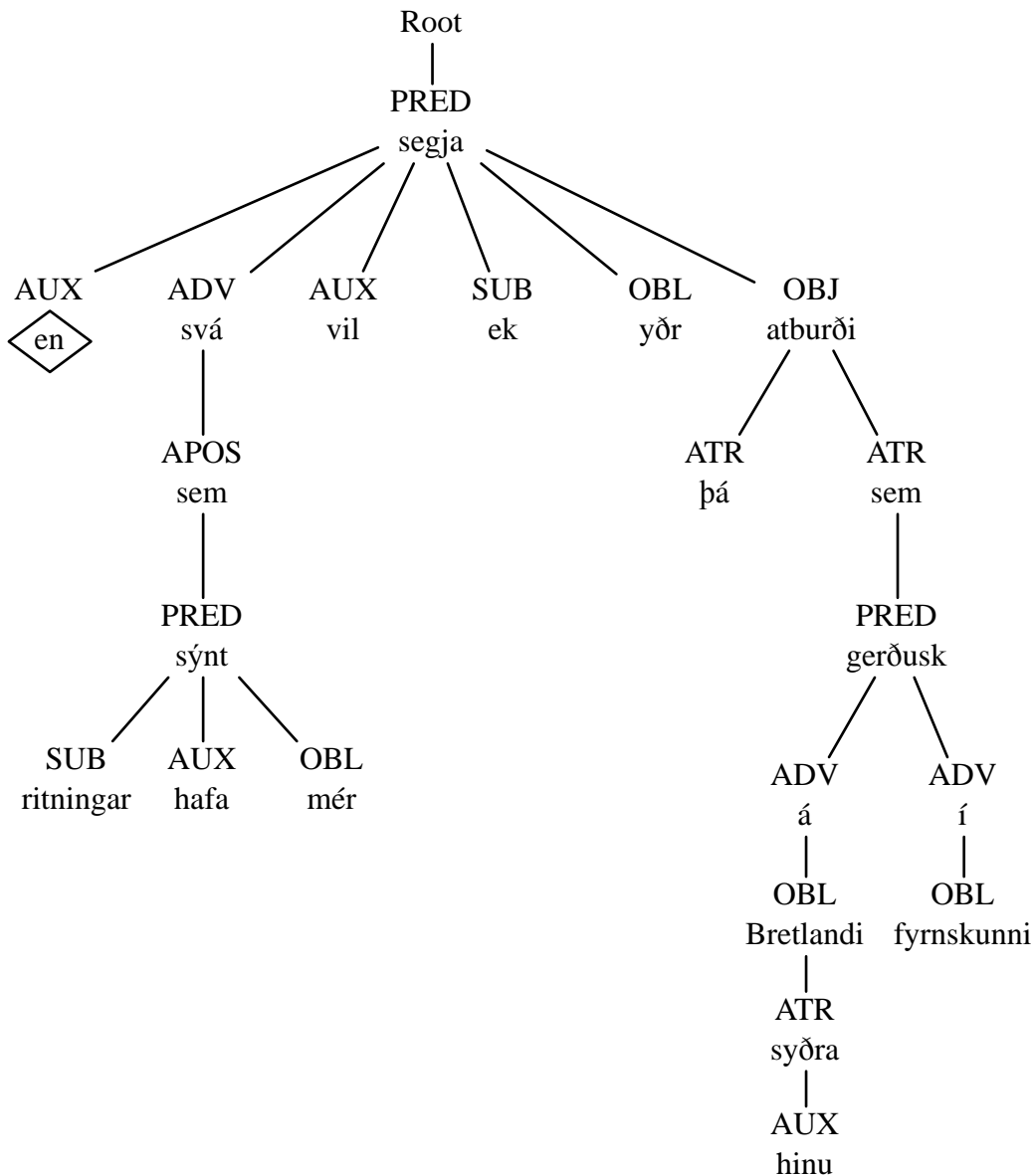

- (26) Þá bera þeir, **sem** hinn vildasti viðr, lauf ok blóm.
 ‘Dá ber dei, som det beste tre, lauv og blomar.’

Eit anna dømme er (49), der vi må rekne med eit tomt verb, dvs. at *hverr sem einn* representerer den underliggjande setninga *sem [er] einn*. Analysen av denne setninga er vist i kap. 9.3 ovanfor.

- (49) Ok hverr sem einn várra manna hefir oftsamliga sét þat ok gengit nær því, **bæði** nætr **ok** daga.
 ‘Og kvar som ein av våre menn har ofte sett det [dvs. dyret] og gått nær det, både natt og dag.’

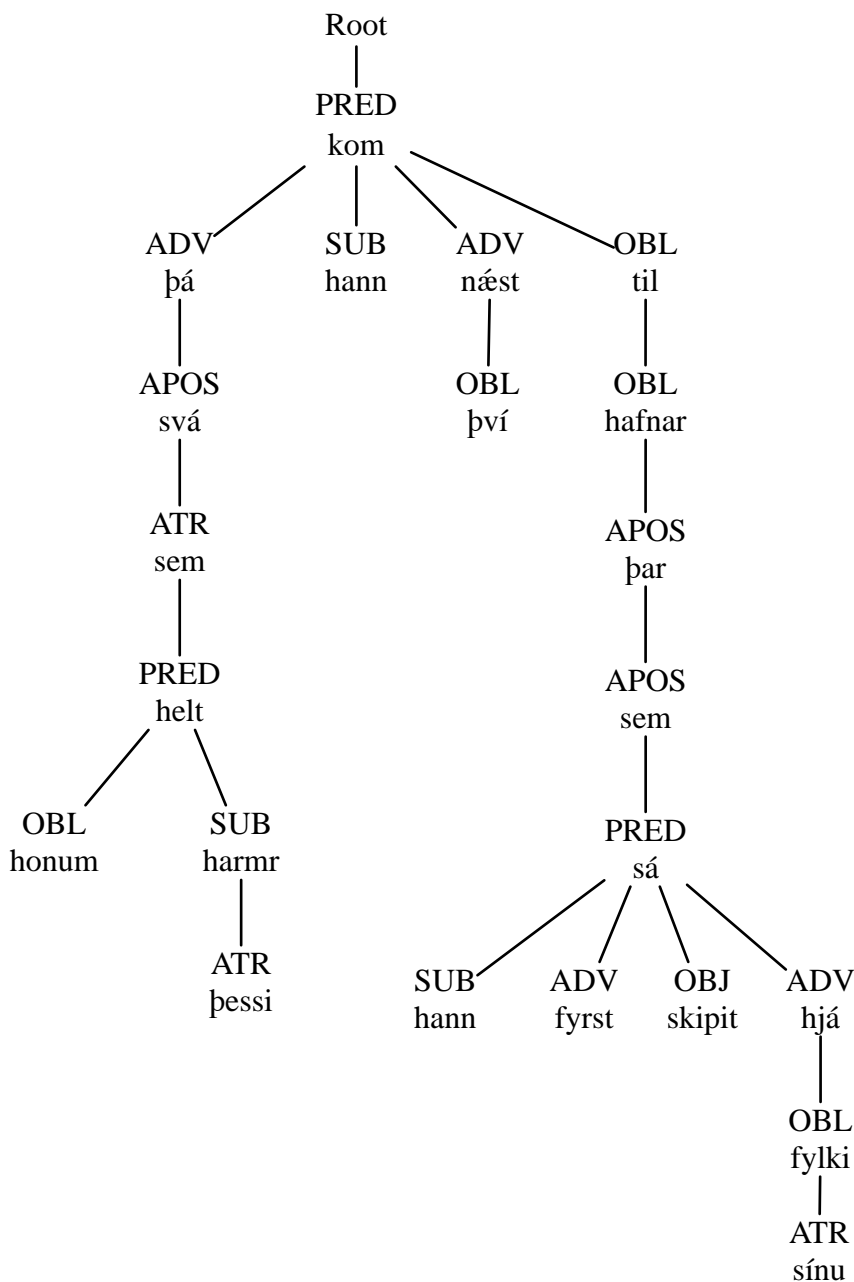
Ikkje sjeldan har vi samanlikningskonstruksjonar med *svá sem*, der vi skal rekne *svá* som ADV og *sem* som APOS til *svá*, slik som i (161). I dette dømme har vi også *sem* som vanlig relativpartikkel, nemleg *atburði þá sem gerðusk á hinu syðra Bretlandi í fyrnskunni*.

(161) En *svá sem* ritningar hafa sýnt mér vil ek segja yðr atburði þá sem gerðusk á hinu syðra Bretlandi í fyrnskunni.

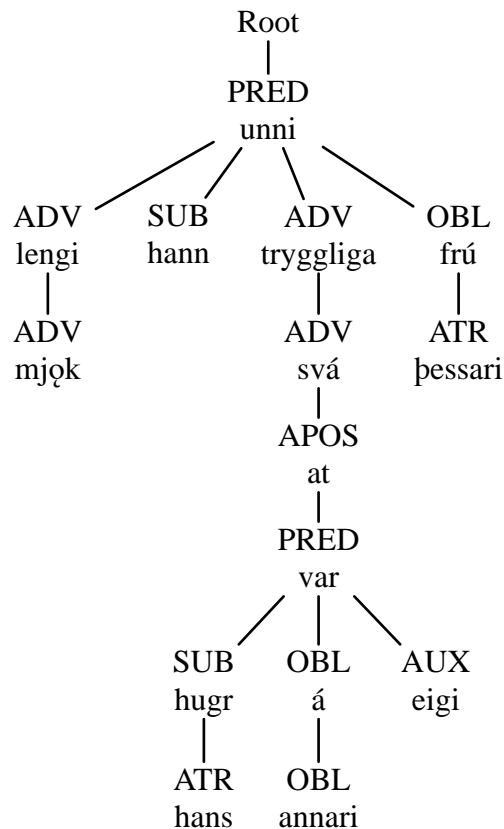
‘Og slik som skriftene har vist meg, vil eg fortelje dykk dei hendingane som skjedde i søre Bretland i gammal tid.’

I (161) er det rimeleg á rekne *svá* som ADV direkte under predikatet *segja*. Men i (162) stár *svá* som APOS til *þá*, som innleier det andre samanlíkningsleddet, “slik ... slik”:

- (162) Svá sem honum helt þessi harmr, þá kom hann því næst til hafnar þar sem hann fyrst skipit sá hjá fylki sínu.
 ‘Slik som [dvs. medan] denne sorga heldt honum, slik [dvs. då] kom han om sider til hamn der han først såg skipet i fylket sitt.’

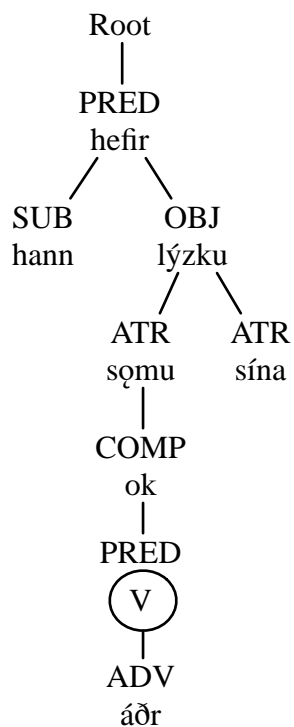
Konstruksjonen *svá* + adverb + *at* analyserer slik at *svá* heng som ADV under adverbet og *at* som APOS under *svá*, slik som vist i (148):

- (148) Hann unni þessari frú mjök lengi, **svá tryggliga at** eigi var hugr hans á annarri.
 ‘Han elska denne frua svært lenge, så fast at hugen hans ikkje var vend mot nokon annan.’

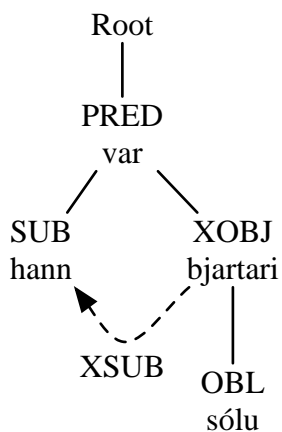
Ein tilsvarende konstruksjon er *svá* + adjektiv + *at*, slik som *svá fagri røddu at* ‘så fager røst at’ i (90), analysert i kap. 10.4.1 ovanfor.

Det er også døme på at *ok* blir brukt som subjunksjon, mellom anna i samband med *samr*, slik som i (163). Her må *ok* klassifiserast som subjunksjon og ikkje konjunksjon i den morfologiske annotasjonen. Også i denne samanlikningskonstruksjonen reknar vi med eit tomt verb.

- (163) Hann hefir sǫmu lýzku sína **ok** áðr.
 'Han har den same sedvanen sin som før.'

Samanlikning kan òg skje utan subjunksjon. Eit døme på dette er (164), der *sólu* er OBL under XOBJ *bjartari*:

- (164) Hann var **sólu** bjartari.
 'Han var bjartare enn sola.'

10.7 Setningar med þat og leddsetning i ekstraposisjon

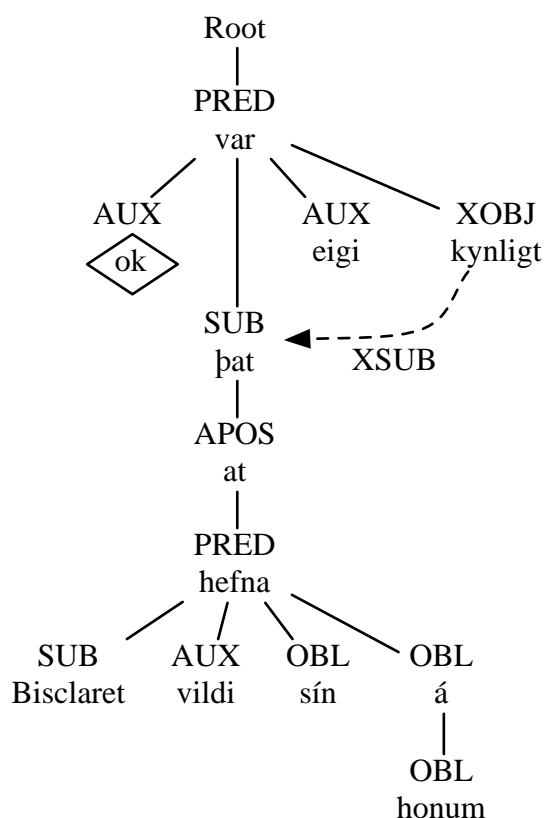
I gammalnorsk står ofte *at*-setningar i såkalla ekstraposisjon i slutten av hovudsetninga. I ein del slike konstruksjonar finn vi samstundes eit *þat* på plassen før det finitte verbet eller på ein plass etter verbet, slik som i (165), der *þat* og leddsetninga er utheva:

(165) Þat er þar til merkis at Ásta, dóttir hans, er sjúk við barni.

‘Det er der å merke seg at Ásta, dotter hans, ligg barnsjuk.’

Ordet *þat* står i begge døma i ein typisk posisjon for subjektet. Setningane kan derfor minne om konstruksjonar i moderne norsk med *det* som formelt, altså innhaldstomt, subjekt og ei leddsetning som såkalla potensielt subjekt. Men sidan gammalnorsk ikkje har noko subjektskrav, er det rimelegare å analysere *þat* som eit pronomen som peikar fram til innhaldet i leddsetninga. Dermed er det eit apposisjonelt samband mellom *þat* og leddsetninga, og vi reknar *þat* som SUB og leddsetninga som APOS til *þat*.

Eit alternativ kunne vere å analysere *þat* som determinativ til leddsetninga, slik at *þat* og leddsetninga utgjer ein diskontinuerlig frase, men vi vil likevel halde oss til APOS-analysen, som vist i (166):

(166) Ok var þat eigi kynligt at Bisclaret vildi sín á honum hefna.

‘Og det var ikkje underleg at Bisclaret ville hemne seg på han.’

Det finst òg setningar der *þat* og leddsetninga ikkje er SUB, men OBJ eller OBL. Analysen i slike setningar blir parallell med analysen ovanfor: *þat* (eventuelt *því* eller *þess*) er OBJ/OBL med leddsetninga som APOS, slik som i (167):

(167) En *þess* vil ek biðja yður at *þér blótið mik eigi*.

‘Og det vil eg be dykk om, at de ikkje blotar meg.’

For ordens skuld nemner vi at setningar kan ha *þat* som subjekt eller objekt utan at det er følgd opp av ei appositiv leddsetning, slik som i (146), illustrert i kap. 10.3 ovanfor, og i (78), illustrert i kap. 7.1.3, der det er SUB, og i (49), illustrert i kap. 9.3, der det er OBJ.

11 Verb og verbpartiklar

I kap. 7.1.1 PRED omtalar vi analysen av hovudverb og i kap. 7.2.1 AUX hjelpeverb. I dette kapitlet skal vi gå nærmare inn på analysen av verbfrasar. For det første skal vi prøve å dra ei enklast mogleg grense mellom hovudverb og hjelpeverb. For det andre skal vi ta for oss infinitivar, som fordeler seg på fleire kategoriar og der det ikkje sjeldan er tvil om den beste analysen. For det tredje skal vi drøfte verbpartiklane, der det kan vere vanskeleg å skilje mellom dei som knyter seg fast til verbet og dei som ikkje gjer det.

11.1 Hjelpeverb

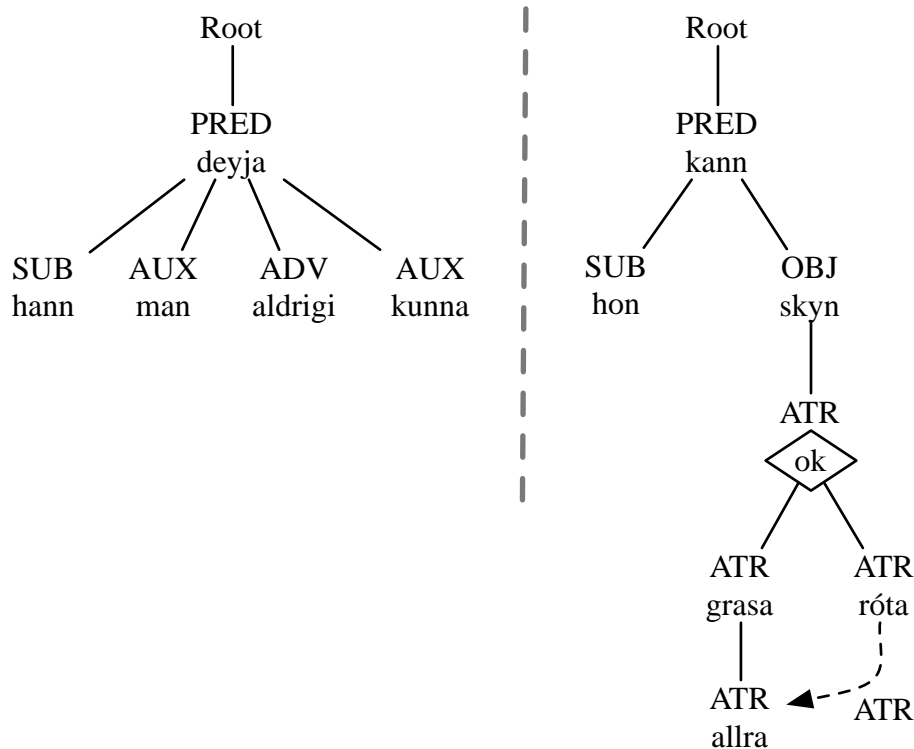
Den grunnleggjande skilnaden mellom hovudverb og hjelpeverb er at hovudverba har *leksikalsk* tyding, medan hjelpeverba har *grammatisk* tyding (jf. Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 516–518). Grammatisk tyding inneber at verbet fungerer på liknande måte som bøyingsendingar, dvs. at dei uttrykkjer grammatiske forhold i setninga, slike som tid, diatese og modalitet. I (168) er *kunna* såleis hjelpeverb, men i (169) er det hovudverb (sjå figurane på neste side).

Som nemnt i kap. 7.1.1 og 7.2.1 analyserer vi hovudverb som PRED og hjelpeverb som AUX. Nokre verb kan opptre som både hovudverb og hjelpeverb. Hit høyrer i alle fall fem verb som kan ta infinitiv, *kunna*, *mega*, *vilja*, *þora* og *þykkja*, og inntil seks verb som kan ta supinum, først og fremst *hafa*, *geta* og *fá*, men truleg også *eiga*, *ráða* og *vinna* (jf. Faarlund 2004: 130).

Verbet *kunna* ‘kunne, ha evne til’ kan for det første opptre som hjelpeverb, slik som i (168) nedanfor. I denne setninga er det rett nok to hjelpeverb, *man* (av *munu*) og *kunna*. I samsvar med kap. 7.1.1 ovanfor reknar vi begge som AUX, jf. døme (71). Men *kunna* kan også opptre som hovudverb, i tydinga ‘ha kunnskap om’, slik som i (169) nedanfor. Her har vi analysert substantivfrasen *allra grasa ok róta* ‘på alle urter og røter’ som eit nominalargument, NARG, under *skyn* ‘forstand’, med di den er ein objektsgenitiv, *skynja öll grös ok röttr* > *allra grasa ok róta skyn*. Jf. kap. 7.3.6 ovanfor.

Eit tilsvarande skilje er det med *hafa*, som både kan vere hovudverb, PRED, med objekt og hjelpeverb, AUX, med supinum. I (163) står *hafa* med objekt, *sömu lýzku* ‘same sedvanen’, og er utan tvil hovudverb (jf. illustrasjonen i kap. 10.6 ovanfor):

- (163) Hann **hefir sömu lýzku** sína ok áðr.
‘Han har den same sedvanen sin som før.’

- (168) Hann man aldri kunna deyja. (169) Hon kann allra grasa ok róta skyn.
 ‘Han vil aldri kunne døy.’ ‘Ho har kunnskap om alle urter og røter.’

Men i dei fleste tilfelle står *hafa* med eit hovudverb i supinum, og er då å rekne som hjelpeverb. Eit døme på dette er (55), som er illustrert i kap. 7.1.1 ovanfor. Her er supinumsforma *mælt* PRED.

- (55) Þá viti hann at sönnu at svá hefir konungr mælt.
 ‘Då skal han vite for sikkert at slik har kongen talt.’

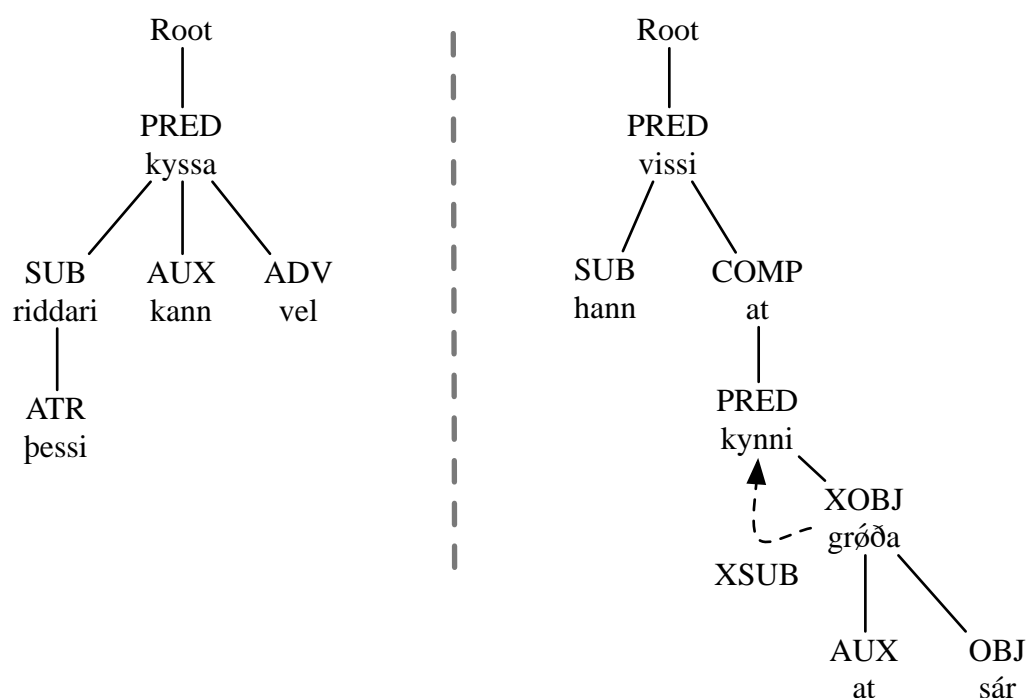
11.1.1 Hjelpeverb + infinitiv

I førre kapittel såg vi at *mega*, *kunna*, *vilja* og *þora* kan opptre som både hovudverb og hjelpeverb. I tillegg kjem to verb som berre kan opptre som hjelpeverb, *munu* og *skulu*.

Nokre av desse verba kan ta infinitiv både med og utan infinitivsmärke, i alle fall *kunna*, *þora* og *þykkja*. Derimot har vi ikkje funne døme på at *munu*, *mega*, *skulu* eller *vilja* kan ta infinitivsmärke. Vi praktiserer då den enkle regelen at når desse verba står saman med ein infinitiv utan infinitivsmärke, reknar vi med hjelpeverb + hovudverb, dvs. AUX + PRED. Når dei står saman med ein infinitiv som *har* infinitivsmärke, reknar vi med hovudverb + eksternt objekt, dvs. PRED + XOBJ.

I (170) står infinitiven *kyssa* ‘kysse’ utan infinitivsmärke, og vi reknar den då som hovudverb, PRED, medan *kann* ‘kan’ er hjelpeverb, AUX. I (171) analyserer vi derimot

kynni ‘kunne’ som hovudverb, PRED, og *gróða* ‘lækje’ som XOBJ, med infinitivsmerket *at* som AUX til dette.

(170) Þessi riddari **kann** vel **kyssa**.
‘Denne riddaren kan kysse vel.’

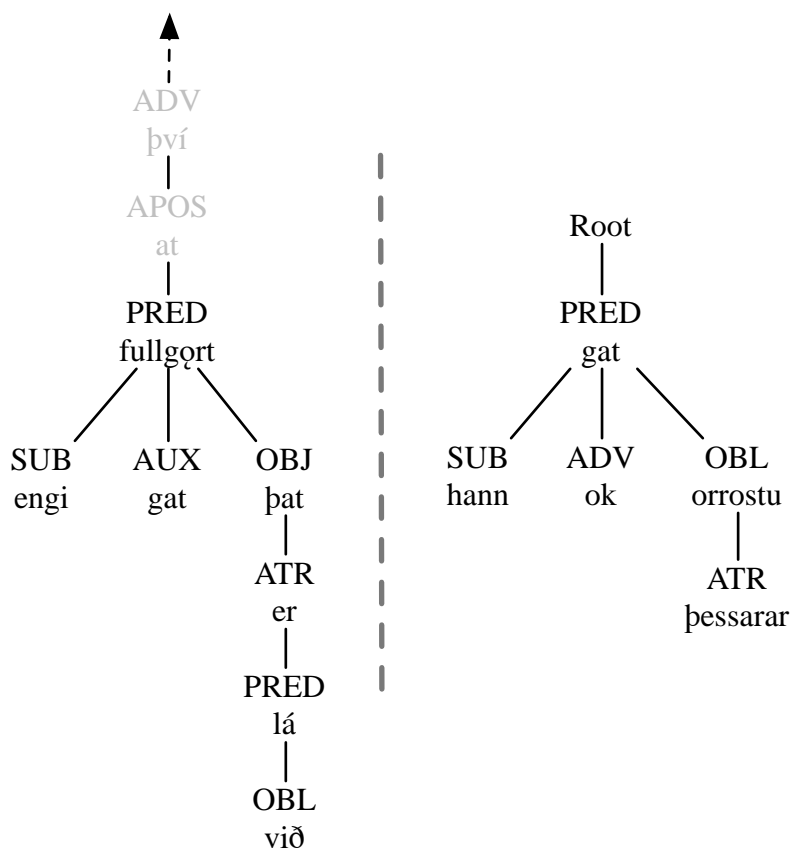
(171) Hann vissi at sár **kynni** at **gróða**.
‘Han visste at såret kunne lækjast.’

Det sjeldsynte verbet **knega* ‘kunne, ha lov til’ har vi førebels ikkje døme på i vårt korpus, men *Norrøn ordbok* gjev døme på at det kan opptre som hjelpeverb. Infinitiven av dette verbet er utstyrt med stjerne, ettersom den ikkje førekjem i kjeldematerialet.

I kap. 11.2.1 nedanfor omtalar vi såkalla faseverb med infinitiv, dvs. *byrja at*, *taka at*, *nema at*. Desse reknar vi ikkje som reine hjelpeverb, men som verb som tek XOBJ.

11.1.2 Hjelpeverb + supinum

Dei tre verba *hafa*, *geta* og *fá* kan som nemnt ovanfor opptre både som hjelpeverb og som hovudverb, og i tillegg også *eiga*, *ráða* og *vinna*. I den første funksjonen står dei saman med supinumsforma av verbet, og vi analyserer slike konstruksjonar som hjelpeverb + hovudverb, dvs. AUX + PRED. Setning (55) er eit døme vi ofte har brukt på *hafa* + supinum; setning (141) på neste side er eit anna døme, denne gongen med *geta* som AUX.

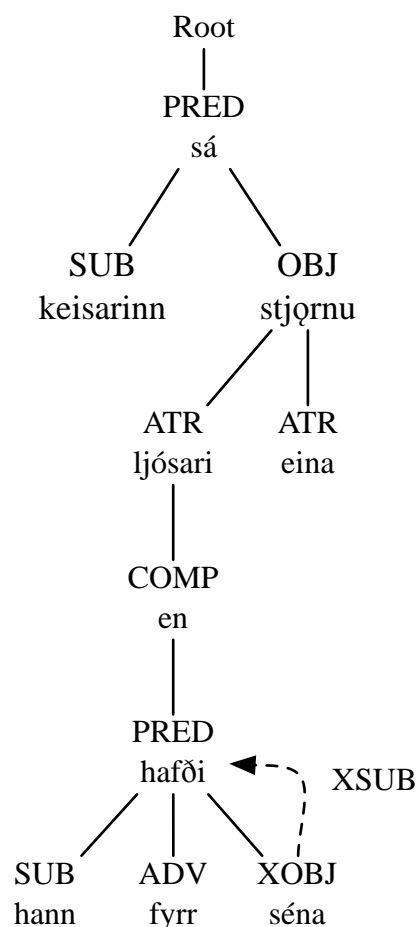

- (141) Því at engi **gat fullgørt** þat er við lá. (172) **Gat** hann ok orrostu þessarar.
 'Fordi ingen fekk fullført det 'Han nemnde òg dette slaget.'
 [vilkåret] som følgde med.'

Merk at desse verba også stå som hovudverb, slik som i (172).

I eldre språk finn vi stundom ein annan konstruksjon, nemleg *hafa* + objekt + objektspredikativ, der objektspredikativet kongruerer med objektet. Slik er det t.d. i (173) på neste side, der partisippet *séna* akk. sing. fem. (av *sjá* st.vb. 'sjá') kongruerer med *stjórnu* akk. sing. Sjå også Haugen (2001: 278–279).

I den syntaktiske analysen kjem denne skilnaden fram ved at partisippforma blir analysert som XOBJ, og verbet *hafa* rykkjer opp frå sin vante plass som AUX til PRED. I den yngre konstruksjonen, *hann hafði fyrr sét* 'han hadde før sett', blir *sét* analysert som PRED og *hafði* som AUX, som vist i eksempel (55) i kap. 7.1.1 ovanfor.

- (173) Keisarinn sá stjörnu eina ljósari en hann **hafði** fyrr **séna**.
 ‘Keisaren ság ei lysare stjerne enn han før hadde sett.’

11.2 Infinitivar

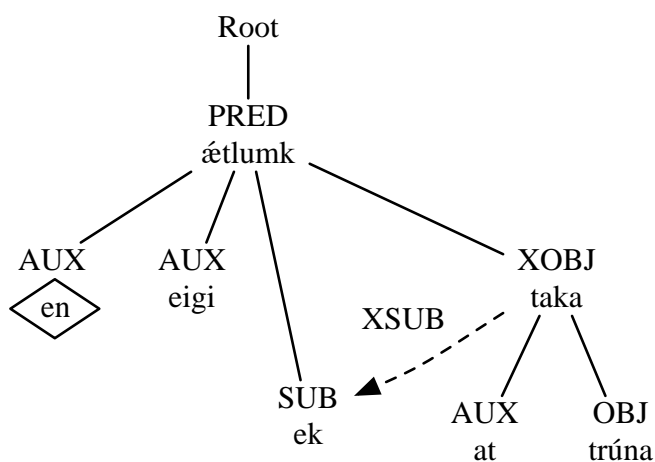
I kap. 7 har vi gjeve ei rekkje dømme på bruk av infinitivar i samband med dei ulike funksjonane, særleg i kap. 7.3.4 XOBJ og i kap. 7.3.5 COMP. Her skal vi gje ein samla omtale av infinitivar i dei ulike funksjonane dei kan ha.

11.2.1 XOBJ

Infinitivar er XOBJ i samband med ei rekkje verb som har hjelpeverbkarakter. Det kan for det første vere faseverb, dvs. verb som uttrykkjer byrjing, framhald og avslutning. Som nemnt i kap. 7.3.4, s. 93, ser det ikkje ut til at denne typen var så vanleg i gammalnorsk, men eitt døme er *taka at* ‘ta til å’:

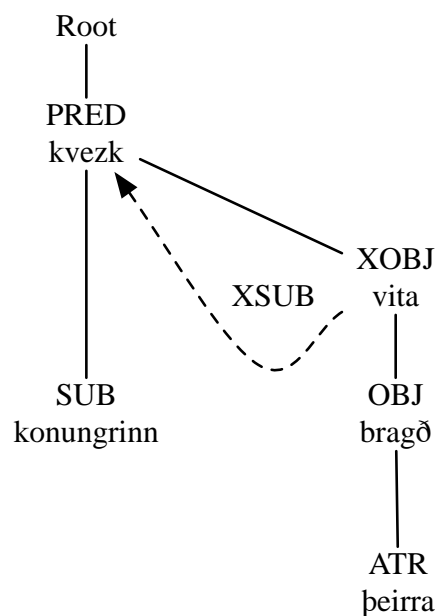
- (98) Fyrr en þú tókt at **unna** mér, þá vart þú lofséll af hreysti þinni.
 ‘Før du tok til å elske meg, var du lovprist for din djervskap.’

Verb som uttrykkjer vilje og intensjon (hensikt) analyserer vi også med XOBJ, t.d. *étla* ‘etle, tenkje seg til, planleggje’:

- (174) En eigi átlumk ek at **taka** trúna.
 ‘Og eg tenkjer ikkje á ta trua.’

I (174) er subjektet representert både gjennom *ek* og det enklitiske *-mk*. Då er det tilstrekkeleg å annotere *ek* som SUB. Om *ek* hadde vore sløyfa i denne setninga (og det meiner vi er grammatisk mogleg), ville subjektet berre ha vore representert gjennom enklisen *-mk*. Analysen ville då bli som vist i (64) i kap. 6.2.2 ovanfor.

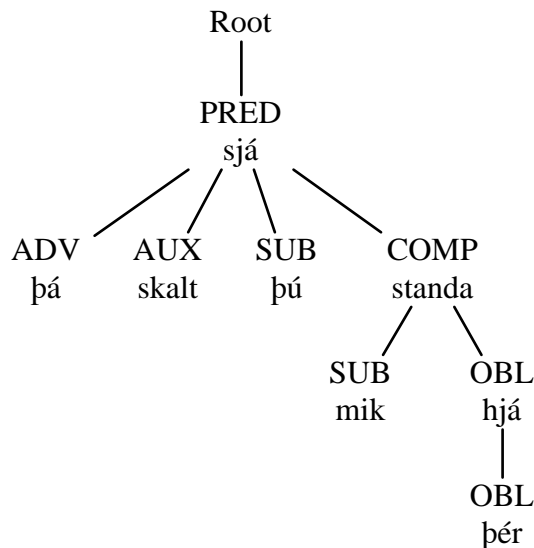
- (153) Konungrinn kvezk vita bragð þeirra.
 ‘Kongen seier seg kjenne knepet deira (dvs. kongen seier at han kjenner ...).’

Infinitiven i akkusativ med infinitiv-konstruksjonar analyserer vi som COMP, bortsett frå dei tilfella der hovudverbet har reflektiv form. Eit slikt døme er (172), der akkusativen inngår i verbforma som den enklitiske forma *-sk*. Då analyserer vi infinitiven som XOBJ, som forklart i kap. 10.4.1 ovanfor, s. 150. Når det gjeld forma *kvezk*, viser vi til den morfologiske analysen av ordet i samband med (153) i det same kapittelet.

Den såkalla føremålsinfinitiven (hensiktsinfinitiv) analyserer vi derimot som XADV, jf. kap. 11.2.3 nedanfor.

11.2.2 COMP

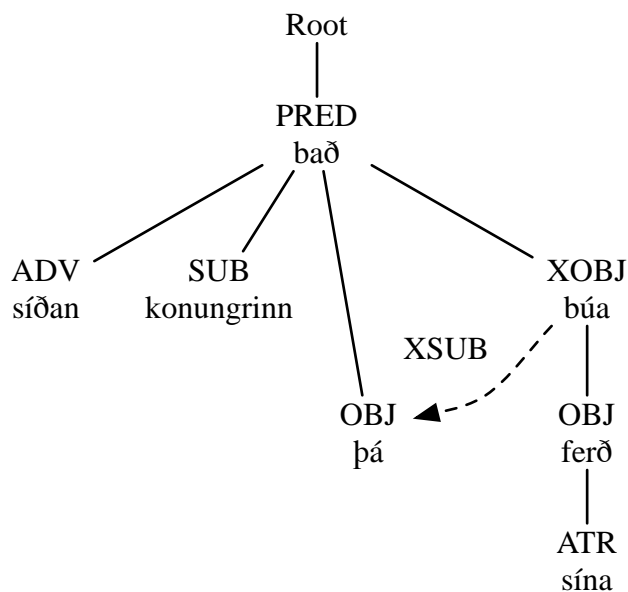
Når ein infinitiv er hovudet i ein akkusativ med infinitiv-konstruksjon, skal han ha funksjonen COMP. Kriteriet for at infinitiven skal vere COMP er at han har (eller kan ha) eit eige subjekt. Dette subjektet må få semantisk rolle frå infinitiven, ikkje frå verbet infinitiven er avhengig av. Eit døme på dette er (152), som er omtalt i kap. 10.4.1 ovanfor:

(152) Þá skalt þú mik sjá **standa** hjá þér.
‘Då skal du sjá meg stå hos deg.’

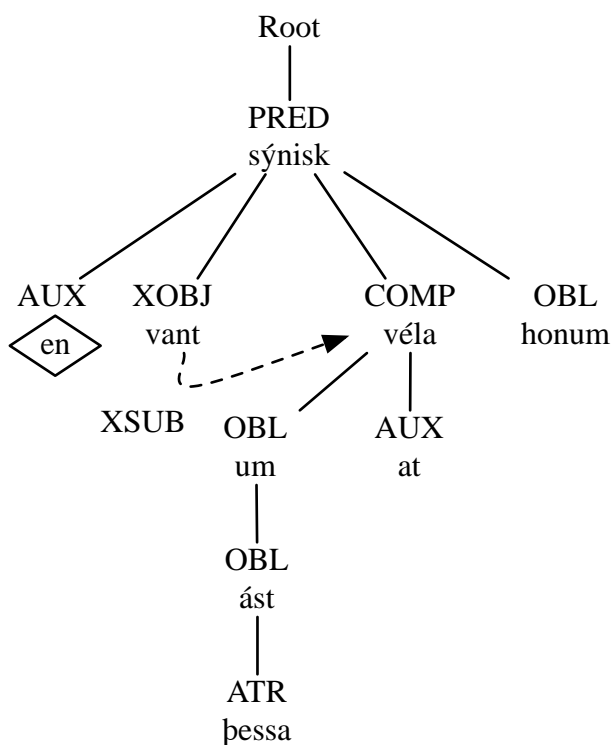
Her får akkusativen *mik* den semantiske rolla tildelt av infinitiven *standa*, og i analysen reknar vi det då som SUB. Hit høyrer konstruksjonar med sanseverb av typen *sjá* og *heyra*.

Ein nærliggjande type er konstruksjonar med *biðja*, men her vel vi å analysere infinitiven som XOBJ. I desse konstruksjonane blir den semantiske rolla tildelt av det overordna PRED, slik som i (151), omtalt i kap. 10.4 ovanfor.

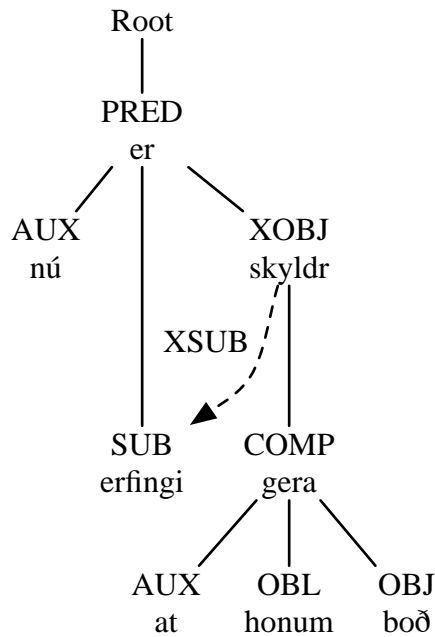
- (151) Síðan bað konungrinn þá **búa** ferð sína.
 'Deretter bad kongen dei om å bu ferda si.'

Infinitivar kan opptre som subjekt eller objekt til verb, men i slike tilfelle brukar vi funksjonen COMP heller enn SUB eller OBJ. Døme på dette er (175), der infinitiven *véla* er subjekt til PRED *sýnisk*.

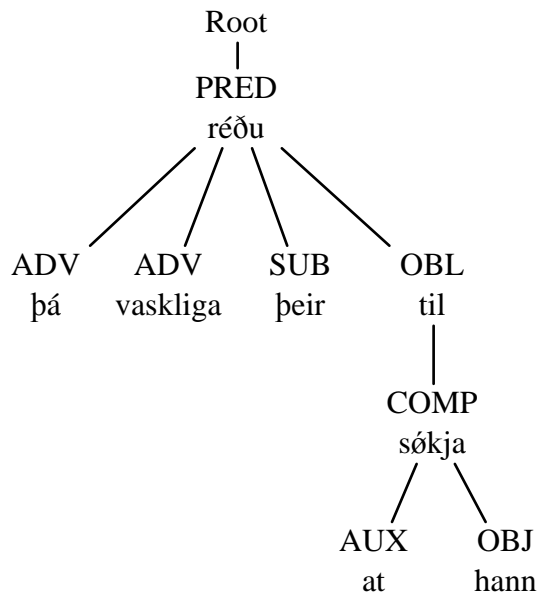

- (175) En vant sýnisk honum um þessa ást at **véla**.
 'Og han synest det er vanskeleg å dyrke denne kjærleiken.'

Ein infinitiv kan vere argument for eit adjektiv (176) eller utfylling til ein preposisjon (177). Då skal relasjonen også vere COMP.

(176) Nú er erfingi skyldr at gera honum boð.
 ‘No er ervingen pliktig til å gjere honom bod.’

(177) Þá réðu þeir vaskliga til at sókja hann [dvs. kastalann].
 ‘Dá tok dei djervt til å gå på henne [dvs. borga].’

11.2.3 XADV

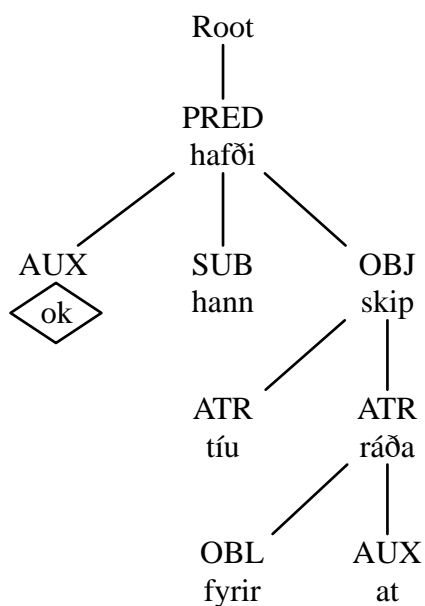
Føremålsinfinitiv (*hensiktsinfinitiv*) blir rekna som XADV, slik som i (118).

- (118) Ok at **halda** honum félagsskap þá lét blóð með honum ráðismaðr hans.
 ‘Og for å halde felagskap med han så lét rådsmanen hans seg årelate.’

Sjá tre og vidare omtale i kap. 7.4.2 ovanfor.

11.2.4 ATR

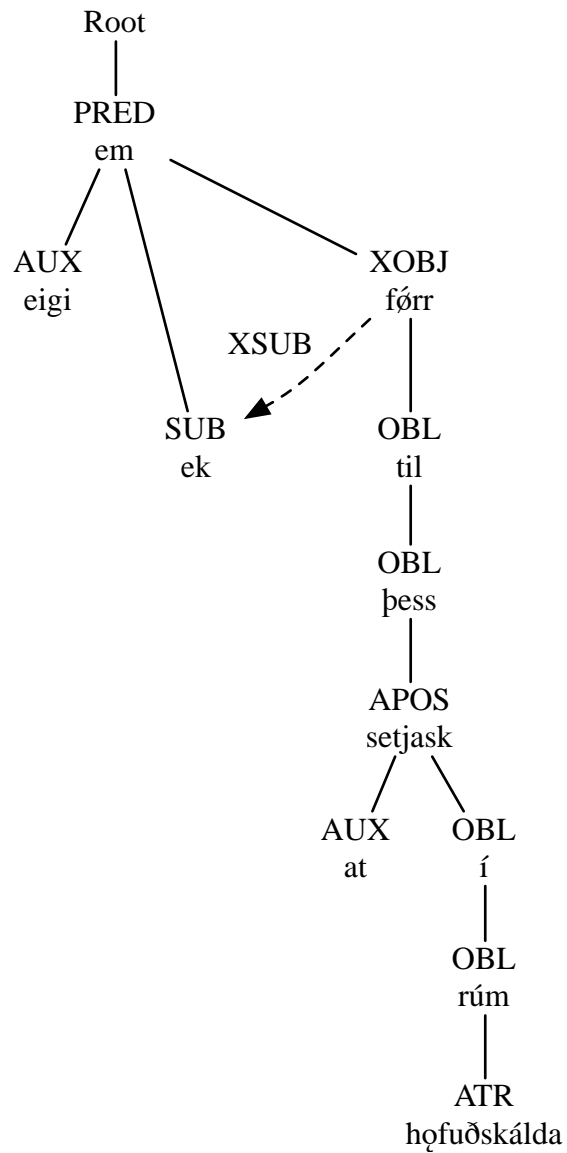
Ein infinitiv kan også vere dependent til eit pronomen eller substantiv. I (178) står infinitiven *ráða* til substantivet *skip* og tener til å modifisere det.

- (178) Ok hafði hann tíu skip fyrir at **ráða**.
 ‘Og han hadde ti skip å rá over.’

11.2.5 APOS

I nokre tilfelle står infinitiven som APOS til eit anna ledd, som *þat* og *hitt*. I (179) står infinitiven *setjask* som APOS til *þess*, og forklarar kva han (og det er Tormod Kolbrunarskald) ikkje var i stand til.

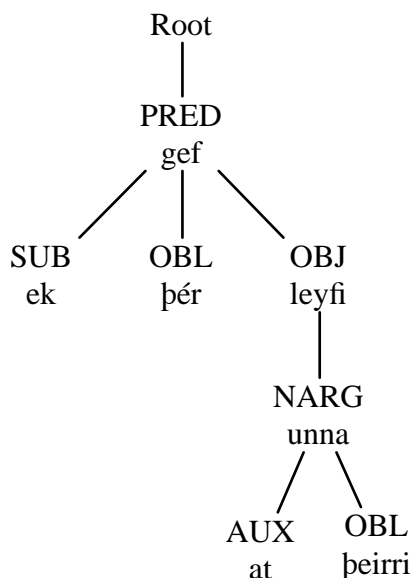

(179) Til þess em ek eigi þótt at **setjask** í rúm höfuðskálda.

‘Til det er eg ikkje dugande å setjast i rommet til hovudskaldane.’

11.2.6 NARG

Endeleg analyserer vi infinitivar som NARG når dei står som dependentar til relasjons-substantiv, typisk verbalsubstantiv.

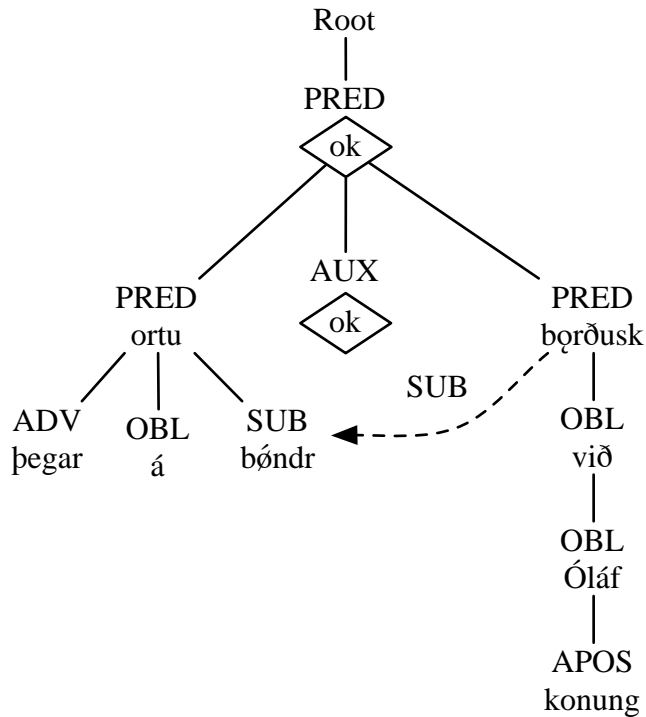
- (180) Gef ek þér leyfi at unna þeirri [konu].
 ‘Eg gjev deg løyve til å elske denne [kvinna].’

11.3 Verbpartiklar

I gammalnorsk (og andre germanske språk) er det ofte slik at verbet er utfylt med ein preposisjon eller eit adverb, t.d. *liggja við* ‘liggje ved, gjelde’ og *lúka upp* ‘late opp, kunn-gjere’, og dette skapar ofte ei tyding som går ut over og er meir spesialisert enn dei to ledda kvar for seg gjev grunnlag for. Tradisjonelt har slike utfyllingar vore kalla verbpartiklar (jf. *Norsk referansegrammatikk*, s. 446–449, med nemninga *verbalpartikkel*). Vi reknar slike verbpartiklar som OBL til verbet fordi dei er nødvendige i den spesielle, modifiserte tydinga. Dei kan (a) stå utan utfylling eller (b) ha ei utfylling. I begge tilfelle blir verbpartikkelen OBL, ikkje ADV eller AUX.

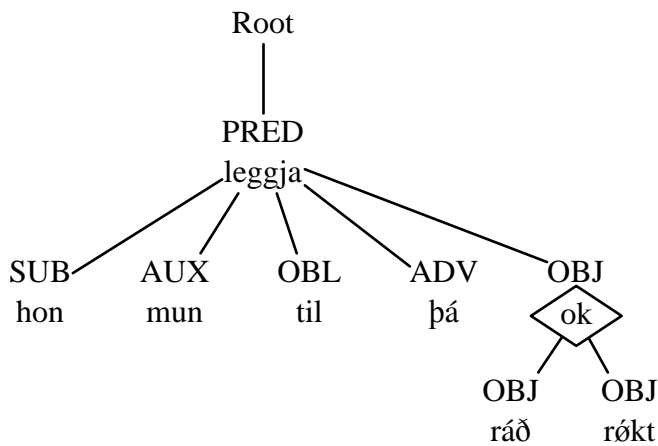
11.3.1 Verbpartiklar utan utfylling (i absolutt bruk)

I setning (181) står verbet *yrkja* ‘gjere, dikte’ (preteritum fleirtal *ortu*) med verbpartikkelen (morfologisk sett preposisjonen) *á* ‘på, til’, og verbet får då ei sterkt modifisert tyding, ‘ta fatt på, gå til åtak på’. Dette gjer at verbpartikkelen må analyserast som OBL. Partikkelen har inga utfylling, og det er heller ikkje opplagt kva som kunne ha vore ei underforstått utfylling, utanom kan hende *Óláfr* (som i så fall ville ha stått i akkusativ).

- (181) Ok ortu bøndr á þegar ok bǫrðusk við Óláf konung.
 'Og bøndene gjekk straks til átak og slost med kong Olav.'

I setning (182) er det heller inga utfylling, og det er heller ikkje her opplagt kva som kunne tenkjast å vere utfyllinga, anna enn i svært generell forstand – 'leggje til saka'. Her står elles verbpartikkelen føre verbet, og det er ikkje uvanleg på gammalnorsk.

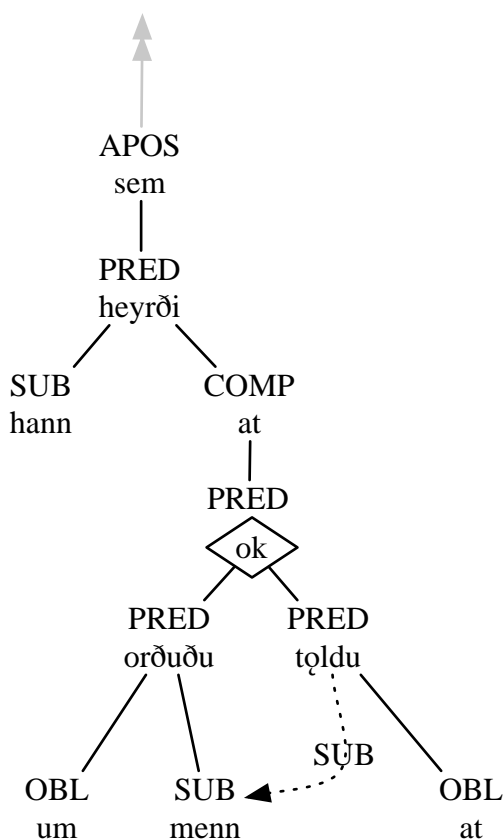
- (182) Þá mun hon **til** leggja ráð ok røkt.
 'Dá kan ho leggje til ráð og røkt.'

At *ráð ok rókt* ikkje er ei utfylling til verbpartikkelen *til* ser vi av at dei står i akkusativ. Hadde desse substantiva vore styrte av *til*, ville dei ha stått i genitiv (preposisjonen *til* styrer alltid genitiv).

I (183) er *lík fuglsins* objekt, medan adverbet *upp* står som OBL. Det er skilnad på *taka* ‘ta’ og *taka upp* ‘ta opp, løfte’, og tilsvarande *taka til* ‘ta til, byrje’. Såleis svarar (183) til (182) ovanfor, med den skilnaden at verbpartikkelen er eit adverb, ikkje ein preposisjon:

- (183) Þá tók frúin **upp** lík fuglsins.
 ‘Då tok frua opp liket av fuglen.’

Eit anna døme på verbpartikkel utan utfylling er setning (184), der vi har to verbpartiklar, *um* til verbet *orða* og *at* til verbet *telja*:

- (184) Sem hann heyrði at menn **um** orðuðu ok **at** töldu [...].
 ‘Då han hørde at folk talte om og klandra det [...].’

I (185) er det heller inga utfylling, og vi reknar *upp* som OBL til verbet:

- (185) Um morgininn árla stóð hann **upp** ok steig á hest sinn.
 ‘Tidleg om morgonen stod han opp og steig på hesten sin.’

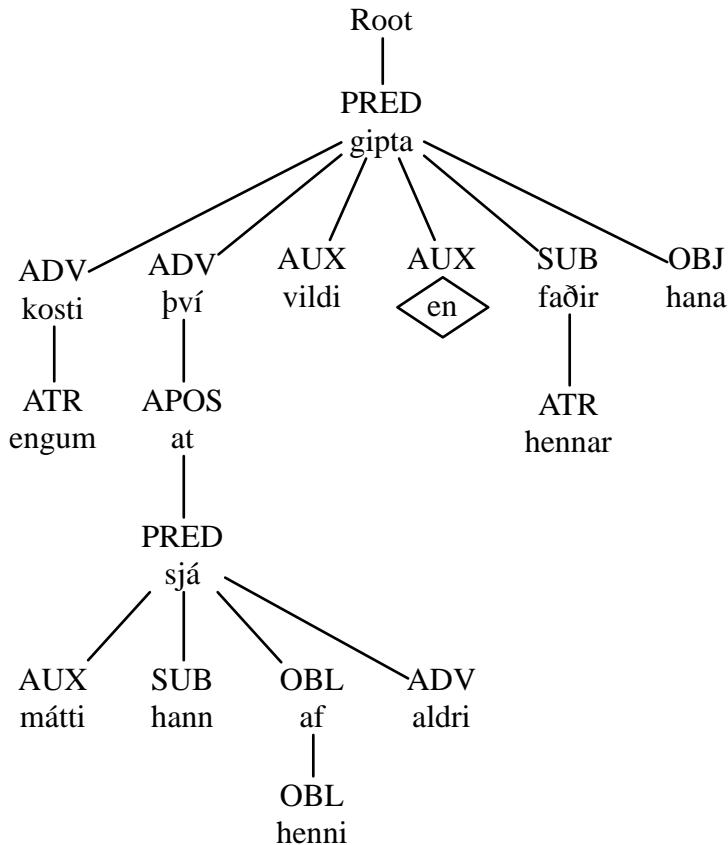
Vi legg til grunn at i verbet *standa* ‘stå’ ligg det ikkje noka rørsle – ein kan stå i ro på ein stad. Verbpartikkelen *upp* gjev verbet ei modifisert tyding, ‘stå opp, rise’.

I (186) derimot uttrykkjer verbet *reisask* ‘reise seg’ (refleksiv av *reisa* ‘reise, setje opp’) i seg sjølv ei rørsle, slik at dersom ein føyer til eit *upp*, får dette snarast karakter av å vere eit ADV.

- (186) Ok reistisk hann þá **upp** ór rekkjunni.
 ‘Og då stod han opp av senga.’

11.3.2 Verbpartiklar med utfylling

I setning (187) nedanfor modifiserer verbpartikkelen *af* verbet *sjá* og gjev det ei særskild tyding, og blir dermed OBL, ikkje ADV. Pronomenet *henni* står som ei utfylling til *af*, og får like eins funksjonen OBL.

- (187) En faðir hennar vildi engum kosti gifta hana, því at hann mátti aldri **af** henni sjá.
 ‘Og far hennar ville på ingen måte gifte henne bort, fordi han aldri kunne avsjá henne.’

Som nemnt ovanfor (kap. 7.3.3) tek rørsleverb preposisjonar som OBL i kjelde- og mål-uttrykk:

- (73) [Hon] kastaði þegar keraldinu **frá** sér, er drykkurrinn var í, ok rann drykkurrinn **ór** ok dreifðisk víða **um** fjallit.
 ‘[Ho] kasta straks kjørelet som drikken var i frá seg, og drikken rann ut og spreidde seg vidt over fjellet’

Slike preposisjonar kan vere vanskelege å skilje frå det vi her har kalla verbpartiklar, men sidan begge typane blir analyserte som OBL, er det ikkje nødvendig å dra noko skarpt skilje. Frå ein morfologisk synsstad er begge typane preposisjonar.

Det kan også vere vanskeleg å trekkje grensa mellom preposisjonar som syntaktisk sett er verbpartiklar (*liggja við, lúka upp*) og preposisjonar som er lausare knytte til verbet og snarare bør analyserast som adverbial. Men dette skiljet må vi trekkje. Ein kunne tenkt seg at eit kriterium var å undersøkje kva for preposisjonar *Norrøn ordbok* fører opp under faste uttrykk i verbartiklane, men det strekk ikkje alltid til. Ser vi på (184) ovanfor, viser det seg at *Norrøn ordbok* ikkje fører opp verba *orða* og *telja* med preposisjonane *um* og *at* som partiklar (dvs. i faste uttrykk). Etter vår definisjon skal preposisjonane vere heilt frittstående for å reknast som adverb, medan *um* og *at* modifierer *orða* og *telja* på ein meir særskilt måte her. Vi vel derfor å rekne desse som oblikar, OBL, med underforstått utfylling, OBL. I andre tilfelle er ikkje preposisjonen så nært knytt til verbet at vi kan rekne han som ein verbpartikkel. I staden er det tale om eit adverb, som då har relasjonen ADV til predikatet. I (70) står ikkje *með* som noka nødvendig utfylling til *lifa*, og vi analyserer *með harmi ok hugsótt* som ADV.

- (70) Þá mun faðir minn jafnan lifa **með** harmi ok hugsótt.
 ‘Då vil far min jamt leve med harm og hugsott.’

Det avgjerande kriteriet er såleis om leddet kan stå til alle slags verb eller berre til bestemte verb. I det første tilfellet er det ADV, i det andre OBL.

12 Topikalisering og dislokering

Topikalisering inneber at eit ledd blir stilt først i setninga, medan dislokering inneber at leddet blir flytt ut av setninga og at det blir representert av ein plasshaldar i setninga, typisk adverbet *þá* eller eit pronomén. Vi kan også bruke termane *framflytting* og *utflytting* om desse prosessane.

12.1 Topikalisering (framflytting)

Den umarkerte leddstillinga i gammalnorsk er **subjekt – verb – objekt** (SVO), men i forteljande prosa ser ein ofte at verbet blir stilt fremst i setningskjedar:

(188) Þá lét Óláfr digri stefna þing, svá at eigi var fyrr munat jafnfjølmennt þing. En fyrir ástar sakir við hann sóttu menn þingit sem boðit var. **Var** nú kvatt hljóðs, ok **tekr** konungr til máls.

‘Då lét Olav Digre kalle saman ting, og ingen kunne minnast eit så folkerikt ting. Fordi dei likte han så godt, søkte folk til tinget som dei var bedne om. Det var då bede om togn, og kongen tek til å tale.’

Andre ledd kan også bli stilt fremst, t.d. adverb:

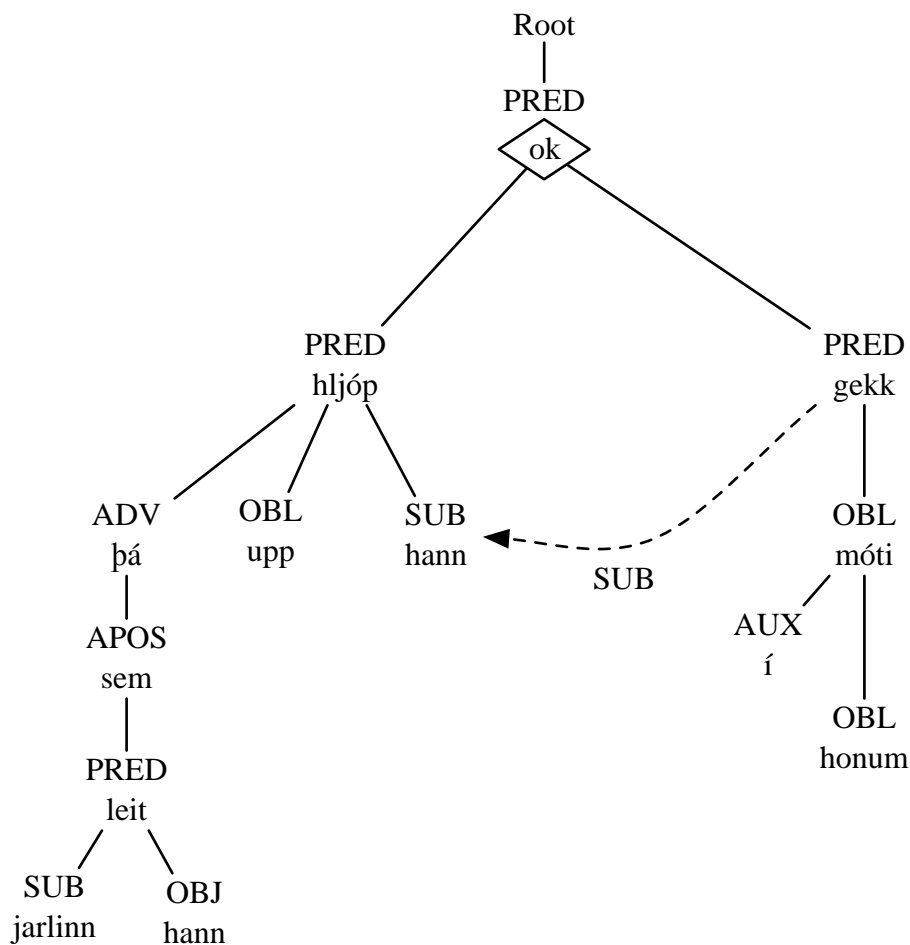
(189) **Eigi** em ek vándr maðr; em ek, kvað hann, guðs skepna.
‘Ikkje er eg ein vond mann; eg er, sa han, ein Guds skapnad.’

(190) Gúrun er góðr maðr, en **of gjarna** vill hann heima sitja, **órit** er hann mildr at gefa.
‘Gurun er ein god mann, men altfor gjerne vil han sitje heime, nok er han gáv mild.’

I den siste setninga er det jamvel ein diskontinuerleg frase, ettersom adverbet *órit* ‘nok’ står som adverbial til adjektivet *mildr*.

Topikalisering skjer i stort omfang i gammalnorsk; sjå døme i Haugen (2001: 251) omtalte med termen *tematisering*. I feltanalysen blir slike ledd flytta fram frå midt- eller sluttfeltet til det såkalla forfeltet. Dette er den normale informasjonsstrukturen i dei skandinaviske språka, og den same strukturen gjer seg gjeldande i gammalnorsk (og ei rekkje andre språk).

I dependensanalysen kjem slik framflytting ikkje til uttrykk, ettersom analysen ikkje følgjer ordstillinga. Dermed vil t.d. *tekr konungr til máls* og *konungr tekr til máls* få den same analysen. Det er berre gjennom indeksering av orda at ein kan få fram skilnaden mellom dei to setningane (jf. kap. 5 ovanfor). Dette er både ein styrke og ein veikskap ved dependensanalysen. Om ein ønskjer å studere ordstillinga i gammalnorsk, må ein altså supplere dependensanalysen med indeksering e.l. På den andre sida kan ein lettare analysere eit språk med relativt fri ordstilling, både i prosa og i poesi.

- (128) Sem jarlinn leit hann, þá hljóp hann upp ok gekk í móti honum.
 ‘I det jarlen såg han, så fór han opp og gjekk mot honom.’

[Denne setninga blir nærmare omtalt på neste side.]

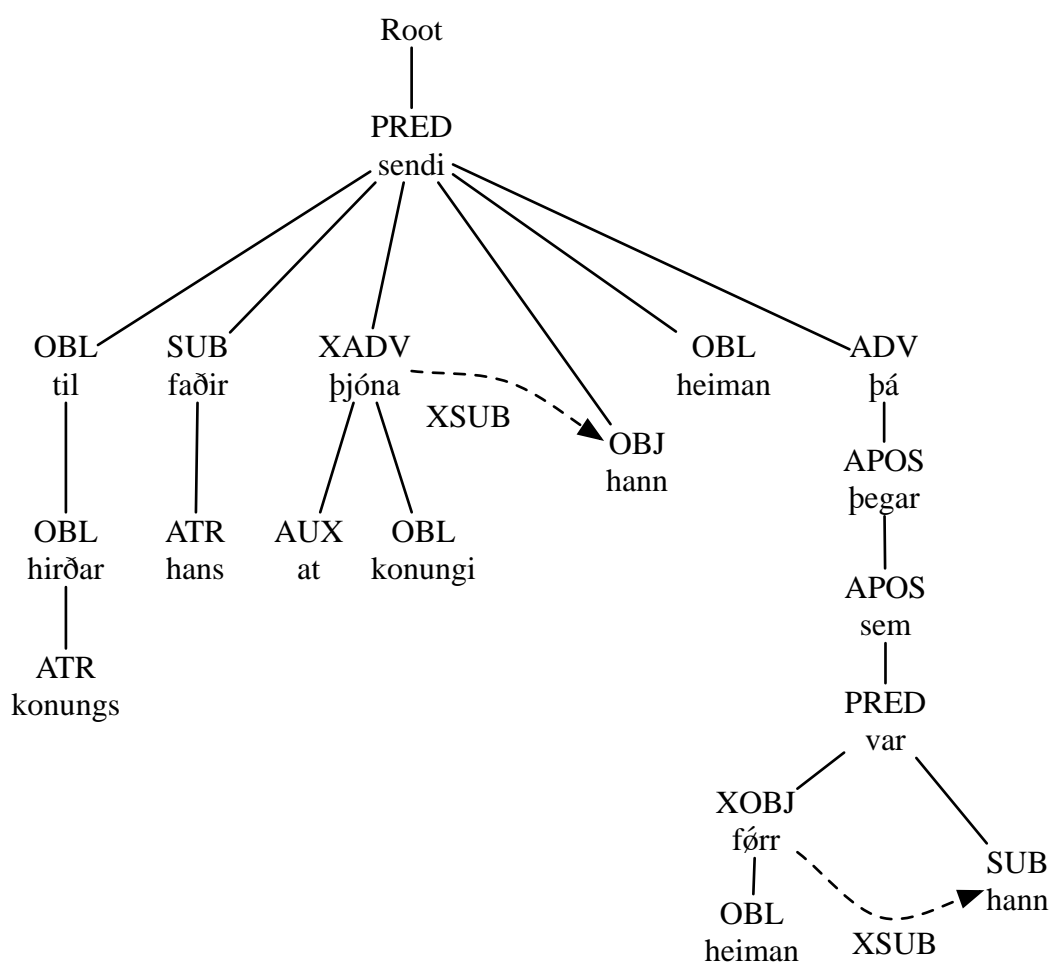
12.2 Dislokering (utflytting)

Ved dislokering blir eit ledd flytta ut av setninga og stilt anten heilt fremst, *venstre-dislokering*, eller heilt bakarst, *høgre-dislokering*. I hovudsetninga blir leddet representert ved ein plasshaldar, typisk adverbet *þá* eller eit pronomen. I feltanalysen seier ein at slike

ledd står i ekstraposisjon. Vi reknar plasshaldaren som det overordna leddet, dvs. at vi gjev prioritet til det leddet som står i hovudsetninga. Vi har funne mange døme på vinstredislokering i gammalnorsk, men førebels ikkje på høgredislokering, typen “Denne konstruksjonen er vanleg, den”.

I (128) på førre side står *þá* som ADV i hovudsetninga, og vi heng det utflytte leddet *sem jarlinn leit hann* som APOS på dette leddet. Her har det utflytte leddet form av ei leddsetning, og er innleidd med subjunksjonen *sem*. Også *er* og *ef* kan innleie slike leddsetningar.

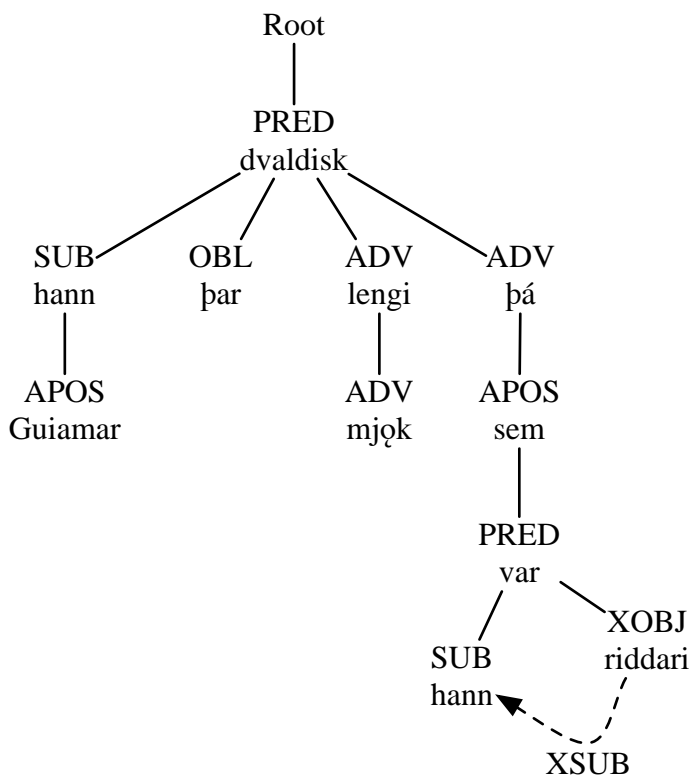
Subjunksjonane som innleier temaet kan igjen bli modifiserte av adverb, t.d. *þegar sem* ‘så snart som’ i (119):

(119) **Þegar sem** hann var heiman fórr, **þá** sendi hann [akk.] faðir hans heiman til konungs hirðar at þjóna konungi.

‘Så snart som han var før [til å reise] heimanfrå, då sende far hans honom heimanfrå til kongshirda for å tene kongen.’

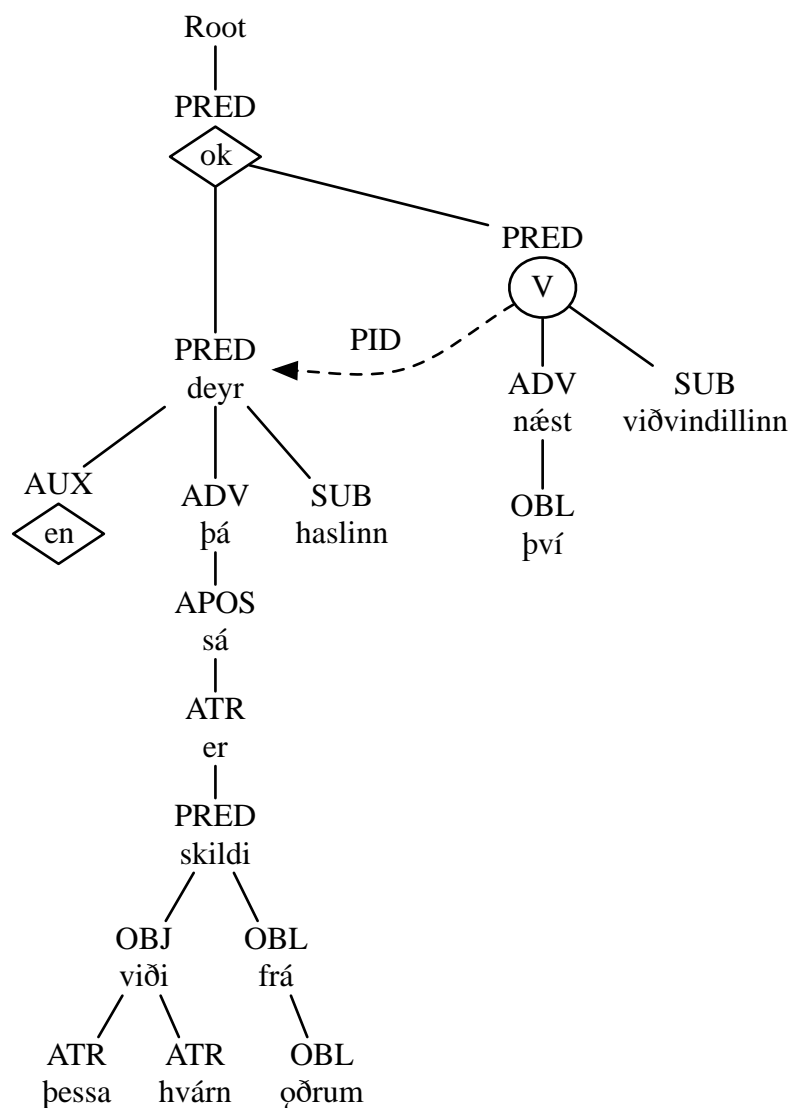
I (191) nedanfor reknar vi at *Guimar* står som APOS til subjektet *hann* i hovudsetninga *þá dvaldisk hann þar mjøk lengi*. I samsvar med analysane ovanfor handsamar vi subjunksjonen *sem* i den adverbielle leddsetninga *sem hann var riddari* som APOS under adverbet *þá* i hovudsetninga.

(191) **Guimar**, sem hann var riddari, þá dvaldisk **hann** þar mjøk lengi.
 ‘Guimar, i det han var riddar, då budde han der svært lenge.’

I (191) kunne vi også ha hengt *sem hann var riddari* som APOS på *Guimar*, i samsvar med leddstillinga. Men vi oppfattar *sem hann var riddari* som ei utfylling til predikatet *dvaldisk* snarare enn til subjektet *Guimar*.

I nokre tilfelle kan det vere eit nokså fritt forhold mellom to ledd i slike konstruksjonar, så fritt at ein kan spørje seg om det verkeleg er tale om utflytting. I (192) har ikkje det første leddet, *sá er þessa viði skildi hvárn frá øðrum*, nokon klar funksjon i den påfølgjande setninga; det er snarare å forstå som eit vilkår, og den påfølgjande setninga ei følgje av dette vilkåret. I den syntaktiske analysen bør vi ikkje dele opp i to setningar, for dette er ei ganske vanleg form for topikalisering i gammalnorsk. Derfor vel vi ei løysing med APOS i (192) på linje med dei føregåande døma, slik at *sá er þessa viði skildi frá øðrum* står som APOS på *þá*.

(192) En sá er þessa viði skildi hvárn frá qðrum, **þá** deyr haslinn ok því næst viðvindillinn.

‘Og den som desse trea skilde frá kvarandre, **dá** døyrr hasselen og dernest vedvendelen [dvs. kaprifoliumen].’

I denne analysen har vi sett inn eit tomt verb i *því nást [deyr] viðvindillinn* ‘dernest [døyrr] vedvendelen’, og vi stiplar frá dette verbet til det overte *deyr* i den føregåande setninga. Merk også at den innleiande konjunksjonen *en* er analysert som ein dependent til det første PRED, i dette tilfellet *deyr*, snarare enn til den koordinerande konjunksjonen *ok*.

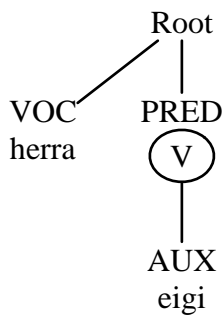
13 Ellipse, kongruens, diskontinuitet og anakoluti

13.1 Ellipse

Stundom manglar verbet í ei setning. Dependensanalysen tillèt at subjektet manglar (og det er ikkje uvanleg í gammalnorsk), men ikkje at verbet manglar. Då má ein setje til eit tomt verb. Eit døme på dette er frá *Auðunar þátr vestfirzka* kap. 1:

- (193) Konungr mælti: “Villtu gefa mér [dýrit] þá?”
Hann svarar: “Eigi [vil ek gefa þér dýrit], herra.”
‘Kongen sa: “Vil du gje meg [dyret], då?”
Han svarar: “Ikkje [vil eg gje deg dyret], herre.”’

At objektet *dýrit* manglar í den første replikken, krev ikkje noko tiltak. Men í den andre replikken, “Eigi, herra” má ein setje til eit tomt verb, som vist her:

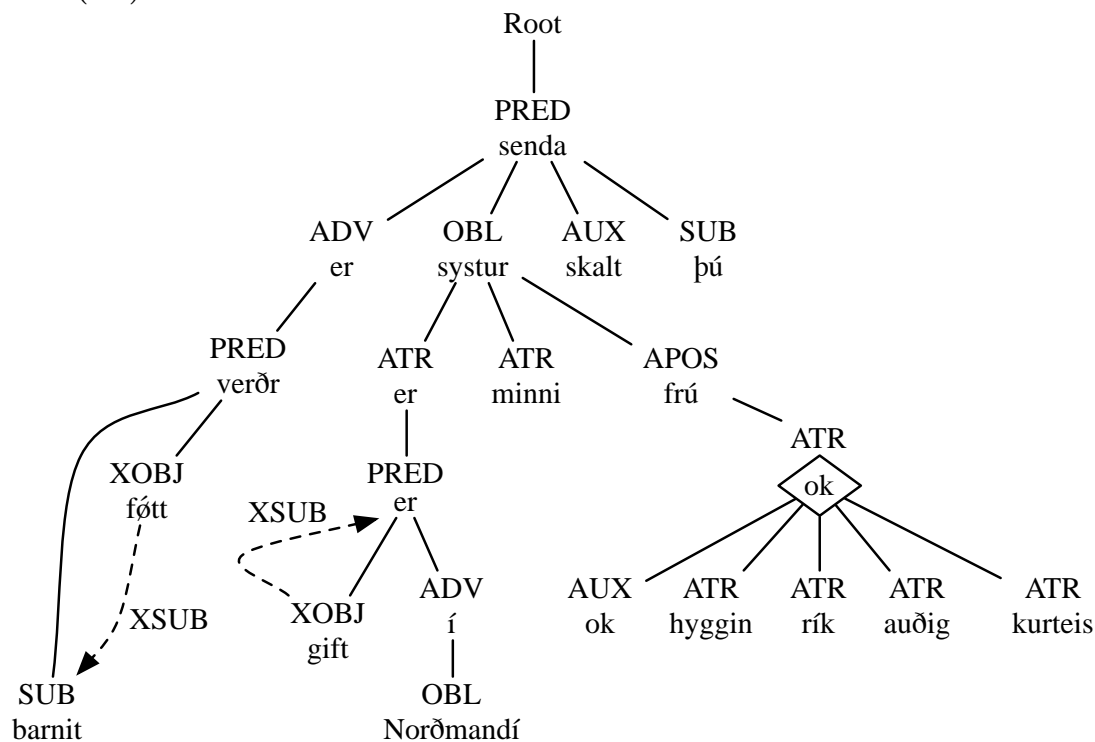
- (193) “Eigi [vil ek gefa þér dýrit], herra.”
“Ikkje [vil eg gje deg dyret], herre.”’

Vi skal likevel vere restriktive med å leggje inn tomme verb. Det bør anten vere eit kopula eller eit verb som er lett å ta ut frå konteksten. Dessutan har vi valt å analysere samanlikningskonstruksjonar slik at vi set inn tomme verb; jf. drøftinga í kap. 10.6 ovanfor.

Det hender at setningar er så ugrammatiske (anakolutiske) at dei ikkje kan analyserast utan rettingar. Som hovudregel analyserer vi ikkje slike setningar, og normalt ikkje setningar der utgjevaren har lagt til ledd i elementet <supplied> eller har stroke ledd i elementet <expunged> (eller <suppressed>).

13.2 Kongruens

Det er ikkje alltid riktig kongruens i dei gammalnorske tekstane. Ikkje sjeldan står verbet i eintal, sjølv om subjektet står i fleirtal. Tilsvarende brot i kongruensen kan det vere mellom subjektet og predikativet (XOBJ). Apposisjonane byr også på fleire døme, slik som i (124):

(124) Er barnit verðr fótt, skalt þú senda **systur minni**, er gift er í Normandí, **rík ok auðig, kurteis ok hyggin frú**.

‘Når barnet blir født, skal du sende [det] til syster mi, som er gift i Normandie, ei mektig og rik, høvisk og klok frue.’

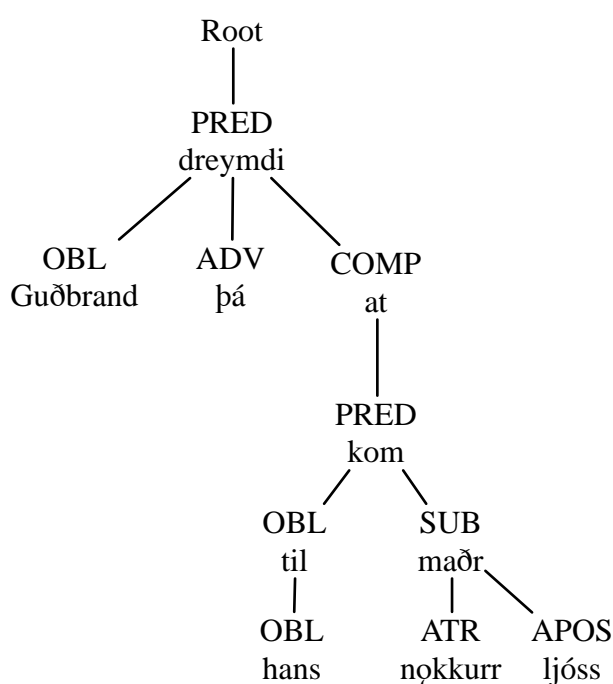
I (124) har vi tolka *rík ok auðig, kurteis ok hyggin frú* [nominativ] som apposisjon til *systur minni* [dativ], sjølv om dei ikkje har same kasus. Men truleg på grunn av avstanden mellom dei to ledda, står apposisjonen i den umarkerte kasus, som er nominativ. Den syntaktiske analysen blir elles den same, anten det er kongruens eller ikkje mellom ledda. Ein annan analyse er å knyte frasen *rík ok auðig, kurteis ok hyggin frú* som ein XADV til

PRED i den føregående relativsetninga. I denne analysen blir nominativen fullt ut grammatisk.

Når det gjeld koordinasjonen mellom ledda i apposisjonen, dvs. analysen av *ok*, viser vi til drøftinga i kap. 9.2 og kap. 9.3 ovanfor.

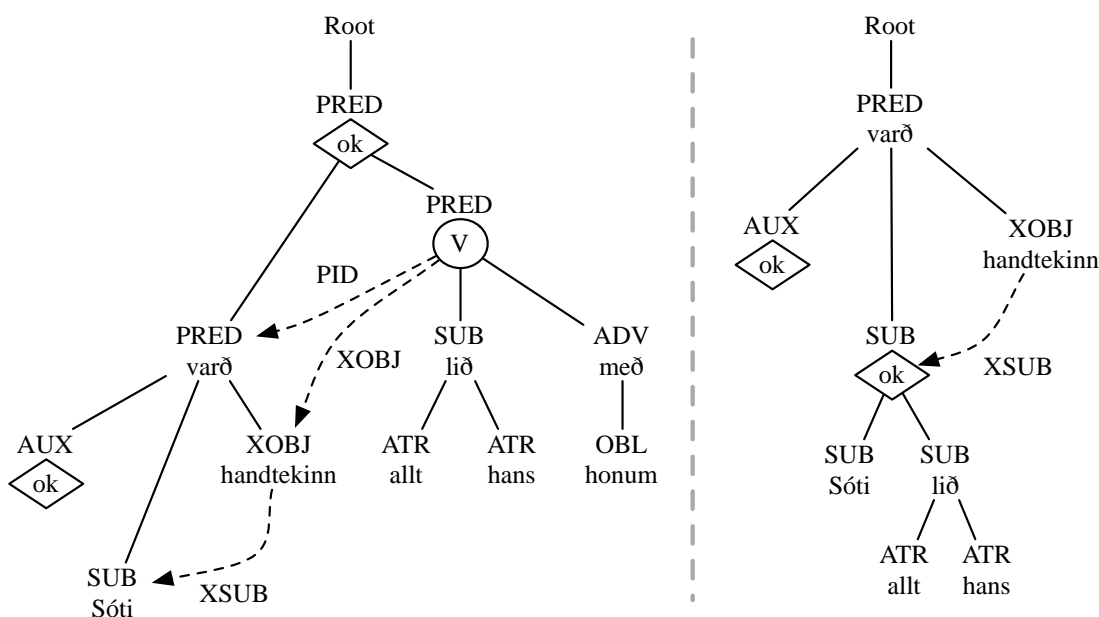
13.3 Diskontinuitet

Diskontinuerlege konstruksjonar er ikkje uvanlege i gammalnorsk. Desse er fullt grammatiske, og ofte enkle å behandle i ein dependensanalyse, ettersom ordstillinga ikkje spelar noka rolle. I (93) kan ein setje *ljóss* som APOS rett under *maðr*, sjølv om det er stor avstand mellom desse ledda i ordstillinga:

- (93) Þá dreymdi Guðbrand at maðr nökkurr kom til hans, **ljóss**.
 ‘Då drøynde Gudbrand at det kom ein mann til han, lys (dvs. ein lys mann).’

Eit anna døme på ein diskontinuerleg konstruksjon er (136) på neste side, som har eit fleirledda subjekt. Her blir analysen radikalt ulik dersom vi stryk det siste leddet, *með honum*.

- (136) Ok varð Sóti handtekinn ok allt lið hans með honum.
 ‘Og vart Sote teken til fange og alt folket hans med han.’

Om vi ser bort frå adverbialet *með honum* kan denne setninga analyserast med eit diskontinuerleg subjekt *Sóti ... ok allt lið hans*, som vist til høgre i illustrasjonen. Men den fulle setninga har adverbialet *með honum*, og det kan ikkje stå til *Sóti* – han kan ikkje vere “med honum”, ettersom denne honum er han sjølv. Det får oss til å rekne med to koordinerte setningar, der den andre har eit tomt verb. Dette verbet har predikatsidentitet (PID) med *varð*, uttrykt gjennom stipling. I tillegg må det også stiplast til XOBJ *handtekinn* frå det tomme verbet, medan ein av tekniske grunnar ikkje kan stiple frå *handtekinn* til *lið*.

Endå høgare grad av diskontinuitet møter vi i skaldediktinga, som det er eit døme på i (62) i kap. 6.1.2 ovanfor.

Det er som nemnt ein fordel at ein i dependensanalysen kan analysere diskontinuitet utan kryssande greiner, men det er alltid ein pris å betale; i dette tilfellet at diskontinuiteten ikkje kjem visuelt til uttrykk i trea. Det er berre ved å samanhalde setningane med indekseringa av orda at ein kan skilje ut diskontinuiteten.

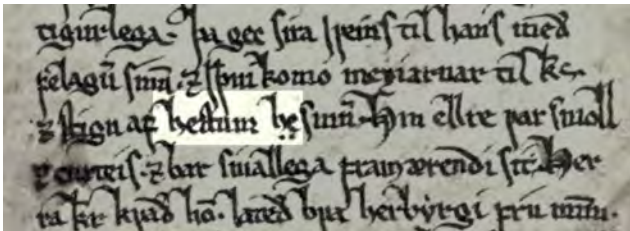
13.4 Anakoluti – og tekstrettingar

Frå tid til anna er det openbert ugrammatiske konstruksjonar i tekstane. Om det er svært vanskeleg å få meining i ei setning, bør ein truleg hoppe over den. Men ofte er det råd å gje ein forsvarleg annotasjon.

Det enklaste er **overflødige** ord. I den morfologiske annotasjonen kan ein gje slike ord koden “xUA” for “uanalysert” (jf. kap. 4.5.12 ovanfor). I (194) er ordet “he” truleg ein dittografi som så å seie er stoppa midt i løpet, og til overmål er underprikka av skrivaren – dvs. at ordet skal strykast:

- (194) Ok í því komu meyjarnar til konungs ok stigu af hestum **he** sínum.
 ‘Og i det kom møyane til kongen og steig av hestane **he** sine.’

Men i den syntaktiske analysen må vi gje kvart ord ein funksjon, sjølv om det er overflødig. Vi løyser dette ved å bruke funksjonen NONSUB og hengje ordet på den nærmaste kandidaten til hovud for ordet (jf. kap. 7.5.3 ovanfor). I dette tilfellet er det obliken *hestum*, men det kan også vere aktuelt å hengje eit slikt ord direkte på PRED i setninga.

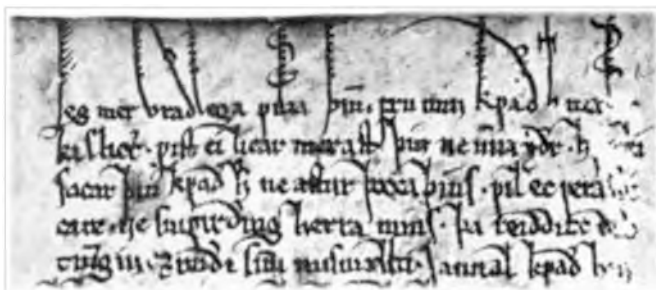

Ill. 13:1. Uppsala Universitetsbibliotek, DG 4–7, 40rB, 29–33.

I det utheva feltet ser vi først ordet *hestum* og deretter det påbyrja ordet *he*, som er underprikka.

I andre tilfelle kan det vere **manglande ord**, slik at det er ønskeleg å leggje til eitt eller fleire ord for å få setninga til å bli grammatisk. Det er ikkje mogleg for annotatoren å gjere dette, for det får uønskte konsekvensar for indekseringa av orda i teksten. Men utgjevaren kan ha gjort det, og dei tilføyde orda står i så tilfelle i rund parentes, (...), eller i store spissklammer, <...>. I slike tilfelle annoterer vi også desse orda:

- (195) Þá reiddisk dróttningin ok <í> reiði sinni mismælti.
 ‘Då vart dronninga sint og i sinnet sitt talte ho lastefullt.’

Ill. 13:2. Uppsala Universitetsbibliotek, DG 4–7, 39vA, 1–5.

I den nedste linja manglar preposisjonen *í* føre substantivet *reiði*.

I (195) er preposisjonen *í* sett til av utgjevaren (det går fram av parentesane), og det gjer at vi faktisk kan gje dette ordet ein syntaktisk annotasjon. Her vil det vere hovud i frasen *í reiði sinni*.

Det treng ikkje vere eit heilt ord som utgjevaren meiner manglar i setninga. I (196) dreiar det seg berre om ein del av eit ord.

(196) Sigurðr ávitar hann ok svá hana at hon seldi honum, ok heim<tir> annat sinni ok biðr hann fá sér.

‘Sigurd lasta han [dvs. Olav] og også henne [dvs. Ásta] at ho gav han [sverdet], og krev [det] ein gong til og ber han gje det til seg.’

Her har utgjevaren lagt “tir” til “heim”, slik at setninga blir meir forståeleg – og truleg betre i samsvar med originalen. Slike tilfelle er lettare å handtere i den morfologiske annotasjonen enn i den syntaktiske. For den morfologiske annotasjonen spelar det ikkje så stor rolle om ein analyserer “heim” som ei form av adverbet *heim* ‘heim’ eller som ei ufullstendig form av verbet *heimta* ‘krevje’. Men i den syntaktiske annotasjonen vil det vere lettare å analysere setninga dersom det står eit verb her.

Endeleg kan det vere **konflikt** mellom ledda i ein konstituent, t.d. slik at eitt ledd står i ein kasus og eit anna ledd i ein annan kasus:

(197) Mik dreymdi **draumr** **nøkkurn**.

‘Eg drøymde ein draum.’

I dette dømet er *draumr* eintydig nominativ og *nøkkurn* like eintydig akkusativ. I den morfologiske analysen annoterer vi dei med kvar sin kasus, sjølv om konstruksjonen er ugrammatisk frå ein syntaktisk synsstad. I den syntaktiske analysen annoterer vi *mik* som OBL (jf. kap. 7.3.3 ovanfor) og *draumr nøkkurn* som SUB. Her er nominativen *draumr* hovud for *nøkkurn*, og vi tek det som ein tilstrekkeleg grunn til å analysere det som subjekt.

14 Fleirtydige funksjonar

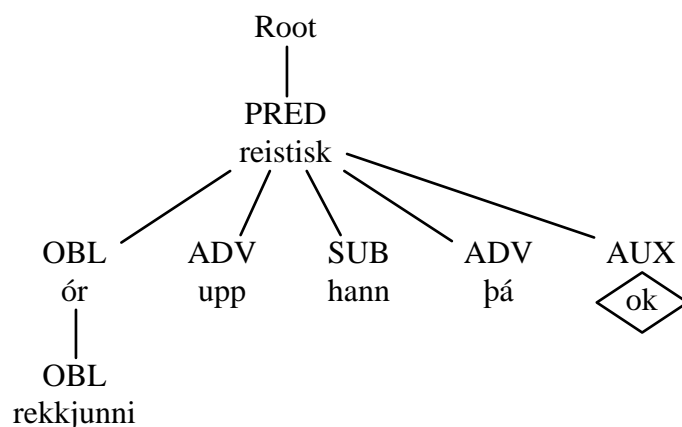
Det er ikkje til å unngå at det oppstår grensetilfelle mellom fleire av funksjonane. Her samlar vi nokre slike døme.

14.1 OBJ vs. OBL

Objekt i akkusativ blir alltid rekna som OBJ, medan objekt i dativ og genitiv blir rekna som OBL, t.d. (3) og (21) i kap. 7.3.3 ovanfor. Også det indirekte objektet, som alltid står i dativ, blir rekna som OBL, t.d. (92) i det same kapittelet. Det same gjeld såkalla oblike subjekt i dativ eller akkusativ, t.d. (93), like eins i kap. 7.3.3.

14.2 ADV vs. OBL

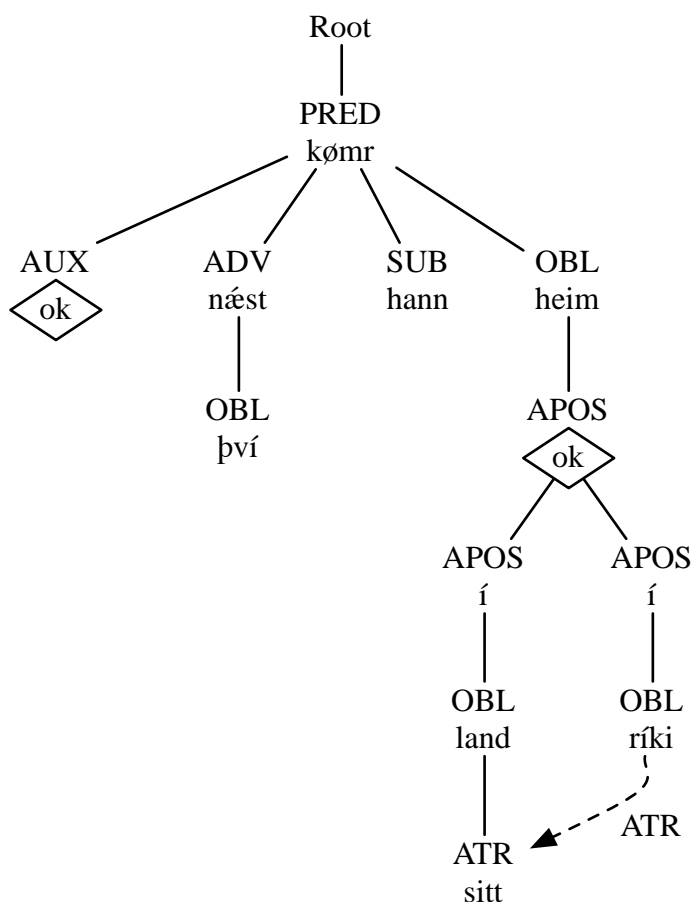
Tilfelle der det kan vere tvil om eit ledd, typisk ein preposisjon eller eit adverb, er ADV eller OBL, er når det står under ein PRED. Leddet kan berre vere OBL dersom verbet krev det i den ramma det er brukt. Dette gjeld typisk rørsleverb og posisjonsverb, og verb som blir utfylte med verbpartiklar. Liknande ledd som uttrykkjer stad skal vere ADV når dei står i eit fritt forhold til verbet og prinsipielt kunne vorte lagt til eit kvart verb i ei kvar ramme.

- (186) Ok reistisk hann þá **upp** ór rekkjunni.
'Og då stod han opp av senga.'

I (186) reknar vi *upp* som ADV og *ór rekkjunni* ‘frá senga’ som OBL. Preposisjonsfrasen *ór rekkjunni* er eit kjeldeargument, det seier kvar han reiste seg opp frá, og det har såleis ei nær tilknytning til verbet *reisa* ‘stå opp [frá ei stilling til ei anna stilling]’. Adverbet *upp* derimot seier berre noko om måten han reiste seg på, og kunne ha vore stroke.

Annleis er det med adverbet *heim* i (98):

- (198) Ok því næst kómr hann **heim** í land sitt ok í ríki.
 ‘Og deretter kjem han heim til landet og riket sitt.’

Her har ledda *heim* og *í land sitt ok í ríki* same referent, men vi oppfattar *heim* som det primære leddet. Vi tek derfor *í land sitt ok í ríki* som APOS til *heim*. Hadde *heim* blitt stroke, ville apposisjonen *í land sitt ok í ríki* ha rykkd opp på OBL-plassen.

I mange narrative tekstar opptreir det både kjelde- og målargument i reiseskildringar, slik som i (160), analysert i kap. 10.6 ovanfor:

- (160) Þaðan fór Óláfr konungr í Soleyjar ok létti eigi fyrr en í Svíþjóðu.
 ‘Derifrå fór kong Olav til Solør og stoppa ikkje før han var i Sverige.’

Her er *þaðan* ‘derifrå’ kjeldeargument og dermed OBL, og *i Soleyjar* ‘til Solør’ og *i Svíþjóðu* målargument, og like eins OBL. Det siste har rett nok lokativisk innhald, som vi kan sjå av at det står i dativ, men vi meiner at det har argumentstatus like fullt.

I gammalnorsk er det ei gruppe adverb på *-an*, som *þaðan*, *heiman*, *neðan*, *ofan*, *norðan*, *sunnan*, *vestan* og *austan*. Alle kan brukast som kjeldeargument.

MERKNAD: Stadnamnet *Soleyjar* er truleg ei samansetjing av **sol* n. ‘søle’ (jf. gammal-engelsk *sol* i denne tydinga) og *ey* f. ‘låglande ved ei elv’, i dette tilfellet Glomma. Dialektane lengst aust i Sør-Noreg har fått monoftongeringa *ey* > *ø*.

14.3 ATR vs. APOS

Dette gjeld særleg forholdet mellom restriktive og ikkje-restriktive relativsetningar, som unntaksvis kan bli annoterte med funksjonen REL (jf. diskusjonen i kap. 10.2 ovanfor).

14.4 ATR vs. OBL

Vi opererer med adnominale dativar. Det er altså eit skilje mellom *vin konungs* og *trúr konungi*, der genitiven *konungs* er ATR og dativen *konungi* er OBL. I det siste tilfellet krev adjektivet *trúr* ei utfylling, og vi oppfattar derfor *konungi* som OBL snarare enn ATR.

14.5 Verbet *vera*

Verbet *vera* opptrer i fleire ulike rammer. Dei to første typane er formelt identiske, og i begge skal det stiplast.

a. *vera* + predikativ

- (97) Af því var hann hugsjúkr ok harmsfullr.
‘Derfor var han hugsjuk og harmful.’

Her er *hann* SUB og *hugsjúkr ok harmsfullr* er XOBJ. Det må stiplast frå XOBJ til SUB, som vist i illustrasjonen i kap. 9.3 ovanfor.

b. *vera* + partisipp

- (100) Hér er kominn Óláfr konungr digri.
‘Her er Kong Olav den digre komen.’

I denne setninga er *Óláfr konungr digri* SUB (med *Óláfr* som hovud) og *kominn* er XOBJ. Også her skal det stiplast frå XOBJ til SUB.

I dei to følgjande typane, (c) og (d), skal det derimot ikkje stiplast.

c. *vera* ved tidsuttrykk

I døme der *vera* er PRED for eit tidsuttrykk blir dette uttrykket analysert som XOBJ (ikkje SUB), som t.d. *hátíðardagr* (199):

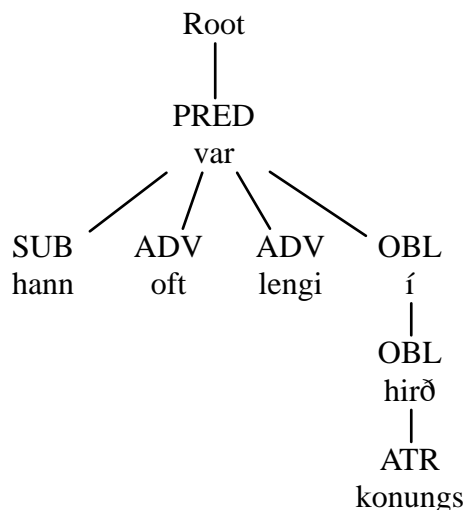
- (199) Nú á næsta degi eftir þegar þá var hátíðardagr þess helga konungs um morgininn.
'No straks dagen etter, då var det høgtidsdag for den heilage kongen om morgonen.'

d. *vera* som eksistens- og posisjonsverb

- (95) At sonnu var þetta í Neustria.
'I sanning var dette i Neustria.'

Det er vanskeleg å skilje mellom *vera* som eksistens- og posisjonsverb – ein eksisterer jo normalt på ein bestemt stad. I samsvar med analysen av posisjonsverb i kap. 7.3.3 ovanfor vil vi rekne utfyllande preposisjonsfrasar av typen *í Neustria* i (95) som OBL.

Tilsvarande er det med (56), der preposisjonsfrasen *í konungs hirð* likeins er OBL. Det er ikkje nok å seie at han eksisterte på eit visst tidspunkt, det må også gjerast klart kvar han oppheldt seg.

- (56) Hann var oft lengi í konungs hirð [...].
'Han var ofte lenge i kongens hird [...].'

Vi kan illustrere skilnaden mellom to av bruksmåtane av verbet *vera* med det følgjande konstruerte dømet: Hann var oft hugsjúkr ok harmsfullr í konungs hirð 'Han var ofte hugsjuk og harmful i kongens hird'. Denne setninga kan tolkast på to måtar: Anten som

type (a), der *hugsjúkr ok harmsfullr* er XOBJ med *í konungs hirð* som frittstående ADV, eller som type (d), der *í konungs hirð* er OBL og *hugsjúkr ok harmsfullr* er XADV. Skilnaden mellom desse er subtil. Den første løysinga kunne ha vore omsett med ‘Han var ofte hugsjuk og harmfull då han var i kongens hird’, den andre med ‘Han var ofte i kongens hird, hugsjuk og harmfull’.

14.6 Subjekts- og objektsgenitiv

I kap. 7.3.6 gav vi døme på at ein objektsgenitiv, t.d. *landsins i stjórn landsins* ‘styringa av landet’, skal analyserast med funksjonen NARG. Ein subjektsgenitiv analyserer vi derimot som ein vanleg possessiv genitiv, slik at genitivsleddet får funksjonen ATR. Dette er tilfellet med *Óláfs* i (200):

- (200) Eftir fall **Óláfs** konungs báru þeir líkit ór valinum um aftaninn ok þvógu.
‘Etter kong Olavs fall bar dei liket frå valen om kvelden og vaska [det].’

Denne konstruksjonen er ein subjektsgenitiv i den forstand at *fall Óláfs konungs* ‘kong Olavs fall’ kan seiast å vere avleidd av *Óláfr konungr fellr* ‘kong Olav fell’, der det tilsvarende ordet *Óláfr* er subjekt. Etter vårt synspunkt, er det ikkje nokon sterk syntaktisk grunn til å skilje mellom subjektsgenitiv og vanleg possessiv genitiv.

Del 3

Appendiks

15 Funksjonsliste

Denne lista omfattar alle funksjonane frå PROIEL-systemet. I Menotec-prosjektet brukar vi ikkje AG, PART, ARG, PER og ADNOM, men vi har teke dei med her for å kunne gje ei fullstendig liste over tilgjengelege funksjonar.

Forkorting	H-tast	Namn	Forklaring
Rotfunksjonar			
PRED	p	predikat	<ul style="list-style-type: none"> - hovudverb i hovudsetningar - konjunksjon ved koordinerte hovudverb - hovudverb i leddsetningar (med unntak av indirekte spørjesetningar, sjå COMP) - null-verb der setninga vantar verbal
PARPRED		parentetisk predikat	- setningsfragment innanfor andre setningar, typisk hovudverb ved direkte tale
VOC	v	vokativ	<ul style="list-style-type: none"> - tiltaleord - utrop
Hjelpfunksjonar			
AUX	x	hjelpelidd / støtteleidd	<ul style="list-style-type: none"> - hjelpeverba <i>hafa, geta, fá</i> - hjelpeverba <i>munu, skulu, mega, vilja</i> mfl. - infinitivsmerke - negasjon av hovudverb - innleiande konjunksjon - ekspletivpartiklane <i>of</i> og <i>um</i> - spørjepartikkelen <i>hvárt</i>
Argument			
SUB	s	subjekt	<ul style="list-style-type: none"> - subjekt underordna eit verb (med unntak av såkalla oblike subjekt, sjå kap. 7.3.3) - akkusativsleddet ved akkusativ med infinitiv

OBJ	o / j	objekt	- objekt underordna eit verb (med unntak av såkalla oblike subjekt og substantiviske leddsetningar, sjå kap. 7.3.2)
OBL	l	oblik	- oblikt ledd underordna PRED (såkalla dativs- og genitivsobjekt) - oblike subjekt, i dativ og akkusativ - indirekte objekt (alltid dativ) - nominal utfylling i ein preposisjonsfrase - nominal utfylling ved adjektiv som styrer genitiv og dativ - kjelde- og måluttrykk ved rørsleverb
XOBJ	O / J	ekstern-objekt	- infinitivar som har eksternt subjekt - predikativ, både til subjekt og objekt
COMP	c	komplement	- subjunksjonen i substantiviske leddsetningar - det finitte verbet i indirekte spørjesetningar - infinitiven ved akkusativ med infinitiv - infinitivar som subjekt eller predikativ - subjunksjonen <i>en</i> 'enn' ved samanlikning
NARG	n	adnominalt argument	- nominale argument til substantiv, særleg objektsgenitiv
AG	g	agens	- det logiske subjektet i passive (og refleksive) konstruksjonar, typisk ein preposisjonsfrase innleidd med <i>af</i>
Adjunkt			
ADV	a	adverbial	ADV er ein funksjon som kan modifisere: - finitte verbal - preposisjonar - adjektiv - andre adverb ADV kan vere: - adverb - preposisjonsfrasar - substantiv i oblik form - leddsetning

XADV	A	ekstern- adverbial	- adverbial som har eit eksternt subjekt
ATR	t	attributt	- adjektiv underordna nominale ledd - possessiv underordna nominale ledd - determinativ underordna nominale ledd - restriktive relativsetningar
APOS	-	apposisjon	- ledd som er underordna eit nominalt ledd og har same referent som kjernen i dette leddet - ikkje-restriktive relativsetningar
PART		partitiv	- ledd som fortel oss kva for gruppe eller heilskap eit substantiv høyrer til.
Superfunksjonar			
ARG		argument	- OBL / OBJ
PER		perifer	- argument / adjunkt
NONSUB		ikkje-subjekt	- OBJ / OBL / ADV - anomaliar
ADNOM		adnominal	- ATR / APOS / PART / NARG
REL		relative	- restriktiv relativsetning (ATR) / ikkje- restriktiv relativsetning (APOS)
Sekundære funksjonar			
XSUB		eksternt subjekt	- det eksterne subjektet til XOBJ
PID		predikats- identitet	- sekundær dependens frå eit nullverb til eit anna verb - verb som deler argument med eit anna verb

16 Dømesamling

Så langt ráð er, har vi brukt dømme frá gammalnorske tekstur í Menotec-korpuset, dvs. dei som er forkorta *Hom*, *ÓHLeg*, *Streng* og *Landsl* nedanfor. Ein del dømme har vi henta frá andre gammalnorske tekstur, og nokre fá også frá gammalislandske. Alle forkorta titlar er forklarte i kap. 18.1.2 nedanfor.

- (1) Ek vil tala við þá. (*Streng*, Guiamar, kap. 5)
- (2) Um þá daga var þar jafnan úfriðr ok bardagar. (*Streng*, Guiamar, kap. 3)
- (3) Ríkir báðu hennar. (*Streng*, *Tveggja elskanda lióð*)
- (4) En dróttningin hverfr í brott reið mjök. (*ÓHLeg*, kap. 1)
- (5) Jarnskeggi átti konu þá er Guðrún er nefnd (*ÓT*, kap. 71)
- (6) Nú var enn í Danmörku greifi nokkurr illr ok ófundfullr. (*Hom*, ÓH mirakel 4)
- (7) Hann er ríkr maðr, óflugr ok áttgóðr. (*Streng*, Guiamar, kap. 10)
- (8) Ert þú skyldr at sverja honum hinn sterkasta eið. (*Thom*, A, del 3, kap. 13)
- (9) Hann gekk fyrir of daginn ok steig heldr stórum. (*Gylf*, kap. 45)
- (10) Þótt róa kynni kröfturligan. (*Hym*, str. 28)
- (11) Meðan þessir tveir viðir búa báðir saman, þá lifa ok bera lauf sitt. (*Streng*, Geitarlauf, kap. 1)
- (12) Hví ertu einn kominn í Jötunheima? (*Þrk*, str. 7)
- (13) Unnasti, kvað hon, ek veit at vísu at ei getr þú borit mik. (*Streng*, *Tveggja elskanda lióð*)
- (14) Vit kváðum nei við djöflinum ok við öllum hans verkum. (*Hom*, Visio sancti Pauli apostoli)
- (15) Hann var mjök ástbundinn af henni ok hon af honum. (*Streng*, *Tveggja elskanda ljóð*)
- (16) En margir létu illa yfir því er hann gerði hana sér svá kára. (*Streng*, *Tveggja elskanda lióð*)
- (17) Hvat skal ek nú gera? (*Streng*, Eskia, kap. 2)
- (18) Hví er frú mín svá árla upp staðin? (*Streng*, Guiamar, kap. 13)
- (19) Ok sagði henni hvílíkan harm riddarinn hafði af ást hennar. (*Streng*, Guiamar, kap. 13)
- (20) Ek ann Yðr, frú, yfir hvatvitna. (*Streng*, Desiré, kap. 5)
- (21) Um síðir luku þau bæði lífi sínu. (*Streng*, *Tveggja elskanda lióð*)
- (22) Þá lagði hann báða fóttr í kné konungsins. (*Streng*, Bisclaret, kap. 5)

- (23) Því næst hljóp fram kotttr einn grár. (*Gylf*, kap. 46)
- (24) Þessa leið fara þeir einir er kunnigstir eru um Fljótsdalsheiði. (*Hrafnk*, kap. 2)
- (25) Einir trúðu at hamingjan myndi fagnað ok fremd veita. (*Barl*, kap. 30)
- (26) Þá bera þeir, sem hinn vildasti viðr, lauf ok blóm. (*Streng*, Prolog, kap. 1)
- (27) Var þetta dýr hverjum manni kært er í hirð konungsins var. (*Streng*, Bisclaret, kap. 6)
- (28) Ok rann hjarta hans allt ór honum. (*Streng*, Tveggja elskanda lióð)
- (29) Ek réð þér þat hitt fyrsta ráð. (*Barl*, kap. 45)
- (30) Óláfr konungr lagði undir sik fyrstr konunga Noreg allan. (*ÓHLeg*, kap. 46)
- (31) Hǫrpum, gígjum, simphanum, organum, timpanum, salterium ok korum ok allskonar ǫðrum strengleikum. (*Streng*, Prolog, kap. 1)
- (32) Allskonar ǫðrum strengleikum er menn gera sér ok ǫðrum til skemtanar. (*Streng*, Prolog, kap. 1)
- (33) Mælti hon ǫðru sinni til hans. (*Streng*, Guiamar, kap. 13)
- (34) Þá sá hann mýss tvær, aðra hvíta en aðra svarta. (*Barl*, kap. 60)
- (35) Síðan skildisk hann við konung ok allt hirðlið hans. (*Streng*, Guiamar, kap. 3)
- (36) Í hǫfninni sá hann eitt skip. (*Streng*, Guiamar, kap. 5)
- (37) Einnhvern dag var þat er Óláfr var á land genginn með liði sínu. (*ÓHLeg*, kap. 13)
- (38) Þá leggi einnhverr hǫnd sína í munn mér at veði at þetta sé falslaust gert. (*Gylf*, kap. 34)
- (39) Kaus hverr sér féлага. (*Streng*, Chetovel)
- (40) Minnti hann at hváru á með orðum ok mælti svá. (*Hom*, ÓH mirakel 9)
- (41) Þá var hann hvergi sénn þar í fylkinu. (*Streng*, Bisclaret, kap. 8)
- (42) Hann hugðisk þá at reyna afl sitt. (*Gylf*, kap. 48)
- (43) Þessir er sá dagr er guð gerði. (*Hom*, homily for Christmas I: De nativitate Domini sermo)
- (44) Hann svaf ok hraut sterkliga (*Gylf*, kap. 45)
- (45) Kynligt þykkir mér, kvað hann, hví þú leitar ei rannsaks um slíkt. (*Streng*, Gurun, kap. 1)
- (46) Mjök nær fjallinu lét einn konungr gera mikla borg. (*Streng*, Tveggja elskanda ljóð)
- (47) Þá mælti konungrinn at hann skyldi yrkja um þat er skrifat var á tjaldinu jafngengt honum. (*ÓHLeg*, kap. 58)
- (48) Nú var Desiré tíu vetr utan lands, svá at hann fór ekki heim þess á millum. (*Streng*, Desiré, kap. 2)
- (49) Ok hverr sem einn váttra manna hefir oftsamliga sét þat ok gengit nær því, bæði nátr ok daga. (*Streng*, Bisclaret, kap. 8)
- (50) Aldri skalt þú fá svívirðing né hróp né hatr af henni. (*Streng*, Eskia, kap. 2)
- (51) Hon sagði at Baldr hafði þar riðit (*Gylf*, kap. 49)
- (52) Svá hvárki viðr komi knífr né sox. (*Streng*, Guiamar, kap. 18)
- (53) En sá kveðr nei við hann. (*Landsl*, Þjófabolkr, kap. 6)

- (54) En þá er þeir váru albúnir ór höfninni, þá fóru þeir norðan fyrir Þrjótshverfi hólfum fjórða tig skipa. (*ÓHLeg*, kap. 66)
- (55) Þá viti hann at sonnu at svá hefir konungr mált. (*Streng*, Tveggja elskanda lioð)
- (56) Hann var oft lengi í konungs hirð ok unni mjök konungs dóttur, ok oftsamliga røddi við hana at hon skyldi játta honum ástarþokka sinn, því at hann var vaskr maðr ok hinn kurteisasti, | ok konungr lofaði hann mjök ok var honum hinn kærasti. (*Streng*, Tveggja elskanda lioð) – I dette dømet viser (56) til heile sekvensen, (56a) til sekvensen fram til den vertikale linja og (56b) til sekvensen etter linja.
- (57) Hann skal vera huggan hennar ok skal hon kalla hann Jonet. (*Streng*, Jonet)
- (58) Bretar kalla Gotuláef, en vér kollum Geitarlauf. (*Streng*, Geitarlauf, kap. 1)
- (59) Ok mislíkaði honum mjök. (*Streng*, Tveggja elskanda lioð)
- (60) Þá höfum vér skóa á fótum ef vér björgum oss í verkum með dømum liðinna feðra við freistni fjánda ok vándra manna svá sem skór hlífa fótum við þyrni ok við ormum. || Því at oss eru til þess sýnd dømi heilagra feðra ór heimi liðinna at vér megim batna af þeim í eftirlíkingu góðra verka þá er vér sjám hverja dýrð réttlátir menn höfðu fyrir erfiði sitt. (*Hom*, preike for påskedag: In die sancto pasce sermo ad populum)
- (61) Sjá við manndrápi ok við hórdómi, við stuldum, við skrökvitnum, við meineiðum, við ráni, við røngum dómi, við svikum, við ofmetnaði, við ofdrykkju, við ofprýði, við ofsínku, við fégirnd, við mútufé, við gulls leigu eða silfrs, við kvennsemi, við víkingu, við ofund, við hatri, við lygi, við lausung, við bakmælg, við háðsemi, við rógi, við morði, við údáðum, við misjafnaði, við fordæðuskap, við gøldrum, við gerningum, við mikillæti, við róggirni, við bølvan, við gauð, við hólmi, við fjándskap, við úgrandveri, við frýgirni, við tortrygð, við ofgeytlan, við ofdeildum, við ofkappi, við ofprá, við tunguskóði, við ofbræði, við ofsennu, við ofinnðæli, við kvælni, við ofkæti, við ofhlátri, við ábersemi, við úhlýðni, við flærðum øllum. (*Hom*, moralpreike IV: sermo necessaria)
- (62) Rétt er at sókn en sétta | (snarr þengill vann Englum | at) þar er Óláfr sótti | (*Yggs*) Lundúna bryggjum. (*ÓHLeg*, kap. 11)
- (63) Sverð bitu vølsk, en vørdu | víkingar þar díki, | átti sumt í sléttu | Súðvirki lið búðir. (*ÓHLeg*, kap. 11)
- (64) Þá svaraði Rani. Eigi félltu, herra. (*ÓHLeg*, kap. 19)
- (65) Konungrinn hló at ok málti, ef guð vill at gerisk gagn. (*ÓHLeg*, kap. 19)
- (66) Hér segir frá jartegnum hins helga Óláfs konungs. (*Hom*, ÓH innleing til mirakla)
- (67) Enn um hitt sama mál. (*Hom*, Gemma animae 3)
- (68) .v. (*Hom*, ÓH mirakel 5)
- (69) En ekki átti hann fleira barna. (*Streng*, Tveggja elskanda lioð)
- (70) Þá mun faðir minn jafnan lifa með harmi ok hugsótt. (*Streng*, Tveggja elskanda lióð)

- (71) Aldrigi munt þú slíkan stein sét hafa. (*Barl*, kap. 20).
- (72) Hon lét af sér falla skikkju sína, at hon skyldi mega gløggliga sýnask. (*Streng*, Janual)
- (73) Kastaði þegar keraldinu frá sér, er drykkurinn var í, ok rann drykkurinn ór ok dreifðisk víða um fjallit. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (74) Ein man Ásta hvíla sér í nátt, sagði hann, ok svá skulu vér. (*ÓHLeg*, kap. 1)
- (75) Egressus af hástum himni í kvið meyarinnar – þess var á milli þrír ok þrírtigir vetr – af krossinum í gröfina. (*Hom*, preike om Kristi oppstiging: In ascensione Domini nostri Iesu Cristi. Sermo ualde necessaria)
- (76) Ohó, hversu góðr Israels Guð er. (*Barl*, kap. 163)
- (77) Já, já, sagði hann. (*ÓHLeg*, kap. 19)
- (78) Nei, sagði hinn, ei er þat. (*ÓHLeg*, kap. 3)
- (79) Sem hon hafði yfir sét bréfit. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (80) Ef hann getr borit dóttur hans upp í fjallit. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (81) Hversu má nokkurr maðr eftir skírnina fá haldit sik frá syndum ok úhreinundum? (*Barl*, kap. 55)
- (82) Ok svá er hann mér mjök kær at aldri vil ek honum angr gera. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (83) Þá leituðu margir við at bera hana, er allsekki gátu at sýst. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (84) Reiðr var þá Vingþórr | er hann vaknaði | ok síns hamars | um saknaði. (*Þrk*, str. 1)
- (85) Ormrinn er slógari en ekki annat kvikvendi. (*Barl*, kap. 28)
- (86) Nú vill maðr annan sækja um eitthvert mál. (*Landsl*, Kaupabolkr, kap. 8)
- (87) Enn er mér úkunnigt hvárt þessi frú líkar eða eigi at ek sjá unnasti hennar. (*Streng*, Equitan, kap. 4)
- (88) Konungr lofaði hann mjök. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (89) Hon var í hjá honum bæði nætr ok daga. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (90) Ok hefir hann heyrt fugla syngja svá fagri röddu at hann lysti til at hlýða. (*Streng*, Janual)
- (91) Af þessum tveim ungmennum gerðu Bretar strengleik er þeir kalla Tveggia elskanda. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (92) Hon gaf henni leyfi. (*Streng*, Guamar, kap. 11)
- (93) Þá dreymdi Guðbrand at maðr nokkurr kom til hans, ljóss. (*ÓHLeg*, kap. 32)
- (94) Faðir hennar bjuggi á Laukhamri. (*DN* bd. 10, nr. 21 [Bergen, 1327])
- (95) At sonnu var þetta í Neustria. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (96) Hon hefir þar lengr verit en fimmtigi vetra. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (97) Af því var hann hugsjúkr ok harmsfullr. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (98) Fyrr en þú tókt at unna mér, þá vart þú lofsáell af hreysti þinni. (*Streng*, Desiré, kap. 4)
- (99) Ok fýsti hann ekki aftr at fara. (*Streng*, Desiré, kap. 12)
- (100) Hér er kominn Óláfr konungr digri. (*ÓHLeg*, kap. 3)

- (101) En um v́arit er íssinn var allr af vatninu, þá senda sv́iar orð Óláfi svenska konungi sínum. (*ÓHLeg*, kap. 15)
- (102) Hann lætr þenna mann bera konungsskrúð allt. (*Alex*, 9. bok, bl. 32r.3)
- (103) En hann lézk ekki vita hvat er þær vildu. (*Streng*, Guiamar, kap. 3)
- (104) Hon kom þar [...] ok spyrr, hverr maðr hann er. (*ÓT*, kap. 32)
- (105) Nú er um þann atburð því næst at róða. (*Streng*, Bisclaret, kap. 7)
- (106) Ok gaf þá hvárttveggja þeira oðru samband sitt með umskifti fingrgulla sinna. (*Streng*, Equitan, kap. 6)
- (107) Þessum hafði herra hans fengit gaumgæfð ok gæzlu alls ríkisins síns með réttýndum ok refsingum. (*Streng*, Equitan, kap. 2)
- (108) Hér dōmask oft góðir af illum. (*Hom*, Alcuin: Um lygvitni)
- (109) Ekki er kristnum manni meir flýjanda en ofmetnaðr. (*Hom*, Alcuin: Um ofmetnað)
- (110) Forðum í Norðmandí gerðisk einn atburðr er síðan var víða freginn um tvau ungmenni er mjok elskuðusk. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (111) Ok mælti þá at engi myndi þann fald aftr falda, nema með knífi skæri eða með soxum klippi. (*Streng*, Guiamar, kap. 15)
- (112) Hann reið níu nætr dōkkva dala ok djúpa. (*Gylf*, kap. 49)
- (113) En ef þér líkar, ek vil við hana róða. (*Streng*, Gurun, kap. 1)
- (114) Var sá hafr haltr eftra fōti. (*Gylf*, kap. 44)
- (115) Kringla heimsins, sú er mannfólkít byggir, er mjok vágskorin. (*Yngl*, kap. 1).
- (116) Ok sók í hauginn eigi at síðr. (*ÓHLeg*, kap. 5)
- (117) Vinir ok frændr kvámu til hans með rōðum ok ráðagerðum sínum, eggjandi hann at fá sér eignar púsu. (*Streng*, Eskia, kap. 8)
- (118) Ok at halda honum félagskap þá lét blóð með honum ræðismaðr hans. (*Streng*, Equitan, kap. 10)
- (119) Þegar sem hann var heiman fōrr, þá sendi hann faðir hans heiman til konungs hirðar at þjóna konungi. (*Streng*, Guiamar, kap. 3)
- (120) Ok tók sér herbergi í lofti einu þar sem hann svaf sjalfr í. (*ÓHLeg*, kap. 68)
- (121) Sá konungr er þá bjó þar, átti eina dóttur, fríða ok kurteisa mey. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (122) Marhás konungr var reiðr Tristram frænda sínum. (*Streng*, Geitarlauf, kap. 1)
- (123) Þat var á dōgum Haralds konungs hins hárfagra, Halfdanar sonar hins svarta, Guðrōðar sonar veiðikonungs, Halfdanar sonar hins milda ok hins matarilla, Eysteins sonar frets, Óláfs sonar trételgju Svía konungs, at sá maðr kom skipi sínu til Íslands í Breiðdal, er Hallfreðr hét. (*Hrafnk*, kap. 1)
- (124) Er barnit verðr fōtt, skalt þú senda systur minni, er gift er í Norðmandí, rík ok auðig, kurteis ok hyggin frú. (*Streng*, Milun, kap. 1)
- (125) *Illustration*: The noun phrases *sá hinn gamli maðr* (*Hrafnk*, kap. 4) and *hafit þat it djúpa* (*Gylf*, kap. 45)
- (126) Sú hin fátókasta í hennar þjónustu er fríðari en Þér, frú dróttning. (*Streng*, Janual)

- (127) [...] er oss mátti lofat vera at hafa. (*Hom*, preike om oskeonsdag: In capite Ieiunii sermo)
- (128) Sem jarlinn leit hann, þá hljóp hann upp ok gekk í móti honum. (*Streng*, Gurun, kap. 1)
- (129) Óláfr konungr stefnir fyrir innan Bókn ok leggr í sundit fyrir norðan tungu í eyjar þær er svá heita. (*ÓHLeg*, kap. 63)
- (130) *Illustrasjon*: Oversyn over analysen av samansette preposisjonar.
- (131) Síðan bjósk konungrinn upp þangat ok mœtti bóndum oðrum megin ár þeirrar er Nitja heitir. (*ÓHLeg*, kap. 37)
- (132) Hann tígnaði hana ok unni yfir alla lifandi. (*Streng*, Tveggja elskanda lioð)
- (133) Fyrir því hefir hann hér byrgt mik ok læst í þessum steingarði. (*Streng*, Guimar, kap. 10)
- (134) Milun frá orðsending hennar, bjó ríkuliga ferð sína ok kom upp í Norðmandí. (*Streng*, Milun, kap. 3)
- (135) Hvárki sakir þín, kvað hann, né ástarþokka þíns, vil ek vera svikari né svívirðing herra míns. (*Streng*, Janual)
- (136) Ok varð Sóti handtekinn ok allt lið hans með honum. (*ÓHLeg*, kap. 9)
- (137) Um þá daga réð því ríki Odels konungr, stundum í friði, oftsamliga í úrók ok í úfriði. (*Streng*, Guimar, kap. 2)
- (138) Seg mér vilja þinn ok hvat þú kærir. (*Streng*, Eskia, kap. 12)
- (139) Hann spurði hvat títt var með konungi. (*Streng*, Geitarlauf, kap. 1)
- (140) Síðan fór hann aftr til Gúrums ok sagði honum hversu márin unni honum. (*Streng*, Gurun, kap. 4)
- (141) Því at engi gat fullgørt þat er við lá. (*Streng*, Tveggja elskanda lioð)
- (142) Ok fór hann í fóstrland sitt Suðvales, þar sem hann var fódldr. (*Streng*, Geitarlauf)
- (143) Þá málti gamall maðr einn er þá var í bõndum með þeim. (*ÓHLeg*, kap. 98)
- (144) Þá er frúin hafði allt sagt honum, þá fagnaði hann at faðir hans var ættgóðr ok ríkr at eignum. (*Streng*, Milun, kap. 3)
- (145) Fyrirbauð honum ríki sitt, sakir þess at hann unni dróttningunni. (*Streng*, Geitarlauf, kap. 1)
- (146) Ok fyrir því íhugaða ek at gera nokkura góða sögu, ok ór völsku í bókmal snúa at þat mátti flesta hugga er flestir megu skilja. (*Streng*, Prolog, kap. 1)
- (147) Ok þótti þeim þat landvorn mikil, fyrir því hofðu þar margir úslétt farit. (*ÓHLeg*, kap. 15)
- (148) Hann unni þessari frú mjök lengi, svá tryggliga at eigi var hugr hans á annarri. (*Streng*, Equitan, kap. 6)
- (149) En hinir allir úgildir hvárt sem þeir fá sár eða bana, báði konungi ok karli. (*Landsl*, Mannhelgarbolkr, kap. 4)
- (150) *Illustrasjon*: Den syntaktiske analysen av dei samansette subjunksjonane.
- (151) Síðan bað konungrinn þá búa ferð sína (*ÓHLeg*, kap. 67)
- (152) Þá skalt þú mik sjá standa hjá þér. (*Streng*, Desiré, kap. 6)

- (153) Konungrinn kvezk vita bragð þeira. (*ÓHLeg*, kap. 50)
- (154) Mér þótti vit vera í hellinum. (*Flateyjarbók*, Nygaard 1905: 233)
- (155) Ok allr þóttisk hann á lofti vera. (*Streng*, Desiré, kap. 3)
- (156) Þá var honum Konraðr dauðr sagðr. (*Fornsögur Suðrlanda*, Nygaard 1905: 233)
- (157) Taka við víl ok erfiði at uppverandi sólu. (*Hrbl*, str. 58)
- (158) Fanntaðu mann inn harðara at Hrugini dauðan. (*Hrbl*, str. 14)
- (159) En hofðingi sá reið hesti þeim, er mǫrgum hlutum er gofgari en gervastir allir aðrir. (*Niðrst*, kap. 4)
- (160) Þaðan fór Óláfr konungr í Soleyjar ok létti eigi fyrr en í Svíþjóðu. (*ÓHLeg*, kap. 37)
- (161) En svá sem ritningar hafa sýnt mér vil ek segja yðr atburði þá sem gerðusk á hinu syðra Bretlandi í fyrnskunni. (*Streng*, Guiamar, kap. 2)
- (162) Svá sem honum helt þessi harmr, þá kom hann því næst til hafnar þar sem hann fyrst skipit sá hjá fylki sínu. (*Streng*, Guiamar, kap. 16)
- (163) Hann hefir sǫmu lýzku sína ok áðr. (*ÓHLeg*, kap. 8)
- (164) Hann var sólu bjartari. (*Niðrst*, kap. 4)
- (165) Þat er þar til merkis at Ásta, dóttir hans, er sjúk við barni. (*ÓHLeg*, kap. 4)
- (166) Ok var þat eigi kynligt at Bisclaret vildi sín á honum hefna. (*Streng*, Bisclaret, kap. 7)
- (167) En þess vil ek biðja yðr at þér blótið mik eigi. (*ÓHLeg*, kap. 2)
- (168) Hann man aldri kunna deyja. (*Streng*, Jonet)
- (169) Hon kann allra grasa ok róta skyn. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (170) Þessi riddari kann vel kyssa. (*Streng*, Gurun, kap. 2)
- (171) Hann vissi at sár kynni at gróða. (*Streng*, Guiamar, kap. 5)
- (172) Gat hann ok orrostu þessarar. (*ÓHLeg*, kap. 61)
- (173) Keisarinn sá stjǫrnu eina ljósari en hann hafði fyrr séna. (*Hom*, juledagspreike I: De nativitate Domini sermo)
- (174) En eigi átlumk ek at taka trúna. (*ÓHLeg*, kap. 52)
- (175) En vant sýnisk honum um þessa ást at véla. (*Streng*, Eskia, kap. 6)
- (176) Nú er erfingi skyldr at gera honum boð. (*Landsl*, Þingfararbolkr, kap. 9)
- (177) Þá réðu þeir vaskliga til at sǫkja hann. (*Streng*, Guiamar, kap. 21)
- (178) Ok hafði hann tíu skip fyrir at ráða. (*ÓHLeg*, kap. 9)
- (179) Til þess em ek eigi fǫrr at setjask í rúm hǫfuðskálda. (*ÓHLeg*, kap. 55)
- (180) Gef ek þér leyfi at unna þeirri. (*Streng*, Guiamar, kap. 15)
- (181) Ok ortu bǫndr á þegar ok bǫrðusk við Óláf konung. (*ÓHLeg*, kap. 37)
- (182) Þá mun hon til leggja ráð ok rǫkt. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (183) Þá tók frúin upp lík fuglsins. (*Streng*, Laustik, kap. 3)
- (184) Sem hann heyrði at menn um orðuðu ok at tǫldu [...]. (*Streng*, Tveggia elskanda lioð)
- (185) Um morgininn árla stóð hann upp ok steig á hest sinn. (*Streng*, Desiré, kap. 5)
- (186) Ok reistisk hann þá upp ór rekkjunni. (*Streng*, Guiamar, kap. 11)

- (187) En faðir hennar vildi engum kosti gifta hana, því at hann mátti aldri af henni sjá. (*Streng*, Tveggja elskanda lioð)
- (188) Þá lét Óláfr digri stefna þing, svá at eigi var fyrr munat jafnfjölmennt þing. En fyrir ástar sakir við hann sóttu menn þingit sem boðit var. Var nú kvatt hljóðs, ok tekr konungr til máls. (*ÓHLeg*, kap. 2)
- (189) Eigi em ek vándr maðr; em ek, kvað hann, guðs skepna. (*Streng*, Gurun, kap. 2)
- (190) Gúrun er góðr maðr, en of gjarna vill hann heima sitja, ørit er hann mildr at gefa. (*Streng*, Guiamar, kap. 2)
- (191) Guiamar, sem hann var riddari, þá dvaldisk hann þar mjök lengi. (*Streng*, Guiamar, kap. 3)
- (192) En sá er þessa viði skildi hvárn frá oðrum, þá deyr haslinn ok því næst viðvindillinn. (*Streng*, Geitarlauf, kap. 1)
- (193) Konungr mælti: “Villtu gefa mér þá?” Hann svarar: “Eigi, herra.” (*Auð*, kap. 1)
- (194) Ok í því kómu meyjarnar til konungs ok stigu af hestum he sínum. (*Streng*, Janual)
- (195) Þá reiddisk dróttningin ok ⟨i⟩ reiði sinni mismælti. (*Streng*, Janual)
- (196) Sigurðr ávitar hann ok svá hana at hon seldi honum, ok heim⟨tir⟩ annat sinni ok biðr hann fá sér. (*ÓHLeg*, kap. 8)
- (197) Mik dreymdi draumr nokkurn. (*ÓHLeg*, kap. 2)
- (198) Ok því næst kœmr hann heim í land sitt ok í ríki. (*ÓHLeg*, kap. 1)
- (199) Nú á næsta degi eftir þegar þá var hátíðardagr þess helga konungs um morginninn. (*Hom*, ÓH mirakel 13)
- (200) Eftir fall Óláfs konungs báru þeir líkit ór valinum um aftaninn ok þvógu. (*ÓHLeg*, kap. 87)

17 Lister over særskilde ord

17.1 Homonyme ord i same ordklasse eller med same genus

Lista nedanfor byggjer på *Norrøn ordbok* og omfattar homonym som ikkje kan skiljast med ordklasse eller andre trekk i annoteringssystemet. Ho omfattar ord som er skilde med romartal i ordboka, som t.d. “á f. I” ‘elv’ og “á f. II” ‘søye’ og verb som har homonym oppslagsform, men høyrer til ulik klasse, som t.d. “bera (að)” ‘nækja’ og “bera (bar)” ‘bera’. Dei er også skilde ved hjelp av romartal.

Vi har funne 380 tilfelle av slik homonymi. Av desse er det mange tvitydige ord, ein god del tretydige ord, og – rosina i pølsa – nokre få firtydige ord, som t.d. “rif n. I” ‘ribbtein’, “rif n. II” ‘riving’, “rif n. III” ‘rev (i sjøen)’ og “rif n. IV” ‘rev (i segl)’. Merkeleg er det at av fire firetydige ord er tre einstava ord på “r”.

Lista omfattar ikkje ord som vi kan skilje med trekk i vårt system, særleg genus i substantiv, slik at t.d. ord som “ól f.” ‘skinnreim’ og “ól n.” ‘trollkvinne’ er utelatne frå lista nedanfor. Dei er derimot med i kap. 3.1 ovanfor.

I denne lista følgjer vi ortografi og oppstilling frå *Norrøn ordbok* (5. utg. 2008), men lista kan seinare supplerast med oppslagsformer i ortografien frå *Gammalnorsk Ordboksverk* (GNO). GNO-ortografien har ein del ekstra homonym, som t.d. “land n.” ‘urin’ (med forma *hland* i *Norrøn ordbok*) og “land n.” ‘land’. Desse kan vere vanskelege å finne. Store delar av lista er òg delvis irrelevant for oss, ettersom mange av dei sjeldne homonyma omfattar ord frå skaldediktinga. Men ho gjev eit meir enn klart nok bilete av omfanget av denne typen homonymi.

Det er ein del gråsoner i bruken av romartalsseparering i *Norrøn ordbok*, t.d. er appellativet “gymir m. I” (som rett nok er på grensa til proprium i tydinga ‘Ægir’) og propriet “Gymir m. II” skilde med romartal. Stort sett brukar ikkje *Norrøn ordbok* romartal i slike tilfelle, som t.d. ved “læ n.” ‘skade’ og “Læ n.” ‘Store Le’. Vidare er grensa somme tider uklar mellom dei verba som blir skilde med romartal og dei som ikkje blir det. Såleis er “mæla (lt)” ‘tala’ ikkje teke saman med “mæla (ld) I” ‘ta mål på’ og “mæla (ld) II” ‘måla (med farge)’. Vi kunne ha gått i detalj om dette, men det er eigenleg berre relevant internt i ordboka og ikkje så viktig for det vidare målet med denne lista.

á f. I	á f. II	
alfr m. I	alfr m. II	
áll m. I	áll m. II	áll m. III
an konj. I	an konj. II	an adv. III
angi m. I	angi m. II	
ár n. I	ár n. II	
árliga adv. I	árliga adv. II	
árligr a. I	árligr a. II	
árna, arna I	árna II	
áss m. I	áss m. II	áss m. III
áttungr m. I	áttungr m. II	
auðligr a. I	auðligr a. II	
auðna f. I	auðna f. II	
baðmr m. I	baðmr m. II	
bakki m. I	bakki m. II	
barki m. I	barki m. II	
beizla f. I	beizla f. II	
bekkr m. I	bekkr m. II	bekkr m. III
benda I	benda II	
bera [sv.vb. = I]	bera [st.vb. = II]	
bergiligr a. I	bergiligr a. II	
berligr a. I	berligr a. II	
bjórr m. I	bjórr m. II	bjórr m. III
björg f. I	björg f. II	
blekkja I	blekkja II	
blíða f. I	blíða f. II	
blær m. I	blær m. II	
borði m. I	borði m. II	
bóti m. I	bóti m. II	
bráð f. I	bráð f. II	bráð f. III
breiða I	breiða II	
brenna [st.vb. = I]	brenna [sv.vb. = II]	
brigða [st.vb. = I]	brigða [sv.vb. = II]	
brísingr m. I	brísingr m. II	
brún f. I	brún f. II	
bræða I	bræða II	bræða III
bygging f. I	bygging f. II	
byggja I	byggja II	
byrja I	byrja II	byrja III
bæla I	bæla II	

dafna I	dafna II	
deyfa I	deyfa II	
draugr m. I	draugr m. II	
Draupnir m. I	Draupnir m. II	
dreif f. I	dreif f. II	
dúnn m. I	dúnn m. II	
dúsa I	dúsa II	
dust n. I	dust n. II	
dælskr I	dælskr II	
døf f. I	døf f. II	
eð konj. I	eð konj. II	
eigin n. I	eigin n. II	
elda I	elda II	
eldi n. I	eldi n. II	
en konj. I	en konj. II	en konj. III
fá [st.vb. = I]	fá [sv.vb. = II]	
falda [st.vb. = I]	falda [sv.vb. = II]	
fang n. I	fang n. II	
farri m. I	farri m. II	
feðma I	feðma II	
ferma f. I	ferma f. II	
ferma I	ferma II	
fífla [(að) = I]	fífla [(ld) = II]	
flá f. I	flá f. II	
fló f. I	fló f. II	
flóki m. I	flóki m. II	
flæmingr m. I	flæmingr m. II	
fóli m. I	fóli m. II	
Frosta f. I	Frosta f. II	
gá [sv.vb. = I]	gá (= ganga) [st.vb. = II]	
gaddr m. I	gaddr m. II	
galdr m. I	galdr m. II	
gammi m. I	gammi m. II	
gelda I	gelda II	
gerð f. I	gerð f. II	gerð f. III
gerr a. I	gerr a. II	
girði n. I	girði n. II	
gjörð f. I	gjörð f. II	

gráði m. I	gráði m. II	gráði m. III
grand n. I	grand n. II	
grenna I	grenna II	
grennir m. I	grennir m. II	
grøn f. I	grøn f. II	
gymir m. I	Gymir m. II	
gæla f. I	gæla f. II	
há f. I	há f. II	
há I	há II	
haf n. I	haf n. II	
hafna I	hafna II	
hall-land n. I	hall-land n. II	
hallr m. I	hallr m. II	
hamla f. I	hamla f. II	
hamla I	hamla II	
harmr m. I	harmr m. II	
hásætr n. I	hásætr n. II	
heiðr m. I	heiðr m. II	
heimr m. I	heimr m. II	
herming f. I	herming f. II	
hirðligr a. I	hirðligr a. II	
hjalmr m. I	hjalmr m. II	
hjalpa [st.vb. = I]	hjalpa [sv.vb. = II]	
hjassi m. I	hjassi m. II	
hlaða [st.vb. = I]	hlaða [sv.vb. = II]	
hnefi m. I	hnefi m. II	
hníga [st.vb. = I]	hníga [sv.vb. = II]	
hóf n. I	hóf n. II	
hópr m. I	hópr m. II	
horr m. I	horr m. II	
hót n. I	hót n. II	
hreina I	hreina II	
hrína I	hrína II	
hrinda [st.vb. = I]	hrinda [sv.vb. = II]	
hringja I	hringja II	
hrjóða I	hrjóða II	
hrjóta I	hrjóta II	
hrókr m. I	hrókr m. II	
hrøkkva	hrøkkva	
hugr m. I	hugr m. II	

hugró f. I	hugró f. II		
hverfa [st.vb. = I]	hverfa [sv.vb. = II]		
hylja [st.vb. = I]	hylja [sv.vb. = II]		
hæll m. I	hæll m. II	hæll m. III	
hæra f. I	hæra f. II		
hætta I	hætta II		
hætinn I	hætinn II		
høll f. I	høll f. II	høll f. III	
inn adv. I	inn adv. II		
jafni m. I	jafni m. II		
jaga I	jaga II		
kanna f. I	kanna f. II		
karfi m. I	karfi m. II		
ker n. I	ker n. II		
kilja f. I	kilja f. II		
kløkkva	kløkkva		
kneppa I	kneppa II		
kol n. I	kol n. II		
kolla f. I	kolla f. II		
korki m. I	korki m. II		
kviðr m. I	kviðr m. II		
kvitta I	kvitta II		
kyn n. I	kyn n. II		
kæra f. I	kæra f. II		
leiða I	leiða II		
leik-bróðir m. I	leik-bróðir m. II		
leikligr a. I	leikligr a. II		
leikmaðr m. I	leikmaðr m. II		
leka [st.vb. = I]	leka [sv.vb. = II]		
léna [(að) = I]	léna [(nd) = II]		
lest f. I	lest f. II		
letr n. I	letr n. II		
líða [(að) = I]	líða [(ast) = II]	líða [(dd) = III]	líða [st.vb. = IV]
liðr m. I	liðr m. II		
lík n. I	lík n. II		
líka I	líka II	líka III	
lína f. I	lína f. II		

lind f. I	lind f. II	
ljóðr m. I	ljóðr m. II	
lof n. I	lof n. II	
lofa I	lofa II	
lofan f. I	lofan f. II	
lófi m. I	lófi m. II	
lofliga adv. I	lofliga adv. II	
lok n. I	lok n. II	
loka [(að) = I]	loka [(kt) = II]	
lómr m. I	lómr m. II	
lukta I	lukta II	
lúta [st.vb. = I]	lúta [st.vb. = II]	
lykt I	lykt II	
lykta [(að) = I]	lykta [(kt) = II]	
lǫð f. I	lǫð f. II	
mál n. I	mál n. II	
málamaðr m. I	málamaðr m. II	
máli m. I	máli m. II	
marr m. I	marr m. II	marr m. III
mát n. I	mát n. II	
mél n. I	mél n. II	
mella f. I	mella f. II	
mér pron. I	mér pron. II	
merki n. I	merki n. II	
(minna) [(nt) = I]	(minnast) [(ast) = II]	
minni n. I	minni n. II	
móða f. I	móða f. II	
mór m. I	mór m. II	
morð n. I	morð n. II	
morna I	morna II	
mót n. I	mót n. II	
motti m. I	motti m. II	
muna [st.vb. = I]	muna [sv.vb. = II]	
munaðr m. I	munaðr m. II	
mynda I	mynda II	
mæla I (ld)	mæla II (ld)	mæla [(lt) = III]
mœddr a. I	mœddr a. II	
mǫrk f. I	mǫrk f. II	
nátt-verðr I	nátt-verðr II	

nesti n. I	nesti n. II		
neyti n. I	neyti n. II		
niðr m. I	Niðr m. II		
nis f. I	nis f. II		
nista I	nista II		
níta	níta		
nótt f. I	nótt f. II		
nykr m. I	nykr m. II		
nýta I	nýta II		
óðr a. I	*óðr a. II		
ofra I	ofra II		
ofran f. I	ofran f. II		
op n. I	op n. II		
óra [(rð) = I]	óra [(að) = II]		
óss m. I	óss m. II		
par n. I	par n. II		
past n. I	past n. II		
pati m. I	pati m. II		
pipra I	pipra II		
prísa I	prísa II		
rá f. I	rá f. II	rá f. III	rá f. IV
rak n. I	rak n. II		
rakna I	rakna II		
rasan f. I	rasan f. II		
raumr m. I	raumr m. II		
rausn f. I	rausn f. II		
refla I	refla II		
reiða I	reiða II		
rekkja I	rekkja II		
reklingr I	reklingr II		
renna [st.vb. = I]	renna [sv.vb. = II]		
repta I	repta II		
rétta I	rétta II		
rétr m. I	rétr m. II		
reynir m. I	reynir m. II		
reyra I	reyra II		
reyrr m. I	reyrr m. II		
ríða I	ríða II		

rif n. I	rif n. II	rif n. III	rif n. IV
rifa I	rifa II		
rím n. I	rím n. II		
ript f. I	ript f. II		
rist f. I	rist f. II		
ró f. I	ró f. II	ró f. III	ró f. IV
roð n. I	roð n. II		
roða I	roða II		
rokkur m. I	rokkur m. II		
rot n. I	rot n. II		
rót n. I	rót n. II		
røkkva [st.vb. = I]	røkkva [sv.vb. = II]		
røst f. I	røst f. II	røst f. III	
saðr a. I	saðr a. II		
sála f. I	sála f. II		
salr m. I	salr m. II		
Saxland n. I	Saxland n. II		
sefi m. I	sefi m. II		
seiðr m. I	seiðr m. II		
selja f. I	selja f. II		
seta f. I	seta f. II		
sía f. I	sía f. II		
síða [st.vb. = I]	síða [sv.vb. = II] (=seiða)		
sig n. I	sig n. II		
sigla I	sigla II		
signa I	signa II		
sina f. I	sina f. II		
skarfr m. I	skarfr m. II		
skelkinn a. I	skelkinn a. II		
skelkja I	skelkja II		
skelkr m. I	skelkr m. II		
skemma I	skemma II		
skipari m. I	skipari m. II		
skjalfa [st.vb. = I]	skjalfa [sv.vb. = II] (= skelfa)		
skjalla [st.vb. = I]	skjalla [sv.vb. = II]		
skolbrúnn a. I	skolbrúnn a. II		
skopa [(pt) = I]	skopa [(að) = II]		
skozkr a. I	skozkr a. II		
skrámr m. I	skrámr m. II		
skript f. I	skript f. II		

skúli m. I	skúli m. II	
skutill m. I	skutill m. II	
skýfa I	skýfa II	
skýra I	skýra II	
slá [sv.vb. = I]	slá [st.vb. = II]	
slangi m. I	slangi m. II	
sleppa [sv.vb. = I]	sleppa [st.vb. = II]	
snáldr m. I	snáldr m. II	
sníða [st.vb. = I]	sníða [sv.vb. = II]	
spán f. I	spán f. II	
spenna I	spenna II	spenna III
sperna [st.vb. = I]	sperna [sv.vb. = II]	
spjall n. I	spjall n. II	
spretta [st.vb. = I]	spretta [sv.vb. = II]	
spýta f. I	spýta f. II	
spýta I	spýta II	
spönn f. I	spönn f. II	
spörr m. I	spörr m. II	
staka f. I	staka f. II	
stakkr m. I	stakkr m. II	
stál n. I	stál n. II	
steðja [(að) = I]	steðja [(dd) = II]	
stefna I	stefna II	
stjóri m. I	stjóri m. II	
stóli m. I	stóli m. II	
stóll m. I	stóll m. II	stóll m. III
storð f. I	storð f. II	
stulka f. I	stulka f. II	
styrja f. I	styrja f. II	
støkkva [st.vb. = I]	støkkva [sv.vb. = II]	
sveipa [st.vb. = I]	sveipa [sv.vb. = II]	
svella [st.vb. = I]	svella [sv.vb. = II]	
svelta [st.vb. = I]	svelta [sv.vb. = II]	
svíða [st.vb. = I]	svíða [sv.vb. = II]	
svipa I	svipa II	
synda I	synda II	
syndugr a. I	syndugr a. II	
sæta f. I	sæta f. II	
søkkva [st.vb. = I]	søkkva [sv.vb. = II]	
tá f. I	tá f. ? II	

tjá I	tjá II		
tolla [(ld) = I]	tolla [(að) = II]		
trjóna f. I	trjóna f. II		
tæla I	tæla II		
þekkja [st.vb. = I]	þekkja [sv.vb. = II]		
þekta I	þekta II		
þerna f. I	þerna f. II		
þorn m. I	þorn m. II		
þrifa [sv.vb. = I]	þrifa [st.vb = II]		
þruma f. I	þruma f. II		
þruma [(md) = I]	þruma [(að) = II]		
þverra [st.vb. = I]	þverra [(rð) = II]	þverra [(að) = II]	
þýða I	þýða II		
þykt f. I	þykt f. II		
þyngja I	þyngja II		
þægja I	þægja II		
úfr m. I	úfr m. II	úfr m. III	úfr m. IV
upsi m. I	upsi m. II		
úr n. I	úr n. II		
ú-reiðr a. I	ú-reiðr a. II		
úrigr a. I	úrigr a. II		
usli m. I	usli m. II		
vá f. I	vá f. II		
vákr m. I	vákr m. II		
val n. I	val n. II		
valr m. I	valr m. II		
vandi m. I	vandi m. II		
vani m. I	vani m. II		
vanr a. I	vanr a. II		
vara [(að) = I]	vara [(rð) = II]		
vari m. I	vari m. II		
vári m. I	vári m. II		
vé n. I	vé n. II	vé n. III	
vega I	vega II		
veggr m. I	veggr m. II		
vegr m. I	vegr m. II		
vekja I	vekja II		
véla I	véla II	véla [(að) = III]	

vélendi I	vélendi II	
vella [st.vb. = I]	vella [sv.vb. = II]	
velta [st.vb. = I]	velta [sv.vb. = II]	
vengi n. I	vengi n. II	
ver n. I	ver n. II	
Veraldr m. I	Veraldr m. II	
verða [sv.vb. = I]	verða [st.vb. = II]	
verja f. I	verja f. II	
verja I	verja II	
vernda I	vernda II	
verr I	verr II	verr III
verþjóð f. I	verþjóð f. II	
vexa I	vexa II	
viða I	viða II	
víðir m. I	víðir m. II	
viðra [(að) = I]	viðra [(rð) = II]	
víl n. I	víl n. II	
vinda [st.vb. = I]	vinda [sv.vb. = II]	
vindr m. I	vindr m. II	vindr [m. pl. = III]
virði n. I	virði n. II	
virkja I	virkja II	
vísir m. I	vísir m. II	
vægja I	vægja II	
vqr f. I	vqr f. II	vqr f. III
yinglingr m. I	yinglingr m. II	
æðr f. I	æðr f. II	
æra I	æra II	æra III
ørendi n. I	ør-endi n. II	
qnd f. I	qnd f. II	qnd f. III
qrleikr m. I	qrleikr m. II	

17.2 Ubøyelege adjektiv

Dette er ei liste over ubøyelege adjektiv i norrønt, utarbeidd ved *Ordbog over det norrøne prosasprog*. Totalt er lista på 624 ord. For kvart adjektiv er frekvens oppført.

(1) Adjektiv på *-a*

aðilja 4	bakvana 2	eyða 2	fullveðja 13
afhuga 15	-bata	eymuna 3	fullvita 1
-afla	-beina	fáliða 6	galvita 1
aflima 3	-bjarga	-fanga	gamalóra 1
aflvana 5	blóðrisa 4	-fara	gamalóra 1
afsiða 1	blósma 5	-feðra	-gangsa
afsinna 1	-bóndaliga	-ferla	gestfeðra 1
afskapa 1	-bóndliga	féskarða 1	-gjafra
afskipta 1	-borða	févana 2	gjafvaxta 5
aftarbata 5	bótþarfa 6	féþurfa 2	grátþarfa 1
afturreka 33	bótþurfa 2	-fjá	greiðfara 2
afvelta 1	-brusta	flaumósa 2	-gróðra
áheyrsla 6	-brøðra	fljótfangi 1	guðsifja 1
-ala	?búferla 1	-flota	-gæfta
albata 6	-burða	-flótta	-hafa
-alda	-byrja	-flugja	hafreka 1
aldauða 14	dagsanna 8	forflótta 15	halffara 1
aldehyða 1	-dauða	forkunna 1	halloka 2
-aldra	dauðvána 14	forveða 1	-hama
aldæla 2	-deyða	forveðja 5	hamstola 4
áleiksa 1	-dóma	forviða 9	handa 3
aleyða 4	dómrofa 1	forvitra 9	handhafa 2
algangsa 1	-drepa	fótlama 3	harmdauða 2
algjafra 1	dumba 12	fráskila 28	heilhjarta 2
algæfta 1	-dusta	frumvaxta 27	-heilla 15
alhuga 2	-dæla	fullafla 3	heilvita 9
alkunna 5	eðla 2	fullaldra 3	heitrofa 2
alkyrra 1	-efla	fullborða 3	heitsa 1
alltíða 1	eiðrofa 7	fullefla 1	heraðflótta 1
alsiða 8	-eiga	fullelda 2	hernuma 3
alsolla 1	eimuna 2	fullfjá 2	-heyrsla
alverkja 1	einbjarga 2	fullhuga 1	heyþrota 1
ámálsa 1	einhama 3	fullkaupa 1	hírta 1
andorða 4	einmana 9	fullkosta 19	-hjarta
andvaka 2	einmuna 3	fullleiksa 1	hjartsára 1
andvana 7	einskipa 32	fullliða 7	-hlaupa
andvara 1	einsliða 1	fullnuma 2	-hljóða
annarrabrøðra 4	einstaka 9	fullráða 1	-hluta
áskynja 20	einvala 39	fullskriða 3	-hlýra
áttilera 2	ekta 1	fullsvefta 2	holunda 2
áviga 1	-elda	fulltíða 66	horfinalda 3
ávita 5	endrrjóða 1	fullvaxta 5	horfinheilla 4

hosa /vb. pret.	mannþurfa 1	samkaupa 3	-stola
part. 1	matþrjóta 1	samkjöra 1	-stunda
hraðfara 7	matþrota 7	samkynja 2	sundrhljóða 2
hressliga 1	mergunda 2	samlaga 2	sundrorða 4
hríðdrepa 1	miðaldra 2	sammála 4	sundrskila 7
-huga	°miðjaaldra 1	sammóðra 24	sundrskilja 1
húsbóndaliga 2	°mótglika 1	samráða 7	sundrslita 4
hvimsa 1	munnvana 1	samsaga 2	svefnvana 1
iðglíka 3	-móðra	samskapa 1	-svefta
íelda 1	námuna 3	samskapa 7	sveita 1
ígílika 2	-náttu	samskóla 1	svíðauða 3
ígróðra 2	nauðreka 1	samskulda 2	svidda 10
íhuga 1	nauðskilja 1	samskylda 1	synsaka 3
¶léttu 1	-numa	samstunda 1	sæhafa 9
¶illvilja 1	nýfola /vb. pret.	samtaka 1	-taka
ínýta 2	part. 1	samtíða 3	-tíða
jafnaldra 5	nýtaka /vb. pret.	samvista 1	tolfvetra 1
jafnkosta 2	part. 27	samþinga 11	°trollriða 1
jafnliða	nástabróðra 7	-sanna	tvísaga 2
játbeina 1	óbyrja 28	-sára	tvítala 1
jáza 9	óðfluga 13	sáttrofa 1	tvívetra 2
-kaupa	offara 6	-seta	-unda
-kola	ofleiksa 2	-siða	útlaga 41
-kosta	ofskynja 3	síðskota 1	-vaka
-kunna	ókveða 22	-sinna	-vala
-kveða	ómála 11	¶sjaldkvæm-	-vana
-kynja	-orða	liga 1	-vána
kynvana 1	orkuvana 8	sjalfala 11	vanafli 2
-kyrra	-ósa	sjalfbjarga 7	vanburða 1
-laga	óvita 5	sjalfkrafa 21	¶vandlaga 1
lagtaka /vb. pret.	-ráða	sjalffráða 10	¶vandvita 1
part. 1	ráðþarfa 1	sjalffræða 3	vanhluta 11
lama 11	reiðfara 29	sjalfvalda 1	vanlaga 2
landflótta 22	-reka	-skamma 100	vanmátta 2
landfrelsa /vb.	-riða	-skapa	vanmega 1
pret. part. 1	-risa	-skila	vanmegna 2
-leiksa	-rjóða	-skilja	vanmeta 3
-lera	-rofa	-skipa	vanvita 1
-léttu	rokinbrusta 1	-skipta 595	vápnvana 1
-liða	rokindustu 1	-skóla 21	-vara
liðvana 2	ræða 1	-skota	varhluta 6
liðþrota 3	-saga	-skriða	-vasa
-lima	samdauna 1	skriftrofa 8	-vaxta
limhlaupa 3	samdóma 13	-skulda	-veðja
límsetja /vb. pret.	samfara 3	-skynja	veðrvana 1
part. 2	samfeðra 22	-slita	-velta
lögloga 1	samflota 6	-solla	-verkja
málþarfa 4	samhlaupa 1	sóttlera 2	vetra
málþurfa	samhljóða 7	spánósa 2	vetrseta 1
mannþrota 4	samhuga 21	-staka	-viða

viðskila 1	-væna	þróttvana 1	ørkynja 3
-víga	þakvana 1	þunnskipa 1	ørna 2
-vilja	þessjafna 1	þurfa 1	ørskamma 1
villiráða 4	-þinga	ættlera 9	ørtaka 1
villráða 1	þrekvana 1	-óra	ørvasa 11
-vista	þriðjabrøðra 6	ørbjarga 1	ørvita 11
vistaþrota 1	-þrifráða	øreiga 8	ørvána 7
-vita	þritugnátta 1	ørhjarta 2	ørþrifráða 1
-vitra	-þrota	ørkøla 1	ørxna 6
vitstøla 4	þrotráða 9	ørkøla 2	

(2) Adjektiv på *-i*

-afli	dumbi 11	frumvexti 1	hvimsi 1
aflvani 14	-dæli	fullafli 1	-høfði
afturbati 3	eftirstazi 1	fullkaupi 1	ílandi 2
afturreki 3	eiðfalli 1	fullnømsi 1	illráði 1
áheyrsi 1	eiðrofi 1	fullnumi 6	jafnaldri 3
áheyrslu 2	-eigi	fullsøfði 1	jafni
aldauði 5	eimuni 8	fulltíði 23	þjáti 1
-aldri	einhami 1	fulltingi 1	jázi 2
aldæli 1	einhugi 1	-fúsi	-krafi
áleiksi 1	einlagi 2	-færi	-kunni
alfari 8	einmani 3	-fóti	-kveði
algangs 2	einteiti 2	-gangs 1	-lagi
alkunni 2	eintómi 1	gestfeðri 4	lami 5
alskyldi 1	einvali 2	-hafi	landflótti 19
alvirki 1	eyði 3	-hagi	-leiksi
andvaki 2	eymuni 3	þhalftki n. 1	-leri
andvani 12	-falli	halloki 3	liðsþarfi 1
annarrabrøðri 2	farflótti 1	halzi 2	liðsþurfi 4
þáttleri 1	-fari	-hami	liðþurfi 1
áviti 3	farlami 1	hamstøli 9	lítilmagni 4
barhøfði 1	farþurfi 1	handhafi 22	málóði 16
-bati	-feðri	handlami 3	mannþroti 1
beinaþurfi 1	févani 11	harmdauði 49	mannþurfi 1
-bergi	féþurfi 13	heilhugi 1	mergundi 2
bilsi 3	fjárþurfi 2	heilundi 2	miðaldri 1
-bjargi	flaumósi 1	heilviti 2	mishugi 1
blóðrisi 1	flótti 1	heitrofi 2	-muni
brúnvølvi 4	forflótti 5	heitsi 1	námuni ? 3
-brøðri	forveði 3	-heyrsi	náttfari 8
dagfari 9	forvitri 29	-heyrslu	-nømsi
-dái	fótlami 5	heyþroti 1	-numi
-dauði	framandi 7	hlessi 1	næstabrøðri 6
dauðváni 8	fráskili 2	holundi 2	næstnærri 1
-dauni	frí 3	-hugi	óðflugi 3
draumstøli 2	frumvaxti 7	hugsi 11	óðfúsi 1

-óði	sammáli 1	-sófði	-viti
óðvirki 1	sammóðri 24	-teiti	-vitri
offari 4	samráði 3	-tíði	vitstoli 3
offæri 2	samþingi 1	-tómi	-völvi
ofgangsi 1	sjalfbergi 1	-trúi	-þarfi
ókveði 7	sjalfbjargi 5	tvenni 20	þjóðhagi 1
ómáli 18	sjalfkrafi 27	-undi	þriðjabróðri 1
-ósi	sjalfráði 24	útlagi 9	-þrifráði
ósjalfráði 1	sjalfræði 1	-vaki	-þrifsráði
óviti 5	sjalfvaldi 3	valdi 3	-þroti
óþarfi 1	skapdauði 2	vanafli 6	þrotráði 1
-ráði	skapvani 1	þvanefli 1	þurfi 16
reiðfari 4	skattfrí 1	vanhluti 5	þverafóti
-reki	-skili	-vani	ættleri 2
rétthafi 1	skriftrofi 1	-vani	øreigi 23
-rofi	-skyldi	vápnvani 1	ørsauði 1
-ræði	-stazi	-vasi	ørvasi 20
salfalli 1	steinóði 3	-vaxti	ørviti 12
samdauni 1	-stoli	-veði	ørþrifráði 2
samfari 1	svídái 5	verkóði 2	ørþrifsráði 1
samfeðri 16	synsaki 2	vinþurfi 1	qlteiti
samfloti 4	sæhafi 6	-virki	

17.3 Ubøyelege adverb

Som nemnt i kap. 2.6.1 ovanfor reknar vi at suppletivformer har sitt eige lemma. Dermed vil *gjarna* bli eit ubøyeleg adverb, og *heldr* eit anna, bøyeleg adverb, som rett nok berre har komparativ- og superlativformer. Det same gjeld *illa* (*verr*, *verst*), *litt* (*minnr*, *minnst*), *mjök* (*meir(r)*, *mest*) og *vel* (*betr*, *bezt*).

áðr	gjarna	mjök	vel
austan	heðan	norðan	vestan
ei	heim	nú	þá
eigi	heiman	síðan	þaðan
einkar	hér	stundum	þar
ekki	illa	súnnan	þegar
framan	inn	svá	æ
framleiðis	innan	sváleiðis	
gerla (gørsla, gørla, gjørsla)	jafnan	út	
	lítt	útan	

18 Kjelder og litteratur

18.1 Primærkjelder

18.1.1 Primært gammalnorsk tekstkorpus

- AM 619 4°. *Gammalnorsk homiliebook*. Ca. 1200–1225. Norsk, somme stykke omsette frå latin, andre bygde på latinske eller andre kjelder.
- DG 8 II. Den legendariske *Óláfs saga ins helga*. Ca. 1225–1250. Norsk, islandsk tradisjon.
- DG 4–7. *Strengleikar*. Ca. 1275. Norsk, omsett frå gammalfransk.
- Holm perg 34 4°. *Magnus Lagabøtes landslov*. Ca. 1275–1300. Norsk.

18.1.2 Alle tekstar med forkortingar og brukte utgåver

- Alex = Alexanders saga. Utg. Finnur Jónsson (1925).
- Auð = *Auðunar þáttur vestfirzka*. I: Björn K. Þórolfsson og Guðni Jónsson, utg. (1943: 359–368).
- Barl = *Barlaams ok Josaphats saga*. Utg. Magnus Rindal (1981).
- Gylf = *Gylfaginning*. Utg. Anthony Faulkes (1982: 7–55).
- HákHerð = *Hákonar saga herðibreiðs* i *Heimskringla*. Utg. Bjarni Aðalbjarnarson (1941–1951, bd. 3: 347–372).
- Hom = *Gammalnorsk homiliebook*. Utg. Gustav Indrebø (1931).
- Hrafnk = *Hrafnkels saga*. Utg. Jón Jóhannesson (1950: 95–133).
- Hrbl = *Hárbarðsljóð*. Utg. Jón Helgason (1971: 31–39).
- Hym = *Hymiskviða*. Utg. Jón Helgason (1971: 40–46).
- Landsl = *Landslög* av Magnús lagabótir. Utg. Rudolf Keyser og Peter Andreas Munch (1848).
- Niðrst = *Niðrstigningar saga*. Utg. Odd Einar Haugen (1993: 251–265).
- ÓHLeg = Den legendariske *Óláfs saga ins helga*. Utg. Oscar Albert Johnsen (1922).
- ÓT = *Óláfs saga Tryggvasonar* i *Heimskringla*. Utg. Bjarni Aðalbjarnarson (1941–1951, bd. 1: 223–272).
- Streng = *Strengleikar*. Utg. Mattias Tveitane og Robert Cook (1979).
- Thom = *Thómass saga erkibiskups*. Utg. Carl Richard Unger (1869).
- Yngl = *Ynglinga saga* i *Heimskringla*. Utg. Bjarni Aðalbjarnarson (1941–51, bd. 1: 9–83).
- Þrk = *Þrymskviða*. Utg. Jón Helgason (1971: 58–62).

18.1.3 Utgåver

- Bjarni Aðalbjarnarson, utg. 1941–1951. Snorri Sturluson. *Heimskringla*. 3 bd. Íslenskt fornrit, bd. 26–28. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Björn K. Þórólfsson og Guðni Jónsson, utg. 1943. *Vestfirðinga sögur*. Íslenskt fornrit, bd. 6. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- DN = *Diplomatarium Norvegicum*. Bd. 1–20, 1847–1915. Christiania/Kristiania: Det Norske Historiske Kildeskriftfond.
- Faulkes, Anthony, utg. 1982. Snorri Sturluson. *Edda: Prologue and Gylfaginning*. Oxford: Clarendon Press.
- Finnur Jónsson, utg. 1925. *Alexanders saga. Islandsk oversættelse ved Brandr Jónsson*. København: Gyldendal.
- Haugen, Odd Einar, utg. 1993. *Norrøne tekster i utval*. Oslo: Gyldendal Ad Notam.
- Indrebø, Gustav, utg. 1931. *Gamal norsk homiliebok*. Oslo: Kjeldeskriftfondet. – Opptrykk, Oslo: Universitetsforlaget, 1966.
- Jón Helgason, utg. 1971. *Eddadigte. II. Gudedigte*. 3. utg. København: Munksgaard.
- Jón Jóhannesson, utg. 1950. *Austfirðinga sögur*. Íslenskt fornrit, bd. 9. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Johnsen, Oscar Albert, utg. 1922. *Olafs saga ins helga*. Utg. for Den Norske Historiske Kildeskriftkommission. Kristiania: Dybwad.
- Keyser, Rudolf, og Peter Andreas Munch, utg. 1848. *Norges Gamle Love*. Bd. 2. Christiania: Grøndahl.
- Rindal, Magnus, utg. 1981. *Barlaams ok Josaphats saga*. Norrøne tekster, bd. 4. Oslo: Norsk Historisk Kjeldeskrift-Institutt.
- Tveitane, Mattias, og Robert Cook, utg. 1979. *Strengleikar. An Old Norse Translation of Twenty-One Old French Lais*. Norrøne tekster, bd. 3. Oslo: Norsk Historisk Kjeldeskrift-Institutt.
- Unger, Carl Richard, utg. 1869. *Thomas saga Erkebiskups. Fortælling om Thomas Becket Erkebiskop af Canterbury*. Christiania: Bentzen.

18.2 Norrøne ordbøker

- Fritzner, Johan. 1883–1896. *Ordbog over Det gamle norske Sprog*. 2. utg., 3 bd. Kristiania: Den norske Forlagsforening. Tilleggsband ved Finn Hødnebo. Oslo: Universitetsforlaget, 1972. – Opptrykk, Oslo: Universitetsforlaget, 1973.
- Ordbog over det norrøne prosasprog*. København: Den Arnamagnæanske Kommission, 1989–.
- Simensen, Erik, Leiv Heggstad, og Finn Hødnebo. 2008. *Norrøn ordbok*. 5. utg. Oslo: Samlaget.

18.3 Sekundærlitteratur

- Bamman, David, Marco Passarotti, Gregory Crane, og Savina Raynaud. 2007. *Guidelines for the Syntactic Annotation of Latin Treebanks* (v. 1.3, 1 March 2007).
<http://nlp.perseus.tufts.edu/syntax/treebank/1.3/docs/guidelines.pdf>
[sist besøkt 25.09.2014]
- EAGLES [Expert Advisory Group on Language Engineering Standards]. *Recommendations for the Morphosyntactic Annotation of Corpora*. Version of March 1996.
<http://www.uni-leipzig.de/~burr/Verb/htm/LinkedDocuments/annotate.pdf>
[sist besøkt 25.09.2014]
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Faarlund, Jan Terje. 2004. *The Syntax of Old Norse*. Oxford: Oxford University Press.
- Hanssen, Eskil, Else Mundal og Kåre Skadberg. 1975. *Norrøn grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haug, Dag Trygve Truslew. 2010. *PROIEL Guidelines for Annotation*. 29 June 2010.
http://folk.uio.no/daghaug/syntactic_guidelines.pdf [sist besøkt 25.09.2014]
- Haugen, Odd Einar. 2001. *Grunnbok i norrønt språk*. 4. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Haugen, Odd Einar, utg. 2008. *The Menota Handbook*. Version 2.0. Bergen: Medieval Nordic Text Archive. – http://www.menota.org/HB_index.xml
[sist besøkt 25.09.2014]
- Johannessen, Janne B. og Kristin Hagen. 2007. “Nye grammatiske termer i skoleverket”.
<http://www.sprakradet.no/Toppmeny/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraaknytt-2007/Spraaknytt-22007/Nye-grammatiske-termer> [sist besøkt 25.09.2014]
- Knudsen, Trygve, utg. 1952. *Gammelnorsk homilieboek etter AM 619 Qv. Innledning*. Corpus Codicum Norvegorum Medii Aevi, Quarto Serie, 1. Oslo: Selskapet til utgivelse av gamle norske håndskrifter.
- Mel’čuk, Igor A. 1988. *Dependency Syntax: Theory and Practice*. Albany: State University of New York Press.
- Nivre, Joakim. 2005. “Dependency Grammar and Dependency Parsing.” MSI report 05133. Växjö University: School of Mathematics and Systems Engineering.
- Nygaard, Marius. 1905. *Norrøn syntax*. Kristiania: Aschehoug.
- Særheim, Inge. 2013. “Person- og stadnamn”. Kap. 10 i *Handbok i norrøn filologi*, utg. Odd Einar Haugen, 512–555. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tesnière, Lucien. 1959. *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck. – 2. rev. utg. 1965.

Bergen Language and Linguistic Studies (BeLLS), Vol. 4, No. 1 (2014)

ISSN 1892-2449

ISBN 978-82-998587-5-5